

L. Thompson.

9 yr 8 months
of service to the
G. G. & F.
Ch. Sec.

491.99-5

U-732

1911

04 MAY 2010

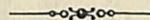
Wessex

ՏՊԱՐԱՆ, ՎԻՄԱԳՐԱՏՈՒՆ, ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ԵՒ ԹՂԹԱՎԱՃԱՌԱՆՈՅ

Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Թիւ 27, Ֆիննամերլար Եօգուեու, Կ. Պոլիս

ՅԱՌԱԶԱԲԱՆ

Գործնական Բերականուրեան Գ. Գրքին Ա. Մասն է ներկայ հատորը, ուր ջանացած ենք ամփոփել արդի աշխարհաբարին մէջ ընդունուած եւ գործածուած բոլոր այն էական կանոնները որոնք կը վերաբերին առողջանութեան, ուղղագրութեան, տառադարձութեան, տրոհութեան, բառակազմութեան, ինչպէս նաեւ գոյականի, յօդի, ածականի եւ դերանունի բառագիտութեանն ու համաձայնութեանը:

Այս Գ. Գիրքը յատկացած է մեր նախակրթարաններու Բարձրագոյն դասընթացքին: Մեր գլխաւոր նպատակը եղած է պատկերացնել հոն Կ. Պոլսոյ աշխարհաբարը այնպէս ինչպէս կը գրեն մեր արդի լաւագոյն հեղինակները, եւ այս նպատակին հասնելու համար դիմած ենք երկար հետազոտութեանց, որովհետեւ դժբախտաբար տակաւին կարելի չէ եղած գոյացնել, նոյն իսկ արեւմտեան աշխարհաբարը գրողներուն մէջ, լեզուի միօրինակութիւն: Այս է պատճառը որ հարկ կ'զգանք ներկայ յառաջաբանով պարզել, հայ ուսուցիչներու ղիւրութեան համար, կարգ մը էական կէտեր, բացատրելով մեր նախընտրած բերականական կանոններուն առաւելութիւնները, եւ կամ զանոնք նախընտրելնուս պատճառները:

* * *

Գոյականներու թիւը. — Յորնակիի կազմութեան մէջ կան քանի մը կէտեր որոնց մասին գրողները բոլորովին համաձայն չեն: Այսպէս.

Ա. Ի եւ ու պարունակող միավանկ բառերուն յօքնակին այս օր ընդհանրապէս կը կազմուի առանց կորուսման կանոնին ենթարկելու զանոնք, եւ կը գրուի անխտիր **գիրքեր**, **բուրքեր**, **սիրքեր**, **դուռներ**: Թէեւ կայ փոքրամասնութիւն մը որ կը գործադրէ կորուսման կանոնը միավանկ բառերէն ոմանց համար, եւ կը գրէ **գրքեր**,

քրքեր, արեւեր, դռներ, եւայլն, սակայն մենք առաջին ծեւը նախընտրած ենք ոչ միայն որովհետեւ այդ ծեւը ամէնէն սովորականը դառնալ սկսած է, այլ նաեւ հետեւեալ երկու նկատողութիւններով. նախ՝ որովհետեւ կարելի է այս մասին ճշդել կանոն մը թէ ե՞րբ պէտք է **իւ ու** պահել եւ ե՞րբ ջնջել յօքնակիի մէջ, եւ յետոյ՝ որովհետեւ կարգ մը բառերու համար կորուսման կանոնը գործադրուելով տեղի կը տրուի անճահ հոմոլթեանց, ինչպէս թիզ եւ բուզ, նիշ եւ նուշ, կիւր եւ կուր, եւայլն, որոնց յօքնակիները իրարու հետ պիտի շփոթուէին, եթէ կորուսման կանոնը գործադրուէր անոնց վրայ:

Բ. Մէկուկէս վանկ ունեցող բառերէն ումանց յօքնակիի մասին ալ համաձայն չեն գրողները. կան որ կը գրեն **սարրեւ**, **արկղեւ**, եւ կան ալ որ կը գրեն **սարրեւեւ**, **արկղեւեւ**: Առաջինները իրենց հետ ունին արդի սովորութիւնը, եւ վերջինները Այստնեանի հեղինակութիւնը: Մենք ընդունած ենք առաջին ծեւը, եւ դիտած ենք որ մէկ ու կէս վանկ ունեցող բառերը յօքնակիի կազմութեան տեսակէտով երկու կարգի կը բաժնուին. անոնք՝ որոնց սկիզբն է կէս վանկը, եւ անոնք որոնց վերջն է կէս վանկը: Առաջինները, ինչպէս գշուի, **եւրով** յօքնակի կ'ըլլան, իսկ վերջինները, ինչպէս **արկղ**, **եւրով**: Այս կանոնը, զոր ցարդ ո եւ է բերական է՛ր դիտած, անպիտակցաբար գործադրուած է գրողներու մեծամասնութեան կողմէ, եւ իրեն հետ ունի նաեւ ներդաշնակութիւնը. ուստի տարակոյս չունինք որ **սարրեւեւ**, **արկղեւեւ** ծեւերը իսպառ կորսուելու դատապարտուած են:

Գ. Ճիշդ նոյն դիտողութիւնը միավանկներով կամ կէս վանկով վերջացող միեւեկիսավանկներով կազմուած բարդբառերու յօքնակիին համար ալ: Այստնեան ատոնց համար միօրինակ կանոն մը ունի՝ **եւ** ով յօքնակի ընել զանոնք, իսկ մենք ճշդած ենք այն կանոնները որոնցմով արդի գրողները երբեմն **եւ** ով եւ երբեմն ալ **եւ** ով յօքնակի կ'ընեն այդ կարգի բառերը: Այս դիտողութիւնները, որոնք բոլորովին նոր են, հիմնուած են լաւագոյն գրողներու գրուածներուն վրայ:

Դ. Ինչպէս կ'երեւայ մեր աւանդած կանոններէն, կարգ մը գրաբարի ծեւով յօքնակիներու գործածութիւնը ընդունած ենք, թէեւ գրողներէ ոմանք ամէն պարագայի մէջ կ'ուզեն **եւ** ով կամ **եւ** ով միայն կազմել յօքնակին: Անուրանալի է սակայն թէ այսօր ընդհանուրին գրչին տակ նուիրագործուած են այլեւս այդ ծեւերը, որոնք արդէն ներդաշնակութեան տեսակէտով ալ նախընտրելի են, քանի որ աշխարհաբարի ծեւով կազմուած յօքնակիներու կրկնութիւնը յաճախ անտանելի միօրինակութիւն մը յառաջ կը բերէ նախադասութեանց մէջ. ասկէ զատ յայտնի է թէ նոյն իսկ ժողովուրդը դեռ կը պահէ իր

լեզուին մէջ գրաբարի ծեւով կարգ մը յօքնակիներ, ինչպէս **շաֆ**, **սեղուաւն**, **կտրուաւն**, եւայլն: Ահա՛ ինչու գրաբարի ծեւով յօքնակին տեղ տեղ գործածել թելադրած ենք. մասնաւորապէս կարգ մը մասնիկներով վերջացող հասարակ եւ յատուկ անուններու, ինչպէս նաեւ ազգերու վերաբերեալ յատուկ անուններու համար:

Գոյականներու հոլովում. — Մեր արդի աշխարհաբարի գոյականներու հոլովմանց մէջ, այնքան զանազանութիւն կայ որ բերականութեան հեղինակ մը մեծ դժուարութեան հանդէպ կը գտնուի այդ մասին որոշ կանոն մը ճշդելու համար: Մեր գրողներէն ոմանք խօսուած լեզուին հլու հետեւող ըլլալ կ'ուզեն, եւ գրեթէ ամէն պարագայի մէջ, պարզապէս **ի**, **է**, **ով** աւելցնելով ուղղականին վրայ կը կազմեն սեռականն ու տրականը, բացառականը, գործիականը: Ուրիշներ կարելի եղածին չափ շատ փոփոխութիւններ կ'ընեն գրաբարի հոլովումներէն, գործածելով եզակի եւ յօքնակի անանկ հոլովման ծեւեր, որոնց համար գրաբարի մէջ ալ սովորութիւնն է միակ կանոնը, ինչպէս **թեւ**, **թեւոյ**, **թեւոց**. **կարգ**, **կարգաւ**, **կարգաց**, **զարդ**, **զարդուց**. **հիւմ**, **հիւմանց**. **ծաղր**, **ծաղու**, եւայլն: Այս երկու ծայրայեղ դրութեանց միջեւ կայ միջին ճամբայ մըն ալ, որուն հետեւողները հետգհետէ բազմանալու վրայ են: Ասոնք կը ջանան որոշ պարագաներու մէջ սահմանափակել հոլովման գրաբար ծեւերը, այդ պարագաներէն դուրս գործածելով աշխարհաբարի կանոնը միայն: Մենք ալ հետեւած ենք այս վերջին դրութեան, եւ ինչ որ դժուար եղած է մեզ, այդ սահմանափակումն է ահա՛. երկար հետազոտութեանց պէտք ունեցած ենք ճշդելու եւ ի վեր հանելու համար հոլովմանց այն զանազան ծեւերը, զորս ներկայացուցած ենք գոյականներու հոլովմանց պատկերին մէջ:

Յօդի գործածութիւն. — Արդի աշխարհաբարի բերականութեան ամէնէն կենդոտ մասերէն մէկն է այս, եւ այս մասին՝ գրողներուն միջեւ անհամաձայնութեան մէկէ աւելի կէտեր կան: Հարկ կը նկատենք ուրեմն ուսուցիչներուն ուշադրութիւնը հրաւիրել այդ կէտերէն զլիաւորներուն վրայ:

Ա. **Է** եւ **Ե** յօդերուն գործածութիւնը այսօր միօրինակ չէ Գ. Պոլտոյ աշխարհաբարին մէջ: Գրողները համաձայն են, երբ բառը ծայնաւորով կը վերջանայ. այն ատեն միշտ **Ե** յօդ կը գործածուի: Բայց երբ բառը բաղաձայնով կը վերջանայ, կան գրողներ որոնք **Ե** յօդ կը գործածեն երբ յօդ առնող բառին յաջորդող բառը ծայնաւորով կը սկսի, եւ կամ **չ** կամ **հ** բաղաձայններով. կան գրողներ ալ որոնք բաղաձայնով վերջացող բառերուն քով միշտ **Է** յօդ կը գործածեն, ի բաց առեալ երբ անոնց յաջորդող բառը էական բային սահմանական ներկան կամ անկատարն է եւ կամ **ու**, **ալ**, **իսկ**, **անգամ** շաղ-

կապները, եւ ի վար, ի վեր նախադրութիւնները: Մենք այս գործածութեան վերջինը աւանդած ենք, ոչ միայն որովհետեւ այդ է այսօր Պոլսոյ մէջ ընդունուած ձեւը թէ՛ ժողովրդեան կողմէ եւ թէ՛ գրագէտներու մեծամասնութեան գրչին տակ, այլ նաեւ որովհետեւ այդպէս գործածած են Փէշտիմալցեան Գրիգորի, Տէրոյեանցի, Զօրայեանի, Ստեփան Ոսկանի պէս հեղինակութիւններ, որոնք աշխարհաբար գրած են անանկ ատեն մը երբ լեզուին մէջ դեռ չէին մտած պայմանադրական նորութիւններ, կամ գրաբարի ազդեցութեամբ կատարուած փոփոխութիւններ:

Բ. Անորոշ յօդին գործածութիւնը կրկին ձեւ ունի այսօր Պոլսոյ աշխարհաբարին մէջ: Կան որ մը անորոշ յօդին **ը**ը կը ջնջեն ծայնաւորներու առջեւ, ինչ որ նորամուտ սովորութիւն մըն է լեզուին մէջ, իսկ մեծամասնութիւնը մը ին **ը**ը չի ջնջեր երբեք արծակին մէջ, եւ էական բային սահմանական ներկային եւ անկատարին բոլոր դէմքերուն, ինչպէս նաեւ ալ շաղկապին առջեւ մը ին բով **և** մը կ'աւելցնէ: Այս ձեւը, որ ժողովուրդին գործածած ձեւն է, մեր աշխարհաբարին անդրանիկ գրիչներէն գործածուելէ ետքը, թէեւ միջոց մը վտարուած է կարգ մը գրողներու կողմէ, բայց քառորդ դարէ ի վեր հետդիմելէ ընդհանրապէս վրայ է: Այս ձեւն է գոր աւանդած ենք մենք ալ այս Գերականութեան մէջ:

Գ. Ձանացած ենք ամփոփել հնար եղածին չափ յստակ կերպով այն կանոնները, որոնցմով կարելի է ճշդիւ թէ՛ ո՛ւր պէտք է յօդ գործածել, եւ ո՛ւր չգործածել: Այդ մասին շատ մը նոր դիտողութիւններ ներկայացուցած ենք:

Դ. Կարեւոր խնդիր մըն ալ յատուկ անուններու յօդին գործածութիւնն է, ուր գրողները բոլորովին համաձայն չեն: Մենք ջանացած ենք կարելի եղածին չափ պակսեցնել յատուկ անուններու քով յօդի գործածութեան պարագաները, ինչ որ որոշ սովորութիւններէ մեր արդի լաւագոյն գրողներուն:

Դերանուններու գործածութիւն. — Այս Գերականութեան մէջ ընդունած ենք աշխարհաբարի դերանունները միայն, մէկ կողմ թողլով գրաբար դերանունի ձեւերը, որոնք այլ եւս բոլորովին դադրած են գործածական ըլլալէ: Պէտք է դիտել տանք սակայն թէ արդի աշխարհաբարին մէջ գործածուած դերանունները ժողովուրդին գործածութենէն քիչ մը կը տարբերին: Այսպէս, երբ ժողովուրդը անձնական դերանուններու հայցականին համար կը գործածէ իս, մեզ, ինչ, մեզ, եւայլն, այսօր գրողներուն ստուար մեծամասնութիւնը այդ ձեւերուն տեղ ընդունած է գրաբար հայցականները, այսինքն զիս, զմեզ, զիեզ, զմեզ, եւայլն: Այս գործածութեան զլխաւոր պատճառը եղած է

իմաստի շփոթութեանց տեղի չտալու պէտքը, որովհետեւ եթէ **զ**ով հայցականը զանց առնուէր, հարկ պիտի ըլլար ինք, իրեմք, ան, անոնք ձեւերը գործածել թէ՛ ուղղականի եւ թէ՛ հայցականի համար: Հակառակ ասոր, կան արդի գրողներուն մէջ ոմանք որ **զ**ով հայցական չգործածելու համար մեզ, ինչ, մեզ, եւայլն ձեւերը իբր հայցական կը գործածեն, եւ տրականի կը վերապահեն մեզի, ինչի, մեզի, եւայլն ձեւերը, որոնք, սակայն, ժողովրդեան լեզուին մէջ կը գործածուին նաեւ իբր հայցական: Յարաբերականի համար ալ աւանդած ենք զոր կամ զորս հայցականներուն գործածութիւնը, թէեւ **զ**ի հակառակորդները ուր եւ որոնք ձեւերը կը գործածեն, յաճախ տեղի տալով հոմութեանց:

Տաղաչափական լեզու. — Ուրիշ կէտ մըն ալ, որուն վրայ ուսուցիչներուն ուշադրութիւնը կ'ուզենք հրաւիրել, այն քանի մը քերականական շեղումներն են, զորս յանուն ներդաշնակութեան ստիպուած ենք ընդունիլ տաղաչափական լեզուին մէջ, ինչպէս ամէն լեզուի մէջ ընդունուած են: Հարկ կը համարինք համառօտ կերպով նշանակել հոս մեր ընդունած հետեւեալ երեք շեղումները, որոնք կ'երեւան մեր դասագիրքերու ոտանաւորներուն մէջ:

Ա. Եւ յօդը գործածած ենք փոխանակ **ը**ի բաղաձայնով վերջացող բառերուն վրայ, ամէն անգամ որ այդ բառերուն ետեւէն ծայնաւորով եւ կամ **յ** կամ **և** բաղաձայնով սկսող բառ մը եղած է:

Բ. Մը անորոշ յօդին **ը**ը ջնջած ենք ծայնաւորի առջեւ ամէն անգամ որ վանկին թիւը պահանջած է. այս է պատճառը որ յաճախ մըն ալ, մըն **և** ձեւերուն տեղ գործածած ենք մ'ալ, մ'ե ձեւերը:

Գ. Երբեմն յօդը ջնջած ենք տողին վերջը յանգի պատճառաւ:

• • •

Մեր այս աշխատութեան մէջ, ջանացած ենք, որքան կարելի է, ամէն կէտերու համար ալ աւանդել այն կանոնները, որոնք իրենց կողմը ունին գրողներու մեծամասնութիւնը, եւ երբեք չենք ընդունած կանոն մը գոր շինած ըլլանք անսովոր գործածութիւն մը ընդունել տալու նպատակաւ, ինչպէս ըրած են Ռուսիան եւ ուրիշներ, երկարամեայ աշխատութիւն մը սակայն հարկ եղած է ամփոփելու համար այն դիտողութիւնները, զորս կը ներկայացնենք այս Գ. Տարւոյն մէջ, հետզհետէ զանոնք սրբագրելէ ու բարեփոխելէ ետքը: Տարակոյս չունինք թէ այս գործին նոր տպագրութեան ժամանակ ալ նորանոր դիտողութիւններ պիտի ունենանք տակաւին հոն մտցնելիք, զորս փորձառութիւնը տուն պիտի տայ մեզ:

Այս գործին Բ. Մասը պիտի պարունակէ մանրամասն կանոններ
բայերուն, դերբայներուն, մակբայներուն, նախադրութեանց, շաղ-
կապներուն եւ միջարկութեանց վրայ, թէ՛ բառագիտական, թէ՛ հա-
մաձայնական տեսակէտով. նոյնպէս դասեր քերականական եւ տրա-
մաբանական լուծման, գրական սեռերու եւ գրագիտութեան վրայ:

Կը յուսանք թէ հայ բանասէրները եւ ուսուցիչները պիտի գնա-
հատեն մեր ներկայ աշխատութիւնը, ներողամտութեամբ դիտելով
այն թերի մասերը, որոնք կրնան սպրդած ըլլալ այս երկասիրու-
թեան մէջ:

Հ. ԵՒ Չ. ԱՍԱՏՈՒՐ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. Բ. Ի. Ա. Շ. Խ. Ա. Բ. Հ. Ա. Բ. Ա. Բ. Ի.

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

Ա. ԴԱՍ

ԼԵՋՈՒ ԵՒ ԱՅԲՈՒՐԵՆ

1. Լեզու.— Լեզուն մտածումը արտայայտելու մի-
ջոց մըն է: Ազգի մը լեզուն այն յատուկ բարբառն է
որով կը խօսին և կը գրեն այդ ազգին վերաբերող ան-
հատները՝ իրենց գաղափարները բացատրելու համար:

2. Մեռեալ լեզու կը կոչուին այն լեզուները որոնք
այլևս չեն խօսուիր, ինչպէս լատիներէնը, հին յունա-
րէնը, գրաբար հայերէնը, ևլն:

3. Կենդանի լեզու կը կոչուին այն լեզուները
որոնք հիմայ կը խօսուին, ինչպէս իտալերէնը, նոր յու-
նարէնը, աշխարհաբար հայերէնը, ևլն:

4. Աշխարհաբարի ֆեռականութիւնը կը սորվեցնէ
այն կանոնները զորս պէտք է գիտնալ անսխալ խօսե-
լու և գրելու համար մեր արդի լեզուն:

իրբե թագուհի, և կը կառավարեն հպատակ ընտանիքը. այս ընտանեկան պալատին ու թագաւորութեան մէջ, ոչ ոստիկան կայ, ոչ սուր, ոչ բռնութիւն, ոչ զաւազան. այլ ամէնուն տեղ՝ հայրապետական սէրը և մայրական գորովն է. դաստիարակը և խրատը՝ ծնողքին կենդանի օրինակն է: Այս օրինակը այնչափ բարի և տպաւորիչ է, որ կարծես լուսանկարի պէս թափանցիկ կերպով ծնողքին պատկերը նոյնատիպ կը հանէ իր զաւակներուն վրայ, և զաւակները այդ սկզբնական տիպարը առնելով, կը մտնեն ժողովուրդին և ընկերութեան մէջ: Այնուհետեւ կ'սկսի տարածուիլ օրինակէ օրինակ, և այսպէս ընտանեկան կեանքի բարի և չար օրինակներէն, ժողովրդեան կեանքը կը բարւոքի կամ կը զեղծանի, կը շինուի կամ գայթակղութեամբ կը փլչի, կենդանի կը մնայ աշխարհիս վրայ կամ կենդանւոյն կը մեռնի և իր յիշատակը կը բարձուի աշխարհէս:

Ժողովուրդը և ազգերը միայն հացով չեն ապրիր, թագաւորութեամբ և ազատութեամբ չեն բարձրանար, այլ աւելի բարոյական կեանքով. և այդ կենսական կեանքը տուողը ընտանիքն է:

Ժողովուրդը եթէ յառաջագիմէ, իր առաջին քայլը ընտանեկան սրահէն կ'առնէ. եթէ լուսաւորուի, իր լոյսը ընտանեկան ճրագէն է. եթէ միանայ, իր ոգին և կապը ընտանիքն է. եթէ զօրանայ, իր ուժը և բազուկը ընտանիքն է. եթէ հարստանայ, իր գանձարանը և գանձապետը ընտանիքն է. եթէ իր տունը և սեղանը բարեկից և առատ է, արդիւնաբեր անդաստանը ընտանիքն է. եթէ աշխարհիս ծանրակիր լուծերէն ազատիլ կ'ուզէ, թո՛ղ գիտնայ ու հաւատայ թէ իր փրկիչ ձեռքը ընտանիքն է. եթէ բարձրանայ ու փառաւորուի, իր փառքի տաճարը ընտանիքն է. եթէ հայրենիքէն վտարուած ու հեռացած է, և կրկին հոն դառնալ կ'ուզէ, իր

ուղեցոյց առաջնորդը ընտանիքն է. եթէ իր զաւակները բարեկիրթ քաղաքացի պատրաստել կ'ուզէ, իր բարեկրթութեան առաջին համալսարանը ընտանիքն է, եթէ աշխարհիս վրայ երջանիկ ապրիլ կ'ուզէ, թո՛ղ հաւատայ թէ երջանկութեան կեանքը բխող աղբիւրը ընտանիքն է:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

1. Զրուցագրել այս հատուածը, եւ նշանակել անոր մէջ գտնուած բաղադրեալ ձայնաւորները:
2. Յոյց տալ այս հատուածին մէջ այն բառերը որոնց մէջ **նայ** տառեր կան:
3. Մէյմէկ խօսք շինել այս հատուածին մէջ գտնուած հետեւեալ բառերով.
Տպաւորիչ, նոյնատիպ, զեղծանիլ, գայթակղութիւն, կենդանւոյն, բարձուիլ, բարեկից, անդաստան, վտարուած, ուղեցոյց, համալսարան:
4. Գտնել հետեւեալ բառերուն մէջէն մէկ ու կէս վանկ ունեցող բառերը.
Թանձր, կարմիր, գողտր, սեղմ, բրինձ, կլաի, կրակ, կռան, գրիչ, թռան, բարձր, փոքր, դրժել, մնալ, վրէժ, զլիւ, փլչիլ, խմել:
5. Գտնել հինգ բառ որոնց մէջ **նայ** տառեր գտնուին:
6. Գտնել հինգ բառ որոնց մէջ **չալկան** տառեր գտնուին:
7. Գտնել հինգ բառ որոնց մէջ **երկբարբառներ** գտնուին:
8. Գտնել հինգ բառ որոնց մէջ **բաղադրեալ ձայնաւորներ** ըլլան:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ. — Գրագէտ եկեղեցական որ ծնած է 1820ին վանայ մէջ, Պատրիարք ընտրուած է Կ. Պոլսոյ 1869ին եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց՝ 1892ին: Իր գրական կարեւոր գործերն են Հրաշխակ Առաստեան, Դրախտի Հմտակի, Սիրախ եւ Սամուէլ, Մարգարիս Արայուքեան երկնից, Խաչի ձառ, եւայլն: Մեռած է 1907ին:

9. Ըսել թէ հետեւեալ բառերէն որոնց մէջ **երկբարբառներ** կան.

Սենեակ, դիակ, լեզուն, բոյս, Արաքսիա, որեար, միութիւն, կաշիէ, ամպիոն, եղբայր, էական, կ'երգէի, մուսէոն, վառեակ, բոյր, այժմէութիւն, դղեակ, Անգլիա, Գեղէոն, խլեակ, եղեամ, Մարիամ, կը յաղթէիք:

10. Ըսել թէ հետեւեալ բառերէն որոնց մէջ կան **բաղադրեալ ձայնաւորներ**.

Դուռ, հարիւր, մաքուր, հովիւ, խաւար, փայլակ, խայտիտ, դաւաճան, խոյր, Բռէմիէս, կափուլ, Թրթուր, մայիւն, ալեակ, բոմբիւն, Թխա-Թոյր, Թռչուն, տպագիրոն, վարագոյր, լուսափիւռ, դաշտավայր:

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Նկարագրել տղան իր ընտանիքին մէջ. իր վայելած խնամքները. բաղաճեցե՛ք զայն ընտանեզուիկ տղուն հետ :

Բ. ԴԱՍ

ԲՍՈՒՆՐՈՒ ՍՈՌՈՍԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

20. Բառերը ուղիղ արտասանելու եղանակին առողանութիւն կ'ըսուի:

21. Է ձայնաւորը. — Է ձայնաւորէն ետքը երբ օ ձայնաւոր գայ, հայ բառերու մէջ կը հնչուի Է-օ, ինչպէս ոսկե-օղ, մարգարե-օրեմ, իսկ օտար բառերու մէջ էօ կը հնչուի իբր բաղադրեալ ձայնաւոր. Ռիշիօ, Էօ-Ժեմի:

22. Ը Հնչումը. — Բառի մը սկիզբը երբ երկու կամ երեք բաղաձայն կից են իրարու, առաջին բաղաձայնէն անմիջապէս ետքը Ը կը հնչուի. կճակ, զգես, հպարտ, կը հնչուին կրճակ, զրգես, հրպարտ, նոյնպէս չքնաղ, անշեղ, քնծիծաղ կը հնչուին չքքնաղ, աննշեղ, քնքնծիծաղ:

23. Երբ բառի մը վերջը երկու կամ երեք բաղաձայններ իրարու քով դան, Ը հնչումը չի լսուիր այդ բաղաձայններուն միջև, ինչպէս կազմ, ազդ, մաքս, բախտ, պատրաստ, շանջ: Զարտուղի են.

1. Նայ տառերով վերջացող և մէկ ու կէս վանկ ունեցող կարգ մը բառեր, ինչպէս տարր, անգղ, գանդու:

2. Ս և Դ դիմորոշ յօդ ունեցող բառերը, ինչպէս տուն, գրիչը: Այս բառերուն վերջին բաղաձայններէն առաջ սուղ ըի ձայն կը լսուի:

24. Երբ բառի մը մէջտեղը երկու բաղաձայններ միայն կից են իրարու, իրենց միջև Ը հնչումը բնաւ չի լսուիր երբ բառը բարդ է, ինչպէս պապիկայ, կոտրեղ, խորշակ, վոհմակ. իսկ երբ բառը բարդ է, այն ատեն Ը հնչումը կը լսուի, ինչպէս չարամահ, շուսակար, բազ-

մաժխոր, օճապսոյս, որոնք կը կարդացունին չարաճրճի, յուսանըկար, բազմաժրխոր, օճապսոյս:

25. Երբ բառի մը սկիզբը երեք բաղաձայնէ աւելի, իսկ բառի մը մէջտեղը երկու բաղաձայնէ աւելի կից են իրարու՝ սովորութեամբ կամ բառին կազմուածութեամբ միայն կարելի է ճշդել ը հնչումը, ինչպէս գրգռեակ, բզգեսէ, թնծկաղ, կրկեսէ, խնդրանք, զմուսէ, որոնք կը հնչունին զըրգռեակ, բըզբեսէ, թընծկաղ, կըրկըսէ, խընդրանք, զըմըմուսէ. նոյնպէս ունկնդրէ, անշշունչ, կոսրեսէ, ցաւքոսէ, շարժակի, անփրիք կը հնչունին ունկնդրէ, անշշունչ, կոսրեսէ, ցաւքոսէ, շարժակի, անփրիք:

26. Երբ արմատ բառի մը սկիզբը շ, շ, « բաղաձայններէն ետքը հ, ք, +, — ա, ք, ք, — ա, ի հանդիպին, ը հնչումը բառէն առաջ կը լսուի, ինչպէս. սկիզբ կը հնչուի ըսկիզբ, նոյնպէս զգայուն, սխալանալ, շար, զբաղի, սխոյնէ, շեւտարան, սքալի: Զարտուղի են քանի մը բառեր միայն, ինչպէս սխոնէ, սպրիլ, սկրքէ, շիոր:

27. Ուրիշ բաղաձայններու առջև շ, շ, « կը կարդացունին շ, շ, «, ինչպէս զրոյց, շրպայ, սխալ: Զարտուղի են զնայելի և կարգ մը օտար բառեր, ինչպէս Զմիւռնիա, Սշաւ: Զարտուղի են նաև զմեզ, զձեզ հայցականները:

28. Երբ բարդ կամ ածանցեալ բառերու սկիզբը շ, շ, « գտնուին, միշտ շ, շ, « կը հնչունին, ինչպէս շիւղ, ստախոս, զսէ, սգակիր, ևայլն:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽԱՌՈՂԻՆ՝ ԽԱՌՈՂ ՈՒ ԿԵՍ

Կարմիր բըրուկ սև սև բիտեր,
Լանջքը կանանչ, վըրան կէտեր.
Գըլուխը վեր բըռնած յոխորտ,
Կտկըտալով, կտկըտալով,
Տան մ'աղբիւսին մէջ խորտ ու բորտ՝
Ինքն իրմէ գոհ՝ կը ճեմէր վէս
Աքլոր մ'աղուոր ու ոսկեգէս
Կտկըտալով, կտկըտալով:

Մէյ մ'ալ նալիս, կամաց կամաց
Գըլուխը կախ, սիրտը ցաւ
Աղուէս մը չոր ոսկոր դարձած,
Մեր աքլորին մօտեցաւ:

«Բարև ըսաւ, ո՛վ դուն, Փիւնի՛կդ հաւերու,
«Այդ ի՛նչ չընորհք, այդ ի՛նչ պերճանք աչքառու.
«Ուրկէ՞ գըտար այդ փետուրներդ արծաթէ
«Որոնց ծայրէն յակինթ, զըմբուխտ կը կաթէ:
«Բըրուկդ հապա՛, մետաքսէ ծոպ ծիրանի,
«Ի՛նչ Վարդանայ սաղաւարտին կը նմանի:
«Կըտուցդ արդեօք արեւա՛կն է թանկագին
«Որուն ձայնով բերկրանք կ'աղղես աշխարհին:
«Ես չեմ ճանչնար թռչուն մ'աղուոր քեզ նըման.
«Կարապնէրն իսկ քեզմէ չատ վար կը մնան:
«Մէկը միայն կը ճանչնայի, քու հայրդ էր.
«Քեզ պէս սիրուն՝ երգովն ըզմեզ կը կարթէր.
«Բայց ձիրք մ'ունէր ան, զոր անշուշտ դուն չունիս.
«(Ի՛նչպէս մոռնամ տաղանդն անուշ թռչունիս.)
«Երգած ատեն՝ աչքերը գոց կը կենար.
«Այն ի՛նչ ձայն էր. սըրի՛նգ, ջութա՛կ, վի՛ն, քընա՛ր:»

Ա. քաղաղին անփորձ տղան
 Հաւատալով անոր խօսքին .
 Փակեց աչքերն , ու բարձրաձայն՝
 «Կուկուլիկկո՛ւ» պոռաց ուժգին :
 Աղուէսն իսկոյն վերայ հասաւ ,
 Եւ խածնելով դայն ըշտապաւ ,
 Թեթեւ թեթեւ ու սրբընթաց
 Շուտ մ'աղբիւսէն փախաւ գընաց :
 Բայց հովիւներ դաշտին մէջ չէն
 Նըշմարելով արչաւն անոր խելագար ,
 Շուներուն հետ ինկան ընդհուպ ետեւէն

Բիրերով հաստ ու երկար :

Ա. քլորն յանկարծ , իր նեղ զիրքին հակառակ ,
 «Աղուէս եղբայր , ըսաւ , պոռա՛ սա չունին
 «Եւ սա տըխմար հովիւներուն անձարակ
 «Թէ աքլորէդ իրենք բընաւ մաս չունին :»
 Աղուէսն անվախ՝ տատանելով իր ազին ,
 Բըռնած որսին սիրովն արբչիւ՝ երջանիկ՝
 Բացաւ բերանն աղաղակեց դայրագին .
 «Ա. քլորն իմա է . պարապ տեղը մի՛ յոգնիք :»
 Բայց աքլորը ծառին կատարն էր թըռեր :
 Չորքոտանին վեր նայեցաւ խենդի պէս .
 Սմբած մընաց . սրտին մէջ բոց կը վառէր :
 «Սա՛ խեղճ ապուշ կենդանիին աներես

Ի՞նչպէս ծուղակն ինկայ ես :

«Անէ՛ծք հաղար , գոչեց լալով այն ատեն ,
 «Այն բերնին որ լըռելու տեղ կը խօսի :»
 Եւ թըռչունն ալ պոռաց ծառին գագաթէն .
 «Անէ՛ծք հաղար այն աչքին որ կը փակուի ,
 Երբ հըսկիւ պարտք է իրեն :»

Հ Ր Ա Ն Ա Ն Գ Ն Ե Ր

11. Բարձրաձայն կարդալ այս ոտանաւորը , եւ ամէն մէկ տողին վերջը՝ ըսել թէ տողը քանի՞ վանկէ բաղկացած է :
12. Դոց սորվիլ եւ արտասանել այս ոտանաւորը :
13. Օրինակել այս ոտանաւորին մէջէն այն բառերը որոնց մէջ յ տառը իբր ծայնաւոր՝ կէս ի ծայն կը հանէ :
14. Գրել հետեւեալ բառերը , ք զիրը դնել հոն ուր այդ ծայնը կը լսուի .

Արկղ , վագր , խնձիղ , ցնձալ , խրտչիլ , հայրս , զիրկի , զիւզի , կիրթ , տաղմ , վարմ , դրախտ , ճանկուտել , մասնանշել , կտակ , հեռանկար , ցատրուտել , հոպոտանք , կցկտուր , խժժել , դղրդիւն , կրծկալ , մշտնջենաւոր , քրթմնջիւն , վրնջիւն , լսարան , հռնդիւն , խնդրագիր , փրփրալ , կարգս , սանար , զրբակալ , լախտ , հաստ , բիրտ , դաչիլ , փորձանք , կայտուել :

15. Գրել **գ, ս, ց** տառերով սկսող հետեւեալ բառերը եւ ք դնել հոն ուր այդ ծայնը կը լսուի .

Զգեսնել , զմուսել , սպայ , զգօն , ստուար , ստուեր , զգածուիլ , շտապիլ , զրոյց , շղթայ , զրահ , զգուիլ , սպաննել , շփանալ , սմբուկ , զմրուխտ , սպրիկի , սագիւտ , զկեռ , ստոր , սլաք , սխալ , սմտիլիլ , սպառիլ , սարջանք , զրկանք , սղոց , շուայլ , սրուակ , սնդիկ , սկիհ , ստացուածք , շղուական , անար , ստե , սպառիլ , շպար :

Շ Ա Ր Ա Գ Ի Ռ Ի Թ Ի Ի Ն

Պատմել վերի ոտանաւորին նիւքը , յետոյ արձակ շարադրել զայն դասարանին մէջ :

Գ. ԴԱՍ

ԲԱՍԵՐՈՒ ԱՌՈԳԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Շարունակութիւն)

29. Ե զիրը. — Յ գիրը երբեմն բաղաձայն, երբեմն ձայնաւոր, երբեմն ալ անձայն է:

30. Յ գիրը բաղաձայն է երբ հ կ'արտասանուի, յսակ, յորդ, անյսակ, մշայորդ:

31. Յ գիրը ձայնաւոր է երբ կէս է ձայն հանէ բառերուն մէջտեղը, ինչպէս մայր, բոյս. միավանկ բառերուն վերջը, ինչպէս Հայ, բայ, խոյ. և վերջին բառը միավանկ եղող բարդ և ածանց բաղաձայնի բառերու վերջը, ինչպէս Ռուսահայ, մակբայ, ևայլն:

32. Յ գիրը անձայն կը մնայ մէկէ աւելի վանկ ունեցող բառերէն վերջը. վկայ, դշխոյ, շարիւղայ, հաւաքածոյ: Զարտուղի են Նոյ միավանկ յատուկ անունը, և շայ, գայ, տայ, կայ միավանկ բայերը, որոնց վերջին յ գիրը անձայն է:

33. Ո ձայնաւորը. — Ո ձայնաւորը բառերու սկիզբը կը հնչուի օ երբ Վ բաղաձայնէն անմիջապէս առաջ գրուած է, ինչպէս ովկիանոս, ովսաննա, և Վճ՝ բոլոր միւս բաղաձայններէն առաջ, ինչպէս ոսանիկ, որկոր: Նոյնպէս օ կը հնչուի բառերուն մէջտեղը, ինչպէս մթնոյորս, ծործոր:

34. Ոյ երեք հնչում ունի, ոյ, օյ, օ.

Ա. երբ ոյ է անմիջապէս յետոյ բաղաձայն գիր գայ, կը հնչուի ոյ. գոյժ (գույժ), բոյր (բույր):

Բ. երբ ոյ իրմէ անմիջապէս ետքը ձայնաւոր գիր ունի և կամ երբ միավանկ բառերէ վերջը կը գտնուի, կը հնչուի օյ, ինչպէս գոյսկան (գոյական), խոյ (խօյ):

Գ. Ոյ բաղաձայնի բառերէ վերջը կը հնչուի օ, ինչպէս. յետոյ (յետօ), քրածոյ (քրածօ):

35. Ի- երեք հնչում ունի.

Ա. Բաղաձայնէ մը առաջ, սովորաբար մէկ ձայնաւորի նման կը հնչուի, ինչպէս. ձիւք, ճիւղ, բիւր, գիւտ, գանգիւն, զեփիւն, անսգիւտ: Այս պարագային ի- բաղաձայնէ ձայնաւոր է:

Բ. Ե- կը հնչուի՝ 1. Բառին սկիզբը բաղաձայնէ առաջ՝ իւղ, իւրացնել, 2. Ուրիւն մասնիկին մէջ, ինչպէս. ուրախութիւն, և 3. Ժողովուրդէն գործածուած կարգ մը բառերու մէջ. առիծ, արդիւնք, արիւն, հարիւր, միւս: Այս պարագային ի- երկրար-բառ է:

Գ. Կը հնչուի իՎ երբ ձայնաւորէ առաջ գայ կամ բառին վերջը գտնուի. հիւանդ, անիւ: Երբ բառը ի- վերջանայ իր իՎ հնչումը կը պահէ ամէն անգամ որ իրմէ ետքը բաղաձայն գիր գայ իբր որոշիչ կամ դիմորոշ յօդ. արծիւն ալ, պատիւս, հովիւր: Այս պարագային ի ձայնաւոր է, և - բաղաձայն:

36. Նոր օտար յատուկ անուններու մէջ ի- միշտ բաղաձայնէ ձայնաւոր է, ինչպէս Էօժէն Սիւ, Լա Միւսէ, իսկ իՎ հնչումը միշտ է և Վ տառերով կ'արտայայտուի, ինչպէս. Իվօն, Լա Ժիւլի:

37. Ի գիրը - է ետքը - բաղաձայնէ ձայնաւորը կազմելով իր սովորական հնչումը լսելի կ'ընէ, երբ իրմէ անմիջապէս ետքը բաղաձայն գիր գայ, ինչպէս փուշ, ֆաղցրութիւն: Իսկ երբ - է ետքը ձայնաւոր գիր գայ, - ն Վ կը հնչուի, ինչպէս պատուար (պատվար), ստուեր (սավեր), նուեր (նովէր), ասուի (ասվի), աղուր (աղվոր), ազնուութիւն (ազնովութիւն):

38. Ո- իր սովորական հնչումը կը պահէ ձայնաւորներէ առաջ, հետեւեալ քանի մը պարագաներուն մէջ,

և այն ատեն կը կազմուին ուս (ու-ս), ուե (ու-է), ուի (ու-ի), ուո (ու-ո) երկբարբառները:

Ա. Ու վերջացող բառերէ ոմանց հոլովման մէջ. կասու-ի, դասասու-ե, սիրացու-ով, ևայլն:

Բ. Ու վերջացող բայերուն սահմանական և ստորագրական անկատարին մէջ. կը թողու-ի, գրօնու-իմք, ևայլն:

Գ. Օտար յատուկ անուններու և օտար լեզուէ եկած բառերու մէջ. Մոսկու-ս, Սաւո-եք, Լու-ի, ալեքու-իս, ևայլն:

Սովորութիւն եղած է սակայն քանի մը նմանօրինակ բառերու մէջ « ձայնաւորը վ հնչել, ինչպէս Շուէս (Շըվէս), Զուիցերիս (Զըվիցերիս), պուէս (պըւէս):

ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ

ՊԼԻՆԻՈՍ ԻՐ ՄԱՅՐԸ Կ'ԱԶԱՏԷ

Կրտսերն Պլինիոս, հռոմայեցի դրագէտը Միսէն կը բնակէր, Վեսուվէն քիչ հեռու, այն ահուկի հրաբուխին ատեն որ իր հօրեղբորը, Պլինիոս բնագէտին մահուան պատճառ եղաւ: Բազաքին բնակիչները բոլորն ալ փախուստի դիմեցին: Պլինիոս իր անձին սպառնացող վտանգը մոռնալով, իր մայրը փնտռեց, գտաւ և ուզեց ազատել զայն: Խեղճ կինը ի զուր ջանաց զաւկին հասկցնել թէ ինք իր ծեր և անկար վիճակին մէջ չէր կրնար ընկերանալ անոր, թէ քիչ մը ուշանալով, գուցէ երկուքն ալ կորսուէին, թէ թերեւս փախչելու ժամանակը անցնելու մօտ էր նոյն իսկ անոր համար: Պլինիոս չհամոզուեցաւ. հակառակ մօրը կամքին, առաւ տարաւ զայն:

Օդին մէջ կուտակուած մոխիրը իրենց վրայ կը տեղարարէն, սե ծուխ մը երկինքը կը մթազնէր, և

զարհուրելի երեւոյթ մը կու տար անոր: Այդ հոծ աղջամուղջին մէջ, զիրենք չըջապատող բոցերէն զատ լոյս չէին տեսներ: Սակայն ոչ վտանգը, ոչ ցաւը կրցան խախտել այդ բարի զաւկին հաւատարմութիւնը: Խոնջ, ոգեսպառ, քանի մօրը կը նայի, իր ումն ու կորովը կ'արծարծին: Զօրավիգ կ'ըլլայ անոր, կ'սփոփէ, կը խրախուսէ զայն, ու գիրկը առած՝ կը տանի մինչև որ վտանգէն կ'ազատէ:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

16. Զրուցագրել այս հատուածը:
17. Գտնել հինգ բառ ուր յ գիրը բաղաձայն ըլլայ:
18. Գտնել հինգ բառ ուր յ գիրը ձայնաւոր ըլլայ:
19. Գտնել հինգ բառ ուր յ գիրը անձայն մնայ:
20. Գտնել հինգ բառ ուր ոյ՝ ույ կարդացուի:
21. Գտնել հինգ բառ ուր ոյ՝ օյ կարդացուի:
22. Գտնել հինգ բառ ուր իւ բաղադրեալ ձայնաւոր ըլլայ:
23. Գտնել հինգ բառ ուր իւ՝ եււ կարդացուի:
24. Գտնել հինգ բառ ուր իւ՝ իվ կարդացուի:
25. Գտնել տասը բառ ուր ու՝ վ հնչէ:
26. Յոյց տալ թէ հետեւեալ բառերէն որոնց մէջ ւ գիրը բաղաձայնի եւ որոնց մէջ ձայնաւորի ուժ ունի:

Կարաւան, պատուհան, պատուիրտի, հիւանդոտ, ձեւաւոր, լուսափայլ, հեւրոտ, դաւաղիր, բու, լումայ, դիւրին, թիւ, սաղաւարտ, համասփիւռ, բեւեռ, նուագել, հիւսել:

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վերոգրեալ հասուածին նիւրը ընդարձակելով շարադրութիւն մը գրել, մանրամասնօրէն նկարագրելով հրաբուխին արհաւիրքը՝ Պլինիոսի փախած պահուն:

Դ. Դ Ա Ս

ԱՌՈՂԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

39. Բառերը ուղիղ արտասանելու համար կը գործածուին նաև առողջանութեան նշաններ. այս նշանները ձայնաւոր գիրերու վրայ կը դրուին, և հետեւեալներն են. Շեշտ ('), Երկար (°), Պարոյկ (°):

40. Առողջանութեան նշանները կը ծառայեն արմանակը, այսինքն՝ վանկերու հնչման տեւողութիւնը ցոյց տալու: Այս նշանները երգի խաղերէ առնուած են:

41. Շեշտ. — Շեշտ կը դրուի բառի մը այն ձայնաւորին վրայ, զոր սուր կամ բարձր կերպով կ'ուզենք արտասանել. եկո՛ւր, գնա՛:

42. Կոչականները առաջին վանկին վրայ կը շեշտուին, երբ իրենցմէ առաջ կամ ետքը բայ մը կայ. գրա՛ ինծի, Ա՛ստուած. Ա՛ստուած, ողորմե՛ ինծի: Բայց երբ կոչական յատուկ անուն մը մինակ կը գործածուի մէկը կանչելու համար, վերջին վանկին վրայ կը շեշտուի. Մարիա՛մ:

43. Հրամայականները վերջին վանկին վրայ կը շեշտուին. աշխատե՛, հասե՛:

44. Կոչականներն ու հրամայականները չեն շեշտուիր, երբ իրենցմէ առաջ շեշտեալ բառ մը կայ. հո՛ւ եկուր, աղե՛կ միտի պահե, ազնի՛ւ տղայ: Սակայն երբ կոչականն ու հրամայականը իրարու քով գան, երկուքն ալ կը շեշտուին, ինչպէս. մայր, ներե՛ ինծի:

45. Կես հարցական բառերը շեշտ կ'առնեն, փոխանակ հարցական նշանի. չե՞ի գիտեր թե ինչո՛ւ եկած եիմ:

46. Կան բառեր, որոնք միշտ շեշտով կը գործածուին, ինչպէս. մի՛, չե՛, այո՛, ո՛չ, հերի՛ք, թե՛ այս և թե՛ այն:

47. Այ երբ մակբայ է, միշտ շեշտով կը գործածուի. սի՛ն չեմ ուզեր. իսկ երբ շաղկապ է, շեշտ չ'առնիր. մարդն ալ եկաւ:

48. Կան բառեր ալ որոնք կրնան շեշտուիլ նախադասութեան մէջ իրենց բռնած դիրքին համեմատ, և այս պարագային՝ պէտք է շեշտը գործածել ամէն անգամ որ անոր զանց առնուիլը կրնայ երկդիմութիւն յառաջ բերել: Այսպէս, տարբեր իմաստ ունին. եղբօ՛րս աղջիկը (և ո՛չ թէ քրոջս), և եղբօ՛րս աղջիկը (և ո՛չ թէ մանչը):

49. Երկար. — Երկարը կը ցուցնէ թէ վանկը սովորականէն աւելի տեւողութիւն ունի. ո՞յ Աստուած, ինչ սի՛րս:

50. Երկարը կը գործածուի.

Ա. Միջարկութեանց մեծագոյն մասին վրայ. աւա՛ղ, երանի՛ք քեզ:

Բ. Կիրքով կամ յուզումով ժրտասանուած բառերու վրայ. ի՛նչ ոճի՛ր: Դո՛ւն ես եղեր:

51. Պարոյկ. — Պարոյկ կը դրուի այն բառին և այն վանկին վրայ ուր հարցումը կ'իյնայ, ինչպէս զինի՛ր տեսա՞ր, ո՛ւր տեսա՞ր:

52. Պարոյկին գործածութիւնը յաճախ իմաստի տարբերութիւն ալ յառաջ կը բերէ: Այսպէս տարբեր իմաստ ունին հետեւեալ երկու հարցումները. մայրս եկա՛ւ. մայրս եկաւ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ

ՄԱՅՐԵՆԻ

Մօր սէրը չի մեռնիր. կենդանի կը մնայ ան զաւկին մահէն ալ, անոր ապերախտ մոռացութենէն ալ ետքը: Այրերուն համար հայրութիւնը կարծես դէպք մըն

է. Լինոջ համար մայրութիւնը կեանքն իսկ է: Դիտէ

զայն, երբ իր զաւակին առաջին քայլափոխը տեսնէ, երբ լսէ անոր բերնին առաջին մըրմունջը, երբ ընդունի անոր վերջին հառաչանքը: Կ'ուզես զիտնալ թէ ինչպէս կը խօսին հրեշտակները, թէ ինչ անուշութիւն կայ անոնց նայուածքին մէջ, թէ ինչ է անոնց անպատում զմայլանքը, լսէ մօր հնարած լեզուն, տես անոր աչ-

քին ցումունքը: Երբ որդին մեռնի, հայրը կու լայ ծանրաթախիծ. այլ ժամանակը անոր այս ցաւը միւս ցաւերէն աւելի չի յարգեր, բայց տարիներ ետքը, նայէ. մօր սրտին վէրքը դեռ արիւնահոս է: Այս սիրոյն նմանող բան չկայ արարչութեան մէջ. մէկ վայրկեանի մէջ կը ծնի սուրբ, անհուն, աննուաճ: Անոր համար ոչ զարդանալ կայ, ոչ ալ նուաղիլ, վասն զի այսպիսի փոփոխութիւններ անկատարութեան նշաններ են:

ԹՈՎՄԱՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

ԹՈՎՄԱՍ ԹԵՐԶԵԱՆ, բանաստեղծ եւ արձակագիր: Թէեւ Իտալացի էր հօր կողմէ, սակայն իբր Հայ ապրեցաւ: Աշակերտ վենետիկի Մխիթարեանց, քաջահմուտ էր հայ լեզուի, զոր երկար տարիներ աւանդեց Կ. Պոլսոյ թուրք եւ հայ վարժարաններուն մէջ: Պարբերականներու մէջ հրատարակած է բազմաթիւ ոտանավորներ, քերթողի ներշնչումով գրուած: Թարգմանած է Անակրէոնի Տաղերը, Գրած է նաեւ թատերգութիւններ, որոնց մէջ նշանաւոր են Արշակ Բ., Սանդուխտ, Յովսէփ Գեղեցիկ, Ման Արեւի, եւայլն: Ծնած էր 1842ին եւ մեռաւ 1909ին:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

27. Զրուցագրել այս հատուածը, եւ առողջանութեան նշաններ ղնել հարկ եղած տեղերը:
28. Կազմել երկու նախադասութիւն շեշտով, երկու նախադասութիւն երկարով, երկու նախադասութիւն պարոյկով:
29. Օրինակել հետեւեալ նախադասութիւնները, եւ շեշտ, երկար, կամ պարոյկ ղնել հոն ուր հարկ է.

Ով ամպեր, որ պատանքի պէս կը ծանրանաք լեռներուն գագաթին վրայ, պիտի ցրուիք արդեօք, Թէ պիտի ողողէք բոլոր բոյսերը ձեր հեղեղներուն տակ:

Յօղերուն շղարշներովը պարուրուած ծաղիկներ, Թօթվեցէք ձեր շաղերը մարմանդին վրայ:

Ով յանդուհանդուհանութիւն, բու ծոցիդ մէջ պիտի մոռնանք արդեօք մեր ցաւերը, մեր վէրքերը, մեր արցունքները:

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Շարագրութիւն մը գրել վերոգրեալ հասուածից նիւթը բնդարձակելով, եւ պատմելով սիրոյ եւ անձնութեան այն արարքները զորս տեսած էք ձեր մօրը կողմէ:

Ե. ԴԱՍ

ԲԱՍՈՒՆՈՒՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

53. Ուղղագրութիւն կը կոչուի բառերը անսխալ գրելու կանոնը:

54. Մեր լեզուին մէջ, ուղղագրութիւնը կը դժուարացնեն միեւնոյն կերպով հնչուող հետեւեալ տառերը. ք, ք — բ, ք — բ, + — է, է — ւ, օ — շ, ջ — ի, — — յ, հ: Թէև այս կրկին տառերը իրենց յատուկ հնչումները ունեցած են ժամանակաւ, սակայն հիմայ ատոնց հնչումը նոյն է Կ. Պոլսոյ գաւառաբարբառին մէջ, և այդ է պատճառը որ շատ մը բառերու ուղղագրութիւնը պէտք է զատ զատ սորվիլ: — Ունինք սակայն քանի մը ընդհանուր սկզբունքներ որոնք կը նպաստեն բառերու ուղղագրութիւնը դիւրացնելու:

55. Առանց ձայնաւոր գրի բառ չի կազմուիր: Սխալ է ուրեմն գրել մարդ մն է, այլ պէտք է գրել մարդ մըն է:

56. Հայ լեզուի բառերուն մէջ կրկնուած ձայնաւոր գրի չենք հանդիպիր: Հոլովման մէջ նոյն ձայնաւորները կրնան քովէ քով գալ, ինչպէս բազիէն, յոֆնակիին. սակայն բարդութեան մէջ անճաշակ է միեւնոյն ձայնաւորները քովէ քով բերել և գրել ամենաւազնիւ, ամենաանպիսան, լաւագոյն է գրել ամենեւն ազնիւ, ամենեւն անպիսան:

57. Հայ լեզուի բառերուն մէջ կրկնուած բաղաձայն գիր չկայ. բացառիկ են հետեւեալ պարագաները.

Ա. Կան կարգ մը բառեր, որոնց մէջ նոյն բաղաձայնները իրարու քով եկած են բառին սկիզբը կամ վերջը, բայց իրենց միջև սուղ ըի մը հնչումը կը լսուի,

ինչպէս. զգուիլ, քրու, ժժմակ, կկոց, ճճի, շշուռք, դդուռ, շշուռ, սար, Լայլն:

Բ. Կան կարգ մը ածանցեալ բառեր, որոնց մէջ ձայնաւորը կորսուած է. ինչպէս զննել (զնն), ուղղութիւն (ուղիղ), զձուրթ (զձուռ):

Գ. Երբ ա նախադաս մասնիկը ն ով սկսող բառէ մը առաջ գրուի, ինչպէս աննախանձ, աննախադաս:

58. «Ա» ձայնաւոր. — Ա ձայնաւորը բառին վերջը առանձին չի մնար, այլ յ կ'առնէ. Արայ, ակոայ, կ'երթայ: Զարտուղի են. 1. Ապա, աւ, ահա, հապա, աւիկա, աշիկա, անիկա: 2. Օտար լեզուէ առնուած բառերը. յուրիս, պանֆա, ակադեմիս, Լայլն: 3. Օտար յատուկ անունները. Աննա, Սահարա, Լէն: 4. Ալ վերջացող բայերուն հրամայականները. յոյս, կարդա, Լէն:

59. «Ե» ձայնաւոր. — Ե ձայնաւորը բառին վերջը չի մնար երբեք. չ'ըսուիր կը տեսնեմ, այլ կը տեսնեմ, այսպէս՝ բազի, բա բի, ուսրի, խօսի, Լայլն:

60. Երբ արմատ բառի մը մէջ վերջնութիւն գրէն առաջ է ձայնը հնչուի, միշտ է կը գրուի երբեք է. ինչպէս բերան, եկեղեցի, շեղ, դեղնակ, յեսան, ռեսիւ, սերկելի, ջերմ, կերպ, տեղ, հրաժեշտ: Բացառութիւն կը կազմէ աշխուիս օտար բառը:

61. «Ը» ձայնաւոր. — Ը ձայնաւորը բառերուն մէջտեղը, երկու բաղաձայնի միջև, կը հնչուի, բայց չի գրուիր. սակայն բացառաբար կը գրուի հետեւեալ պարագաներուն մէջ.

1. Տողադարձի ատեն, ինչպէս մը-խիթարեղ, սարսըղներ:

2. Ոտանաւորի մէջ, վանկի մը գոյութիւնը զգալի ընելու համար. Ու դեռ ոչ ոք գայն վընասուած կը կարծէ:

3. Բարդութեանց մէջ, ինչպէս նորընծայ, հասընտիր:

4. Կարգ մը բառերու մէջ, ինչպէս մըն, պսրսիւ, անցրնէր, Լայլն:

62. Խ բաղաձայնը. — Խ բաղաձայնին կը յաջորդէ միշտ ր, և երբեք ղ. ախս, ջուխս, շախս, քախս:

63. Շ բաղաձայնը. — Շ բաղաձայնին կը յաջորդէ բառերու վերջը միշտ ր, և երբեք ղ, ինչպէս վիշտ, հաշտ, դաշտ, հեշտ: Զարտուղի է ճիշդ:

64. Ո ձայնաւորը. — Ո ձայնաւորով բառ չի վերջանար, այլ ՝ ին ժով յ կը դրուի միշտ, ինչպէս բոսժոյ, մեծարոյ, տպածոյ, Լայլն: Զարտուղի է այն:

65. Զ եւ Զ բաղաձայնները. — Դիտուած է որ արմատ բառերուն մէջ, շ և ք նայ տառերէն վերջը միշտ ջ կու գայ. աղջիկ, աղջաւուղջ, գաղջ, ողջ, Լայլն: Բուրջ, յուրջ, որջ, վերջ, Լայլն: Բացառիկ են զեղջ, մորջ բառերը:

66. Ռ եւ Ր բաղաձայնները. — Ռ և ր բաղաձայններով սկսող հայ բառ գրեթէ չկայ: Փոխանակ րի և րի, հր և հր ու կ'սկսին բառերը, ինչպէս հռնդիւն, հրապարակ, հրապոյր, Հռիփսիսիւ:

67. Ռ գրէն ետքը նէն զատ բաղաձայն գիր չի գար արմատներու մէջ. բռնոն, դառնալ, խառն, դառն: Բացառութիւն կը կազմեն հոջակ, ուռկակ, խոջակ, յուռքի, ուռճանալ, խոպոտ, և ժողովրդական բառեր, խոկալ, կոկոնալ, վառվոռն, Լայլն:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՓՈՔՐԻԿ ՀԱՅԱԳՈՐԾԸ

Ծունկին վըրայ առած տղաքն իր երկու, Կը հարցընէ մայր մը ձայնով սիրարկու.

«— Ինչ գործի տէր պիտի ըլլաք, երբ մեծնաք:»

Ինք այրի էր, և յոյսն էին այդ տղաք:

Տընակին մէջ չըկար ոչ հաց, ոչ պանիր.

Վառարանին կայծը դարձած էր մոխիր.

Բայց կը տեսնէր արդէն մեծը՝ փաստաբան,

Միւսն ալ՝ բըժիշկ, հագուած չըքուած պատուական:

Ուստի կրկնեց. — «Պերճ, ինչ ըլլալ կ'ուզես դուն:»

Մեծ զաւակը, աղուոր մանչ մը եռանդուն,

Վէս շարժումով, և չեղտով մը մեծաբան,

«— Մայրիկ, գոչեց, պիտի ըլլամ փաստաբան:»

Մայրիկն ուրախ՝ սըրտին վըրայ դայն սեղմեց.

«Ապրիս, ըսաւ, իրաւ կ'ըլլաս մարդ մը մեծ:»

Յետոյ հարցուց պզտիկ մանչուն. «Էյ, Մինաս,

Դուն ինչ արուեստ պիտի սորվիս, երբ մեծնաս:

— Ես, հայագործ պիտի ըլլամ որ, մամա՛ս,

Դուն ամէն օր ուտելիք հաց ունենաս:»

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

30. Օրինակել այս ոտանաւորը եւ առողանութեան նշաններ դնել հարկ եղած տեղերը:

31. Ուղղագրութեան օրէնքներուն համեմատ սրբագրել հետեւեալ խօսքերուն տառաթաւները.

Երբ գործողութիւնը խորհրդածութեան առաջ անցնի, զոչումը պիտի հետեւի անոր. — Առտուն ընելիւր բարիքը իրիկուն կամ վաղուն մի Թողուր. — Բարը տեսակ մը սալոր է. — Խելացի մարդը միշտ խէնդէն կը վախնաւ. — Զկա աւելի անհաճօ լան մը որքան դաժան կէրպաւանք մը. — Հիմա տուն դարձաւ. — Բախդ չունիմ:

32. Ըսել թէ հետեւեալ բառերէն որոնց ուղղագրութիւնը ճիշդ է, եւ որոնցը սխալ եւ ինչո՞ւ.

Կեղեք, ջերմ, տէրե, քրջահաւաք, դաշդ, կամուրջ, բաղարջ, մեղէրի, զըրաւել, դրացի, տարաղ, եղջերու, երջանիկ, գաղջ, չղջիկ, շուրջառ, շեղջ, շրջանակ, մրջին:

33. Ըսել թէ հետեւեալ բառերէն որոնց ուղղագրութիւնը ճիշդ է, եւ որոնցը սխալ, եւ ինչո՞ւ.

Վաշտ, ուշդ, ախդ, տախտ, յարդո, անդոյ, հեշդ, հաշտ, ճիշդ, կուշդ, Շահանդուխդ, զմրուխդ, ապուխտ, ապերախդ, վարդախտ, երախտիք, հանածո:

34. Գոց սորվիլ եւ արտասանել վերոգրեալ ոտանաւորը:

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վերոգրեալ ոտանաւորը նիւթ առնելով, շարագրութիւն մը գրել, եւ բացատրել թէ երկու տողմէ ո՞րը աւելի լրջօրէն մտածած եւ պատասխանած էր մօրը հարցմանը, եւ խորհրդածութիւններ ընել այս մասին:

2. ԴԱՍ

ԲԱՌԵՐՈՒ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Շարունակութիւն)

68. Ի եւ վ գիրերը. — Ի գիրէն առաջ, միայն «, է, ի, » ձայնաւորները կրնան գալ, ինչպէս. գաւառ, տեւել, հաշիւ, զնչու: Ի էն առաջ կրնայ նաեւ ը գալ, ոտանաւորի մէջ եւ տողադարձի տառն, եւ կարելի է գրել նըւագ, զըւարթ, ևայլն: Ի էն առաջ բաղաձայն գիր չի գար բնաւ, բացառիկ են ի վերջացող բառերուն սեռականները, ինչպէս հոգւոյ, տարւոյ:

69. Վ կը գործածուի բառերուն սկիզբը յիշի ձայն տալու համար եւ երբեք —, ինչպէս վրեժխնդիր, վարդագոյն, վկայ, ևայլն:

70. Բառերուն մէջտեղը յիշի ձայնը գրելթէ միշտ — գիրով կը նշանակուի, ինչպէս դաւանիդ, հաւնիդ, տեւական, ևայլն: Զարտուղի են այն բառերը որոնք չոք սկսած բառով մը կը բարդուին կամ կ'ածանցուին. անվաւեր, հոգեվարք, զօրավար:

71. Բայց երբ յիշի հնչումէն առաջ « ձայնաւորը գայ, այն տառն չ կը գործածուի. ժողովուրդ, խորովել, խոստովանիդ: Զարտուղի են ժողովել որ ժողովելի կրճատումն է, սորվիլ որ սովորիլ կրճատումն է, քօրվել որ քօրալիելի կրճատումն է:

72. Վիշի հնչումը բառերուն վերջը միշտ — ով կը նշանակուի, բաց ի այն պարագայէն ուր չէն առաջ « ձայնաւորը գտնուի, ինչպէս գորով, սով, զով, բով:

73. Նոր օտար բառերու մէջ, հիմայ սովորութիւն եղած է միշտ չ գործածել, ինչպէս Թրանսվաար, Բառնիկ-Սիլվա, Սփանիական, ևայլն:

34. **Օ ձայնաւորք.** — Օ էն ետքը միշտ բաղաձայն գիր կու գայ, և օ ով բառ չի վերջանար հայ լեզուի մէջ: Ասոր պատճառը այն է որ օ ձայնաւորը ժ.Ա. դարէն ետքը միայն սկսաւ գործածուիլ — երկրարբատին տեղ, ամէն անգամ որ — ը բառին վերջը չէր գտնուեր, և իրմէ վերջը բաղաձայն գիր կու գար, ինչպէս աւր—օր, աւգոս—օգոս, աւրհնեալ—օրհնեալ:

35. **Այն օտար բառերը որոնք օ կը վերջանան հոլովման մէջ՝ ոչ ձայնաւոր կրնան առնել իրենցմէ վերջը,** և ոչ յ, այլ օ կը փոխուի ոյի, ինչպէս Հիւկօ, Հիւկոյե, Ֆուկոյօ, Ֆուկոյոյի:

36. **Բացառաբար օ ձայնաւորէն ետքը յ կը գործածուի է: Բաղադրեալ ձայնաւորով վերջացող օտար բառերու հոլովման մէջ, և կը գրուի՝** Կոյի, Կոյե, ինչպէս. Ռիշիկօ, Ռիշիկոյի, Էայլն:

37. **Լծորդ տառեր.** — Լծորդ կը կոչուին այն տառերը, որոնք իրարու տեղ կրնան գործածուիլ, ինչպէս յ և ծ, գճուճ—գծուծ. և և շ, Պլասոն—Պլասոն:

38. **Ուղղագրութեան սխալներ.** — Կարգ մը բառեր սխալ ուղղագրութեամբ կը գործածուին շատ գրողներու կողմէ, ինչպէս քօքուեղ՝ փոխանակ քօքվեղի, հոգնիլ՝ փոխանակ յոգնիլի, բրդիլ՝ փոխանակ փրքիլի, ժողովուիլ՝ փոխանակ ժողովուիլի, խօսսանալ՝ փոխանակ խոսսանալի, դրօշմեղ՝ փոխանակ դրօշմեղի, արձագանք՝ փոխանակ արձագանգի, բաղիսեղ՝ փոխանակ բախեղի: Պէտք է զգուշանալ այս սխալներէն, որոնց թոյլատու չեն բնաւ մեր լեզուին արմատներն ու կանոնները:

39. **Երկին ուղղագրութեամբ բառեր.** — Բառեր կան որոնք կրկին ուղղագրութիւն ունին, և հաւասարապէս կը գործածուին, ինչպէս գերդ և գերք, խենդ և խենք, ֆերքոդ և ֆերդոդ, անքիծ և ամքիծ, ամբարիշտ և անբարիշտ, կիկն և կիկնջ, ծորիք և ծորիդ, փափաք

և փափազ, հսկայ և սկայ, շղարշ և շղաշ, ծկոյք և նկոյք, Էայլն: Պէտք է գործածել արեւն և ոչ արեւն, երբեք և ոչ երբեք, գրաբար և ոչ գրաբար, որովհետեւ առաջինները աւելի ընդհանրացած ձեւեր են, և աւելի համաձայն՝ ստուգաբանութեան և լեզուին պատմութեան:

Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ո Ւ Ա Մ

Կ Ե Ղ Մ Ա Ր Դ Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Երկու կատուններ կտոր մը պանիր գողցան խոհանոցէն և սկսան կռուիլ իրարու հետ: Մէկը կ'ըսէր. «Իմն է այս պանիրը, քանի որ ես տեսայ զայն առաջին անգամ և ես իմաց տուի քեզի»:

— Ինչ կարեւորութիւն ունի տեսնելը, կը գոչէր միւսը, ես իմ ճանկովս քաշեցի պնակին մէջէն: Դուն բնաւ իրաւունք չունիս ասկէ բաժին ուզելու:

Կռիւր կը մեծնար, և փիփկները նախատական բառեր պոռալէ յետոյ իրարու, սկսեւ էին թաթիկներն բարձրացնել, երբ տանը կապիկը վրայ հասաւ: Պաղարիւնութեամբ մտիկ ըրաւ անոնց գանգատները, յետոյ, հեզնոտ ժպիտով մը ըսաւ. «Ատանկ պարզ բանի մը համար կ'արժէ՞ որ իրարու հետ թշնամանաք: Պանիրը ինծի տղէ՞ք, երկու հաւասար մասերու բաժնեմ և կէս կէս տամ ձեզի»:

Կատունները հաւանեցան: Ո՛չ ապաքէն միշտ մեզմէ դերազանց մտքի տէր մարդոց խօսքին կը համոզուինք մենք ալ: Եւ կապիկը, արդարախօս դատաւոր, առաւ պանիրին կտորը, կշռեց, չափեց, չափիփեց, զգուշութեամբ մէջտեղէն կիսեց. յետոյ նայեցաւ որ, հակառակ իր բոլոր ջանքերուն, մէկ կտորը միւսէն քիչ մը երկար էր. ուստի ծայրէն քիչ մը խածաւ: Այս անգամ ալ

դժբախտաբար միւսը աւելի երկար երեւցաւ աչքին :
վերջապէս կապիկին ձեռքը նստար չէ, ոչ ալ ակումն՝
դանակ. հետեւաբար քանի կը կտրէր, միշտ մէկ կտորը
միւսէն երկար կը մնար աննշան տարբերութեամբ մը
անշուշտ, և սակայն կապիկը չէր հանդուրժեր որ անի-
րաւութիւն ըլլայ մէկուն, և մէյ մը մէկէն՝ մէյ մը միւս-
սէն կը խածնէր :

Կատունները տեսան որ պանիրը կը հատնէր, և իրենց
բան մը չալիտի մնար, ու սկսան աղաչել անաչառ դա-
տաւորին որ իրենց պանիրները ետ տայ կարծ թէ երկայն :

— Ոչ, կ'ըսէր կապիկը, ոչ կարճ, ոչ երկայն. պէտք
է որ երկուքը ճիշդ հաւասար ըլլան. ես չեմ ուզեր որ
ձեզմէ մէկուն զրկանք ըլլայ :

Եւ առանց ուշադրութիւն ընելու խեղճ փխիկնե-
րուն պաղատագին մլաններուն, խածաւ, խածաւ շա-
րունակ երկու պանիրներուն ծայրէն մինչև որ հատցուց
զանոնք :

ՇՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

35. Զրուցագրել այս հատուածը առողջանութեան նշաններ դնելով
պէտք եղած տեղերը :

36. Ուղղագրութեան օրէնքներուն համեմատ սրբագրել հետեւեալ
խօսքերուն տառասխաւները.

Առտուն ընելիք բարիքը իրիկվան մի ձգեր — Իրավունք ունենալը
բավական չէ, պէտք է մարդ իր գաղափարները պաշտպանել խելացու-
թեամբ և արժանապատուութեամբ, և ոչ թէ անմիտ խօսքերով — Խելացի
մարդը միշտ խենթէն կը վախնայ — Ապաշավը երբ տնկեղծ է, ամեն յան-
ցանք կը ներվի — Հինգ քիլոյէն աւելի բեռ չեմ կրնար վերցնել — Կլէօ-
պատրա, Եգիպտոսի թագուհին, աշխարհի ամենէն փառամոլ կիներէն մէկն
էր, բայց իր փառքը իրմէ տւելի չկրցու ապրիլ — Հոգնիլ չգիտցողին հա-
մար՝ փափագիլը՝ յաջողիլ է — Լաւ է ուշ՝ քան երբէք — Ռաֆիին խենդը
կորովով ու խանդով առուծեամբ լեցուն վէպ մըն է — Գրաբառը մեռեալ
լեզու է, և սակայն ինչ անհուն զանձեր, ինչ պերճանքներ ժառանգ թո-
ղած է մեզի :

37. Բերանացի ըսել թէ հետեւեալ բառերէն որոնց ուղղագրութիւնը
ճիշդ է, որոնցը՝ սխալ.

Լաւատես, սալառնիլ, ամբողջ, հրաւեր, արձագանք, զովանալ,
շարդուրուրդ, Թեւաբախ, սկայական, մեհենադրօշմ, քերդողահայր, Ա-
քիլէս, Պողոմէոս, զավիթ, Մոլտավիա, նախավկայ, անվճար, սեթեվեթ,
խավիթ, անվնաս, խոստովանիլ :

38. Գտնել հինգ բառ որոնց մէջտեղը Վ բաղաձայն գտնուի, եւ ըսել
թէ ինչո՞ւ :

39. Գտնել հինգ բառ զորս կարելի ըլլայ գրել թէ՛ լ ուլ, թէ՛ ղ ուլ :

40. Գտնել երեք բառ զորս կարելի ըլլայ գրել թէ՛ ծ ուլ, թէ՛ ձ ուլ :

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վերոգրեալ հասուածին նիւթը պատմել դասարա-
նին մեջ, յետոյ շարադրութիւն մը գրել, նմանութիւն-
ներ գտնելով անոր մեջ մարդկային կեանքին հետ, եւ
խորհրդածութիւններ ընելով :

Է. ԴԱՍ

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

80. Ուղղագրութեան նշաններն են ապարարց (')
և միուրեան գիծ (—):

81. Ապարարց. — Ապարարցը կրճատուած ձայնաւորի մը տեղ կը դրուի հետեւեալ պարագաներուն մէջ.

1. Երբ սահմանական ներկայ և անկատար կազմող էլ մասնիկը ձայնաւորով սկսող բայի մը հանդիպի, ինչպէս կ'ուզեմ, կ'երգես:

2. Երբ բացասական բայի մը սահմանական ներկայ երրորդ դէմքին չեն ձայնաւորով սկսող բայի մը հանդիպի, ինչպէս չ'ուզեմ, չ'երգես:

3. Տաղաչափութեան մէջ, երբ վանկ մը պակսեցնելու համար, հարկ կ'ըլլայ կրճատել յը և յըն յօդերը, ինչպէս մ'աչ փոխանակ մըն աչի, մ'ուսեմ փոխանակ մի' ուսերի.

Ծաղիկ մ'ե նարգես.

Ծաղիկ մ'աչ դուռն ես:

82. Միացման գիծ. — Միացման գիծը կը դրուածուի զլիւսաւորաբար.

1. Միացնելու համար երկու բառեր. Հայ-Հոռոմ, Հնդիկ-Գերմանական:

2. Երկու թուանշանի միջև՝ միևնջեռ նախադրութեան տեղ, ինչպէս. 4. Պոլսոյ առաջին հայ Պատրիարքը, Յովակիմ, պաշտօնավարեց 1461-էն 1478. իրեն յաջորդեցին Նիկողայոս (1478—1479), Կարապետ (1489—1509), եւայլն:

ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ

ՔԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքավարութիւնը փափուկ զգացման մը և հանրային բարեսիրութեան մը արտայայտութիւնն է որ մեր առաքինութեանց յարգը կ'աւելցնէ, այնպիսի կերպ մը տալով մեր գործերուն ու խօսքերուն որ ոչ ոք կը վիրաւորուի իր զգացմանց և իմացականութեան մէջ: Քաղաքավարութիւնը հաճելի կ'ընէ ընկերական կեանքը, իրր արուեստ մը որ կը համաձայնեցնէ ինչ որ կը պարտինք մեր անձին: Իր ազդեցութիւնը այնքան մեծ է իրր կապ ընկերութեան, որ երեւելի փոխութիւններ անարժան չհամարեցին իրենց՝ անով զբաղիլ: Ասոնք կը հաստատեն թէ, առանց քաղաքավարութեան, մարդիկ միայն կռուելու համար պիտի հաւաքուէին: Պէտք է ուրեմն կամ առանձին ապրիլ կամ քաղաքավար ըլլալ:

Քաղաքավարութիւնը այն է բարութեան համար, ինչ որ է շնորհքը դէմքին համար. գթութեան քաղցր պատկերն է: Անկիրթ մարդոց վրայ առաքինութիւնը թանկագին քար մըն է որ գէշ տեղաւորուած ըլլալով, իր փայլին մեծ մասը կը կորսնցնէ: Քաղաքավար կերպերը յատկութեանց արժէքը կ'աւելցնեն, և հաճելի կ'ընեն զանոնք: Վերջապէս քաղաքավարութիւնը՝ քաղաքակիրթ մարդուն կնիքը՝ առաքինութեան համեստութիւնը՝ և պարկեշտութեան փայլն է:

ՆԱՀԱՊԵՏ ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ

ՏՕԲԹ. ՆԱՀԱՊԵՏ ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ, թիշկ Բարիզի համալսարանին, ԺԹ. դարու հայ գրագէտներուն մէջ ուշագրաւ դէմք մըն է: Ծնած է 1819ին Կեսարիոյ Էփրէէ գիւղը: Ունի կարեւոր հրատարակութիւններ որոնց մէջ նշանաւոր են 1894ի եւ 1872ի Տարեցոյցները, Ուղղախօսութիւնը, փոխտփայլութեան դասագիրք մը, որ ֆրանսերէն զըրուած եւ հայերէնի թարգմանուած է, Վիքթօռ Հիւկոյի Ժիշ Պապի ոտանաւոր թարգմանութիւնը, եւայլն: Մեռած է 1876ին Կ. Պոլսոյ մէջ:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

41. Զրուցագրել այս հատուածը:
42. Մէյ մէկ նախադասութեան մէջ գործածել այս հատուածին հետեւեալ բառերը.

Հանրային, ազդեցութիւն, խմացականութիւն, բաղաբաղկիւրթ, կատարելագործել, անհատ, հոշակաւոր:

43. Ըսել թէ վերի հատուածին այս բառերուն տեղ ուրիշ ինչ բառեր կրնանք գործածել, առանց նախադասութեանց խմաստը այլալեւու:

44. Միացման գիծեր դնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ հարկ եղած տեղերը.

Տօրթոռ Ռուսինեան ապրած է 1819էն 1876, Գրիգոր Օտեան 1834էն 1887, Եղիա Տէմիրճիպաշեան 1850էն 1909, Թովմաս Թերզեան 1842էն 1909:

Հայերէն լեզուն կը վերաբերի հնդիկ եւրոպական ցեղին:

45. Ապաթարց դնել հետեւեալ նախադասութեանց մէջ հարկ եղած տեղերը.

Վուշը կրակին մէջ չայրիր: — Մի հանգչիր մինչև որ պարտականութիւններդ չաւարտին: — Կերթամ հոն ուր պարտքերս կը կոչեն զիս: — Սոխակը վանդակին մէջ չերգեր: — Ըսէք սգաւորներուն սր չարտասուեն, վասն զի անոնց մխիթարութիւն խոստացաւ Քրիստոս: — Բոլոր բաղձանքներս կիրականանան աշխատանքով: Իսկ եթէ չիրականանան, ես դարձեալ կ'աշխատիմ: — Եթէ կուզէք լաւ թէյ պատրաստել, մինչև որ ջուրը չեռայ, թէյը մէշը մինետէք: — Մեծամիտ մարդը չուզեր հասկնալ թէ իրմէ արժանաւորին առջև խոնարհիլը նուաստանալ չէ: — Ուզես չուզես, պիտի համոզուիս թէ կարելի չէ կեանքի օրէնքներուն յաղթել: — Կարծէ որ յուզուիք ոչինչ բաներու համար: — Կեանքը երազ մըն է որմէ կ'արթնանք զերեզմանին դրան առջև: — Որքան ալ լուրջ ըլլանք, անհրեշար է որ չերազենք ինչ որ մեր յօժարութիւնները կը փայփայէ:

46. Առոգանութեան եւ ուղղագրութեան նշաններ դնել հետեւեալ հատուածին մէջ հարկ եղած տեղերը.

ՈՎԿԻԱՆՈՍԻՆ

Թաւալէ, Թաւալէ անդադար լուրձ և մօին կոհակներդ, անդնդախոր ովկիանոս: Հազար ու բիւր տորմիւններ ի զուր կաւլեն մակերեւոյթդ: Մարդս ցամաքին վրայ կը թողու հետքերը իր բանդումներուն, բայց իր կարողութիւնը կը կասի բու ափունքիդ վրայ: Նամէտ դաշտին վրայ պատահած աղէտները բու գործդ են համակ, և մարդուս աւերներէն ստուեր մը անգամ չկայ հոն: Անոր քայլերը հետք չեն ձգեր բնաւ բու ճամբուդ վրայ, բու կալումներդ գերծ են անոր քանդումներէն: Կելլես կը կանգնիս դռն, և քեզմէ հեռու կը նետես զայն: Դուն բացարձակապէս կարհամարհես երկիրը կործանելու անոր վատ կարողութիւնը: Քու ծոցէդ երկինք կը նետես զայն, սարսուռով զուարթ փրփուրիդ մէջ, և զոռալով անոր դիքերուն դէմ: Կը մղես զայն դէպ ի նաւամատոյցը կամ մերձակայ եզերքը ուր հաստատած է իր բոլոր յոյսը, բայց հողին վրայ կը ձգես զայն: Թող կենայ հոն ուր ուզես իր զինքը նետել:

Եւ սիրեցի զբեզ, ովկիանոս, և մատաղ տարիքիս ուրախութիւնը եղաւ բու լանջքիդ վրայ դեզերիդ փրփուրներուդ մէկ պղպշակին նման՝ անհունութեան մէջ համափխու: Դեռ փոքրիկ մանուկ, խուժբերուդ մէջտեղը կը խաղայիս Ատոնք իմ զրգանքս էին: Եւ եթէ ծովը ալեկոծելով, ահարկու գործներ զանոնք, վախը բերկրանք կազդէր սրտիս, վասն զի բու զուակդ կը նկատէի ինքզինքս, և կը վստահէի ալիքներուդ, թէ հեռու ըլլալի եզերքէն և թէ մօտ, ու ձեռքովս կը փայփայէի բաշդ, ինչպէս կընեմ հիմայ:

ՊԱՅՐԸՆ

ՇԱՐԱԳԻՐՈՒԹԻՒՆ

Նկարագրել բաղաձայն մարդը եւ անբաղաձայն մարդը՝ զանոնք իրարու հետ բաղդասելով, եւ ի յայտ բերելով մեկուն գրաւած համակրանքը եւ միւսին ազդած հակակրանքը ընկերութեան մէջ:

ՊԱՅՐԸՆ, նշանաւոր Անգլիացի բանաստեղծ, 1778ին ծնած Լոնտոնի մէջ. գրած է Զայթ-Հեռոյս, Տօն Ժուան, եւայլն: Հայերէն ստրված է միջոց մը Վենետիկի Ս. Ղազարու վանքը մնալով: Մեռած է 1824ին Միսոլոնիի պատերազմին մէջ:

Ը. ԴԱՍ

ՏՈՂԱԴԱՐԶ

83. Բառի մը մէկ մասը տողին ծայրը թողլով, միւս մասը յաջորդ տողը անցընելու կանոնը կը կոչուի տողադարձի կանոն:

84. Բառի մը մէկ մասը մէկ տողէն միւսը փոխադրելու ատեն՝ տողին վերջը ենթաւնայ նշանը կը դրուի որ հետեւեալ ձեւը ունի (-):

85. Տողադարձի, ինչպէս հեգումի համար, հարկ է բառը վանկ վանկ բաժնել, ինչպէս առողջ, ան-սա-րա-կոյս:

86. Միավանկ բառերը չեն բաժնուիր, ինչպէս հաց, ջուր, կողմ, կազմ, պարսփ:

87. Բազմավանկ բառերու մէջ, երբ երկու ձայնաւորի միջև մէկ բաղաձայն գիր կայ, բաղաձայնը յաջորդ վանկին կ'անցնի, ինչպէս բա-րի, ա-նուշ:

88. Երբ երկու ձայնաւորի միջև երկու կամ աւելի բաղաձայն գիր կայ, վերջինը յաջորդ ձայնաւորին կ'անցնի, ինչպէս դար-բիւն, հանգ-ջիւ:

89. Երբ վերջին բաղաձայնը նայ (ւ, լ, զ, ռ, , ւ, ր) տառ է կամ չչական (ւ, , զ, լ) բաղաձայն է, ումանք վերջին երկու բաղաձայնները վար կ'առնեն, ինչպէս պա-տանք, եր-կրորդ, ա-փսե, ար-բշիւ, Լայն, Սակայն հիմայ ընդհանուր կանոնը կը գործադրուի սովորաբար, և կը գրուի. պա-տանք, եր-կրորդ, ափ-սե, ար-բշիւ, Լէն:

90. Բարդ կամ ածանցեալ բառերու մէջ, բացառաբար կարելի է երկու բաղաձայն վար առնել, երբ վար առնուած մասը անփոփոխ մնացած բառ մըն է ինք-

նին, ինչպէս մեծա-հրաշ, մարդա-բնակ, նորա-նշան, ան-նպասակ, աղիւսա-խնամ, փառա-պատկ, Լայն:

91. Երբ բառի մը մէջ ւ հնչուած կը լսուի առանց գրուելու, տողադարձի ատեն, վերի տողին ծայրը ւ գիրը կը նշանակուի հոն ուր կը հնչուի, ինչպէս ըգ-գոյշ, զը-կար, բշ-տայ, սր-տու, ծընծ-դայ, Լայն:

92. Երբ բառի մը առաջին վանկէն անմիջապէս յետոյ, ւ հնչուող «-դանուի», «-ն վար կ'առնուի իբր բաղաձայն, ինչպէս պա-տու, պա-տու, լա-տու, Լէն:

93. Երբ ւ հնչուող «-էն առաջ», «-էն անբաժան կերպով հնչուող բաղաձայն մը դանուի, բաղաձայնը «-ին հետ վար կ'առնուի, ինչպէս տա-նուած, ժող-վուած: Այս պարագային, կարելի է նաեւ ի հարկին բաղաձայնէն «-ն բաժնել՝ ւ նշանակելով և «-ն ջնջելով, ինչպէս ժող-վը-ւած, տա-նը-ւած, զը-ւար, նը-ւի-րեղ:

94. Ա-, է-, ի- կը բաժնուին իրարմէ, երբ «-էն անմիջապէս ետքը ձայնաւոր գիր գայ, ինչպէս զո-րա-ւոր, հի-ւանդ, դի-ւա-հար, տա-ւիդ:

95. Այ, ոյ չեն բաժնուիր իրարմէ, երբ երկրորդ բառ են, ինչպէս փա-հա-նայ-ա-կան, գոյ-ա-կան:

96. Այ կը բաժնուի, երբ երկրորդ բառ չի կազմեր, այսինքն՝ երբ այն կը հնչուի հ, ինչպէս փա-րա-յա-սակ, սր-տա-յոյգ:

ԱՐՏԱՍՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մ Ո Մ Ը

Տիրամօր անուշ ու շքնորհալի,
Ներող նայուածքով պատկերին առջև՝
Նիհար, անարիւն մոմը կը հալի
Իր լոյսէ հոգին ըսպառի մինչև:

Այս վրտիտ մոմի վառող լեզուակէն
Գոհ է Յիսուսի մայրիկն երկնային .
Եւ տեսէ՛ք սեփ սև լաչակին տակէն՝
Իր մեղր աչուկներն աղուոր կը նային :

Մոմը կը հալի , ու կ'ըսպառի ա'լ .
Հոն է իր հաճոյքն ու իր արժանիք .
Պաշտամունքի մէջ՝ լուռ ոչնչանալ ,
Հատնումով արբշիւ , անուի երջանիկ :

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, Մալիարացի զրազէտ եւ բանաստեղծ, հրատարակած է երկու բանաստեղծութեանց զեղեցիկ հատորներ՝ Լիւաժ Քնար եւ Երկունք, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ յօդուածներ զանազան թերթերու մէջ :

Հ Ր Ա Շ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

47. Կարդալ բարձրաձայն այս ոտանաւորը, եւ բացատրել թէ ինչ կը նշանակեն հետեւեալ բացատրութիւնները .

Ներող նայուածք, անարիւն մոմ, լոյսէ հոգի, վառող լեզուակ, մեղր աչուկ, հատնումով արբշիւ :

48. Գոց սորվիլ եւ արտասանել այս ոտանաւորը :

49. Մէյ մէկ նախադասութեան մէջ գործածել այս ոտանաւորին հետեւեալ բառերը .

Շնորհալի, սպառել, պաշտամունք, հատնում, արբշիւ :

50. Տողադարձի օրէնքներուն համեմատ բերանացի բաժնել հետեւեալ բառերուն վանկերը .

Հրուանդան, ծաղկանկար, զարգմանակ, ստուծիւն, հիւժախտ, անհրաժեշտ, ափափայ, Թանձրամիտ, մեղրածոր, աներկիւղ, մճնշաղ, անսուաղ, զուգընթաց, բանական, զգայնիկ, շպարել, սկսնակ, ցնծութիւն, շափիւղայ, պատասպարել, զանգուած, ձուածն, ասուեղէն, քաղցրանշոյլ, բազմաստեղ, լուսատար, բարեկրօն, սրտազրաւ, Թղթադրամ :

51. Բերանացի բացատրել այս բառերուն նշանակութիւնը :

52. Ապաթարցի օրէնքներուն համեմատ զրաւոր բաժնել հետեւեալ բառերուն վանկերը ենթամնայ դնելով .

Հովուական, Թուաւոր, հոյակապ, հայասէր, աղուոր, լաւատես, բայարմատ, Թէյալանաւ, Թաղուիլ, առնուիլ, հետեւանք, միայարկ, վաղայարոյց, մատնուած, բեւեռային, քաջայարմար, հարուածել, քանդուիլ, նաւարկել, ինքնայատուկ, պատուաւոր, լեզուանի, Թիւերով, ամենայարմար, խոյանալ, Նոյեմի, բարենպատակ, զերակշիւ, Նոյեմբեր, մատենագրել, նորահնար, անշնորհ, զուխ, շղթայ, սրակել, մաքրել :

Հ Ա Ր Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Երբ խօսքը խորհրդածութեան առաջ կ'երթայ, զղջունը կը հետեւի անոր :

Բացատրել այս առածը, եւ պատմութիւն մը յօրինել ուր երեւան գան անխորհուրդ խօսքերուն վնասները :

Անխորհուրդ խօսքերուն տեսակներէն են սուսք, պարծանք, բամբասանք, ուրիշին անգնասիրութիւնը վիրաւորող ակնարկութիւններ, սրտի դպչող բառ մը, կամ յիշատակ մը, անգաղսնապահութիւն մը :

Թ. ԴԱՍ

ԿԷՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

97. Կեսադրուքիւնը կը սորվեցնէ գործածութիւնը այն զանազան նշաններուն որոնք պարբերութիւնները, նախադասութիւնները և նախադրութեան մասերը իրարմէ կը բաժնեն:

98. Կէտադրութեան գլխաւոր նշաններն են.

Բութ	(')	Կախման կէտեր	(. . .)
Ստորակէտ	(,)	Փակագիծ	(())
Միջակէտ	(.)	Չակերտ	(« »)
Վերջակէտ	(:)	Անջատման գիծ	(—)

99. Բութ. — Բութը բառի մը վերջը՝ վերի կողմը կը դրուի, ամէն անգամ որ հարկ ըլլայ այդ բառին վրայ շատ քիչ միջոց մը կանգ առնել: Բութի գործածութեան գլխաւոր պարագաները հետեւեալներն են.

1. Զեղչուած կամ զօրութեամբ իմացուած բառի մը տեղ բութ կը դրուի միշտ. «Ստեփան Փափագեան գրած է Պեղճեան Ամիրայի եւ Անդրեաս վարժապետի կենսագրութիւնները, եւ Տոքթոր Թորգոմեան՝ շատ մը հայ բժիշկներու կենսագրութիւններ:»

2. Միջանկեալ նախադասութիւնները երբեմն բութով կը բաժնուին. «Ձկնորս մը՝ ծովեզերքը նսած՝ իր ուղկանը կը նետէ կանանց աղիքներուն մէջ:»

3. Բացայայտիչը բացայայտեալէն երբեմն բութով կը զատուի. «Պաշտու Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցին առաջին անգամ շինեցին 1630ին երկու հայ ճարտարապետներ՝ Մուսա եւ Խաչեր:»

100. Ստորակէտ. — Ստորակէտը բառի մը վերջը կը դրուի, ամէն անգամ որ պէտք ըլլայ բութէն քիչ մը աւելի կանգ առնել: Ստորակէտի գործածութեան պարագաները հետեւեալներն են.

1. Իրարմէ կը բաժնէ կարճ նախադասութիւնները որոնք զիրար կ'ամբողջացնեն. «Հովը կը սուշէ, երկինքը կ'որոտայ, եւ ծովը հեռուն կը մոկնայ:»

2. Միեւնոյն նախադասութեան մէջ կը բաժնէ ենթակաները, ածականները, բայերը, խնդիրները, ևայլն, ինչպէս. «Ղազար Փարպեցի, Անանիա Շիրակացի, Գրիգոր Նարեկացի հայ մատենագիրներ են: — Պարոնեան տրամիս, զուարճախօս, հեզմոտ, իմաստասէր գրագետ մը եղած է: — Եկեղեցիքը կ'երգէ, կը խաղայ, ջուր կը խաշէ, մեռել կը ձեռնալ: — Լսնուկին կը գտնուի Մեփակայի, Պրազիլիոյ, Գալիֆոնիոյ եւ Ուրալ լեռներուն մէջ:»

3. Կը բաժնէ միջանկեալ նախադասութիւնները. «Կեանքը, կ'ըսէ Սոկրատ, պէտք է ըլլայ յարստեւ խորհրդածութիւն մը մահուան վրայ:»

4. Կը բաժնէ կոչականները, ըլլան միջանկեալ կամ ոչ. «Տղա՛ս, ուղիղ ճամբէն գնա՛: — Հեռացի՛ր, զաւակս, ջարտե՛հ:»

5. Երբ երկու բառեր կամ շատ պզտիկ նախադասութիւններ միացած են չաղկապով մը, երբեք ստորակէտ չեն առներ. «Կոնկենին եւ հարսնուկը ծաղիկներ են: — Յամիկը դեղին կամ մեղմակ կ'ըլլայ: — Սպունգը թէ՛ բոյս եւ թէ՛ կենդանի է: — Աղբիւրը կը խոխոջէ իսկ ջրվեժը կը շառայէ:»

6. Իսկ երբ երկար նախադասութիւններ միացած են չաղկապով մը, միշտ ստորակէտով կը բաժնուին. «Շատ խնայողութիւնը աղիքներէն մէջ առաքինութիւն է, իսկ հարսնութեան մէջ՝ մոլորութիւն:»

101. Միջակէս. — Միջակէսը որ կը կոչուի նաև կէս՝ կը գործածուի.

1. Ամբողջ խօսքի մը գլխաւոր նախադասութիւնները իրարմէ զատուելու համար. «Նեղոս գէտը Եգիպտոսէն կ'անցնի. բոլոր երկիրը կը բեղմնաւորի անոր պարբերական ողողումներէն:»

2. Տեղէ մը բերուած վկայութենէ մը կամ ուրիշին խօսքերը յիշելէ առաջ. «Մատնոնքի կ'ըսէ. «Տխւարները մարդկային սեռի փշոտֆներն են»:»

3. Համառոտագրութեան ատեն(*). «Կ. Պոլիս, Ազգ. Հիւանդանոց, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ:»

ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ

Կ Ո Յ Ր Ը

Կոյր մը կոնակը ջուրով լեցուն ծանր տակառ մը առած կը տանէր մութին մէջէն ձեռքը լապտեր մը բռնած: «Երեւոյ՜ կս ինչ էս աղաղակեց անցորդ մը զայն տեսնելով մարդ Աստուծոյ այդ լոյսը ի՞նչ պիտի ըլլայ քեզի ի՞նչ օգուտ ունի քանի որ ցորեկն ու գիշերը միեւնոյն են քեզի համար: Լապտերն ու ջահը աչք ունեցողներուն կրնան ծառայել պարապ տեղը ծախք ըրեր ես: — Ամենեւին պատասխանեց կոյրը այս լապտերը ինծի համար չէ ապուշներուն համար է որպէս զի փողոցին մէջ քովէս անցած ատեննին ինծի չզարնուին:»

(*) Համառոտագրութեան նշաններն էին երբեմն՝ երկորեակ ("), ինչպէս «Յովն» Գրիգորեան» և պատիւ (—), ինչպէս Աժ, Յս, և այլն: Այս նշանները հիմա չեն գործածուիր:

Հ Ր Ա Շ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

53. Զրուցագրել այս հատուածը ստորակէտ կամ միջակէտ դնելով պէտք եղած տեղերը:

54. Օրինակել հետեւեալ պատմութիւնը բուժ, ստորակէտ կամ միջակէտ դնելով հարկ եղած տեղերը:

ՍՐՏԱՌՈՒՉ ԿԱՐԵՎՅՈՒԹԻՒՆ

Խրիմի պատերազմին մէջ ճակատամարտէ մը ետքը երկու վիրաւոր զինուորներ քովէ քով ինկեր էին ռազմադաշտին մէջ: Մումը կոխեց և ահուելի ցուրտը ան աւելի սաստկացուց իրենց ցաւերը: Զանացին մէկ քանի խօսք փոխանակել իրարու հետ բայց իրարու լեզուէ չհասկցան որովհետեւ մէկը Ֆրանսացի էր և միւսը Ռուսահայ մը: Վերջապէս բռններնին տարաւ ասոնս հոյ զինուորը այլ ևս չպիտի արձնար:

Առտուն Ֆրանսացին երբ աչքերը բացաւ տեսաւ որ վիրաւոր մը ծածկեր էին իր վրայ որ իրը չէր: Ընկերը անշարժ կը մնար: Այդ վիճանն թշնամին զգալով որ իր մահը կը մօտենար ընկերոջը վրայ նետեր էր իր զգեստը որուն ինք այլ ևս պէտք չունէր այսպէս ի գործ դնելով սա վսեմ սկզբունքը «Բարի ըլլանք նոյն իսկ մեր թշնամիներուն նկատմամբ»:

55. Առողջանութեան նշաններ, ստորակէտ եւ միջակէտ դնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ.

— Ղեւոնդ երէց որ բնիկ վանանդեցի էր երբ հայերէն գիրերուն գիւտը կ'իմանայ ժամանակ չ'անցըներ իսկոյն Բիւզանդիոն կ'երթայ Կորինի հետ և հոնկէ ալ իր ընկերները առնելով հայրենիք կը դառնայ ու Աշտիշատի մէջ Ս. Սահակի և Մեսրոպի կը յանձնէ Ս. Գրքին ստոյգ և հարազատ օրինակները:

— «Ինչպէս անհուն գետ մը հինաւուրց լեռներուն բարձունքէն ծնած դուն կը վազես դարբերուն մէջէն ու գեղեցիկ և բաղքը լեզու հայկական բու ակունքը կը կորսուին անցեալին ալեւոր սարերուն տակ խորհրդասօղ:»

Շ Ա Ր Ա Դ Ր ՈՒԹՅՈՒՆ

Ընդարձակելով գրել վերի պատմութիւնը, նկարագրելով պատերազմի դաժնը ձիւնապատ լեռներու մէջտեղը գիշեր ատեն: Մանրամասնութիւններ աւելցնել հայ զինուորին ազնիւ արարք գործադրելու պարագաներուն վրայ, եւ խորհրդածութիւններ ընել այդ մասին:

Ժ. ԴԱՍ

ԿԷՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն)

102. Վերջակէս. — Վերջակէս կը դրուի ամբողջ և լրացած խօսքէ մը վերջը. «Գետերը գնայուն ճանապարհներ են:»

103. Կախման կէս. — Կախման կէս կը դրուի.

1. Դիտմամբ կէս ձգուած կամ յանկարծական յուզումով մը ընդհատուած խօսքէ մը վերջը. «Մի՛ մոռնարք ինչ քարեկանդ եղած եմ եւ քե...»

2. Դրուածքէ մը բերուած վկայութեան մը մէջ՝ զեղչուած բառերու տեղ, ինչպէս Պիւֆօն կարապը նկարագրելով կ'ըսէ. «Կարապը հաճոյ է ամեն աջի... կը սիրուի, կը գովուի, հիացում կ'ազդէ... բոլորշի ձեւեր, շնորհալի պարոյր, պերճ եւ մաքուր սպիտակութիւն ունի... կարապին վրայ ամեն ինչ կ'արտաշնչէ հեշտութիւն եւ հմայք:»

3. Խօսքի մը մէջ անակնկալ մը պատճառելու համար. «Հոռմայեցի ժողովուրդը կրկեսին մէջ հաւաքուած կ'սպասէր որ գայ մը կամ առիւծ մը դուրս ելլէ. բայց երեւակայեցի՜ք ամենուն զարմանքը, երբ տեսան... գառնուկ մը:»

4. Խօսքի մը վերջը, տարակոյս, վարանում, ևայլն յայտնելու համար. «Ձեռ գիտէր քե պիտի յաջողի՞ իր քննութեանց մէջ...»

104. Փակագիծ. — Փակագիծը նախադասութեան մը կամ բառի մը երկու կողմը կը դրուի, երբ այդ նախադասութիւնը կամ բառը, պարբերութեան մէջ, անջատ

իմաստ մը ունի. «Անիրաւ խօսքի մը առջեւ լռելը վաստիւն է (եթէ սակայն հաւեր չէ մարդ), բաց ի այն պարագային երբ խօսողը մասնաւոր մեծարանքի արժանի է:» Կրկին փակագիծ կը գործածուի ([]), երբ արդէն փակագիծի մէջ գտնուող նախադասութեան մը մէջ, ուրիշ փակագիծի պէտք ըլլայ. «Հերման Կոնշլիք (1887 Փետրուար 15ին [Ն. Տ. 2 Մարտ] մեռած) գերման գիտուն մըն է որ գրադար է հայ հեղափոխութեան:»

105. Չակերտ. — Չակերտ կը դրուի.

1. Առաջ բերուած խօսքի մը սկիզբը և վերջը. Տըլիլ կ'ըսէ. «Ամեն տարի իր հաճոյքը, իր հրապոյրը ունի:»

2. Երբեմն կը դրուի նաեւ առաջ բերուած խօսքին իւրաքանչիւր տողին սկիզբը, մասնաւորապէս ոտանաւորներու մէջ, ինչպէս.

Գաբրիէլ Պասկանեանի Անուշաւան գրքին կ'օրհնակենք հետեւեալ տողերը.

«Արեգակը ծայրակարմիր շերտէ կողմէն ծագեցաւ,
«Ձիւնագագաթ քարձրաւանդակ դիտակներէն երեւցաւ.
«Այն գեղեցիկ փայլակները ինկան վրայ շեմերու.
«Բանակներուն մէջ փայլեցան ճրագաւորաց կրակներու:
«Փրջեց հիւսիս Արագածէն արծաթափայլ ամպիկներ.
«Մասիս նորէն ոսկեգոծեց շոգիներով մագն ու հեր.
«Առաւօտեան լախողջոյնը առին տոյն տարեր.
«Այս նըշան էր հայ զօրքերուն որ մերկացնեն սուրերը:»

106. Անջատման գիծ. — Անջատման գիծը կը գործածուի զլիաւորաբար հետեւեալ պարագաներուն.

1. Խօսակցութեան մէջ լրատ, պատասխանեց, յարեց բառերուն տեղ, ինչպէս.

«—Ան որ խօսիլ չի գիտէր ի՞նչ պէտք է ընէ:

«—Պէտք է չոք, եւ մտիկ ընէ:»

2. Միջանկեալ նախադասութենէ մը առաջ և ետքը երկու ստորներու հետ. «Բրիտանիոյ Գոյունկոս աղբաս մեռաւ, — ինքը որ Ամերիկան գտեր էր, — յիշած անոնցմէ զորս ինք հարստացուց:»

3. Կարգ մը նախադասութիւններէ առաջ, երբ անոնք դրուած են իրր խօսքի յաւելուած մը. «Լալոուզիէ հաստատեց թէ աղանակողը անոնք է, — գաղափար մը զոր Նիւթըն յայտնած էր արդեւ:»

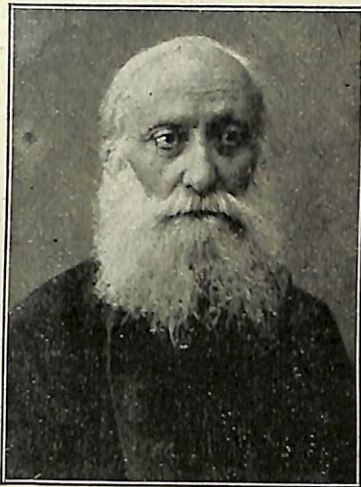
103. Աստուծոյ դատ, ժամանակաւ կը գործածուէր նաեւ մակակեհ (') նշանը ի նախդիրէն առաջ, ինչպէս զառ 'ի վեր: Հիմայ մակակետը բոլորովին գործածութենէ ինկած է:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ

ԶԱՊԵԼ

Զապել անունը որ հիմայ մերազգի ընտանիքներու մէջ անուշութեամբ կը լսուի աւելի անուշ յիշատակներէ առաջ եկած է և թերեւս ուրիշ ազգերէ աւելի մեզի նուիրական եղած Կան անոնց մէջ ալ Իզապել թագուհիներ բայց գուցէ ոչ մէկը այնքան սիրելի և պաշտելի եղած է որքան մեր Զապելը որ ժամանակակից է իր անուանակցին Ս Իզապելի Զրանկաց Լուդովիկ թագաւորին քրոջը որուն կը նմանի նաեւ իր մաքուր վարքովն ու բարքով Զապել առաջինն է իր անունով իր ազգին մէջ առաջին բարձր թագաւորական պատուովը և առաջին գեղեցիկ վարքովը և սրբութեամբը ինչպէս նաեւ հոգեւոր եղած է քաղաքական կեանքի զիպուածներովը ինչպէս Տիգրանուհի մէկ հատիկ է մեր Հայկազն թագուհիներուն մէջ Սաթենիկ կամ Ս Ալիսէն Արշակունեաց մէջ Կադրամիտէ և Խոսրովանոյ Բագրատունեաց

մէջ Ռուբինեան հարստութեան մէջ ալ մէկ հատիկ է Զապել թագուհին մանաւանդ որ բոլոր մեր ազգին պաշտօններուն մէջ ինքը միակ թագաժառանգ աշխարհաժողովինը եղաւ թագաւորի կին ըլլալով չէ որ թագուհի կոչուեցաւ այլ իր ամուսինն է որ իրմէ թագաւոր կոչուեցաւ Իրմէ առաջ օտար պատմիչներ կը միջին և դրամն ալ կը վրկայէ որ երազով անունով Հայոց իշխող թագուհի մը եղած է Բրիտանիոյ աշխարհ գալու տարիները իբրեւ քոյր կամ կին Տիգրանի բայց անունն ու համբաւն իսկ անծանօթ մնացած է իր ազգին:

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆ

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

56. Օրինակել այս հատուածը, եւ բոլթ, ստորակէտ, միջակէտ, վերջակէտ դնել հարկ եղած տեղերը:

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆ, գրագէտ եւ բանաստեղծ եկեղեցական, ծնած է 1820ին Պոլիս: Երկար տարիներ տեսուչ եղած է Վենետիկի Ռափայէլեան վարժարանին: Քառասունէ աւելի տարիներ զիրքերուն պատմական, բանասիրական եւ բանաստեղծական, տասնի չափ ալ անտիպ երկեր թէ աշխարհաբար եւ թէ գրաբար: Մեռած է 1901ին Վենետիկի Ս. Ղազար վանքին մէջ:

57. Հետեւեալ խօսքերուն մէջ ղնել առողջանութեան, կէտադրութեան եւ ուղղագրութեան նշաններ.

— Նաբոլէոն Ա Աւստրո Ռուս բանակին յաղթեց Աւստրիացի մէջ Բրուսիացեոց իէնայի մէջ Ռուսերուն էյլոյի և Ֆրիտլէնտի մէջ:

— Մարկոս Աւրելիոս կըսէ առտուն երբ անկողնէդ ելլելը դժուար զայ քեզի ինքնիրենդ ըսէ տեղէս պիտի ելլեմ մարդու պարտականութիւնս կատարելու համար ինչու ուրեմն դժուար երեւայ ինձի այն զործը որուն համար աշխարհ եկած եմ:

— Շուշան Վարդենի Վարդան Մամիկոնեանի աղջիկը Թաղուած է Մետեխի բերդը որ վրաց իշխաններու ամրոցն էր յետոյ հայերը եկեղեցի մը շինեցին հոն հիմայ բանտի փոխուած է:

— Ծառերը ելեկարականութեան լաւ հաղորդիչներ են ուստի որոտման ատեն զգուշացէք անոնց մօտենալէ:

— Մոլուծիւնը Թշնամի մըն է որուն յաղթելու միակ միջոցն է խոյս տալ անկէ:

— Մարդիկ խնդիրները ինչպէս իրերը զանազան կերպով կը տեսնեն որովհետեւ իւրաքանչիւրը իր շահուն տեսակէտովը կը դիտէ զանոնք:

ՇԱՐԱԳԻՐԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆ

«Կանուխ պառկող եւ կանուխ ելլողը՝ առողջ, հարուստ եւ երջանիկ կ'ըլլայ:» Բացատրեցե՛ք այս առածը, մանրամասն պատճառաբանութեամբ:

Ժ Ա. Դ Ա Ս

ԳԼԽԱԳՐԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆ

108. Գլխագիր կը դրուի հետեւեալ պարագաներուն մէջ.

1. Դրուածքի մը սկիզբը. Կեանքը պատճառաբանութեան շարք մըն է:

2. Վերջակէտէ մը ետքը. «Հաւաստի մարդուն ամենեւնի մեծ ախտիւն է: Երջանիկ եւ անոնք որ հաւաստով կ'ապրին:

3. Ոտանաւորներու մէջ, ամէն տողի սկիզբը.

Ո՛հ, ինչո՞ւ զաւկին՝ մայր մը քարեխնամ
Կարող է սալ կեանք միայն մէկ անգամ...
Ինչո՞ւ սալ շունչին՝ սալ արցունքներու
Չըսուաւ Աստուած ուժ մը կեանասու:

ԽՈՐԷՆ ԵՊ. ՆԱՐ-ՊԷՅ

4. Միջակէտէ մը վերջը, երբ ուրիշին խօսքերը կը յիշենք կամ գիրքէ մը վկայութիւն կը բերենք ընդհանրապէս չակերտով. Մայրս կ'ըսէր ինձի. «Ամեն բան զոհե՛ք ընտանիքիդ երջանկութեան, բաց ի պատիւդ:»

5. Դրական որ և է երկի մը (վէպ, քերթուած, ևլն.), երաժշտական հեղինակութեան մը, նկարի մը, արձանի մը, նշանաւոր շէնքի մը, յիշատակարանի մը անունը, ինչպէս. Պարոնեանի Փաստընը (շրագիր), — Տիկին Տիւսաքի Վարժուհին (վէպ), — Պետրոս Դուրեանի Լճակը (ֆերբուած), — Պէդրինի Բնագործիկը (դաշնեղ), — Այվագովսիի Փոքորիկը (նկար), — Բոյ Տիւպուայի Դրասիւրուքիւնը (արձան), — Գուլ Գաբուի Մայր

Վարձք մի կ'ոռնայ գայլն անսիրտ
Սպառնագիւն ձայնով բիրտ
Ինչեր կ'ըսես խենդ տըղայ
Փառք չըտաս որ վիզդ ամբողջ
Իմ կոկորդէս դուրս հանեցիր ողջ առողջ
Ապերախտ ես եղեր անմխտ անասուն
Ըզգուշացիր մէյ մ'ալ ճանկըս չիյնաս դուն:

Հ Ր Ա Շ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

58. Օրինակել եւ կէտադրութեան, առողջանութեան նշաններ եւ գլխագիրները դնել այս ոտանաւորին մէջ հարկ եղած տեղերը:
59. Գոց սորվիլ եւ արտասանել այս ոտանաւորը:
60. Գլխագիր դնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ հարկ եղած տեղերը.

ԺԸ. դարուն մէջ, պոլսեցի հայ աղջիկ մը, մարիամ քարաքաշեան զրած է ակն հոգւոյ անուն զիրք մը որ տպուած է վենետիկ — երեսունը-հինգ տարի առաջ, օրիորդ մենիկ (տիկին Թագունի մելիք ազարեանց) զրած է զարնան մի ասուպ անուն նորավէպ մը որ հրատարակուած է իզմիր — օրիորդ կեսարացեան հրատարակած է կիթառ անուն Թերթ մը — տիկին տասիէ, ֆրանսացի զրագիտունին Թարգմանած է հոմերոսը իր լեզուին — տիկին տը մէնթնոն՝ ֆրանսացի զրագիտունին լուզովիկոս ժող. զաւակները դատարարուած է — սէկիւր ֆրանսացի կոմսունին տղոց յարմար վիպակներ զրած է — տիկին կատարինէ լիսիցեան տիգիսի մէջ կը հրատարակէ հասկեր անուն մանկավարժական ամսածերթ մը — Էլիզապէթ պարէթ պրաունիսկ ժԹ. դարուն մէջ, անգլիոյ նշանաւոր բանաստեղծունին եղած է — վիկտորիա աղանուր իտալահայ բանաստեղծունին մեռաւ 1910/ին — տիկին տը սէվինեէի նամակները մայրական սիրոյ հրաշակերտներ են:

61. Հետեւեալ հատուածին մէջէն վերցնել աւելորդ գլխագիրները.

«Ասիան, Եւրոպան մէյ մէկ անկիւն են Աշխարհի մէջ. ծովերը՝ ջուրի կամրիւներ են Տիեզերքի մէջ. Աթոս լեռը զուղձ մը հող է. ներկայ ժամանակը լեռ մըն է Յաւիտենականութեան մէջ: Ամէն բան պզտիկ է, յեղեռն զուկ, վաղանցուկ: Ամէն ինչ Հանրային աղբիւրէն կը բխի, Վեհագոյն Բանէն՝ ուղղակի կամ եզրակացութեան ճամբով:»

62. Հարկ եղած կէտադրութեան եւ առողջանութեան նշաններն ու գլխագիրները դնել հետեւեալ հատուածին մէջ.

ԽԱՌՈՒՍԻԿ ՆՈՒՅԻՐ

Գեղեցիկ պարտէզի մը դրան վրայ հետեւեալը գրուած էր այս գետինը կու տամ անոր որ գոհ է իր վիճակէն գործս կարգին է ըսաւ ինքնիրեն գեղջուկ մը որ հոնկէ կ'անցնէր ես այս հողին տէր պիտի ըլլամ եւ ուրախութեամբ վազեց գնաց պարտէզին տէրոջը ներկայացաւ ինչ կ'ուզես հարցուց ան գեղջուկը տեսնելով ձեր պարտէզը կ'ուզեմ որովհետեւ գոհ եմ իմ վիճակէս կը սխալիս բարեկամս ան որ իր չունեցած բանին տէր ըլլալ կ'ուզէ չի կրնար իր վիճակէն գոհ եղած ըլլալ ճամբաղ զնն:

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այս ցիւքը գրել դասաւանդիմ մէջ ընդարձակելով:

Ժ Բ. Դ Ա Ս

Տ Ա Ռ Ա Դ Ա Ր Զ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

110. Հին օտար անուններ. — Այն յատուկ ա- նունները, որոնք կը վերաբերին հին ազգերու, հայերէնի վերածուած են ըստ այն հնչմանց զոր հայ տառերը ու- նէին երբեմն: Հիմ ունենալով լատինական տառերը, կը դնենք հոս տառադարձուած անունները և անոնց փրան- սերէն ձեւերը.

լատինական Հայտառ	Հայերէն	Յրանցներէն
a ա	Արիստոփան	Aristophane
b բ	Բազոս	Bacchuss
c, k, q կ	Կատոն	Caton
d դ	Դամոկլէս	Domoslès
e ե կամ է	Մերոպէ	Mérope
f փ	Ափրիկէ	Afriquæ
g գ	Գողգոթա	Golgotha
h հ	Հիպոկրատ	Hippocrate
i ի	Իսրայէլ	Israël
j յ	Յուդիթ	Judith
l լ կամ Ղ	Ալեքսանդր	Alexandre
	Պլատոն	Platon
m մ	Մենէլաս	Ménélas
n ն	Նումա	Numa
o ո կամ ոլ	Ոսիրիս, Ենովք	Osiris, Enoch
p պ	Պենելոպէ	Pénélope
r ր կամ ռ	Արկադիա	Arcadie
	Ռափայէլ	Raphaël

լատինական Հայտառ	Հայերէն	Յրանցներէն
s ս	Յասոն	Jason
t տ	Տիտոս	Titus
u ու	Պլատոն	Platon
v լ կամ վ	Վեստա, Դաւիթ	Vesta, David
x քս	Քսերքսէս	Xerxès
y իւ կամ ի	Կիւրոս, Կիկլոպ	Cyrus, Cyclope
z ղ	Չէնոն	Zénon
ch ֆ	Քրիստոս	Christ
ph փ	Սոփոկլէս	Sophocle
th թ	Թադէս	Thalès
au աւ, ով կամ օ	Կաւկաս, Կովկաս Պօղոս	Caucase Paul
eu եւ	Եւրոպա	Europe
ae այէ կամ այե	Իսրայէլ	Israël
aü աւու	Սաւուղ	Saül
aï այի	Թեբայիդ	Thébaïde
oa ուա	Յովակիմ	Joachim (*)

Ը Ն Յ Ե Ր Յ Ո Ւ Ա Մ

Դ Ե Ռ Ա Տ Ի Բ Ա Գ Ո Ս Ը Ե Ւ Պ Ա Յ Ը

Օր մը, դեռատի Բագոսը որ Սիւէնին աշակերտն էր, մուսաներ կը փնտռէր անտառակի մը մէջ որուն լուս- թիւնը թռչուններուն դայլայիկն ու աղբիւրներու գըլ- գլանքը միայն կ'աղմկէին: Արեւուն ճառագայթները չէին կրնար թափանցել անոր խիտ դալարիքին մէջ:

(*) Նոյնպէս ao կ'ըլլայ այդ կամ առո, ae ե կամ ի, oe իւ կամ ե, oe ովե, ևայլն

Սեմելէի որդին, դիքերուն լեզուն սորվելու համար, հինաւուրց կաղնիի մը արմին քով նստաւ, որուն բուն նէն ծնած էին ոսկեղարու մարդոցմէն շատերը: Երբեմն պատգամներ ալ տուած էր անիկա, և ռիւերիմ ժամանակը չէր համարձակած զայն եղծել իր սայրասուր մանգաղով: Այդ վաղնջուց և նուիրական կաղնիին քով փոքրիկ փաւոնայ մը պահոււրտած, պատանիին երգերը մտիկ կ'ընէր, և ծաղրածու ժպիտով մը Սիլենին կը հաղորդէր աշակերտին սխալները: Իսկոյն նայեաղները և անտառին միւս յաւերժահարսերն ալ կը խնդային: Ծաղկահասակ քննադատը վայելչագեղ էր և զուարթ. գլուխը պսակուած բաղեղներով և որթի բարունակներով. ճակատը խաղողի ողկոյղներով զարդարուած, և բաղեղի փունջ մը կախուած էր ուսէն մինչև անութիւն: Դեռատի Բագոսը հաճոյք կ'ըգգար իր աստուածութեան նուիրուած տերեւները տեսնելով: Իսկ պայը դօտիէն վար ծածկուած էր ահարկու և խոզանաստե մորթովը կորիւնի մը, զոր անտառին մէջ սպաննած էր: Ձեռքը բռնած էր ծամածուռ և ոստախիտ գաւազան մը, ու ետեւէն կ'երեւար պոչը որով իր կռնակը կը ծեծէր: Բայց որովհետեւ Բագոս չէր կրնար հանդուրժել խորամանկ ծաղրածուն որ պատրաստ կեցած էր շարունակ իր սխալներուն վրայ ծիծաղելու, խստութեամբ ըսաւ անոր. «Ինչպէս կը համարձակիս Արամազդին որդին ծաղրել:» Պայը անխռով պատասխանեց. «Էհ, Արամազդի որդին ինչպէս կը համարձակի սխալի:»

ՅԵՆԸԼՕՆ

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

63. Զրուցագրել այս հատուածը դասարանին մէջ, կէտադրութեան եւ առողջանութեան նշանները դնելով:

64. Մէյ մէկ նախադասութեանց մէջ գործածել այս հատուածին հետեւեալ բառերը.

Գլզանք, աղմկել, արմ, ռիւերիմ, սայրասուր, քննադատ, բարունակ, խոզանաստե, կորիւն, ոստախիտ:

65. Բացատրել վերոգրեալ հատուածին հետեւեալ բառերը.

Բագոս, Սիլեն, մուսայ, դիք, ոսկեղար, փաւոնայ, նայեաղ, յաւերժահարս, պայ, Արամազդ:

66. Բերանացի ըսել թէ այս հատուածին մէջ գտնուած յատուկ անուններուն զիրերը փրանսական որ տառերուն կը համապատասխանեն:

67. Հետեւեալ փրանսերէն յատուկ անուններուն հայերէնները նշանակել տառադարձութեամբ.

Mentor, Atlas, Nestor, Memphis, Péloponèse, Hector, Lacédémone, Agamemnon, Priam, Cupidon, Pandore, Triton, Thétis, Narcisse, Iris, Philoctète, Pan, Castor, Hippolyte, Danube, Cicérin, Brutus, Daphnis, Philémon, Apollon, Pygmalion.

68. Հետեւեալ նախադասութեանց մէջ փրանսերէն գրուած անունները տառադարձութեան օրէնքով հայերէնի վերածել եւ գրել.

Արամազդի և Latonի որդին էր Apollon որ ըստ դիցաբանութեան՝ պատգամներու, բժշկութեան, բանաստեղծութեան, արուեստներու, երամակներու, օրուան և արեւուն աստուածը կը նկատուէր:

Արամազդի բազմամիւ զաւակներուն մէջ կը գտնուէին նաև Castor և Pollux, անբաժան երկուորեակները, Argus, հարիւրաչեայ իշխանը որուն անունը խորհրդանշան է աչալուրջ հսկողութեան, Amphion, բանաստեղծ ու երաժիշտ դիցունին որ Thèbesի պարիսպները կանգնեց, Arès պատերազմի չաստուածը զորս Հռոմայեցիք Mars կ'անուանէին:

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆենըլոնի վերոգրեալ առակը բացատրել, եւ ըսել թէ ի՞նչ է անոր իմաստն ու բարոյականը:

♢ ♢. ♢ U U

ՏԱՌԱԴԱՐ ԶՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն)

111. V տառը բառերուն սկիզբը միշտ է ի և մէջտեղը կամ վերջը - ի կը փոխուի, ինչպէս Vatican, Վաթիկան, David, Դաւիթ: Բայց երբ բառերուն մէջտեղը V գայ « ձայնաւորէն ետքը, միշտ է կը դրուի « բաղադրեալ ձայնաւորին հետ չչփոթելու համար. Ovide, Ովիդոս:

112. R գիրը բառերուն սկիզբը ~ի կը փոխուի, ինչպէս *Raphael*, Ռաֆայէլ, և բառերուն մէջտեղն ու վերջը ըի ընդհանրապէս. *Socrate*, Սոկրատ, *Pandore*, Պանդոր: Իսկ ~ տառէն առաջ՝ միշտ ~ի կը փոխուի. *Cornelus*, Կորնելիոս:

113. Շատ անգամ բառերուն սկիզբը, - էն առաջ հ կր դրուի. Rome, Հռոմ:

114. Սովորութիւն եղած է շատ տեղ և տառը զեղչել տառադարձութեան մէջ. *Constantinople*, Կոստանդնուպոլիս, *Valens*, Վաղես:

115. Us և um լատին վերջաւորութիւնները ընդհանրապէս յունական ձեւով կը գրուին « և » և « ւ » . *Argus*, Արգոս: Յրահսերէնի մէջ յաճախ այդ վերջաւորութիւնները կը փոխուին, իսկ հայերէնի մէջ՝ քիչ անգամ. *Orphée*, Ուրփէոս:

116. Պէտք է դիտել թէ հին յատուկ անունները հայերէնի վերածուած են ընդհանրապէս յոյն, լատին կամ ասորի ձեւերուն հետեւողութեամբ, որոնցմէ կը տարբերի երբեմն ֆրանսական ձեւը :

113. Նոր օսար անուններ. — Բոլոր այն յատուկ անունները որոնք կը վերաբերին նոր ազգերու, հայերէնի մէջ կը գրուին հայ տառերու արդի հնչմանց, և իւրաքանչիւր ազգի բնիկ արտասանութեան համաձայն, ինչ-

պէս *New-Yoak*, *Նիու-Եօրք*, *Manchester*, *Մանչեսթըր*,
Boccacio, *Պոֆալիօ*, *Faust*, *Ֆաուստ*, *Լայպն* և

118. Այս սովորութիւնը մուտ գտած է մեր մէջ վերջին տարիներս, թէև կարգ մը նոր անուններ ալ հին անուններու տառադարձութեամբ գործածուած են յաճախ, ինչպէս Միլտոն՝ փոխանակ Միլթընի (Milton), Նեւտոն՝ փոխանակ Նիւթընի (Newton), Կոպերնիկոս՝ փոխանակ Քոպերնիքի (Copernic), ևայլն:

119. Օտար հնչումները հաւատարմօրէն արտա-
յայտելու համար, զանազանութիւն չի դրուիր հիմայ
բ և փ, ք և ֆ, ց և յ, շ և ջ, ո և օ, ե և է
տառերուն միջև, ու անոնք հաւասարապէս կրնան գոր-
ծածուիլ, սակայն աւելի յաճախ գործածական են բ,
ֆ, ք, ց, շ, ո, ե:

ՀԱՍՍԱՐԱԿ ԿԱՆՈՒՆՆԵՐ

120. Հին լեզուներու յատուկ բառեր. — Յունա-
րէնի յատուկ կարգ մը հասարակ անուններ յատուկ ա-
նուններու տառադարձութեան սկզբունքներուն համա-
ձայն հայերէնի վերածուելով, գործածուած են մեր լեզ-
ուին մէջ. կաղաւար, փռս, մեղեդի, փիղիսոսիայ, Լալչն :

121. Իսկ շատ մը պարսկերէն, արաբերէն, ասորերէն բառեր ալ հայացած են զանազան տառերու փոփոխմամբ, ինչպէս արեղայ, գուբ, քարզուման, շումայ, կասու, եայլն (ասորերէնէ)։

Ազապ, բակշայ, սրահինճան (աբաբերէնէ) :

Հագար, պատշուհան, դահլիճ, շհապ (պարսկերէնէ) :

122. Նոր լեզուի յատուկ բառեր. — Նոր լեզուներու յատուկ (ֆրանսերէն, անգլիերէն, գերմաներէն, Լայլն) հասարակ անունները հայերէնի մէջ կը գրուին ընդհանրապէս ճիշդ այնպէս, ինչպէս կը հնչուին այդ լեզուներուն մէջ. ալթ, ռըսէնկօթ, պիփթեֆ, ֆազիւս, ֆլաուս, հայ-լայֆ, Լայլն:

ՊՂԱՏՈՆ

Պղատոն յոյն փիլիսոփայ մըն էր որ ծաղկեցաւ Աթէնքի մէջ Քրիստոսէ 430 տարի առաջ։ Ութը տարի

Սոկրատի աշակերտելէ ետքը, անոր մահէն յետոյ թողուց Աթէնքը, և շրջեցաւ Սրենելք և Եգիպտոս, ուր կրօնական և գիտական վարդապետութեանց միջամտեց։ Դարձին՝ բնակեցաւ Սիրակուսա, երկու Դիոնեսիոսներուն ապարանքը, որոնցմէ նախ սիրուեցաւ, ու յետոյ հալածուեցաւ։ Պղատոն օրէնք տուաւ Կրետացւոց և Թրա-

կացւոց, ու մեռաւ գրեթէ ութսուն տարեկան, մեծարուելով բոլոր լուսաւորեալ աշխարհէն։ Պղատոնի վերագրուած շատ մը գրուածքներ կան, որոնց զլրաւորներէն է Սոկրատայ Զատագովութիւն կոչուած գիրքը, խօսակցութեան կամ տրամախօսութեան ձեւով գրուած։

ՄԱՏԱԹԻԱ ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

ՄԱՏԱԹԻԱ ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ, ծանօթ հայագէտ եւ քերական, ոսկեղարեան գրաքար հայերէնով թարգմանած է Լաֆօնթէնի Առակները, եւ ուրիշ գործեր, ինչպէս նաեւ հեղինակած՝ կարեւոր դասագիրքեր, ծնած է 1818/ին եւ մեռած 1903/ին։

69. Զրուցագրել այս հատուածը, յետոյ բերանացի ըսել թէ անոր մէջ գտնուած յատուկ անուններուն զիրերը լատինական հրտաւերուն կը համապատասխանեն։

70. Հետեւեալ յատուկ անուններուն հայերէնները նշանակել ոս աւելցնելով.

Thésée, Olympe, Egypte, Chypre, Morphée, Tartare, Saturne, Tantale, Esope, Paul, Sisyphe, Dédale.

71. Հետեւեալ յատուկ անուններուն հայերէնները նշանակել իրենց վերջի օ ն ա ի փոխելով.

Hellate, Phèdre, Italie, Asie, Lythère.

72. Հետեւեալ յատուկ անուններուն հայերէնները նշանակել, իրենց վերջի օ ն է ա ի փոխելով.

Achille, Eschyle, Archimède, Démosthène, Diogène, Diomède, Euripide.

73. Հայ տառերով գրել հետեւեալ նոր յատուկ անունները, եւ բացատրել անոնց ով կամ ինչ ըլլալը.

Beranger, Bethoven, Franklin, Gambetta, Lohengrin, Massillon, Cervantès, Fénelon, Laroche-foucauld, Molière, Leibnitz, Kant, Boileau, Raine, Bonifacio, André Chénier, Cuvier, Beaconsfield, Lamennais, Cook, Eugène Delacroix, François Coppée, Sarah Bernardth, Le Sage, Goethe, Stokholm, Sandwich, Tolstoï, Adam Smith, Georges Sand, Cambridge, Camoens, Walter Scoth, Wagner, Kamtchatka, Robenson Krusoë.

74. Հետեւեալ ֆրանսերէն հասարակ անունները, որոնք յունարէնէ առնուած են, վերածել հայերէնի տառադարձութեան օրէնքներուն համեմատ.

Citron, sybille, methode, barbare, hérétique, sphinx, zénith, oasis.

ՀԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կարդալ Ռօպէնսօն Քոլազօքն, եւ անոր նիւթը ամփոփել համառօտ շարադրութեան մը մէջ, ցոյց տալով անոր բարոյականը։

Ժ Դ. Դ Ա Ս

ՆՄԱՆԱԶԱՅԻՆ, ՀՈՄԱՆԻՇ, ՀԱԿԱՆԻՇ
ԵՒ ԲԱԶՄԱՆԻՇ ԲԱՌԵՐ

Կ Ա Ն Ո Ն Ն Ե Ր

123. Նմանաձայն բառեր. — Նմանաձայն կ'ըսուին այն բառերը որոնք տարբեր իմաստ, տարբեր ուղղագրութիւն ունին, բայց միեւնոյն կերպով կը հնչուին, ինչպէս քայլ (ոտքի շարժում) և գայլ (գաղան), զոդ (աւազակ) և ֆոդ (ծածկոց) նմանաձայն բառեր են:

124. Հոմանիւ բառեր. — Հոմանիւ կ'ըսուին այն բառերը որոնք միեւնոյն գաղափարը կը ներկայացնեն իմաստի շատ փոքրիկ տարբերութիւններով, ինչպէս անտառ, մայրաւոր, ծառասան, պուրակ, քառոս: Այս հինգ բառերն ալ կը նշանակեն ծառերով լեցուն գետին մը, բայց իրարմէ քիչ շատ տարբեր տարածութեամբ:

125. Հականիւ բառեր. — Հականիւ կ'ըսուին այն բառերը որոնք իրարու հակառակ նշանակութիւն ունին, ինչպէս շիտակ—ծուռ, գիրութիւն—նիւարութիւն, խօսիլ—չոռել:

126. Կան կարգ մը բառեր որոնք ա, ար, ար, ր, և մասնիկներով հակառակ իմաստ կ'ստանան, ինչպէս հանգիստ—անհանգիստ, օրինաւոր—ապօրէն, փափակ—չփափակ, պատեհ—դժպատեհ, գնահատել—սժգնել, բարեմոյն—սևոյն:

127. Բազմանիւ բառեր. — Բազմանիւ կ'ըսուին այն բառերը որոնք մէկէ աւելի իմաստ ունին, ինչպէս քարակ (նուրբ նաւ որսի շուն), ցանկ (ցուցակ նաւ ճիւղերով շինուած որմ):

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՒԱՐԾԻԿԸ

Անանուխով, ճիւղով հագուեր՝
Կ'երգէ ջաղացքն ու կը դառնայ
Ջուրին վըրայ:

Լըւացարար կանանց թակեր
Քարուտ փուլին վըրայ մէկէն
Կ'արձագանդեն:

Տըւարծիկը՝ աշխոյժ թռչուն,
Հոն կը դիտէ իր լանջքը կոյս
Ջուրին մէջ լոյս:

Վերէն վարէն միշտ անկայուն՝
Կը շարժէ ձեռն իր դիւրաթեք
Օդին մէջ՝ սէգ:

Եւ նըման է թռչնիկն աղուոր՝
Դպրապետին հագուած համակ
Սև ու ձերմակ,

Որ չափ կու տայ շարժմանց բոլոր
Ժիր ջաղացքին և պարին դիւր
Թակերուն բիւր:

Յոյլ շընորհքներն իր գեղանի
Ըզմեզ սիրով կը քաշքըշեն
Իր ետեւէն:

Ծովեզերքէն դաշտ կը տանի
Քմշոտ թռչնիկն ըզմեզ անա՛,
Եւ խոյս կու տայ:

Աւազին մէջ կը վազվըզէ,
Ու կը թռչի նըման անդին
Մեր ըղձանքին,

Որ միշտ առաջ կ'երթայ մեզմէ,
Եւ երբ կարծենք թէ բռնեցինք,
Խոյս կու տայ ինք:

ԱՆՏՈՒԷ ԹԷՕՈՒԻԷ:

Հ Ր Ա Շ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

75. Գոց սորվիլ եւ արտասանել այս ոտանաւորը:
76. Գտնել այս ոտանաւորին մէջ գործածուած հետեւեալ բառերուն հոմանիշները.
Ջաղացք, թակ, բարուտ, փուլ, լանջք, անկայուն, ձետ, դիւրա-
թեք, սէգ, յոյլ, քմշոտ, ըղձանք:
77. Սորվիլ հետեւեալ նմանաձայն բառերուն իմաստը եւ մէյ մէկ նախադասութեան մէջ գործածել զանոնք.

Բակ (գաւիթ կամ արեւու և լուսնի
Բոբ (հիւանդութիւն) [շրջանակ]
Բոյք (մեծ մատ)
Բուս (անասունի սնունդ)
Գամել (սեւեռել)
Գերել (գերի ընել)
Դաւ (դաւաճանութիւն)
Դոդ (սարսուռ)
Դոյլ (չուր կրելու գործիք) [գործը]
Դեք (դերասանի մը կատարելիք)

Փակ (գոց)
Փոբ (որովայն)
Փոյք (հոգ, ջանք)
Փուս (փտտած)
Փամել (չուրը առնել)
Փերել (մորթը շփել)
Թաւ (խիտ)
Թո՛ղ (ծողուլ բային հրայայականը)
Թոյլ (դանդաղ, ծոյլ)
Թեք (կողմ)

78. Գտնել հետեւեալ բառերուն հոմանիշները եւ գրել զանոնք.
Ալիք, ազան, աւարել, գծալ, դիւթել, հարուստ, ծոյլ, կամիլ, կա-
պոյտ, կարմիր, ձոր, կողով, ցաւ, ցուպ, խումբ, մռնչել, պայծառ, խրճիթ,
մառախուղ:
79. Գտնել հետեւեալ բառերուն հականիշները.
Լայն, դանդաղ, սրամիտ, խաղաղ, աղտոտ, քաջ, լուռութիւն, մեր-
ժում, բաղադրել, ընդլայնել, հեռաւոր, անարգել, անուշահոտ, պարսաւ,

ԱՆՏՈՒԷ ԹԷՕՈՒԻԷ. Ֆրանսացի բանաստեղծ եւ վիպագիր, որ
1833ին ծնած է Ֆրանսա, Սէն-Է-Ուազ նահանգին մէջ:

պարզութիւն, պարարտ, խոնարհ, ամբաստանել, պայծառ, անօթի, տեսա-
կան, ծանր, հպարտ, հսկայ, հաշտուիլ, փոծորիկ, լիճ, լեռ, անձնուէր,
ծառայ, բանտարկել:

80. Հետեւեալ բառերուն իմաստը հակառակ դարձնել **ան, ապ, օժ, դժ, օ** մասնիկներով ու կրճատումներով.

Վստահ, փութկոտ, զգայուն, մօրուանի, պատուաւոր, շահեկան,
պատշաճ, բերրի, հարթ, ժուժկալ, շնորհապարտ, ձեռնհաս, կարող, վարժ,
սովորական, պիտանի, երախտագէտ, խոհեմ, շնորհալի, մեղադրել:

81. Մէյ մէկ նախադասութեան մէջ գործածել հետեւեալ բազմանիշ
բառերը իրենց կրկին նշանակութիւններովը զատ զատ.

Այս (չար ոգի և աթիկա), բեւեռ (աշխարհի երկու ծայրերը և գամ),
ժամ (եկեղեցի և ժամանակի տեւողութիւն), հաւ (մեծ հայր և անասուն),
մայր (ծնող և թեղոյ), մորի (զազանի որջ և մորմենի), կուտ (յագեցած
և կոյ), պար (խումբ և ոտքի խաղ), լուր (ծոյլ և անգլիացի ազնուական),
մարտ (զարնան ամիս և պատերազմ), հազար (տասը անգամ հարիւր և
բոյս), ստոր (ցած և ստորակէտ):

82. Հետեւեալ նախադասութեանց մէջ, կէտերուն տեղ դնել սա
նմանաձայն բառերէն յարմարները.

Դէմ, բեմ. — Պէտք է ... խօսիլ այն անձերուն զորս կը յար-
գենք. — Եպիսկոպոս մը պարտական է ստէպ այցելել իր ... երը:

Դիւր, թիւր. — Քաղաքավարութիւնը կը պահանջէ որ մեր ծնողքին
և ուսուցիչներուն հետ չվիճաբանինք, նոյն իսկ եժէ ... կարծիք մը յայտ-
նեն. — Հաւատալ մեր մասին տրուած նոյն իսկ կեղծ զովեստներուն ...
կու գայ մեր սրտին:

Դեւ, բեւ. — Մարդ մը որ գործելու և խօսելու ազատութիւն չունի
... ը փրծած թռչունի կը նմանի. — Տիմարներն ու յիմարներն են միայն
որ ... երու զոյուծեան կը հաւատան:

Դիակ, թիակ. — Շամիրամ Արայ Դեղեցիկի ... ը պատերազմի
դաշտին մէջէն վնասուել տալով, գտաւ, ու դրաւ իր պալատին վերնատունը,
որպէս զի դիբերը լզելով վերակենցաղին զայն:

Յարդ, հարթ. — Եւրոպական քաղաքներու մէջ փողոցները այնքան
... են, որ կառքերը բնաւ չեն ցնցուիր. — Ձիերն ու եզերը խարով ու
... ով կը անանին ձմեռները:

Հօս, հոս. — Պարարտ արօտներու մէջ արածուող ... երն են որ լաւ
կամ կու տան. — Ծանր ... երը, որքան ալ բաղդը ըլլան, զլիւռ ցաւ կը
պատճառեն:

Հարկ, յարկ. — Միեւնոյն ... տակ սնած ու դաստիարակուած տղաք ինչպէս կրնան թշնամանալ իրարու հետ: — Հանրային շահուն համար ... է զոհենք մեր անձնական շահերն ու սկզբունքներն անգամ:

Յանգ, յանգ. — Կըսեն թէ Կիլիկիոյ մէջ արժէքաւոր ... եր կան, որոնք եթէ շահագործուին, կրնան հարստութեան աղբիւր դառնալ բնակիչներուն: — Ոմանք կը կարծեն, թէ բանաստեղծութեան արուեստը հոխ ... եր գտնել և իրարու ներքեւ շարելու մէջ կը կայանայ:

Յամբ, համբ. — Ով որ ... կը քալէ, միշտ կը քալէ, առանց յոգնելու. ով որ շուտ կը քալէ, շուտ կը յոգնի և կէս ճամբան կը մնայ: — Էլէն Քէլլըր խուլ, ... և կոյր աղջիկ մըն էր, որ կարդալ, գրել, կարել ու ձեւել սորվեցաւ:

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արձակի վերածել Տուարծիկը, անոր մէջ գտնուած անուններուն, անուններուն եւ բայերուն հոմանիւսները գործածելով, ու ընդարձակելով:

ԲԱՌԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ

ԺԵ. ԴԱՍ

ԱՐՄԱՏ ԲԱՌԵՐ

128. Արմատ բառեր. — Արմատ կամ պարզ կ'ըսուին բառերը իրենց նախնական ձեւին մէջ, առանց ունենալու մասնիկ մը կամ բառ մը իբրեւ յաւելում: Արմատ բառեր են յոյս, մահ, ջուր, ևայլն:

129. Կան արմատներ որոնք թէ՛ գրաբարի և թէ՛ աշխարհաբարի մէջ մինակ չեն գործածուիր, այլ ածանցմանց և բարդութեանց մէջ երեւան կու գան. սանց—սանցանք—մտասանց—սանցել, գրաղ—գրաղանք—գրաղալ, պարիշ—անպարիշ—անպարշտութիւն—անպարշտանալ, մեղ—մեղք—ցմեղանք—մեղքանալ:

130. Կան արմատներ որոնք իբր անջատ բառ չեն գործածուիր գրաբարի մէջ, այլ աշխարհաբարի մէջ կը գործածուին. սասակ—սասակում—սասակել, ծեծ—բռածեծ—ծեծել—ծեծկում:

131. Կան արմատներ ալ որոնք իբր անջատ բառ չեն գործածուիր աշխարհաբարի մէջ, այլ գրաբարի մէջ կը գործածուին. ընդ—ընդասում—ընդելուզել—ընդհարել, ձեռն—ձեռնոտ—ձեռնասում—ձեռնարկ—ձեռնածու, ոտն—ոտնորայ—ոտնակոխ—ոտնաւոր:

132. Բայարմատ. — Բայարմատ կը կոչուին բայերու արմատները. սիրելին արմատը՝ սիր. գրաղիլին՝ գրաղ. շարժիլին՝ շարժ:

133. Բայանուն. — Բայարմատը պէտք չէ չիօթել բայանունին հետ որ բայէ շինուած գոյական մըն է.

մենեղ — մոտք, քաղ — քաղաք, փախչիլ — փախուս, ֆննեղ — ֆննուքիւն, մսմաղ — մսմոտք, աղաչեղ — աղաչանք, ուսնիլ — ուսում, ընթանալ — ընթացք, ուսեղ — ուսեղիք:

134. Սակայն շատ անգամ բայարմատը բայանուն է միանգամայն. գիւտ, դող, վախ, ծիծաղ, ծեծ, զարկ, և այլն:

135. Արմատներէ կը կազմուին բարդ, ածանցեալ, ածանցեալ-բարդ բառեր:

136. Բարդ կ'ըսուին այն բառերը որոնք երկու կամ աւելի բառերէ կազմուած են. վրեժխնդիր, քերահաւատ, գրասեւ:

137. Ածանցեալ կ'ըսուին այն բառերը որոնց սկիզբը կամ վերջը մասնիկ մը աւելցած է. անսիրտ, սգեւ, բարոքիւն, ցնծում, լուսաւոր:

138. Ածանցեալ-բարդ կ'ըսուին այն բառերը որոնց մէջ թէ ածանցում և թէ բարդութիւն կայ. վրեժխնդրական, քերահաւատութիւն, ամենասգեւ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ

ԴԱՏԱԻՈՐԻ ՄԸ ՀՆԱՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ժամանակաւ Հայ վաճառական մը բաղմամբիւ մեծաքսի հակեր յանձներ էր արաք ուղտապանի մը, որ Հալէպէն Պոլիս տանի: Ապրանքին տէրն ալ ետեւէն պիտի երթար. բայց խեղճ մարդը ճամբայ ելած օրն իսկ տենդէ բռնուելով, ստիպուեցաւ իջեւանի մը մէջ կանգ առնել: Կարաւանին առաջնորդը Պոլիս հասնելով, երբ տեսաւ որ վաճառականը մէջտեղ չ'եղեր, ենթադրեց որ վտանգի մը զոհ գացած է, և նենգամիտ խորհուրդ մը յղացաւ զոր իսկոյն գործադրեց:

Ծախեց մետաքսները, և անոնց գինը իւրացնելով, հրաժարեցաւ ուղտապանութենէ:

Սակայն ճարտար բժիշկի մը խնամքներուն շնորհիւ, Հայը ապաքինեց էր, և Պոլիս գալով, երկարատեւ փնտռելէ յետոյ վաղեմի ուղտապանը, վերջապէս գտաւ ու իր մետաքսի հակերը պահանջեց անկէ: Անպարկեշտ մարդը ուրացաւ ամէն բան, և նոյն իսկ պնդեց թէ ինք երեւք ուղտապան եղած չէ, և թէ ոչ ոք տեսած է զինքը այդ արհեստին մէջ:

Գործը դատաւորին առջև ելաւ, բայց մէջտեղը ապացոյց չգտնուելուն, կարելի չեղաւ որոշում մը տալ: Միայն թէ արդարութեան պաշտօնեան, ծերունի գաւթ մը, որ վհատող մարդ չէր, հանձարեղ գաղափար մը ունեցաւ: Ճամբեց դատախազները, և երբ քիչ մը հեռացան, ետեւէն պոռաց. «Ուղտապան, ուղտապան»: Արաքը մոռնալով այդ պահուն թէ իր արհեստը ուրացեր էր, բնազդաբար ետին դարձաւ: Եւ դատաւորը այսպէս ապահովուելով անոր նոյնութեան մասին, դատապարտեց զայն վճարելու վաճառականին մետաքսներուն գինը, և փառաւոր ծեծ մըն ալ քաշել տուաւ իբրեւ պատիժ իր յանդուգն խաբեբայութեան:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

83. Զրուցագրիւ այս հատուածը, եւ ցոյց տալ բարդ եւ ածանցեալ բառերը:
84. Պատմել այս պատմութիւնը մանրամասնօրէն դասարանին մէջ:
85. Յոյց տալ հետեւեալներուն մէջէն բայանունները, եւ արմատ բառերը:

Խոնջ, լքում, կարգ, խոնկ, ծագում, լոյծ, պատկառանք, զովասանք, բայլ, ընծացք, յոյգ, կոտոր, փշուր, փշրանք, վախ, վիշտ, շարժում, մագիլ, փախուստ, կորուստ, ելք, մուտք, խուլի, ծուռ:

86. Բերանացի իրենց պարզ ձեւին վերածել հետեւեալ բարդ-ա-
ծանցեալ ու ածանցեալ բարդ բառերը.

Նաւավար, ջրային, կաթնապուր, կարգաւոր, ծանծրամտութիւն,
խեցեղէն, բարայտակ, երազատեսութիւն, սրտազեղում, մանկական, վի-
րաւոր, փայտաշէն, գրչատուփ, հեռադիտակ.

ՕՐԻՆԱԿ. — Նաւ—վար, ջուր—ային:

87. Ըսել թէ հետեւեալ բառերուն մէջէն որոնք բարդ են.

Գաւառ, յարմար, բազմամարդ, ծառատունկ, թշուառ, սովամահ,
Յատերաբեմ, յիմար, վարդատունկ, պարտէզ, ծովափ, սեղանատուն, գրա-
դարան, սանդուխ, մենամարտ, շողենաւ, թշնամի, խաւաքարտ, քարան-
ձաւ, աւել, թերահաւատ, արեւածագ, թուահամար:

88. Ըսել թէ հետեւեալ բառերուն մէջէն որոնք ածանցեալ են.

Լեռնային, առաջնորդ, գիւղացի, ննջարան, սենեակ, անակ, ջերմոց,
վառարան, սեղան, թուղթ, տախտակ, կատար, երամ, բարձիկ, սիւռոց,
համբայ, կռնակ, դռնակ, բազմոց, երկրորդ, անտառ, երկնային, երկրաւոր,
լրջօրէն, բեւեռ, արեւ, խաւար, խորին, զմայլելի, փառաւոր, գծոտ, կրակ,
աւազ, խաւար:

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Վերոգրեալ պատմութիւնը շարադրել դասարանին
մէջ, խօսակցութիւն մը դնելով վաճառականին եւ
ուղտապանին միջեւ:

Ժ Զ. Դ Ա Ս

ԿՈՐՈՒՍՄԱՆ ԵՒ ՓՈՓՈԽՄԱՆ ԿԱՆՈՆ ԵՒ ՅՕԴԱԿԱԳ

139. Կորուսման կանոն. — Երբ արմատ բառի
մը վերջին վանկին մէջ է կամ — գտնուի բաղաձայնէ
մը առաջ, բարդութեան կամ ածանցման ատեն՝ է և —
գիրերը ընդհանրապէս կը կորսուին. գիծ—գծեշ, բժիշկ—
բժշկեշ, ժիր—ժրագրախ, սիրս—ursns, իսուր—իսրու-
թիւն, սուր—սրալիս, հուր—հրեղեմ:

140. Բացառիկ են հետեւեալները.

1. Ուն վերջացող ածանցեալ բառերէ կազմուած
բարդութիւններուն ու ածանցումներուն մեծ մասը. ու-
սում—ուսումնասէր, յուզում—յուզումնալից, բուրում—
բուրումնաւէտ: Կան սակայն ուն վերջացող քանի մը
ածանցեալ բառեր որոնց մէջ ուն կը կորսուի. խոսում—
խոսումնալից, երդում—երդմագանց:

2. Հիւն բառէն ածանցուածները կամ բարդուած-
ները. հիւնական, հիւնաւոր, հիւնադիր:

3. Հիւնգ բառէն ածանցուած կամ բարդուած բառե-
րուն մեծ մասը. հիւնգերորդ, հիւնգաւեայ, հիւնգապահիկ:

4. Ի և — ձայնաւորով սկսուած միավանկներէն ո-
մանք անփոփոխ կը պահեն է և — գիրերը. իր—իրա-
կան, իլ—իլիկ. ուղս—ուղտապան, ուշ—ուշիւ: Կան ու-
րիշներ ալ որոնց է կամ — գիրերը չի կը փոխուին.
իղձ—ըղձակ, ինձ—ընձուղս. ունյֆ—ընչացֆ, ունդ—
ընդեղեմ, ևայլն:

5. Կան քանի մը ուրիշ բարդեր և ածանցեալներ
որոնց մէջ է և — անջինջ մնացած են բացառաբար.
Ժիրայր, շուրջանակի, վիւախար, քիկնապահ, հիւօրեայ,

շինուկ, կորիզաւոր, հիւսիսային, յուշարար, սիրունութիւն, սուինաւոր:

6. Օտար բառերէ հայացած բառերու բարդերն ու ածանցեալները. շասինական, մագնիսացած:

141. Երբ բազմալանկ բառի մը վերջին վանկը $\sim$, է և $\sim$ կը պարունակէ, բարդութեան և ածանցման ժամանակ անփոփոխ կը մնայ գրաբարի մէջ. պատառ—պատառեղ, ժողով—ժողովեղ, աւեր—աւերեղ: Իսկ աշխարհաբարի մէջ գործածական դարձած բայերը ընդհանրապէս $\sim$, է և $\sim$ գիրերը կը կորսնցնեն. պատառ, պատռեղ, յսակ—սկեղ; կոտոր—կոտրեղ, ևայլն: Բառեր ալ կան որոնց մէջ այս ձայնաւորները կը ջնջուին և տարբեր իմաստով կը գործածուին, ինչպէս հաւանիլ—հաւնիլ, նեղանալ—նեղնալ, վայելել—վայել:

142. Փոփոխման կանոն. — Երբ արմատ բայի մը վերջին վանկին մէջ՝ է, եւ, ոյ գտնուին բաղաձայնէ մը առաջ, և այդ բաղաձայնին ձայնաւոր գիր յաջորդէ, բարդութեան և ածանցման ատեն՝ հետեւեալ փոփոխութիւնները տեղի կ'ունենան.

1. է կը փոխուի էի. գեր—գիրուկ, դեմ—դիմացկուն:
2. եւ կը փոխուի էի. անկեալ—անկեղանոց, մասեան—մասեակգիր:
3. Ոյ կը փոխուի ուի. բոյս—բուսաբան, կոյս—կուսանոց:

143. Երբ բառի մը վերջը էւ կամ եւ, գտնուի, բարդութեան կամ ածանցման ատեն՝ ձայնաւոր դրէ առաջ՝ հետեւեալ փոփոխութիւնները կը կրէ.

1. Իւ կը փոխուի ուի. արծիւ—արծուենի, հազիւ—հազուադիւր:
2. Եւ, կը փոխուի էի. փրիսոնեայ—փրիսոնեալկան, պաշտօնեայ—պաշտօնեութիւն:

144. Ձայնաւորներու փոփոխման կանոնը աշ-

խարհաբարի յատուկ բառերէ կազմուած ածանցմանց մէջ չի գործադրուիր. կ'ըսուի աղեկութիւն և ոչ՝ աղիկութիւն, մեկանց և ոչ՝ միկանց:

145. Գրաբարի մէջ իրենց ծայրը ունեցող և աշխարհաբարի մէջ առանց ուի գործածուող բառերուն ծայրի այդ գիրը երեւան կ'ելլէ բարդութեան և ածանցման մէջ. մաս (մասն), մասնաւոր. մաս (մասն), մասնաչափ. բեռ (բեռն), բեռնակիր:

146. Բարդութեան և ածանցման ժամանակ + տառը դուրս կը ձգուի, երբ արմատական չէ. մեղք—մեղաւոր—անմեղ: Իսկ անջինջ կը մնայ երբ արմատական է. փաղափ—փաղափացի, թոք—թոքաւայ: Բացառիկ են միայն աշխարհաբարի յատուկ հակ—հակալիւն, խեղք—անխեղք, շնորհիփ—անշնորհիփ բառերը որոնց + գիրը արմատական չէ, բայց անջինջ կը մնայ:

147. Երբ երկու բառ $\sim$ կամ և շաղկապով մը բարդուին, կորուսման և փոփոխման կանոնները չեն յարգուիր. ցիրուցան, տուրեւտ, թոքոտուր:

148. Յօդակապ. — Յօդակապ կը կոչուի $\sim$ ձայնաւորը որ ածանցման և բարդութեան մէջ՝ բառ մը կը կապէ ուրիշ բառի մը կամ մասնիկի մը, երբ այս վերջինը բաղաձայնով սկսած է. յուսաւոր, աստուածավախ: Բանի մը բառերու մէջ իբր յօդակապ գործածուած են նաեւ է և է, ինչպէս ծաղկեփունջ, հաշտեցում, արծուեղջիւր, ֆեկած, ևայլն:

149. Իսկ երբ վերջին բառը ձայնաւորով սկսած է, յօդակապ չի դրուիր. թոյնորս, թոյնուն:

150. Կարգ մը բարդ բառեր կան որոնց վերջին բառը թէև բաղաձայնով կ'սկսի, սակայն յօդակապ չի դրուիր անոնց մէջ. ջրհոր, հրքիռ, ևայլն:

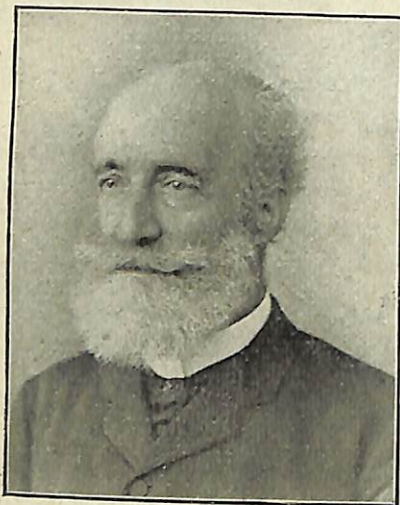
151. Թէ՛ բարդութեան թէ՛ ածանցման մէջ, երբ առաջին բառը միավանկ չէ, և այդ բառին վերջին

գիրք է է, և երկրորդ բառը բաղաձայնով կ'սկսի, էն էի կը փոխուի ընդհանրապէս և — յօդակապ չի դրուիր. շոգի—շոգեկաւ, տարի—տարեկից: Իսկ երբ առաջին բառը միավանկ է, էն անփոփոխ կը մնայ. ձի—ձիադարման, ձի—ձիաքան:

152. Կան է վերջացող սակաւաթիւ բառեր որոնց մէջ էն անփոփոխ կը մնայ բարդութեան և ածանցման առեւ. որդիական, շոգիակաւ, ձրիալարժ, ևայլն: Կան կարգ մը բառեր ալ որոնց մէջ էն բոլորովին կը կորսուի ածանցման ժամանակ. բարի—բարութիւն, յայտնի—յայտնութիւն, ընտանի—ընտանօրէն:

Ը Ն Յ Ե Ր Յ Ո Ւ Ա Մ

Շ Ե Փ Ո Ր Ի Կ Ը

Ժիլ Պրատի հեղինակը շատ խուլ էր կ'ըսեն, բայց և այնպէս յետին ծայր զըլարթ: Շեփորիկ մը ունէր միշտ իր ծոցը, ու երբ լսելու պէտք զգար, զայն կը հանէր և ականջին կը տանէր: — Այս է իմ բարերար ապաւէնս, կ'ըսէր չեփորիկը ցոյց տալով: Երբ տեղ մը երթամ և նոր դէմքեր տեսնեմ, կարծե-

լով որ բանիմաստ մարդիկ պիտի գտնեմ, չեփորիկս կը

գործածեմ. երբ նայիմ որ յիմար են, իսկոյն չեփորիկս կը պահեմ ու կ'ըսեմ. «Պարոններ, գրաւ կը դնեմ որ ուշադրութիւնս կարող չէք գրաւել»:

Արդ կ'ուզեմ հանգիստ գտնել և նպատակիդ դիմել անվրդով. Լը Սաթի ըրածը ըրէ՝ մտապէս: Իմ մասին, երբ չորս կողմս կը տեսնեմ պիծակներ որ կը բզզան, մօղուկներ որ կը աղզան, ժիժիներ որ կը ժժան, շուտ մը մտքիս չեփորիկը կը խցեմ, և տրմուղ կըմուղ կը դառնամ. իսկ երբ նայիմ որ խելք սորվելու բան կայ, նոյն իսկ աղեկի մը կողմէ, ինչպէս կ'ըսէ Ժան Ժաք Ռուսօ, պատասխանի արժանի և բանաւոր վէճի նիւթ, և հետեւապէս լոյս կայ, իսկոյն աչքս ու ականջս կը բանամ և ուշադիր մտիկ կ'ընեմ:

ՄԱՏԹԷՈՍ ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

Հ Ր Ա Շ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

89. Զրուցագրել այս հատուածը, եւ ըսել թէ անոր մէջ գտնուած հետեւեալ բառերէն որոնք ածանցեալ եւ որոնք բարդ են.

Շեփորիկ, բարերար, բանիմաստ, ուշադրութիւն, անվրդով, մտապէս, մօղուկ, ժիժի, աղեկ, բանաւոր, ուշադիր:

90. Որոշել հետեւեալ բառերուն մէջէն բարդերն ու ածանցեալները, եւ ըսել թէ անոնցմէ ինչ գիրք կ'որոտուած են.

Սրատես, Թզենի, աղմուտ, ջրվէժ, խնկաման, գրաւոր, ուղղամիտ, քրմապետ, ձկնիթ, ծածկամիտ, սղաւոր, հրաբուխ, սրտայայտ, ժրագլուխ, անապարժ, հրեղէն, կանխադատ, կրօյին, դռնակ, նռնենի, վզնոց, քրմազոյն, փտահող, բրտանալ, փլատակ:

ՄԱՏԹԷՈՍ ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ (1840—1901), նշանաւոր ուսուցիչ, հրապարակագիր եւ գրագէտ. 1871էն մինչեւ իր մահը խմբագրած է Արեւելեան Մամուլ հանդէսը. ունի բազմաթիւ կարեւոր հրատարակութիւններ:

91. Որոշել հետեւեալ բառերուն մէջէն բարդերն ու ածանցեալները, եւ ըսել թէ անոնց մէջ զիրերու ինչ փոփոխումներ տեղի ունեցած են.

Վրիժաւան, մանեկաձէ, Թիկնաթու, լուսափայլ, ձիթապտուղ, դիտակ, հաշուակալ, ատենապետ, զոնազեղ, միգամած, վայրկեանական, սիրալիր, յուսամատ, օրինաւոր, տիրամայր, Թունաւոր, Թուլամորթ, յուլաբար, պատուաւոր, կռուարար, բառեկաւոր, տգիտութիւն, միջանկեալ, դիզուած, հանդիսական, մեհենային, յաւիտենական, վիմագիր:

92. Որոշել հետեւեալ բառերուն մէջէն ե յօդակապով կազմուածները, եւ զանոնք որոնց վերջին ի գիրը ե ի փոխուած է.

Դարանակալ, հաշուեյարդար, զինետուն, կաշնեփայտ, վշտահար, գրենական, մատենաշար, բարեսէր, լաւատես, շոգեշարժ, չարամիտ, ոգեսպառ, մատենամատ, բաժնեզին, կարճամիտ, գօտեպինդ, արծուեռունդ, ճարահատ:

93. Ըսել թէ հետեւեալ ածանցումներուն եւ բարդութեանց մէջ ինչ սխալներ կան, եւ սրբագրել զանոնք.

Լուրջութիւն, բիծաւոր, կոյսական, սուրածայր, բուրջահաւաք, կէտաւեր, մուրտեղ, յոյսատու, լոյսաբեր, ծիրաղիր, լոյծել, լուռիկ, կոյրնալ, մութութիւն, միրգաստան, դուռնփակ, փուճանալ, սիրտառուչ, միտաւոր, հուրավառ:

94. Դտնել հինգ ածանցեալ բառ որոնց մէջ ու ն կորսուած ըլլայ:

95. Դտնել հինգ բարդ բառ որոնց մէջ ի ն կորսուած ըլլայ:

ՇԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

Արձակ շաբադրութիւն մը գրել վերոգրեալ նիւթին վրայ եւ խորհրդածութիւններ ընել դասարկախօս մարդոց ընկերութեան մէջ զգնուելու ձանձրոյթը նկարագրելով:

Ժ Է. Դ Ա Ս

ԲԱՐԴՈՒԹԻՒՆ. — ԲԱՐԴ ԵՒ ԿՐԿՆԱՒՈՐ ԲԱՌԵՐ

153. Բարդ բառեր. — Սովորաբար բարդութիւնը երկու բառով կ'ըլլայ. նաւապէս, գրասուն, արագասիւ, բայց կան երեք բառէ կազմուած բարդ բառեր ալ. յրագրապէս, հեռագրասուն: Իսկ աւելի բառերով կազմուածները ճաշակի հակառակ են բոլորովին, ինչպէս. շուսալիւնասպագրութիւն:

154. Բարդութեամբ կը կազմուին գոյականներ, ածականներ, մակբայներ և բայեր:

155. Բարդութիւնը հետեւեալ ձեւերով կ'ըլլայ. Ա. Երկու բառ առանց յօդակապի միացած, ինչպէս խնկարնակ, քնծիծաղ, ցրհաւ:

Բ. Երկու բառ — յօդակապով միացած, ինչպէս ժամացոյց, շուսալիւն: Այս է բարդութեան սովորական ձեւը:

Դ. Երկու բառ — կամ և չաղկապով միացած. ասնուհեր, վարուցան, եղեւնակաւ, երթեւեկութիւն: Այս ձեւով բարդութեանը շատ քիչ են:

Դ. Կան քանի մը բառեր գրաբարի ձեւով բարդուած չ, է, ը, նախդիրներով, ինչպէս գոյնզգոյն, զառիվեր, գիրկընդիստն:

Ե. Տեսնել, դնել, տալ և ասոնց նման ուրիշ քանի մը բայերով կազմուած բարդութեանց մէջ՝ այդ բայերուն արմատները կը գործածուին. ինչպէս նախասեսել, մեղադրել, վարձատրել:

156. Բարդ բառերը կը կազմուին գլխաւորաբար.

Ա. Գոյական գոյականի հետ. օճաձել, արտադող:

Բ. Գոյական, ետքը բայարմատ. ձկնորս, դիւանար:

Գ. Ածական, ետքը գոյական. չարսիրս, մանրատուր:
Ե. Բայարմատ բայարմատի հետ. ասուշիս, ելեւեջ:

153. Կրկնաւոր բառեր. — Կրկնաւոր կը կոչուին այն բարդ բառերը որոնց մէջ միեւնոյն բառը կրկնուած է. մարմնիդ, սարսուռ, կասկարմիր, ծուռուռուռ:

158. Կրկնաւոր բառերը երեք տեսակ են.

Ա. Արմատ բառ մը կը կրկնուի իր ձեւով կամ ձայնաւորին կորուսմամբ. դողդոջալ, քաղիքփել, փափաւալ, ծփծփալ:

Բ. Բառին մէկ վանկը պզտիկ փոփոխութեամբ մը բառին սկիզբը կը դրուի և տեսակ մը գերադրական ածական կը կազմուի. սեփսեւ, միամիկ:

Գ. Նոյն բառը կը կրկնուի նոր ձեւով. ծուռուռուռ, քարճաքեքճ, խորհուրտոր:

159. Առաջին ձեւով կազմուած կրկնաւորներուն մէջ երբեմն — յօդակապ կամ և շաղկապ կը դրուի. չարաչար, այլեւայլ:

160. Պէտք է գիտել թէ — տառով վերջացող միավանկ բառերը երբ կրկնաւոր բառեր կազմեն, առաջին վանկին մէջ — ն ը ի կը փոխուի. քրքուալ, քարքառ:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆԻՇԱԿԻՆ ԻՂՁԸ

Ծաղիկներու դշտն, Փլոր
Երբ մանիշակն յօրինեց
Թիթեռնիկին թեւաւոր
Նուրբ իրանէն լուսայեղձ,
Եւ դըրաւ բոյր խնկահոտ
Անոր ծոցին մէջ բեհեզ,
Հարցուց ծաղիկին ամէկոտ.
«Դեռ ի՞նչ կ'ուզես որ տամ քեզ,

«Ծամե՞ր ծաւի, փուշե՞ր սուր.

«Ըսէ՛ աղջիկս իմ փափուկ»

«—Ի՞նչ մը տերեւ ինձի տո՛ւր,

«Որ զիս պահէ միշտ ծածուկ»

ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

96. Գոց սորվիլ եւ արտասանել այս ոտանաւորը:
97. Գտնել այս ոտանաւորին մէջէն բարդ եւ ածանցեալ բառերը:
98. Մէյ մէկ նախադասութեան մէջ գործածել այդ բառերը:
99. Ըսել թէ ինչ տեսակ բառերով կազմուած են հետեւեալ բարդութիւնները.

Նորավեպ, դեռաբողբոջ, այծամարդ, բանձող, դեղմափ, առուտուր, գեղադէմ, ծաղրաշարժ, հիւրընկալ, մշտահոտ, վաղամեռ, դիւրահան, եռուզեռ, լուսափայլ, բարեկամ, քաղցրաձայն, այծարած, արագընձաց, կամապաշտ, լացուկոծ, ծովանէն, հրշէջ, գրագէտ, երգահան, փափկակազմ, դիւրաբեկ, հաստարմատ, լաւատես, չարախօս, ելեւմուտք, խանդակած:

ՕՐԻՆԱԿ. — Նորավեպ. նոր՝ ածական, վեպ՝ գոյական:

100. Որոշել հետեւեալ կրկնաւոր բառերը բարդ բառերէն.

Բարձրաբերձ, կարուձև, դեփոյեղին, կարկառուն, խաժամուժ, ձայնուձուն, բարբառիլ, սորսորիլ, ծռռուձուն, ճեփճեքմակ, ցիրուցան, վարուցան, փրփրալից, ծովածոց, Թրթուլ, հրահրել, մրմալ, դարձդարձիկ, խորամուխ, խորխորատ, վէտվէտուն, կէտկիտել, զրագիր, բնաբան, զլզլալ, կափկափել, խարխարուն, կամակոր, Թօթափել, մտմտալ, դաւադիր, ծակծկել, բեռնաբարձ, խռովարար, արարած, կրկնապատիկ, ծաղկածին:

ՀԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Արձակ շաբադրութիւն մը գրել այս ոտանաւորին իմաստը բացատրելով. յետոյ ուրիշ շաբադրութիւն մըն ալ գրել միեւնոյն ձեւով, եւ ըսել քե ի՞նչ պիտի պատասխանէր վարդը, այդ խոսիս ծաղիկը, եթէ միեւնոյն հարցումը ըներ Փլորա, ծաղիկներու դիպուհին, նկատողութեան առնելով վարդին տեսքը, նկարագիրը եւ իր ներկայացուցած խորհրդանշանական գաղափարը, որ սեգ գեղեցկութիւնն է: Եւ իրարու հետ բաղդատել երկու ծաղիկները:

Ժ Ը . Դ Ա Ս

Ա Ծ Ա Ն Ց Ո Ւ Մ

161. Ածանցում կ'ըլլայ բառի մը սկիզբը կամ վերջը մասնիկ մը աւելցնելով, ինչպէս անկիրք, կրքութիւն :

162. Ածանցումով կը կազմուին գոյականներ, ածականներ, բայեր և մակբայներ. ուրախութիւն, շեգնումի, կոսրեղ, ազնուօրէն :

163. Երբ մասնիկը բառին սկիզբը կը դրուի, կը կոչուի նախադաս մասնիկ, երբ բառին վերջը կը դրուի՝ յետադաս մասնիկ: Կան նաև բայերու յատուկ մասնիկներ որոնք բայերուն մէջտեղը կը դրուին :

164. Նախադաս մասնիկներ. — Նախադաս մասնիկներէն ա, ար, և, ր, րժ, րժ բացասականները բառի մը վրայ աւելնալով, անոր հակառակը նշանակող ածականներ, երբեմն ալ գոյականներ, մակբայներ ու բայեր կը կազմեն .

Ան	— Անսիրս
Ապ	— Ապօրինաւոր
Զ	— Զասուած
Տ	— Տկար
Դժ	— Դժբախտ
Տժ	— Տժգոհ

165. Կարգ մը ուրիշ նախադաս մասնիկներ ալ կը ծառայեն ածանցեալ գոյականներ, ածականներ և բայեր կազմելու .

Արս (դուրս)	— Արսաբերեղ
Բաղ (կից)	— Բաղդասեղ

Բաց (դուրս)	— Բացարեղ
Գեր (վեր)	— Գերադասեղ
Դեր (գոխանակ)	— Դերբայ
Ենք (տակը)	— Ենքարեղ
Հակ (հակառակ)	— Հակոսնեայ
Համ (նոյն)	— Համաւիտ
Հով (նոյն)	— Հովանիշ
Մակ (վրայ)	— Մակբայ
Յար (կից)	— Յարաբերութիւն
Ներ (ներս)	— Ներշնչում
Շաղ (կից)	— Շաղկապ
Շար (կից)	— Շարունակեղ
Պար (շուրջ)	— Պարագայ
Սոռ (տակը)	— Սոռագրեղ
Վեր (նորէն)	— Վերակսիլ
Տար (հեռու)	— Տարօրինակ

166. Գոյական կազմող յետադաս մասնիկներ. — Յետադաս մասնիկները կը ծառայեն գոյականներ, ածականներ, մակբայներ կազմելու :

167. Գոյականներ. — Հետեւեալ յետադաս մասնիկներով կը կազմուին գրեթէ միշտ գործողութեան կամ վիճակի գաղափար տուող գոյականներ .

Ած	— Կոսորած
Անք	— Զարմանք
Ես	— Գովես
Էք	— Տնօրենք
Ինք	— Նախասիք
Իւն	— Հնչիւն
Իք	— Զարիք
Ոյք	— Աղեղոյք
Ոց	— Շշնկոց

Ուած	— Դիպուած
Ուածք	— Բաշուածք
Ուկ	— Տաղուկ
Ուք	— Աջկապուք
Ուքիւն	— Բննութիւն
Ում	— Ուսում
Ունդ	— Ծնունդ
Ուս	— Դարուս
Ուրդ	— Խառնուրդ

168. Գործողութիւն մը կատարողի գաղափար տուող մասնիկներ.

Ակ	— Հնչակ
Ան	— Իշխան
Եայ	— Պաշտօնեայ
Իչ	— Ոսկերիչ
Նակ	— Խօսնակ
Որդ	— Ճամբորդ
Ուն	— Զեռուն
Պան	— Զաղացական

169. Տեղի գաղափար տուող գոյականներ կազմող մասնիկներ.

Իա	— Արաքիա
Նոց	— Հաւնոց
Ոց	— Վարժոց
Սսան	— Բռնասան
Բան	— Ննջարան

170. Ծագումի գաղափար տուող գոյականներ կազմող մասնիկներ.

Յի	— Լեռնցի
Իկ	— Ռամիկ
Ական	— Ազնուական

171. Գործողութեան մը արդիւնքի գաղափար տուող գոյականներ կազմող մասնիկներ.

Ուք	— Մանրուք
Ոյց	— Սառոյց

172. Գործիքի գաղափար տուող գոյականներ կազմող մասնիկներ.

Ոց	— Սղոց
Իչ	— Գրիչ
Ակ	— Դիտակ

173. Իգականի գաղափար տուող գոյականներ կազմող մասնիկներ.

Ուհի	— Իշխանուհի
Անոյս	— Դիցանոյս
Դուխս	— Սանդուխս
Ինէ	— Արիիքնէ

174. Փոքրութեան կամ փաղաքշանքի գաղափար տուող գոյականներ կազմող մասնիկներ.

Ակ	— Նաւակ
Եկ	— Տղեկ
Եակ	— Աղեակ
Իկ	— Թռչնիկ
Ուկ	— Գառնուկ

Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ո Ւ Ա Մ

ՅԻՄԱՐԻ ՄԸ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻԻՆԸ

Բարիդի մէջ, Բըթի Շաթլէի խորովարանը, խոհանոցին դրանը առջև՝ դատարկապորտին մէկը, ձեռքը հացի մը կտոր՝ խորովածին մուխին կը բռնէր, ու մեծ ախորժակով կ'ուտէր: Խորովածախը ձայն չէր հաներ, Բայց երբ

մարդուկը հացը կերաւ լմնացուց, խորովածախը անոր օձիքէն բռնեց և պահանջեց որ իր մուխին գինը վճարէ:

Դատարկասունը կ'ըսէր թէ ինք միսին դպած չէր, թէ բան մը առած չէր, հետեւաբար պարտք չունէր, թէ խորոված միսին մուխը դուրսը օդին մէջ կը շոգիանար ու կը կորսուէր արդէն, և թէ երբեք լսած չէր որ խորովածին մուխը կը ծախուէր կամ կը գնուէր:

Իսկ միւսը կ'առարկէր թէ ինք պարտական չէր իր խորովածին մուխովը պարապ պտըտող մարդիկը անուցանելու, ու կ'սպառնար իր շամբուրներով աղուոր ծեծ մը քաշել անոր, եթէ պահանջած դրամը չվճարէր:

Կռիւը մեծցաւ. Բարիզի պանդոյր ժողովուրդը աւելն կողմէն հոն վազեց. անոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ Ճօնլի, խենդուկ Բարիզցի մը որ իր խեղկատակութիւններով ամէնքը կը զուարճացնէր:

Խորովածախը դայն տեսնելով հարցուց իր մարդուկին թէ կ'ուզէ՞ր որ անոր խորհուրդին դիմէին: Միւսը հաւանեցաւ:

Ճօնլի անոնց վէճին պատճառը լսելէ յետոյ, հրամայեց դատարկապորտին որ գրպանէն դրամ մը հանէ: Մարդուկը հանեց երկուքնոց մը տուաւ: Ճօնլի դայն ասդին անդին դարձնելով, լաւ մը զննեց, իբր թէ տեսնելու համար թէ կեղծ չէր, ձեռքին մէջ կշռեց, վերջապէս խոհասեղանին վրայ քանի մը անգամ հնչեցուց: Յետոյ դատաւորի մը վեհութեամբ հետեւեալ վճիռը արտասանեց. «Դատարանս կը վճռէ որ, իր հացը խորովածին մուխին բռնող ուտող դատարկաշրջիկը վճարած է վածին մուխին բռնող ուտող դատարկաշրջիկը վճարած է իր պարտքը խորովածախին՝ իր դրամին հնչիւնովը: Ուստի դատարանը կը հրամայէ որ բազմութիւնը ցրուի, և ամէն մարդ իր տեղը դառնայ:»

Բարիզցի խենդուկին այս վճիռը այնքան արդար երեւցաւ ամէնուն, որ ոչ ոք առարկութիւն մը ընել համարձակեցաւ:

Հ Ր Ա Ն Ա Ն Գ Ն Ե Ր

101. Զրուցագրել այս հատուածը ուշադրութիւն ընելով կէտերուն, գլխագիրներուն, տողադարձներուն:

102. Նախադաս մասնիկներով ամանցել հետեւեալ բառերը.

Զայն, շունչ, հաւասար, ճառ, լսարան, կարգ, անուն, դաշնակ, գիր, պատեհ, երջանիկ, փոյթ, ճարակ, սահման, կեղրոն, հոչակ, արձակ, բացում, քահանայ, Աստուած, խումբ, ածում, նեխել, պատկեր, սեռ, օրինակ, կազմել, գրել, պատիժ, ազդել:

103. Յետադաս մասնիկներով գործողութեան կամ վիճակի գաղափար տուող ամանցեալ գոյականներ կազմել հետեւեալ բառերով.

Կեղծ, ծեր, զեղծ, խառն, բարի, խինդ, արձակ, զաղտնի, լալ, ժողով, խարշափ, ցոյց, մուռնչ, նոր, պատիք, սովոր, մարտը, տխուր:

104. Յետադաս մասնիկներով գործողութիւն մը կատարող գաղափար արտայայտող ամանցեալ գոյականներ շինել հետեւեալ բառերով.

Ժառանգ, զին, կից, սայլ, դէտ, կոչ, սոյլ, կշիռ, նկար, նաւ, փայլ, առաջ, կառավար, բանտ, հնար, զուտ, կապ, սոյգ, ծոր, դուռ:

105. Տեղի գաղափար արտայայտող գոյականներ կազմել հետեւեալ բառերով.

Ծաղիկ, Հնդկի, Արաբ, Պարսիկ, հիւր, խաղ, միրգ, ճաշ, կոյս, հիւանդ, յիմար, փակ, մարտիկ, զէնք, Յոյն, Հայ, բառ, ծառ, կրակ, Թըռչուն, ասեղ, Թուրք, խօսք, աղօթք:

106. Իգականի գաղափար տուող գոյականներ շինել հետեւեալ բառերով.

Դերձակ, Հայկ, Արմէն, փափուկ, վեհ, կոմս, Պերճ, Վարդ, Շահան, դերասան, Սահակ, տէր, երէց:

Շ Ա Ր Ա Ն Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Վերոգրեալ պատմութիւնը գրել դասարանին մէջ, խօսակցութիւն մը աւելցնելով խորովածախին եւ դասարկաւորչիին միջեւ:

Ե թ . Դ Ա Ս

Ա Ծ Ա Ն Յ Ո Ւ Մ

(Շարունակութիւն)

175. Հետեւեալ մասնիկները իրենց քով նշանակուած գաղափարները արտայայտող գոյականներ կը կազմեն .

Իք (բանի մը սահմանուածի գաղափար) խաղաղիք
Ակ (նախատական գաղափար) միջակ
Եղեն (հաւաքական գաղափար) բանջարեղեն
Ենի (տունկի, ծառի գաղափար) մորենի, խնձորենի
Ենի (մորթի կամ միսի գաղափար) ոչխարենի, այծենի
Ի (ծառի գաղափար) կաղնի
Կան (գործողութիւն մը կատարողի գաղափար) շաղկան
Նոց (արժէքի կամ չափի գաղափար) հինգնոց, վարնոց
Ուց (այլեայլ գաղափար) ժամուց, դեղնուց
Չեք (վարձքի գաղափար) առուչեք
Յու (վիճակի մը սահմանուածի գաղափար) տիրացու
Ուոր կամ լոր (ունեցողի գաղափար) վարձուոր, գիսաւոր

176. Ածական կազմող յետադաս մասնիկներ .
Հետեւեալ մասնիկներով ծագումի և վերաբերութեան գաղափար արտայայտող ածականներ կը կազմուին .

Այիք	— Մարդկային
Եան	— Արեւմտեան
Եայ	— Առօրեայ
Ական	— Գաւառական
Ենի	— Հայրենի
Իոր	— Հոգեւոր
Յի	— Տեղացի

177. Ունեցողի գաղափար արտայայտող ածականներ կազմող մասնիկներ .

Անի	— Խեղանի
Աւես	— Հոսաւես
Եղ	— Համեղ
Ի	— Մոլի
Կոս	— Անշկոս
Ոս	— Աղոս
Ուս	— Հրուս
Յի	— Մտացի
Իոր	— Աղեւոր

178. Գործողի գաղափար արտայայտող ածականներ կազմող մասնիկներ .

Ան	— Խման
Իչ	— Հրապուրիչ
Ող	— Չարչարող
Որդ	— Յաջորդ
Ու	— Ազդու
Ուկ	— Պարգուկ
Ուն	— Սողուն

179. Իրենց քովը նշանակուած գաղափարները արտայայտող ածականներ կազմող մասնիկներ .

Եղեն, Է (նիւթին տեսակը ցոյց տուող գաղափար) շուսեղեն, մետաքս
Ոսի (նախատական գաղափար) սնոսի
Գոյն (բաղդատական գաղափար) մեծագոյն
Կեկ (առաւելութեան գաղափար) ծանրեկ
Աս (զրկումի գաղափար) գունաս
Գիւն (սաստկութեան գաղափար) ուժգին
Իկ, ուկ (փաղաքշական գաղափար) փաշկիկ, գիրուկ

180. Այլևայլ գաղափարներ արտայայտող ածականներ կազմող մասնիկներ.

Ակ	— Խառնակ
Ելի	— Կասկածելի
Ալի	— Խղճալի
Ին	— Ներքին
Ծու	— Շինծու

181. Մակբայներ կազմող յետադաս մասնիկներ.

Ովիւն	— Գլխովիւն
Պէս	— Մեծապէս
Բար	— Խոնարհաբար
Կի	— Որոշակի
Րէն	— Արարեալէն
Օրէն	— Ազնուօրէն
Անց	— Առնուանց

182. Բայերու յասուկ մասնիկներ. — Կան կարգ մը մասնիկներ որոնք բայերուն մէջ մտնելով, գործողութեան մը կրկնութիւն կամ տեւելը ցոյց կու տան, և հետեւեալներն են.

Տ. — Կսրել—կսրսել
 Կոս, ո, ոս, ուրոս. — Կոխել—կոխկոսել, փեփսքել—
 փեփոսքել, ցափել—ցափոսքել, կանչել—կանչոսքել:
 Շսկ, սկ. — Աւրել—աւրշսկել, փնտել—փնտոսկել
 Ըս. — Պահուիլ—պահուրսիլ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ

Ա Պ Ա Գ Ա Յ Հ Ա Շ Ո Ւ Ա Գ Է Տ Ը

Յ. Մ. Էֆէնտի, հաշուագէտ, ազգային երեսփոխան, ծնած է Խասգիւղ 1840 թուականին: Լսած ըլլալով այն առաժը որ կ'ըսէ թէ կամաց ֆաշողը չի յոգնիր, բնաւ քալել չէր ուզեր՝ բնաւ չյոգնելու համար: Երեք տարեկան եղած էր, և դեռ ելլելու՝ կայնելու ջանք մը ըրած չէր: Հայրն ու մայրը կը յորդորէին զինքը որ ելլէ քալէ, և շատ անգամ անոր բարի նախանձը զրգուելու համար, կ'ըսէին իրեն.

— Տղա՛ս, տե՛ս ընկերներդ ինչպէս կը քալեն:

— Քալողը ես եմ, բայց ձեզի այնպէս կը թուի թէ անոնք կը քալեն, կը պատասխանէր ապագայ հաշուագէտը:

— Ծնողքը իրենց զաւկին բռնած այս ընթացքին վրայ ցաւելով, հնարք մը կը խորհէին որով կարելի ըլլար զինքը քալեցնել: Աւետարան, խաչահանգիստ, բօխկ կարող չեղան ոտք հանել այս տղան որ սենեակին մէկ անկիւնը նստած կը խորհէր:

Բայց զիպուածը որ շատ անգամ մեծ հիւանդութիւններ բուժած է, այնպէս ուզեց որ այս տղուն հայրը ստիպուի որ մը սենեակին մէջ ստակ համրել: Արդ, երբ հայրը առաւօտ մը քսակը գրպանէն հանելով, ոսկիները կը համրէր, անդգուշութեամբ անոնցմէ հատ մը ձգեց գետինը: Տղան ոսկիին գետինը իյնալը տեսնելուն պէս, նստած տեղէն մէկէն ի մէկ կանգնեցաւ: «Հրա՛շք», գոչեց հայրը, և ոսկի մըն ալ նետեց գետինը: Երկրորդ ոսկին տեսնելուն պէս, քայլ մը առաւ տղան: Երկու ոսկի նորէն նետեց հայրը, երկու քայլ նորէն առաւ տղան: Զորս ոսկի ալ՝ չորս քայլ ալ, Հայրը քսակը նետեց սենեակին մէջտեղը, և Յ. սկսաւ քալել: Ահա՛

այսպէս դիպուածով քալել սորվեցաւ մանուկը, և այս է պատճառը այն խօսքին որով կ'ըսեն թէ Յ. էֆէնտի առանց ստակի քայլ մը չ'առնէր ոչ գրասենեակին մէջ, և ոչ հրապարակին վրայ:

ՅԱԿՈՐ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

107. **Ա.կ., եղէն, եհի, ի, կան, նոց, ուց, չէք, ցու, աւոր, ւոր** յետադաս մասնիկներով գոյականներ կազմել հետեւեալ բառերէն, եւ անոնց նշանակութիւնը բացատրել բերանացի.

Դեղձ, կարող, մատ, արջ, տանձ, վիզ, բուրդ, վարձ, ապուր, հող, քսան, դեղին, դատ, թագ, ուլ, թև, գրիչ, խումբ, արծաթ, շինող, գոգ, դրուշ, թշուառ, սպիտակ, փեսայ, գոյժ, վարդ, կաղին:

108. Յետադաս մասնիկներով **ծագումի եւ վերաբերութեան գաղափար** արտայայտող ածականներ կազմել հետեւեալ բառերէն.

Աստուած, քաղաք, Անգլիա, ամիս, հիւսիս, արեւելք, զաւառ, բեւեռ, իսրայէլ, հրէշ, մարմին, մեղք, այր, զիւղ, եթեր, աւիշ, յաւերժ, թագ, հանք, նիզակ, մայր, դար:

109. Յետադաս մասնիկներով **ունեցողի գաղափար** արտայայտող ածականներ կազմել հետեւեալ բառերէն.

Կասկած, տիղմ, մացառ, պարտք, թօն, եղեռն, հիւթ, աւազ, կորով, դալար, տուն, սաղարթ, եռանդ, նշան, ծառ, ճարպ, մէզ, վարս, զեղ, հուր, վէմ, խոտ, քար, միրգ, ծաղիկ, շուք, միս, մարմին, լոյս, արցունք:

ՅԱԿՈՐ ՊԱՐՈՆԵԱՆ, հռչակաւոր հայ երգիծարան որ մեծ յաջողութեամբ խմբագրած է Եփրատ, Մեղու, Թատրոն, Ծիծաղ, Խիկար թերթերը. հրատարակած է Ազգային Ջոյնտ, Մեծապատիւ Մուրացկաններ, եւ այլն մը թատերախաղեր: Ծնած է 1842ին եւ մեռած 1891ին:

110. Յետադաս մասնիկներով **գործողի գաղափար** արտայայտող ածականներ կազմել հետեւեալ բառերէն.

Դործ, աւեր, ողբերգ, սէր, օրօր, ձեռնարկ, վէտվէտ, միջին, շողշող, ժպիտ, լաց, նախ, ձախ, փայլ, շարժ:

111. **Եղէն, է, ելի, ալի, առ, զին, գոյն, իկ, ուկ, կեկ** յետադաս մասնիկներով ածականներ կազմել հետեւեալ բառերէն.

Գոյն, ծայր, մէջ, խինդ, սիրտ, հեզ, տաք, խենդ, մանր, խոշոր, լայն, հզօր, գեղեցիկ, վիշտ, տրտում, ցաւ, ողբ, խունկ, օտար, հին, նիւթ, ոսկի, մեղմ:

112. Բայերու յատուկ մասնիկներով ածանցել հետեւեալ բայերը.

Քաշել, ճանկել, փակչիլ, կանչել, պողիլ, երերալ, կզուիլ, կպչիլ, խօսիլ, պատուել, սեղմել, փլչիլ, բակել, փախչիլ:

113. Յետադաս մասնիկներով մակրայներ կազմել հետեւեալ բառերէն.

Շքեղ, կողմ, մայր, ամբողջ, ուղիղ, սիրտ, բարիկամ, գերազանց, հիմ, Գերմանիա, տէր, վստահ, մօտ, ապահով, վատ, ուժգին, երես, համառօտ, տղայ, կարեկից, եփրայեցի, առատ, քաջ, ճշմարիտ, գիշեր, շեշտ, կրկին, ազգ, Անգլիա, բոլոր, այլ, փառաւոր, ճրի, փոփոխ, յանկարծ, Արաբ, Թեթև, լուրջ:

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Արծաքասեր եւ շահամոլ անձ մը նկարագրել ձեր բմբունած կերպովը:

ԱՆՈՒՆ ԿԱՍ ԳՈՅԱԿԱՆ

Ի. ԴԱՍ

ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ԹԻՒԸ

183. Անունը բառ մըն է, որ անձ, անասուն կամ իր կը ցուցնէ. Գրիգոր, մարդ, ձի, ֆար: Անունը կը կոչուի նաև գոյական:

184. Անուններու տեսակները. — Երկու տեսակ անուն կայ, հասարակ և յատկ:

185. Հասարակ է այն անունը որ կը յարմարի միեւնոյն տեսակէ ամէն անձի, անասունի և իրի. գիւղացի, կասու, գէս:

186. Յատկ անունը անձի մը, անասունի մը կամ իրի մը մասնաւոր անունն է. Պէտրոս, Թոդի, Էրզրում: Յատկ անուններէն ոմանք կրնան մէկէ աւելի էակի պատկանիլ, ինչպէս Պէտրոս, Ֆրանսացի: Պէտրոս յատուկ անուն է, որովհետեւ ամէն մարդ Պէտրոս չի կոչուիր. Ֆրանսացի յատուկ անուն է, որովհետեւ աշխարհի բոլոր ժողովուրդները Ֆրանսացի չեն կոչուիր:

187. Նիւթական կ'ըսուին այն անունները, զորս կրնանք տեսնել կամ շօշափել. արեւ, հաց:

188. Վերացական կ'ըսուին այն անունները, որոնք կը ներկայացնեն այնպիսի գաղափարներ, զորս

մտքով միայն կրնանք ըմբռնել, և որոնք ընդհանրապէս յատկութիւն կամ գործողութիւն ցոյց կու տան. կաւի, ֆաղցրութիւն, գաղութ:

189. Հաւաքական կը կոչուին այն անունները, որոնք անձերու, անասուններու կամ իրերու հաւաքոյթ մը կը ներկայացնեն. խուման, հօս, բազմութիւն:

190. Անուններու քիւր. — Թիւր անուններուն այն յատկութիւնն է, որով ցոյց կը տրուի առարկայի մը մէկ կամ մէկէ աւելի ըլլալը:

191. Թիւր երկուք է. եզակի և յոթնակի:

192. Անուն մը եզակի է, երբ ցոյց կու տայ մէկ առարկայ միայն. մանկիկ, կասու, տուն:

193. Անուն մը յոթնակի է, երբ ցոյց կու տայ մէկէ աւելի առարկայ. մանկիկներ, կասուներ, տուներ:

194. Հետեւեալ անունները ընդհանրապէս եզակի կը գործածուին.

1. Մետաղի անուններ. արծաթ, պղինձ:

2. Վերացական անուններ. պարկեշտութիւն, ազահութիւն:

3. Գիտութեան և արուեստի անուններ. աստղագիտութիւն, նկարչութիւն:

4. Վերացական առումով գոյականաբար գործածուած ածականներ. գեղեցիկ, ճշմարիտ:

5. Գոյականաբար գործածուած աներեւոյթներ. ուսեղը, խնկը:

6. Աշխարհի կողմերը, ինչպէս հիւսիս, հարաւ, արեւելք, արեւմուտք, հիւսիս-արեւելք, հիւսիս-արեւմուտք:

195. Յատուկ անունները որոնք ընդհանրապէս եզակի են, կրնան յոթնակի ալ գործածուիլ. երկու Կոնֆուցիւսներ գրած են շատ մը վեպեր:

196. Միավանկ բառերը եւ մասնիկով յոթնակի կ'ըլլան. քուղիք, տուն, խօսք:

197. Բացառիկ են թոռ, դուռ բառերը, որոնք երէն առաջ և մը կ'առնեն յոքնակիի մէջ. թոռներ, դուռներ, շեռներ: Այս բացառութեանց պատճառը այն է որ այդ բառերը գրաբարի մէջ միշտ և ուր գործածուած են, ինչպէս թոռն, դուռն, շեռն:

198. Յոքնակիի կազմութեան մէջ՝ կորուսման և փոփոխման կանոնը նկատողութեան չ'առնուիր: Այսպէս, պէտք է գրել կիներ, տներ, տուններ, Յոյներ, թիւեր:

199. Մէկ ու կէս վանկ ունեցող բառերը եր ու յոքնակի կ'ըլլան, երբ կէս վանկը բառին վերջն է. արկղ—արկղեր, սանձ—սանձեր: Այս կարգի բառերը միշտ նայ տառերով կը վերջանան:

200. Մէկ ու կէս վանկ ունեցող բառերը եր ու յոքնակի կ'ըլլան, երբ կէս վանկը բառին սկիզբն է. դրամ—դրամներ, մշակ—մշակներ: Այս բառերուն առաջին մասին մէջ ընդհանրապէս նայ կամ շնական տառեր կը գտնուին:

201. Բազմավանկ բառերը և եր ու յոքնակի կ'ըլլան. երկիրներ, բերաններ, պաշտօնեաներ:

202. Կարգ մը + ու վերջացող բառեր, որոնք գրաբարի մէջ անեղական են, աշխարհաբարի մէջ իբրեւզակի կը գործածուին, և եր ու կամ և եր ու յոքնակի կ'ըլլան. դիրք—դիրքեր, կրօնք—կրօնքներ, ընտանիք—ընտանիքներ:

203. Ծնողք և նախնիք բառերը, որոնք յոքնակի իմաստ ունին, կրկին յոքնակի կ'ըլլան հետեւեալ ձեւով. ծնողքներ, նախնիքներ: Կ'ըսենք. Գրիգորին ծնողքը, և Գրիգորին ու Յովնանին ծնողքները. Ֆրանսացոց նախնիքը, և Ֆրանսացոց ու Իսպանացոց նախնիքները:

204. Երբ անձայն յ ու վերջացող գոյականը յոքնակի ըլլայ, յն կը ջնջուի. ֆահիսնայ—ֆահիսնաներ, հաւաքածոյ—հաւաքածոներ:

205. Գրաբարի ձեւով, այսինքն + ու յոքնակի կրնան ըլլալ.

1. Յի մասնիկով վերջացող յատուկ և հասարակ անունները. Կեսարացի—Կեսարացիք, ֆաղսագի—ֆաղսագիք:

2. Կան մասնիկով վերջացող յատուկ և հասարակ անունները. Ղեւսական—Ղեւսականք, պահպանողական—պահպանողականք:

3. Եան վերջացող յատուկ և հասարակ անունները. Օսմանեան—Օսմանեանք, սկեսիկեան—Սկեսիկեանք: Այս բառերը ազգի մը, կրօնքի մը, ընտանիքի մը, կուսակցութեան մը կամ միջավայրի մը պատկանող մարդիկ կը ներկայացնեն ընդհանրապէս:

206. Մաս, ձեռք, ոտք, աչք, ծունկ բառերը, երբ նշանակեն մարդոց անդամները, սա ձեւով ալ յոքնակի կրնան ըլլալ. մատուրներ, ձեռուրներ, ոտուրներ, աչուրներ, ծունկուրներ:

207. Մաս կ'ըլլայ միշտ մասներ, երբ նշանակէ դաշնակի ստեղ:

208. Ոտք կ'ըլլայ միշտ ոտքեր, երբ նշանակէ ոտանաւորի չափ, սեղանի կամ ուրիշ կարասիի ոտք, կամ երկարութեան չափ:

209. Ծունկ կ'ըլլայ միշտ ծունկեր, երբ նշանակէ բոյսի մայրան:

210. Բ ու յոքնակի կրնան ըլլալ նաեւ կարգ մը ազգերու անուններ. Ղաթիք, Հրեայք, Հեղինք, Պուրկար, Էայլ:

211. Հետեւեալ կերպով ալ յոքնակի կրնան ըլլալ սա բառերը. տղայ—տղաք, կիւն—կանաք, մարդ—մարդիկ, տեղ—տեղումներ, կտր—կտրումներ:

ՀՈՎԻԿ ՀԱՅՐԵՆԻ

Ո՞ւր ես հայրենի իմ հովիկս անուշ...

Գարունն է եկեր ծաղիկով քնքուշ.

Արեգ կը ժպտի բընութեան առջև.

Ա՛խ, Հայոց հովիկ, չե՞ս տար մեզ բարև:

Օտար երկինքի տակ, զուրկ աստղերէս,

Երբ գարուն փայլի, ա՛խ, կ'արտասուեմ ես:

Պանդուխտին համար արև փայլ չունի...

Ո՞ւր ես, ահ, ո՞ւր ես, հովիկ հայրենի:

Գարուն՝ որուն ծոց չի շողար ծաղիկ

Որ բուսած ըլլայ Հայուն եղբորիկ,

Գարուն չէ. Հայուն ձրմեռ կ'երեւի...

Ո՞ւր ես, ա՛հ, ո՞ւր ես, հովիկ հայրենի:

Ո՞ւր ես. կարօտ ենք քեզ, Մասիս հովիկ,

Կարօտ՝ ձեր ձայնին Արմաւրի սօսի՛ք.

Մոռցա՛ր թէ մենք քեզ կ'ըսպասենք զերթ հիւր.

Ո՞ւր ես, ա՛խ, ո՞ւր ես, հայրենի զեփի՛ւռ:

Ա՛խ, մեր հայրենի աւերներէն բեր

Փռչի մը գոնէ զիւցազներէն մեր,

Բե՛ր անոնց հեծքը խառնէ՛ մերին հետ,

Ո՛վ հայ սարերու հովիկ կենսաւէտ:

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱՐ-ՊԷՅ

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱՐ-ՊԷՅ, գրագէտ եկեղեցական, ծնած 1831ին, մեռած 1892ին. Ունի արծակ եւ ոտանաւոր զանազան երկեր, որոնց մէջ նշանաւոր են Վարդեմիւ, Քնար Պանդխտին, Ստուբի Հայկական քերթուածները, նաեւ Լամսութիւնի Դաշնակներուն ոտանաւոր թարգմանութիւնը:

114. Գոց սորվիլ եւ արտասանել այս ոտանաւորը:

115. Գտնել հետեւեալ գաղափարները բացատրող անունները.

Կաղնին կանանչ պտտեանը. — Բանտարկեալ մը ազատելու համար տրուած զին. — Պատմական թուականներու գիտութիւնը. — Տեսարան մը ուր դերասան մը առանձին կը խօսի. — Երկինքէն ինկած բարի կտոր. — Հաստատութեան մը տարեկան հասոյթներու և ծախքերու վիճակը. — Վրան գիր գրելու համար պատրաստուած ոչխարի մորթ. — Գիրք մը ուր խօսուած է ընդհանուր գիտութեանց վրայ. — Գիտութիւն որուն առարկան Աստուած է. — Պատերազմի առժամեայ դադար. — Իբրեւ երաշխաւորութիւն վար դրուած անձ մը. — Գիրքի մը կամ ճառի մը զուխը զըրուած կարճ մէջբերում մը. — Փոքրիկ ծակ որուն մէջ մեղուն իր մեղրը կը դնէ. — Մովսէսի հինգ զիրքերուն անունը:

ՕՐԻՆԱԿ. — Կաղնին կանանչ կեղեւը կը կոչուի պոպոկ:

116. Ըսել թէ հետեւեալ անունները ի՞նչ ամբողջութեանց մաս կը կազմեն.

Անիւ	Պոպոկ	Տերեւ
Ճօճանակ	Աստիճան	Վերմակ
Կիսաբոլորակ	Ափա	Ոստ
Բիր	Վերտ	Ալիք
Կէս	Յառաջաբան	Ղեկ
Էջ	Ծխնի	Սայր
Խառնարան	Պատրոյգ	Չեղուն
Երասխ	Բարունակ	Խուսափող
Կուտ	Նժար	Ստեղ
Շափրակ	Կանթ	Խոփ

ՕՐԻՆԱԿ. — Անիւը կառքին մասը կը կազմէ:

117. Հետեւեալ նախադասութեանց մէջ կէտերուն տեղ դնել այն ընտանիքին կամ դասակարգին անունը որուն կը պատկանին տարբեր գիրով գրուած բառերը.

Ոսկին ամէնէն հազուագիւտ ...ներէն մէկն է, բայց ամէնէն թանկագինը չէ: — Սոկրատ ...ներուն ամէնէն առաքինին ճանչցուած է: — Սախաւորքիւնը ...ներուն ամէնէն վատն է: — Փեռուարը ...ներուն

2. Երբ բարդ բառը ածական է և գոյականաբար կը գործածուի, ներ ով յոքնակի կ'ըլլայ. ֆաջասիրտներ, արամիսներ :

214. Յոգնակիի գործածութիւնը.— Անորոշ, այսինքն առանց յօդի գոյական մը յոքնակիի տեղ կրնայ նաեւ եզակի գործածուիլ, մանաւանդ թուական և անորոշ ածականներու առջեւ, երբ խօսքին իմաստը ինքնին կը յայտնէ թէ յոքնակի է. Շատ մարդ եկաւ: Քսան հոգի կար հոն: Քանի մը տուն այրեցաւ:

215. Բայց երբ գոյականը որոշ ըլլայ, պէտք է միշտ յոքնակի դնել. Ձեր տեսած երկու աղջիկները հոս են: Սա ծառիկն քոյր պտուղները քափեցան:

216. Գոյականը թուական ածականէ մը ետքը յոքնակի կը գրուի նաեւ գաղափարին սաստկութիւն տալու համար. Իր քսան հազար ոսկիները չկրցան զինքն փրկել: Երկու անգլերոյս տեսայ, երկու ակաւորներոյս շեցի:

217. Չափ և աստիճան ցուցնող բառերը երբեք յոքնակի չեն գրուիր թուական ածականներէն ետքը. Ուրը տարի, տար կանգուն, հինգ դուռ:

218. Շատ անգամ գոյական մը յոքնակիի տեղ եզակի կը գրուի, երբ իր նախընթաց յոքնակի բառէն կամ նախադասութեան իմաստէն յայտնի է յոքնակիի գաղափար ունենալը. Բոլոր մայրերու սիրտը այսպէս է: Տղոց կամքը կոտորու է:

219. Յոքնակի անուններու քով, նմանութեան համար գործածուած գոյականները սովորաբար եզակի կը մնան. Մարգրիտի պէս ներմակ ակոսներ ունի: Ընկողի չափ կարկուտի հասիկներ տեղացին:

ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ

Ն Ա Մ Ա Կ

ԱՐՇԱԿ ԻՐ ՀՕՐԸ

Սիրելի հայր,

Շատ անգամ խօսած եմ քեզի, նամակներուս մէջ, ընկերներէս մէկուն, Հայկ Գոռեանի նկատմամբ որ գաւառացի տղայ մըն է. այսօր ալ պիտի գրեմ քեզ անոր մասին:

Հակառակ մեր երկուքին միջեւ գտնուած մրցակցութեան, ըստ որում միշտ կը ջանանք առաջնութեան պատիւը խլել իրարմէ, կամ թերեւս նոյն իսկ այդ պատճառաւ, մեծ աղապատանք ունինք իրարու նկատմամբ: Ուստի սիրելի ընկերոջս կացութիւնը մեծ ցաւ կը պատճառէ ինծի:

Այս խեղճ տղուն ծնողքը Սղերդ կը գտնուի. ինքը մէկը չունի Պոլսոյ մէջ, և ամառուան արձակուրդին առանձին պիտի մնայ դպրոցը, ինչպէս մնացած է նախորդ տարիները: Տխուր բան մը չէ՞ միթէ ասիկա, սիրելի հայր: Արդէն դպրոցնիս շատ զուարթ տեղ մը չէ, նոյն իսկ երբ ամէնքս հոս հաւաքուած ենք. խորհէ՛ թէ ինչ պիտի ըլլայ միս մինակ մնացողին վիճակը:

Հայրի՛կս, կը յիշես անշուշտ թէ խոստացած ես վարձատրել զիս, այս տարուան յառաջդիմութեանս համար. որքան ալ հրապուրիչ ըլլայ ինծի պատրաստած վարձատրութիւնդ, ներէ՛ որ ըսեմ թէ հաճոյք չպիտի պատճառէ ինծի: Միակ ուրախութիւնը որուն կը տենջամ բոլոր սրտովս այս պահուս, քու արտօնութիւնդ է հետս տուն բերելու արձակուրդին հէք պանդուխտ ընկերս: Կը նախընտրեմ, հաւատա՛, զրկուիլ ամէն զբօսանքէ

և զայն իմ քովս ունենալ: Գուցէ անձնասիրութիւն մըն ալ կայ այս փափաքիս մէջ, որովհետեւ գիտեմ թէ չպիտի կարենամ անխառն հաճոյք մը վայելել քանի միտքս բերեմ ընկերս դպրոցին ամայի սրահներուն մէջ միս մինակ, տխուր և թափառական:

Չմոռնամ ըսել թէ Հայկը ոչ միայն իր դասերուն մէջ յաջող աշակերտ մը, այլ և շատ բարեկիրթ տղայ մըն է. ամէնքը կը սիրեն և կը յարգեն զինքը:

Ուրեմն, քու անհուն բարութենէդ կ'ակնկալեմ որ ընդունիս այս աղաչանքս, և կը համբուրեմ զքեզ, սիրելի հայրիկս, սրտագին գորովանքով:

Միշտ հնազանդ զաւակդ
ԱՐՇԱԿ

Հ Ր Ա Շ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

119. Զրուցագրել այս նամակը:

120. Փոխել այս հատուածին մէջ գործածուած հետեւեալ բառերը, անոնց հոմանիշները զնելով.

Գաւառացի, կը ջանանք, իսկ, աղապատանք, կացութիւն, ցաւ, պատճառ, նախորդ, տխուր, զուարթ, հաւաքուած, խորհէ, հրապուրիչ, հաճոյք, արտօնութիւն, կը նախընտրեմ, անխառն, ամայի, բարեկիրթ, գորովանքով:

121. Յորնակի ընել այս հատուածին մէջ գտնուած բոլոր գոյականները բերանացի:

122. Յորնակի ընել հետեւեալ բառերը գրաւոր.

Ծովեզր, երէցկին, հիւսիսայգ, զառիմափ, կրթկալ, զրբակալ, աստուածավախ, շոգեշարժ, շատախօս, տուրեւառ, ասուլիս, ելեւէջ, երթեւեկ, կերուխում, զրածախ, Թնդանօթածիգ, ազգատոհմ, ծովաբոյս, Թատերաբեմ, կոսիմարտ, յողացաւ, արժեթուղթ, հօրաբոյր, աղօթագիրք, գաղթավայր, ածխահանք, ահողող, ծեծուփետ, վանահայր, նորավէպ, գանգրահեր, վատասիրտ, միավանկ, ծրագիր, լրագիր, սղագիր, նկարագիր, ձայնագիր, կռատուն, նաւապետ, սառնատուն, աւազակապետ, լեռ-

նարոյս, քմամատ, յողակապ, բաժնետոմս, պատուատոմս, այցաբարտ, խաւաքարտ, մեծամիտ, գեղագէտ, ճարտարապետ, զլխարկ, կաթնտու, կառախումբ, հեռատես:

123. Մաս, ոսք եւ ծուկի բառերը իրենց տարբեր նշանակութիւններով գործածել մէյ մէկ նախադասութեան մէջ:

124. Ամբողջացնել հետեւեալ խօսքերը մէյ մէկ յարմար գոյական զնելով կէտերուն տեղ եզակի կամ յորձակի, ինչպէս որ պէտք է.

Այս տարի մեր վարդենիները բնաւ ... չտուին:

Մեր դրացւոյն բոլոր ... լիճը ինկան:

Օրը եօթը ... միայն կրնամ աշխատիլ:

Բոլոր հանդիսականները ... վեր վերցուցին:

Այս տղաքը ... նման այտեր ունին:

Ձեր աղջիկները ... պէս կ'երգեն:

Վարժարանին աշակերտները ... ստացան:

Անցեալ տարի շատ ... առի հիւանդութեանս պատճառաւ:

Արտաշէս Թաղաւորին փեսայութեանը՝ անձրեւի պէս ... կը տեղար, և Սաթենիկի հարսնութեանը՝ կարկուտի պէս ...:

125. Հետեւեալ նիւթական անունները վերացական ընել.

Մանուկ, արուեստագէտ, ծերունի, ուսանող, վարիչ, ռազմիկ, հնարիչ, նորմիկ, գաղթական, ախտաւոր, հաւաքիչ, ժողովական, վաճառորդ, ծնողը, բարերար, աքսորական, կռուարար, յաղթող, ուսուցիչ, լուսցարար, կաշառող, կշռորդ, բնակիչ:

126. Գտնել մետաղի, գիտութեան, արհեստի եւ արուեստի անուններ հինգական հատ եւ մէյ մէկ խօսք շինել անոնցմով:

127. Գտնել պարզ կամ բարդ հաւաքական անուններ քսան հատ:

Շ Ա Ր Ա Գ Ր ՈՒ Թ Ի Ի Ն

Նամակ մը գրել վերոգրեալին չափ ընդարձակ, Հայկ Գողեանին կողմէ իր հօրը ծանուցանելու համար քէ Արեւիկին ծնողը հրաւիրած են զինքը իրենց տունը արձակուրդը անցընելու համար: Խորհրդածութիւններ իր զգացած հաճոյքին եւ ընկերոջը ազնիւ սրտին եւ բարութեանը մասին:

Ի Բ . Դ Ա Ս

Հ Ո Ւ Ո Վ Ո Ւ Մ

220. Անունի մը վերջաւորութեան փոխուելուն հոշովում կ'ըսուի :

221. Վեց հոլով կայ. ուղղական, հայցական, սեռական, տական, բացառական, գործիական :

ՀԱՍՍՐԱԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

222. Հասարակ անուններու հոլովման ընդհանուր կանոնն է .

	Եզակիի մէջ	Յոգնակիի մէջ
Ուղղ.	Հայց.	Հաց
Սեռ.	Տրակ.	Հացի
Բաց.	Հացէ	Հացերէ
Գործ.	Հացով	Հացերով

223. Այսպէս կը հոլովուին գոյականներուն մեծ մասը :

224. Ք վերջացող և գրաբարի մէջ եզակի չունեցող բառերն ալ այս ընդհանուր կանոնին կը հետեւին և կը պահեն իրենց +ն. ինչպէս հաւասք, հաւասքի, հաւասքե, հաւասքով : Այսպէս կրօնք, փառք, շինուածք, դժոխք, աչք, ոսք, ձեռք, շրթունք, ծնողք, նախնիք, ևայլն :

225. Ընդհանուր կանոնին համեմատ կը հոլովուին նաև բառերը երբ անջատ կը մնան, ինչպէս Զօրայեանի Ընթերցասիրութիւնէն եջ մը :

226. Հասարակ անուններու եզակի հոլովման բացառութիւններն են հետեւեալները .

Ա. Ի վերջացող բազմավանկ անուններէն մէկ քա-

նին կ'ըլլան նաև սեռականի և տրականի մէջ՝ շոյ. հոգի—հոգւոյ, եկեղեցի—եկեղեցւոյ, ևայլն : Ի վերջացող բառերուն ամենամեծ մասը ընդհանուր օրէնքին համեմատ կը հոլովուի, ինչպէս մասնի—մասնիի, հայրի—հայրիի, լուցկի—լուցկիի, ևայլն : Տեղի բառը սեռականի մէջ կ'ըլլայ տեղւոյ. Տեղւոյս հայերը կը սիրեն իրենց շեզուն : Տեղի բառը ուրիշ հոլովներու մէջ բնաւ չի գործածուիր, բացի տեղի տալ, տեղի ունենալ բացատրութիւններէն որոնք տեղ տալ, տեղ ունենալէն տարբեր իմաստ մը կ'արտայայտեն :

Բ. Ուրիշ վերջացող ածանցեալ անունները կ'ըլլան միշտ ուրեան, ուրեակ, ուրեալք, ինչպէս բարութիւն, բարութեան, բարութեակ, բարութեալք :

Գ. Ուն վերջացող ածանցեալ անունները կ'ըլլան նաև ման, մաւք, ինչպէս զեղծում—զեղծման—զեղծումք—զեղծմաւք : Իսկ այն բառերը որոնց ուն վերջաւորութիւնը արմատական է, ընդհանուր կանոնին համաձայն կը հոլովուին. ֆրիւն—ֆրիւնի, դդում—դդումով :

Դ. Իւ վերջացող գոյականները ընդհանուր կանոնին պէս կը հոլովուին. բացառիկ են քիւ, հաշիւ, պատիւ բառերը որոնք գործիականի մէջ կ'ըլլան քուով, հաշուով, պատուով : Պատիւ սեռականի մէջ կ'ըլլայ նաև պատուոյ՝ հետեւեալ բացատրութեանց մէջ. պատուոյ տեսն, պատուոյ շեզուն, պատուոյ խօսք, պատուոյ խնդիր :

Ե. Եղ և աղ վերջացող աներեւոյթները սեռականի և տրականի մէջ կ'ըլլան եղու, աղու, ինչպէս երգելու, խնդարու :

Զ. Իւ վերջացող աներեւոյթներուն սեռականը և տրականը կ'ըլլայ եղու, և էն էի կը փոխուի միւս հոլովներուն մէջ ալ. տրակի—տրակու—տրակիք—տրակով :

Է. Ուր վերջացող աներեւոյթներէն զբոսնուղ միայն կը հոլովուի —ն էի փոխելով. զբոսնուղ—զբոսնե-

շու—գքօսնէր—գքօսնէրով: Թողորի, յենորի գործիականները կ'ըլլան թողորի, յենորի: Մնացեալները չեն հոլովուիր արդի աշխարհաբարի մէջ:

Ը. Ու պարունակող միավանկ բառեր և վերջին վանկին մէջ — պարունակող կարգ մը բաղմավանկ բառեր կան որոնք բացառիկ սեռականներ և արականներ ալ ունին, ինչպէս շուն—շան, աշուն—աշնան, գարուն—գարնան, անուն—անունան, ժողովուրդ—ժողովրդեան, մանուկ—մանկան, մասուն—մասուն, դուն—դուն: Տուն կ'ըլլայ տունի, երբ նշանակէ քանի մը տող ոտանաւոր կամ արծակ, իսկ կ'ըլլայ տան երբ նշանակէ բնակարան:

Թ. Կարգ մը միավանկ բառեր կան որոնց սեռականն ու արականը կ'ըլլայ —. մարդ—մարդու, մանչ—մանչու, ձի—ձիու: Այսպէս կ'ըլլան ընդհանրապէս ծով, կով, թի, եշ, հաւ, նաւ, արջ, պահ, գահ, այգ: Սակայն երբ այս բառերէն բարդ բառեր կազմուին, սովորաբար ընդհանուր կանոնին կը հետեւին. հիւսիսայգ—հիւսիսայգի, շոգենաւ—շոգենաւի:

Պապ երբ նշանակէ մեծ հայր, կ'ըլլայ պապու, իսկ երբ նշանակէ Հռոմի քահանայապետը, կ'ըլլայ Պապի:

Շահ երբ նշանակէ վաստակ, կ'ըլլայ շահու, իսկ երբ նշանակէ Պարսկաստանի վեհապետը, կ'ըլլայ Շահի:

Գանձ կ'ըլլայ գանձու երբ նշանակէ հարստութիւն, և գանձի՝ երբ նշանակէ երգ:

Դաս երբ նշանակէ դասակարգ, կ'ըլլայ դասու, իսկ երբ նշանակէ դասախօսութիւն կամ եկեղեցւոյ դաս, կ'ըլլայ դասի:

Մեկ թուական ածականը երբ գոյականաբար գործածուի, կ'ըլլայ մեկի, իսկ մեկը անորոշ դերանունը կ'ըլլայ մեկուն:

Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ո Ւ Ա Մ

Ա Շ Խ Ա Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Մարդս կը ծնի մերկ և տկար, տկար, այո՛, քան շատերը կենդանիներէն, որոնք մասամբ գոգցես աւելի նպաստաւորուած են բնութենէն որ զգեցուցած է զանոնք, և տուած է իւրաքանչիւրին զէնքեր անձին պաշտպանութեան համար:

Փիղը ունի իր վրիժակները, առիւծը իր ձիրանները, ցուլը իր եղջիւրները, արծիւը իր մագիլները, մեղուն իր խայթոցը, իժը իր թոյնը. բայց մարդը, տկար ֆիզիքապէս, ունի իր իմացականութիւնը, որով իրեն կը հպատակեցնէ բնութեան զօրութիւնները, կը նուաճէ հակառակամարտ ուժերը, և իր մարմնին տկարութեան օժանդակ տալով զանոնք, կ'ապահովէ իր կեանքը, և կ'ստեղծէ իր երջանկութիւնը: Մարդուս ամէն կարողութիւնները, ֆիզիքական թէ իմացական, տարրական վիճակի մէջ տրուած են իրեն. հարկ է որ զարգացնէ զանոնք, և գործածէ իր պիտոյքը գոհացնելու: Հարուստն ու աղքատը, գիտունը թէ տգէտը, գործաւորը թէ դրամատէրը, տէրը թէ ծառան հաւասարապէս ստիպուած են աշխատիլ. ան որ չունի՝ պէտք է որ շահի, և ունեցողը պէտք է ջանայ չկորսնցնել, այլ ընդհակառակը աճեցնել իր ունեցածը. և յետոյ ոչ ոք անկարօտ է. պէտքն ու կարօտութիւնը ամենուրեք են, աղքատութիւնը բաղմաձե է, և կը բնակի այնքան հարուստին ապարանքը, որչափ աղքատին խրճիթը. ոսկիով հարուստը աղքատ է խելքով. ուսեալը պէտք ունի դրամի. մտքով կամ ինչքով զօրաւորը՝ տկար է մարմնով, և կը կարօտի ֆիզիքական զօրութեան: Բնութիւնը կը պահանջէ որ ամէն ձեռքի մէջ գործիք մը ըլլայ. նաւավարը՝ իր թիակը ունենայ,

մշակը՝ իր բահը, երկաթագործը՝ իր մուրճը՝ կոշկակարը՝ իր հերիւնը, հիւսնը՝ իր ուրագը, երկրաչափն ու ճարտարապետը՝ իրենց կարկինը, մեքենագործը՝ իր մեքենան, բժիշկը իր ականջափողը, նկարիչը՝ իր վրձինը, արձանագործը՝ իր գործը, երաժիշտը՝ իր դաշնակը, կինը՝ իր ասեղը, մատենագիրը՝ իր գրիչը, վատ ու անարժան է անգործի ձեռքը. պէտք է որ դասանայ

ան: Մարդը արարչութեան թագաւոր կոչած են. ուրեմն գործիքն է անոր մականը:

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

128. Զրուցագրել այս հատուածը:
129. Բացատրել այս հատուածին մէջ գործածուած հետեւեալ բառերը.
Նպաստաւորութիւն, վրիժակ, մագիլ, խայծոց, բահ, մուրճ, հերիւն, ուրագ, կարկին, ականջափող, գրոց, գոսանալ, մական:
130. Դրաւոր հոլովել այս հատուածին մէջ գտնուած այն գոյականները որոնք ընդհանուր կանոնէն կը տարբերին:

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ, ուսուցիչ եւ գրագէտ, հիմնադիր տնօրէն Պէրպլերեան վարժարանին, ծնած է 1851ին, Գրած է Առաջին Տեռեւֆ, Մարդիկ եւ Իրի, եւայլն: Ունի բազմաթիւ արձակ եւ ոտանաւոր զրուածներ հայ հանդէսներու եւ թերթերու մէջ: Մեռած է 1907ին:

131. Հետեւեալ խօսքերուն մէջ փակագիծով գրուած բառերը պէտք եղած հոլովին դարձնել հոլովման օրէնքներուն համաձայն.

Հռոմէական Հայերը (Պապ) հոգեւոր իշխանութեան կը հպատակին: Անգլիոյ Բարձր (դաս) պատկանող տիկին մը պարտական է բարձր դատարարակութիւն մը ստանալ:

Պարսից (Շահ) հակասահմանադրական ձգտումները պատճառ եղան իր անկումին:

Տաճկաստանի մէջ, Բարձրագոյն (Դուռ) պաշտօնեաները էֆէնտի կը կոչուին:

(Ժողովուրդ) բնագոյն երբեք չի սխալիր իր բարեկամներուն և թշնամիներուն մասին:

Այս ոտանաւորին երկրորդ (տուն) առաջին տողին մէջ հատածի սխալ մը կայ:

Շատ անգում պէտք է ըլլալ ուրիշները ծաղրելով (զբօնել) համար: Բազմութիւն մը խռնուած էր (մատուռ) (դուռ) առջև:

Մեր նախնեաց մատենագրութեան մէջ կը գտնենք (տաղ, զանձ, շաւրական) գեղեցիկ նմոյշներ:

(Այս տեղի) սովորութիւնները չեն ներեր որ կիները ազատ ասպարէզներու մէջ աշխատին:

(Քրքում) գոյնը դեղին և բուրմը տխրութիւն է:
Խելացի անձ մը միշտ կը զսպէ իր (ցասում) առաջին թափը:
(Հնդկահալ) պէս փրանալ՝ ինքզինքը ծաղրելի ընել է ամէնուն առջև:

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Նկարագրել ծոյլ տղան, աշխատասէր տղան եւ ատնց ապագան:

Ի Գ . Դ Ա Ս

Հ Ո Ղ Ո Վ Ո Ւ Մ

(Շարունակութիւն)

226 (Շար.) Ժ . Ժամանակ ցուցնող անունները երեք դասակարգի կը բաժնուին .

1. Ամսո—ամսոռան—ամսոռնիկ կամ ամսոռե—ամսոռով : Այսպէս կը հոլովուին օմեռ, երեկ, հիմակ, ցորեկ, գիշեր, իրիկուն, վաղը, առտու :

2. Ասեն—ասենուան—ասենե—ասենով : Այսպէս՝ Ժամանակ, օր, օրհասարակ, ետինք, սարի : Տարի կ'ըլլայ տարու երբ նշանակէ մարդու տարիք, ինչպէս քսան տարու : Տարիի բացառականը կ'ըլլայ տարուե հետեւեալ բացատրութեան մէջ . տարուե տարի :

3. Ժամ—ժամուան կամ ժամու—ժամե—ժամով : Այսպէս . հեղ, անգամ : Շաբաթ կ'ըլլայ շաբթուան կամ շաբթու—շաբթուրնի կամ շաբաթե—շաբաթով : Ամիս—ամսուան կամ ամսու—ամսե—ամսով :

Մահ թէպէտ ժամանակ ցոյց չի տար, բայց կ'ըլլայ մահուան կամ մահու :

Դար կ'ըլլայ դարու :

ԺԱ . Ազգականութեան կապ ցոյց տուող անուններն ալ երեք դասակարգի կը բաժնուին .

1. Հայր—հօր—հօրակ—հօրով : Այսպէս մայր, եղբայր, և իրենց բոլոր բարդերը սանաւայր, կնիւնայր, նոյն իսկ երբ ազգականութեան կապ ցոյց չեն տար, վանահայր, յուսեղբայր, ևայլն :

2. Աղջիկ—աղջկան—աղջիկե—աղջիկով : Այսպէս երիկ, կնիկ :

3. Ներ—ներոյ—ներոյմե—ներոյմով : Այսպէս աներ, սաղ, սագր, քոյր, մօրաքոյր, կեսուր, կին, ընկեր, տեր բառերը, որոնց վերջին երկուքը ազգականութիւն ցոյց չեն տար :

ԺԲ . Կանոնաւոր կերպով չեն հոլովուիր հետեւեալ բառերը .

Կայսր—կայսեր—կայսրե—կայսրով :

Ճարքայ—ճարքու—ճարքե—ճարքով . այսպէս տղայ : Թոռ, քոռան, քոռնի, քոռնով :

Լեռ—լեռան—լեռնի—լեռնով . այսպէս դուռ :

Եզ—եզան—եզի—եզով . այսպէս քեռ, հիւն :

Չոր—չորոյի—չորոյե—չորոյով :

Սեր—սիրոյ—սերե—սիրով :

Խնդիր և մարմին բառերը սեռականի և տրականի մէջ կ'ըլլան նաև խնդրոյ և մարմնոյ :

Հոգի գործիականի մէջ կ'ըլլայ նաև հոգւով, ինչպէս հոգւով մարմնով, բոլոր հոգւով :

Դրուիս երբ մարդու կամ անասունի գրուիս նշանակէ, կ'ըլլայ գրիտ, իսկ երբ նշանակէ գրի գրիսակարգութիւն, պէտ, գազար կամ երբ բարդ բառ կազմէ, կ'ըլլայ գրիսի կամ գրուիսի, դրսակարգիսի :

Արեւ կ'ըլլայ նաև արեւու :

ՀԱՅԱՐԱԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈՂՈՎՄԱՆՑ ՄԷՋ ՓՈՓՈԽՄԱՆ ԿԱՆՈՆ

227 . Հասարակ անուններու կանոնաւոր հոլովմանց մէջ, ձայնաւորներու փոփոխման կանոնը չի գործադրուիր . պարտեզ—պարտեզի, վայրկեան—վայրկեանի, արշաղոյս—արշաղոյսի, պաշտօնեայ—պաշտօնեայի, քիւ—քիւի :

ՀԱՍՏԱՐԱԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈՂՈՎՄԱՆՑ ՄԷՋ ԿՈՐՈՒՍԹԱՆ ԿԱՆՈՆ

228. Վերջին վանկին մէջ — ունեցող անունները հոլովման մէջ — ը չեն կորսնցներ. սաւան—սաւանի—սաւանե—սաւանով: Բացառիկ են ճակաս—ճակսի, բերան—բերնի, զաւակ—զաւկի:

229. Ի պարունակող միավանկ բառերը, ինչպէս նաև վերջին վանկին մէջ է պարունակող բազմավանկ բառերը ընդհանրապէս էն կը պահեն հոլովման մէջ. ձիւրֆ—ձիւրֆի, նիգ—նիգի: Այսպէս խիթ, նիշ, խից, քիզ, քիւրֆ, կիւրֆ, կաւիճ, աւեսիս, խաւիժ, սկիհ, գոհի, խաղալիք, Լայլն: Կան այս կարգի բառեր ալ որոնք կը կորսնցնեն էն. գիւրֆ—գրֆի, սիւրս—սրսի: Այսպէս գիւր, միսֆ, բաժիկ, գեսիկ, լուսիկ, փրկիչ, լուսաւորիչ, երկիր, անկողին, աղախին:

230. Հոլովման մէջ էն կը պահեն.

1. Այն միավանկ բառերը որոնք էով կ'սկսին. իժ, իղձ, Լայլն:

2. Այն միավանկ կամ բազմավանկ բառերը որոնց մէջ էն միեւնոյն բաղաձայններուն միջև կը գտնուի. քիթ, ցից, հիւսիս, կսիս:

3. Այն բառերը որոնք օտար լեզուէ առնուած են. ապրիլ, մայիս, զեկիթ, մասիս, Լայլն:

4. Ի վերջացող բառերը, ալիք, ընթանիք, Լայլն:

5. Ի վերջացող բառերուն ամենամեծ մասը. խաղալիկ, ապառիկ, Լայլն:

6. Գոյականաբար գործածուած ածականները. ուրիշ, հեռաքիւր, նորածին, Լայլն:

7. Երբ բառին մէջ է էն առաջ — գայ. ցրուիչ, սուրին, Լայլն:

8. Երբ բառին մէջ է էն ետքը — գայ. առիւծ, գոչիւն:

231. Հոլովման մէջ էն կը կորսնցնեն բոլոր այն բարդ բառերը որոնք գիւր, կիւր, կից բայարմատներով վերջացած են. մասեկագրի, դրոշակրի, քղթակցով:

232. Ու պարունակող միավանկ բառերը և վերջին վանկին մէջ — պարունակող բազմավանկ բառերը գրեթէ միշտ — են կը պահեն հոլովման առեն. ուս—ուսի, կարկուտ—կարկուտի:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԻՐԵՐՈՒ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Տըխուր էր քարը յիշելով կաղնին
Որ աղատ կ'աճի հանդէպ արեւին,
Դիտելով դաշտը ժայռէն բարձրադիր
Սարսուռ և խնդուն երբ օդն է կարմիր:

Տըխուր էր կաղնին յիշելով երէն
Որ կը վազվզէ մութ անտառներէն,
Յից գլխով կայտառող զըւարթ եղջերուն
Երկինք նետելով հնչիւնն երգերուն:

Տըխուր էր երէն երբ արծիւն յիշէր
Որ կը սըլանայ բիւ երկինքն ի վեր,
Ծըծելով լոյսը աչքին բիւրեղով:
Մարդն ալ տըխուր էր Աստուած յիշելով:

ՀԱՆՐԻ ՔԱԶԱՆԻՍ

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

132. Զրուցագրել այս ոտանաւորը:

133. Գոց սորվիլ եւ արտասանել այս ոտանաւորը:

ՀԱՆՐԻ ՔԱԶԱՆԻՍ, ֆրանսացի ժամանակակից բանաստեղծ, որ ծնած է 1840ին:

134. Հետեւեալ խօսքերուն մէջ, փակագիծով գրուած բառերը պէտք եղած հոլովին դարձնել հոլովման օրէնքներուն համաձայն.

Մասիս լեռան (գլուխ) վրայ միշտ ձիւնեղէն պսակ մը կայ:

Ան որ իր (դաշինք) հաւատարիմ չի մնար, խաբեբայ մըն է:

Պարկեշտ մարդիկ (սպառիկ) բարեկամ չեն:

(Լուսին) երկրէս ունեցած հեռաւորութիւնը շատ փոքր է բաղդատմամբ (արեւ) հեռաւորութեան:

Ս. Գրիգոր (Լուսաւորիչ) գերեզմանը կը գտնուի Օշականի մէջ:

Երջանիկ պէտք է համարուի այն ժողովուրդը որ իր կեանքին, (պատիւ) և (ինչք) սպահովութիւնը ունի:

135. Ըսել թէ հետեւեալ բառերէն որոնք կը կորսնցնեն իրենց ին հոլովման մէջ.

Բիշիշ, Լատին, մետրապոլիտ, յուլիս, զենիթ, ուտիք, բաղնիք, փթիթ, կոծիծ, կծիծ, նատիր, Լուսամիտ, հարսնիք, մագնիս, հերիւն, մատնիչ, իր, իղձ, ծարիր, Թոնիր, հայրիկ, ծաղիկ, արծուիկ, Թըն-իւն, կորիւն, անկիրթ, վտիտ, բիրտ, բոմբիւն, ռետին, զետին, զառիկ, անսիրտ, կոպիտ, հոպիտ, Թաղիք, զրագիր, վշտակից, բեռնակիր, ձեռագիր:

136. Ըսել թէ հետեւեալ բառերը կը կորսնցնեն իրենց ուն հոլովման մէջ.

Աղմուկ, Թմբուկ, փրփուր, կերակուր, շամիուր, տրտունջ, կարկուտ, ջրմուզ, հարբուխ, զիտուն, մուր, Թուր:

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Արձակ գրել վերոգրեալ ոսանաւորը, եւ բացատրել անոր իմաստը մանրամասնօրէն:

Ի Դ. Դ Ա Ս

Հ Ո Ւ Ո Վ Ո Ւ Մ

(Շարունակութիւն)

ՀԱՍՍԱՐԱԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՅՈՔՆԱԿԻ ԶՈՒՈՎՄԱՆ

ԲԱՑԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

232 (Շար.) Ա. Յի՛ք վերջացող յօքնակիները կը հոլովուին նաեւ սապէս. փաղափայտ, փաղափայտոց, փաղափայտներէ, փաղափայտներով: Հայցականը կ'ըլլայ միշտ փաղափայտներ:

Բ. Կանք վերջացողները կ'ըլլան նաեւ. միապետականք, միապետականաց, միապետականներէ, միապետականներով: Հայցականը կ'ըլլայ միշտ միապետականներ:

Գ. Եանք վերջացողները կ'ըլլան նաեւ. ձախակողմեանք, ձախակողմեանց, ձախակողմեաններէ, ձախակողմեաններով: Հայցականը կ'ըլլայ միշտ ձախակողմեաններ:

Դ. Ութիւն և ուր վերջացող անունները յօքնակի սեռականի և տրականի մէջ կ'ըլլան նաեւ հետեւեալ կերպով. սովորութեանց, ուսմանց:

Տղաք կ'ըլլայ տղոց, տղոցնէ, տղոցմով:

Մարդիկ կ'ըլլայ մարդոց, մարդոցնէ, մարդոցմով:

Կանայք սեռականի և տրականի մէջ կ'ըլլայ կանանց:

Նախնիք սեռականի և տրականի մէջ կ'ըլլայ նաեւ նախնեաց:

233. Հասարակ անուններու քանի մը դրաբար յօքնակի հոլովմանց ձեւեր կան որոնք անփոփոխ կը գործածուին նաեւ աշխարհաբար կարգ մը բացատրութեանց մէջ. կոշտանաց վանք, Ծննդոց գիրք, վարք սրբոց, և այլն:

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

234. Յատուկ անուններու եզակի հոլովման բացառութիւններն են.

Ա. Ա. վերջացող անունները, ըլլան անձի անուն կամ աշխարհագրական անուն, ընդհանրապէս օրէնքին համեմատ կը հոլովուին, միայն թէ — էն ետքը, յ կ'առնեն. Եւրոպա, Եւրոպայի, Եւրոպայե, Եւրոպայով: Այսպէս Մայսա, Գանասա, Լայն:

Բ. Ի վերջացող անձի անուններն ալ ընդհանուր օրէնքին կը հետեւին, միայն — էն ետքը, յ կ'առնեն. Արաքսիա, Արաքսիայի, Արաքսիայե, Արաքսիայով:

Գ. Ի վերջացող աշխարհագրական անունները հետեւեալ կերպով կը հոլովուին. Ովկիանիա, Ովկիանիոյ, Ովկիանիայե, Ովկիանիայով. Սօփիա, Գոնիա, Եանիա բացառաբար կ'ըլլան Սօփիայի, Գոնիայի, Եանիայի:

Դ. Օ վերջացող անունները սապէս կը հոլովուին. Սանքիալօ, Սանքիակոյի, Սանքիակոյե, Սանքիակոյով:

Ե. Պոլիս վերջացող անունները կ'ըլլան. Կոստանդնուպոլս, Կոստանդնուպոլսե, Կոստանդնուպոլսով:

235. Անկանոն հոլովումներ ունին հետեւեալ յատուկ անունները.

Աստուած երբ տիեզերքի արարիչը նշանակէ, սապէս կը հոլովուի. Աստուած, Աստուծոյ, Աստուծմե, Աստուծմով: Իսկ երբ նշանակէ չաստուած, այն ատեն գլխադրով չի գրուիր, և ընդհանուր կանոնին համեմատ կը հոլովուի:

Աստուածածին կը հոլովուի սապէս. Աստուածածնայ, Աստուածածնե, Աստուածածնով. այսպէս նաև Էջմիածին: Աստուածածին երբ նշանակէ Աստուածամօր տօնը, այն ատեն ընդհանուր կանոնին կը հետեւի. Աստուածածին, Աստուածածնի, Աստուածածնե, Աստուածածնով:

Խորու կ'ըլլայ իսրայէլ սեռականի և տրականի մէջ:

Հայ և Զին կ'ըլլան սեռականի և տրականի մէջ՝ Հայո, Զինու:

236. Սովորաբար գրաբարի ձեւով կը հոլովուին տոմային և կրօնական անունները. Սահակայ եւ Մեսրոպայ սօնը, Մծբնայ հայրապետը, Յովհաննու Կարապետի, Արևաշու վանքը:

237. Յատուկ անուններու յօքնակի հոլովման բացառութիւններն են.

Ա. Յիփ վերջացողները կ'ըլլան. Էրզրումցիփ, Էրզրումցոց, Էրզրումցիներե, Էրզրումցիներով:

Բ. Կանկ վերջացողները կ'ըլլան. Հոռակականփ, Հոռակականաց, Հոռակականներե, Հոռակականներով:

Գ. Եանկ վերջացող յօքնակները կ'ըլլան. Յակոբեանփ, Յակոբեանց, Յակոբեաններե, Յակոբեաններով:

238. Դրաբարի ձեւով յօքնակի եղող ազգերու անունները կ'ըլլան սեռականի և տրականի մէջ. Հայփ—Հայոց, Յոյփ—Յունաց, Հրեայփ—Հրեից, Հեղեփ—Հեղրեաց, Պարսիկփ—Պարսկաց—Պարսփ—Պարսից, Մարփ—Մարաց, Վիւրփ—Վրաց, Հնդիկփ—Հնդկաց, Պուլկարփ—Պուլկարաց, Ռուսփ—Ռուսաց, Աղուանփ—Աղուանից, Լէն:

239. Բոլոր այս անունները հայցականի, բացառականի և գործիականի մէջ ընդհանուր օրէնքին կը հետեւին:

240. Օտար յատուկ անուններու եզակի և յօքնակի հոլովման գրաբար ձեւեր կան որոնք աշխարհաբարի մէջ ալ նոյնութեամբ կը գործածուին. Ազախուծով, Կապից ծով, Լայն:

241. Կորուսման և փոփոխման կանոնը գրեթէ բնաւ չի գործադրուիր օտար յատուկ անուններու կանոնաւոր հոլովման մէջ. Պերլին—Պերլինի, Կուր—Կուրի, Յովսէփ—Յովսէփի:

242. Զատիկ հոլովման մէջ ին կը կորսնցնէ և կ'ըլլայ Զատիկ, Զատիկ, Զատկով:

Ա Ք Ծ Ա Ն Ո Ղ Ը

Կառախումբը կը մօտենայ շողեպինդ: Աքծանողը իր պաշտօնին գլուխը կեցած է՝ ձեռքը երկաթէ լծակին վրայ: Գիտէ թէ կառախումբը հոն պիտի կենայ, և սակայն պէտք է ճամբան բաց ըլլայ ճեպընթացին առջև որ միւս կողմէն կուգայ, և քանի մը ընդհատուի, հոնկէ պիտի անցնի: Գիտէ որ եթէ նշան չտայ, ճեպընթացը պիտի գայ կառախումբին զարնուի, և ջարդուփշուր պիտի ըլլան երկուքն ալ. ուստի աչքերը սեւեռած մօտեցող վայրաշարժին վրայ, անոր մօտենալուն կ'սպասէ որ նշան տայ ճամբան փոխելու:

Յանկարծ ձայն մը կը լսէ. «Հայրի՛կ, հայրի՛կ»: Արշամն է, իր չորս տարեկան փոքրիկ զաւակը որ խնդալով խաղալով իր քով կը վազէ. յետոյ իր վրայ սուրացող ահագնադողորդ կառախումբին շառաչիւնէն ահաբեկ՝ կանգ կ'առնէ ուղեգիծերուն միջև, գոչելով. «Հայրի՛կ»:

Վայրաշարժը կը մերձենայ. հազիւ քանի մը մէթը հեռաւորութիւն մնացած է անոր և մանուկին միջև:

Ի՞նչ ընէ հէք հայրը. երեք ընդէ կայ տակաւին. կրնայ իր զաւակը ազատել. սակայն պէտք է լծակը իր ձեռքէն ձգէ, և թողու որ կորուստի մատնուին երկու կառախումբերը որոնց փրկութիւնը իրեն յանձնուած է:

Չվարանցաւ, և զաւկահար կեցաւ լծակին քով յուսահատօրէն պոռալով. «Երեսի վրայ պառկէ՛. մի՛ շարժիր»:

Տղան պառկեցաւ ու աներեւոյթ եղաւ վայրաշարժին ներքև:

Որքան երկար թուեցաւ հէք աքծանողին կառաշարին այդ տողանցքը որ իր զանգուածով կը ծածկէր

տողուն մարմինը: Վերջին մասնակառքը անցաւ. հօրը ճակատը ցուրտ քրտինքով մը ողողուեր էր: Հազիւ համարձակեցաւ նայիլ այն կողմը. ի՞նչ պիտի տեսնէր արդեօք:

Տղան ողջ է սակայն, իր փոքրիկ մարմնիկը հողին կպած, հպանցում մը իսկ չէ կրած:

— Արշամ, մէկ տեղդ ցաւեցա՞ւ:

— Ո՛չ, հայրի՛կ. մի՛ վախնար:

Եւ հայրը կ'սկսի տաք տաք արցունք թափել իր զաւակին փարած: Քանի մը ընդհատուի, ճեպընթացը կու գայ կ'անցնի շողեպինդ, տանելով ուղեւորները որոնք բան մը տեսած չեն, և մտքերնէն իսկ չեն անցըներ թէ իրենց կեանքը կը պարտին այդ խեղճ մարդուն դիւցազնական անձնուիրութեան:

Հ Ր Ա Շ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

137. Հոլովել բերանացի հետեւեալ բառերուն եզակին կամ յորնակին.

Կովկասցի, հիւանդութիւն, սպառում, ծնողը, ընտանիք, ստոյիկեան, Ռուս, Աղուան, Կորնացի, Հնդիկ, Մոնթէ-Գարլօ, Զուիցերիա, Բարմա, Կալկաթա, սահմանադրական:

138. Ըսել թէ հետեւեալ բառերը կը կորսնցնեն, թէ կը պահեն իրենց ուն կամ ին հոլովման մէջ.

Հրթիռ, հունտ, քիթ, վիթ, եղունգ, երդիք, կաւիճ, խաւիճ, կաղին, ջրլիք, վարիչ, փուշ, Թուշ, սուտ, խիթ, բիթ, բիտ, խոց, նուշ, սափրիչ, կողոպուտ, լպուտ, անուր, աղօթագիրք:

139. Հետեւեալ խօսքերուն մէջ, փակագիծով գրուած բառերը պէտք եղած հոլովին դարձնել հոլովման օրէնքին համաձայն.

Բարիք պիտի երթամ Մարսիլիոյ (ճամբայ):

Ուիպոսի գագաթը ելլելու համար պէտք է օրերով (լեռ) կողէն վեր մագլցել:

Մեր մէջ շատեր (եզ) միս չեն ուտեր:

Ձեր առաջարկութիւնները (սէյր) կ'ընդունէի, եթէ (մայրս) հրաման առած ըլլայի:

(Աղջիկ) մը ամէնէն գեղեցիկ ձիւրքը իր անուշ բնատրուածիւնն է:

Աստուածաշունչը կ'սկսի (Ծնունդ) զիրքով:

Միաբանական առաջին ուխտը հաստատուած է Ս. Գրիգոր (Լուսաւորիչ) ձեռքով, իննականեան վանքին հիմնարկութեամբ, որ հիմայ (Գլակ) Ս. Գարապետ կը կոչուի:

(Մարք) ազգը Ասիոյ հին ժողովուրդներէն մէկն է:

(Նախնիք) ռամկօրէնով գրուած են շատ մը գեղեցիկ բանաստեղծութիւններ:

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Վերոգրեալ պատմութիւնը գրել դասարանին մէջ, քիչ մը աւելի ընդարձակելով:

ՀԱՍԱՐԱԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈՒՎՈՒՄԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՆՈՆ

	Եզակի	Յորճակի	Եզակի	Յորճակի
Ո. Հ.	Դաշտ	Դաշտեր	Պատկեր	Պատկերներ
Ս. Տ.	Դաշտի	Դաշտերու	Պատկերի	Պատկերներու
Բ.	Դաշտէ	Դաշտերէ	Պատկերէ	Պատկերներէ
Գ.	Դաշտով	Դաշտերով	Պատկերով	Պատկերներով

ԲԱՑԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

Ի վերջացող բառեր

Եզ.

Ո. Հ. Եկեղեցի

Ս. Տ. Եկեղեցւոյ

Բ. Եկեղեցիէ

Գ. Եկեղեցիով

Այսպէս. գինի, հոգի, կէն.

Բ.

Ուրիւն վերջացող բառեր

Եզ.

Յորճ.

Աշխատութիւն

Աշխատութեան

Աշխատութենէ

Աշխատութիւններով

Այսպէս. ծուլութիւն, ուրախութիւն, կէն.

Գ.

Ում վերջացող բառեր

Եզ.

Յորճ.

Ո. Հ. Խոստում

Ս. Տ. Խոստման

Բ. Խոստումէ

Գ. Խոստմամբ

Այսպէս. հիացում, յուզում, ուսում, կէն.

«Դաշտ»ին պէս. քրքում, դղում:

Դ.

Նի և ալ վերջացող աներեւոյթներ

Եզ.

Յորճ.

Երգել

Երգելու

Երգելէ

Երգելով

Այսպէս. սիրել, կրել, խաղալ,

սողալ, կէն.

Ե.

Զ.

Իլ վերջացող աներեւոյթներ

Վերջին վանկին մէջ ա պարունակող
երեք բառեր

	Եզ.	Յոր.	Եզ.
Ո. Հ.	Խօսիլ	Լսուել	Բերան
Ս. Տ.	Խօսելու	Լսուելու	Բերնի
Բ.	Խօսելէ	Լսուելէ	Բերնէ
Գ.	Խօսելով	Լսուելով	Բերնով

Այսպէս. նայիլ, թառիլ, տպուիլ, կլն. Այսպէս. ճակատ, զաւակ:

Է.

Վերջին վանկին մէջ Ի պարունակող բառեր

	Եզ.	Յոր.	
Ո. Հ.	Գիրք	Գիրքեր	«Գիրք»ին պէս. միտք, սիրտ, գետին,
Ս. Տ.	Գրքի	Գիրքերու	ժաղիկ, մատենագիր, դրօշակիր,
Բ.	Գրքէ	Գիրքերէ	Թղթակից, փրկիչ, լուսաւորիչ, կլն.
Գ.	Գրքով	Գիրքերով	«Դաշտ»ին պէս. իր, իղձ, հիւսիս, մատիտ, ապրիլ, մայիս, ընտանիք, հարսնիք, հետաքրքիր, ուրիշ, ցրուիչ, զոչիւն, կայլն:

Ը.

Վերջին վանկին մէջ աւ պարունակող կարգ մը բառեր

	Եզ.	Յոր.	Եզ.	Եզ.
Ո. Հ.	Տուն	Տուներ	Աշուն	Անուն
Ս. Տ.	Տան	Տուներու	Աշնան	Անուն
Բ.	Տունէ	Տուներէ	Աշունէ	Անունէ
Գ.	Տունով	Տուներով	Աշունով	Անունով

	Եզ.	Եզ.	Եզ.
Ո. Հ.	Մատուռ	Ժողովուրդ	Մանուկ
Ս. Տ.	Մատրան	Ժողովուրդան	Մանկան
Բ.	Մատուռէ	Ժողովուրդէ	Մանուկէ
Գ.	Մատուռով	Ժողովուրդով	Մանուկով

«Տուն»ին պէս. շուն — «Աշուն»ին պէս. գարուն — «Անուն»ին պէս. մականուն, զերանուն, բայանուն — «Մատուռ»ին պէս. դուռ:

Թ.

Կարգ մը միավանկ բառեր

	Եզ.	
Ո. Հ.	Նաւ	«Նաւ»ին պէս. մարդ, մանչ, ձի, ծով, կով, զի,
Ս. Տ.	Նաւու	զի, թի, էշ, տըշ, հաւ, պապ, զահ, պահ,
Բ.	Նաւէ	այգ, շահ և երբեմն ուլ դաս, մահ, ժամ, հեղ,
Գ.	Նաւով	մէկ, տարի, արև:

Ժ.

Ժամանակ ցուցնող բառեր

	Եզ.	Եզ.	Եզ.
Ո. Հ.	Ամառ	Ատեն	Ժամ [Ժամու
Ս. Տ.	Ամառուան	Ատենուան կամ Ատենի	Ժամուան կամ
Բ.	Ամառունէն կամ Ամառէ	Ատենէ	Ժամէ
Գ.	Ամառով	Ատենով	Ժամով

«Ամառ»ին պէս. ձմեռ, երէկ, հիմակ, ցորեկ, զիշեր. նոյնպէս իրիկուն, վաղը, առտու:
«Ատեն»ին պէս. ժամանակ, օր, կէս օր, օրհարսակ, ետինք. նոյնպէս տարի:
«Ժամ»ին պէս. հեղ, անգամ. նոյնպէս շաբաթ, ամիս, մահ:

ՃԱ.

Ազգականութեան կապ ցուցնող բառեր

	Եզ.	Եզ.	Եզ.
Ո. Հ.	Հայր	Աղջիկ	Ներ
Ս. Տ.	Հօր	Աղջկան	Ներոջ
Բ.	Հօրմէ	Աղջիկէ	Ներոջմէ
Գ.	Հօրմով	Աղջիկով	Ներոջմով

«Հայր»ին պէս. մայր, եղբայր, սանամայր, կնքամայր, կայլն. նոյնպէս. վանահայր, վանամայր, լուսեղբայր, կայլն:
«Աղջիկ»ին պէս. էրիկ, կնիկ:
«Ներ»ին պէս. աներ, տալ, քոյր, հօրաքոյր, մօրաքոյր, կեսուր, կին, տագր:
Նոյնպէս. տէր, տանտէր:

Ժ.Բ.

Անկանոն հոլովումներ եզակիի մէջ

	եզ.	եզ.	եզ.
Ո. Հ.	Սէր	Կայսր	Գլուխ
Ս. Տ.	Սիրոյ	Կայսեր	Գլխու
Բ.	Սէրէ	Կայսրէ	Գլխէ
Գ.	Սիրով	Կայսրով	Գլխով
	եզ.	Յոք.	եզ.
Ո. Հ.	Ճամբայ	Ճամբաներ	Տղայ
Ս. Տ.	Ճամբու	Ճամբաներու	Տղու
Բ.	Ճամբէ	Ճամբաներէ	Տղէ
Գ.	Ճամբով	Ճամբաներով	Տղով
	եզ.	Յոք.	եզ.
Հ. Հ.	Լեռ	Լեռներ	Թոռ
Ս. Տ.	Լեռան	Լեռներու	Թոռան
Բ.	Լեռնէ	Լեռներէ	Թոռնէ
Գ.	Լեռով	Լեռներով	Թոռով
	եզ.	Յոք.	եզ.
Ո. Հ.	Եզ	Եզեր	«Լեռ»ին պէս. դուռ. — «Եզ»ին պէս.
Ս. Տ.	Եզան	Եզերու	բեռ, հիմ:
Բ.	Եզէ	Եզերէ	
Գ.	Եզով	Եզերով	

Ժ.Գ.

Յիւ, կանգ, եանգ վերջացող յոքնակիներ

Ո.	Քաղաքացիք	Բողոքականք	Աջակողմեանք
Հ.	Քաղաքացիներ	Բողոքականներ	Աջակողմեաններ
Ս. Տ.	Քաղաքացւոց	Բողոքականաց	Աջակողմեանաց
Բ.	Քաղաքացիներէ	Բողոքականներէ	Աջակողմեաններէ
Գ.	Քաղաքացիներով	Բողոքականներով	Աջակողմեաններով

Ժ.Դ.

Անկանոն հոլովումներ յոքնակիի մէջ

Ո.	Մարդիկ	Կանայք	Տղաք
Հ.	Մարդիկ	Կիներ	Տղաք
Ս. Տ.	Մարդոց	Կանանց	Տղոց
Բ.	Մարդոցմէ	Կանանցմէ	Տղոցմէ
Գ.	Մարդոցմով	Կանանցմով	Տղոցմով

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈԼՈՎՈՒՄԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՆՈՆ

	եզ.	Յոք.
Ո. Հ.	Պետրոս	Պետրոսներ
Ս. Տ.	Պետրոսի	Պետրոսներու
Բ.	Պետրոսէ	Պետրոսներէ
Գ.	Պետրոսով	Պետրոսներով

ՌԱՅԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

Բ.

Իա վերջացող անձի անուններ Իա վերջացող աշխարհագրական անուններ

	եզ.	եզ.
Ո. Հ.	Եւդոքսիա	Իտալիա
Ս. Տ.	Եւդոքսիայի	Իտալիոյ
Բ.	Եւդոքսիայէ	Իտալիայէ
Գ.	Եւդոքսիայով	Իտալիայով

Գ.

Դ.

Ա. վերջացող անուններ

Օ վերջացող անուններ

	եզ.	եզ.	եզ.
Ո. Հ.	Աննա	Քանատա	Սանթիակո
Ս. Տ.	Աննայի	Քանատայի	Սանթիակոյի
Բ.	Աննայէ	Քանատայէ	Սանթիակոյէ
Գ.	Աննայով	Քանատայով	Սանթիակոյով

Ե.

Պոլիս վերջացող անուններ

	եզ.
Ո. Հ.	Կոստանդնուպոլիս
Ս. Տ.	Կոստանդնուպոլիսոյ
Բ.	Կոստանդնուպոլիսէ
Գ.	Կոստանդնուպոլիսով

Զ.

Անկանոն հոլովումներ եզակիի մէջ

Ո. Հ.	Աստուած	Աստուածին	Էջմիածին
Ս. Տ.	Աստուծոյ	Աստուածանայ	Էջմիածնայ
Բ.	Աստուծմէ	Աստուածածնէ	Էջմիածնէ
Գ.	Աստուծմով	Աստուածածնով	Էջմիածնով

Ո. Հ.	Հայ	Զին	Զատիկ	Խնամ
Ս. Տ.	Հայու	Զինու	Զատիկի	Խնամն
Բ.	Հայէ	Զինէ	Զատիկէ	Խնամէ
Գ.	Հայով	Զինով	Զատիկով	Խնամով

Է.

Ծանֆ, ցիֆ, կանֆ վերջացող բառեր

	Յոր.	Յոր.	Յոր.
Ո.	Օսմանեանք	Պոլսեցիք	Հռոմէականք
Հ.	Օսմանեաններ	Պոլսեցիներ	Հռոմէականներ
Ս. Տ.	Օսմանեանց	Պոլսեցւոց	Հռոմէականաց
Բ.	Օսմանեաններէ	Պոլսեցիներէ	Հռոմէականներէ
Գ.	Օսմանեաններով	Պոլսեցիներով	Հռոմէականներով

Ը.

Անկանոն հոլովումներ յօբնակիի մէջ

Ո.	Հայք	Յոյնք	Հրեայք	Պարսիկք
Հ.	Հայեր	Յոյներ	Հրեաներ	Պարսիկներ
Ս. Տ.	Հայոց	Յունաց	Հրէից	Պարսկաց
Բ.	Հայերէ	Յոյներէ	Հրեաներէ	Պարսիկներէ
Գ.	Հայերով	Յոյներով	Հրեաներով	Պարսիկներով

Ո.	Հնդիկք	Աղուանք	Պուլկարք	Մարք
Հ.	Հնդիկներ	Աղուաններ	Պուլկարներ	Մարեր
Ս. Տ.	Հնդկաց	Աղուանից	Պուլկարաց	Մարաց
Բ.	Հնդիկներէ	Աղուաններէ	Պուլկարներէ	Մարերէ
Գ.	Հնդիկներով	Աղուաններով	Պուլկարներով	Մարերով

Ի Ե. Դ Ա Ս

ՀՈԼՈՎՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

243. Ուղղական. — Ուղղական հոլովը կը գործածուի.

1. Իբր եկրակայ, և կը պատասխանէ ո՞վ կամ ի՞նչ քան հարցման. Համեստութիւնը աղջկան ըն զարդն է:

2. Իբր ստորոգելի, և կը պատասխանէ ի՞նչ հարցման. Այս մարդը դեռ տղայ է:

3. Իբր կոչական. Աստուած, ողորմէ՛ ինծի:

4. Իբր քացայայտիչ. Մաքոյէ պատմիչը:

5. Իբր ածականի խնդիր. Քսան մէք լայն է. հարիւր տխր ծանր է:

244. Հայցական. — Հայցական հոլովը կը գործածուի.

1. Իբր սեռի խնդիր, և կը պատասխանէ զո՞վ կամ ի՞նչ քանը հարցման. Բարկութիւնը տուներ կը փակուի:

2. Իբր քննութեան խնդիր.

Ա. Երբ դէպի տեղ մը շարժում ցոյց կու տայ, և կը պատասխանէ (դէպի) ո՞ւր հարցման. Հայրս ամէն օր տուկայ կ'երթայ: Մեր դրացուն տղան ծովը ինկաւ:

Բ. Երբ տեղի մը մէջ դադարում կը ցուցնէ, և կը պատասխանէ ո՞ւր հարցման. Ես տուեր կը կենաւ: Այի-րիկէի անհաւոները զարհուրելի գազաններ կան: Այս աղջիկը աչքը ակնոց դրեր է: Մասդ մասնի չկայ:

Գ. Երբ ժամանակ ցոյց կու տայ և կը պատասխանէ երբ հարցման. Ժամը 12ին ասեմները կը ճաշեն: Ժ. դարուն վերջերը մեռաւ Վիկտոր Հիւկո:

3. Իբր ստորոգելի, երբ անուանել, կոչել, կարծել, նկատել, ճանչնալ, ընտել, կարգել, ընել, դնել, և այս

իմաստով գործածուած ուրիշ ներգործական բայի մը ընկերացած է, և սեռի խնդիրին ինչ ըլլալը կը ցուցնէ. Զֆեզ փոյր անուանեցի: Զֆեզ մարդ կարծեցի: Զինքը խաղի ըրի:

245. Սեռական. — Սեռական հոլովը կը գործածուի.

1. Իբր յասկացուցիչ, և կը պատասխանէ որո՞ւն կամ ի՞նչ բանին հարցմանց. Պատուհանին վարագոյրը բռնկեցաւ:

2. Իբր ածական.

Ա. Երբ կը ցուցնէ տարիք, աստիճան, արժեք. Բասն տարու տղայ մը: Բարձրագոյն կարգի աշակերտներ: Հարիւր ոսկիի մասնի մը:

Բ. Վերջ, ներս, դուռ, առաջ, առջեւ, փոյ, ետեւ, ետք, վեր, վար, քալ, դիմաց, վրայ և այլն բառերուն մէջ. Վերջի տղը, ներսի հայրիկ, դուռի սեղանը:

3. Իբր ածականի խնդիր. Տուրեցու հաւաքիչ, հաւաքեցու յարդարիչ:

246. Տրական. — Տրական հոլովը կը գործածուի իբր բնութեան խնդիր, հետեւեալ կերպով.

Ա. Երբեմն շարժում ցոյց կու տայ, և կը պատասխանէ որո՞ւ, ի՞նչ բանի հարցմանց. Ներեցե՛ք անոնց: Կրակին մօտեցե՛ք: Ս. Պատրիարքին խնդրագիր տուեցաւ: Լսելու եկեր եր:

Բ. Երբեմն ժամանակի գաղափար կու տայ, և կը պատասխանէ ե՞րբ հարցման. Մարտին՝ զարուհը կ'սկսի: Կես գիշերին՝ դուռն ելաւ: Ժամը երկուփին՝ կ'արթննաւ: Այս անգամուն չյաջողեցաւ: Զինքը տեսնելուս պէս՝ ճանչցայ: Ամառուան տաքին՝ ճամբայ փախչող դժուար է: Հայոց տուարը նորոգուեցաւ ՇԾԳ թուականին:

Գ. Ծախել, ըսել, գնել, զարնել և այլն բայերուն քով, յատուկ գործածութիւն մը ունի երբեմն. Ասոր

խեղդորթիւն կ'ըսեն: Այս գիրքը հինգ դրուի գնեցի: Այդ հագուստիդ գոյնը կանանչի կը զարնէ: Սա տղան կապիկի կը նմանի:

Դ. Իբր ածականի խնդիր. Վարձատրութեան արժանի, պատշաճութեան կարօտ:

Ե. Կան ուրիշ պարագաներ ալ, որոնցմէ յիշենք հետեւեալ օրինակները. Այս իրիկուն ձեզի եւ: Աղօթքի կեցեր էին: Հարիւրին հինգ տկոս կ'ստանաւ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ

ՃԻՏԻՆ ՊԱՐՏՔԸ

Սե կաշիէ մեծկակ պայուսակ մըն էր զոր առտու իրիկուն իր ձեռքը բռնած կ'երթար փողոցներէն: Իր կեանքին անբաժան ընկերն էր այս տոկուն կաշիէ պարկը որով ամէն իրիկուն իր տան պիտոյքը, հացն ու միսը կը տանէր, կամ պտուղը՝ իր երկու փոքրիկ զաւակներուն որոնք դրանք առջեւէն՝ այս խոստմնալից ու խոստմնապահ պայուսակին շուրջը կը բոլորուէին: Այս մարդուն բոլոր յոգնաշան վաստակն ու քրտնաթոր գործունէութիւնը անոր մէջ էր. դանայեան տակառ զոր կը լեցնէր շարունակ երեսուն տարիներէ ի վեր առանց յաջողելու: Իր կեանքի պայքարը հոն էր ամբողջ. ապրուստի խնդիր, օրական հացի խնդիր, որուն արհաւիրքովը լի էր միշտ այդ կաշիէ պահարանը իր մշտնջենական պարապութեամբ: Իր ուրախութիւնները և ցաւերն ալ հոն էին, իր յիշատակներն ալ: Աղէկ օրեր և գէշ օրեր ունէր այդ տապալակը, տէրջը պէս ճակատագիր մը յարափոփոխ, և անոր պէս հոգի մըն ալ ունէր կարծես: Ո՞վ էր տէրը այս երկուքին մէջ. երեսուն տարի ետքը, երբ ձախորդութիւնը իր երկաթէ շրջապատոյտ

Երուսաղէմի վանքին պարտքը վճարելու համար, վիզէն շղթայ անցուցած, տարիներով նպաստ հաւարեց: — Յուդան Յիսուսը մատնեց երեսուն արծաթի: — Իրիկոսան ճաշը պէտք է թեթեւ ըլլայ, դիւրաւ մարսուելու համար: — Գաբրիէլ Այվազովսքի զրազէտ եպիսկոպոսը, որ Քոնյովի առակները Թարգմանած է, Յովհաննէս Այվազովսքի մեծ նկարչին եղբայրն է: — Որ և է գոյն մը աղէկ որոշելու համար, պէտք է արեւուն լոյսին դիտել զայն: — Այս կարգի խնդիրները մեր մէջ կարգադրենք: — Ներսէս Շնորհալի, բանաստեղծ Կոթողիկոսը, Պահլաւունեաց ցեղին կը պատկանէր: — Դուռսի Թշնամիները չեն կրնար փնտել ազգի մը, եթէ ներսէն Թշնամի չունենայ: — Յարգանքի արժանի չէ այն մարդը որ իր շահը միայն կը մտածէ:

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարդացէ՛ք ուժի ուժով վերոգրեալ հաջուածք. եւ դուք ձեր կողմէն նկարագրեցէ՛ք հայր մը որ կը տաւապի իր զաւակներուն պէսքերը չկարենալ հոգալուն համար:

Ի Զ. Դ Ա Ս

ՀՈՒՈՎՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն)

247. Բացառական. — Բացառական հոլովը կը գործածուի.

1. Իբր ածական, երբ նիւթ կամ տեսակ ցոյց կու տայ. Մուսակի վերարկու: Քարէ սանդուխ:

2. Իբր բնութեան խնդիր, երբ պատասխանէ որակ, ի՞նչ բանէ հարցմանց. Քեզմէ լսեցի: Կարդացած գիրքէս գոն եւ: Տունէն դուրս ելելէ չեմ ուզեր: Քրիստոս Յովհաննէս Մկրտիչէն մկրտուեցաւ: Խաղալի դասերէ կիւն: Աւստուրքեան մի՛ ձանձրանաւ: Պատշտէս հրաժարեցայ: Բարկութեան մոռցեցէ՛ր: Կարգալէն աջիկը զարարացան:

3. Իբր ածականի խնդիր. Այլէ հեռու: Հոգեւէ գերծ: Միսիքարութեան գուրկ:

4. Իբր գոյականի խնդիր. Իրենցմէ մեծ մասը ինծի ձայնակցեցաւ: Արուեստագէտներէն քիչերը հարուս եղած են:

5. Իբր նախադրութեան խնդիր. Իմ ուժէս վեր է այս ցալին դիմանալ: Դուռնէն ներս մտէ՛ք:

248. Տրականի ձեւով և բացառականի իմաստով կը գործածուին երբեմն կարգ մը բառեր. Ընելիքը չգիտնալուն՝ անշարժ մնաց: Սասիկ վախուն շփոթեցաւ: Ասիկա միտքերուն չէր անցներ: Լաւագոյն է սակայն, չփոթութեան տեղի չտալու համար, բացառականի ձեւով գործածել սապէս. Ընելիքը չգիտնալէն՝ անշարժ մնաց: Վախէն շփոթեցաւ: Ասիկա միտքերէն չէր անցներ:

249. Գործիական. — Գործիական հոլովը կը գործածուի.

1. Իբր բնութեան խնդիր, երբ կը պատասխանէ ինչո՞ւ հարցման. Մեր կորովով յաջողեցանք: Կողովնե-
րով ժողկեցին: Գրչով յաղթեցին:

2. Իբր գոյականի խնդիր. Արուեստով բժիշկ: Հա-
ւասով ֆրիստնեայ: Ազգով հայ:

3. Իբր ածականի խնդիր. Վարդերով շեցուն կո-
ղով մը: Քանգութեամբ նշանաւոր գորպիւս մը:

4. Մակբայի իմաստով, երբ կը նշանակէ.

Ա. Ամբողջութիւն. Տունով տեղով մեկնեցան:

Բ. Ժամանակի երկարութիւն. Ամիսներով սպա-
սեցինք:

Գ. Տեղւոյ տարածութիւն. Գետին երկայնութեամբ
սարածուեր էին: Յաւասի նամբով պիտի երթանք:

Դ. Որոշ ժամանակ մը. Սողոմոնի օրով՝ ոսկին եւ
արծաթը արժեք չունեցին:

Ե. Ժամանակի անպատեհութիւն. Գիշերով ո՞ւր
կ'երթաս: Մեծ պահի օրով հաւ կ'ուռնուի:

5. Իբր ածական, երբ նշանակէ ունեցող. Երկու
փեղկով (երկփեղկ) դուռ: Չորս ոտով (չորհոտանի) ա-
նասուն: Կարճ հասակով (կարճահասակ) աղջիկ: Այս-
պէս ձեւացած են ուժով, զինով, հաւով, խեղճ ածա-
կանները:

250. Հայցական, սեռական, տրական, բացա-
ռական և գործիական հոլովները կը գործածուին նաեւ
իբր նախադրութեան խնդիր, ինչպէս իբրեւ մարդ,
եւ ղիսնացի, քեզի հետ, քեզմէ զաւ, արսւլ մօս:

251. Կոչական. — Կոչական կ'ըսուի այն բառը
զոր կ'ուղղենք անձի մը կամ իրի մը, ինչպէս Տէր,
երկինք:

252. Կոչականը որ ուղղականի և հայցականի
ձեւը ունի, կրնայ ըլլալ եղակի կամ յոքնակի, ու միշտ
կը շեշտուի:

253. Կոչականը առաջին վանկին վրայ կը շեշ-
տուի խօսակցութեան մէջ. Եղբայր, դուն գիտես որ հի-
ւանդ եմ: Իսկ երբ մինակ գործածուի, մանաւանդ մէկը
կանչելու համար, վերջին վանկին վրայ կը շեշտուի.
Յակոբ, Յակոբ, հո՛ւ եկուր:

254. Կոչականը չի շեշտուիր, երբ իրմէ առաջ
շեշտեալ բառ մը ունի, ինչպէս Սիրելի՛ եղբայր, Տէր
Աստուած:

255. Կոչականը իր ածականին հետ, եթէ ունի,
միշտ երկու ստորակէտով կը բաժնուի նախորդ ու յա-
ջորդ բառերէն, ինչպէս. Ողորմե՛ ինձի, Տէր Աստուած,
եւ մի՛ թողուր զիս:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՐԵՒՆԵՐՈՒՆ ՊԱՐԸ

Կ'անցնին աշնան ցուրտ հովեր,
Ու կը տանին բռնավար
Թռչունները դէպ 'այեր
Տերեւներն ալ՝ դէպ անտառ:

Գաղջ օրեր, սի՛ւզ հեշտաբեր
Անհետացան ընդ երկար.
Պարեցէ՛ք, հէ՛ք տերեւներ,
Վալսեցէ՛ք դուք զերթ յիմար:

Ճամբաներու քովն ի վեր,
Հիւսիսէն կամ հարաւէն,
Տե՛ս, կը վալսեն տերեւներ,
Մահուան պարը կը պարեն:

Հրաւիրածին չափ տերև
Հովը երբեք չի գտներ:
Դարձէ՛ք, դարձէ՛ք հե ի հե,
Վալսեցէ՛ք, հէ՛ք տերեւներ:

Ամէն տերև վար կ'իյնայ
Կնձնի, թմբի կամ կաղնի,
Ու ամէն մարդ, ծեր, տղայ
Մահուան ծոցը կը թաղուի:

Եւ երազներն աշխարհին
Երբեք երկար չեն տևեր:
Հետեւեցէ՛ք ձեր պարին,
Վալսեցէ՛ք, հէ՛ք տերեւներ:

ԲՕԼ ԺԻԻՅԸՈՒԱ

Հ Ր Ա Շ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

144. Գոց սորվիլ եւ արտասանել այս ոտանաւորը:
145. Որոշել թէ հետեւեալ խօսքերուն մէջ ստորագծուած բացառա-
կաններէն որոնք իբր **ածական**, որոնք իբր **բնութեան**
խնդիր, որոնք իբր **ածականի խնդիր**, որոնք իբր **գոյա-**
կանի խնդիր գործածուած են.

Պէտք է մարդը իր գործերէն դատել, և ոչ խօսքերէն: — Ամէն
երկրի մէջ զրական մարդոցմէ շատերը անօթի մեռած են: — Բնականէն
սև եզրող աճառով չի ճերմկիր: — Ես մտիկ ընկէ ձանձրացայ, ան խօ-
սելէ չձանձրացաւ: — Ուսիկ սիրտ մը ունի: — Գահէ արձան մը աւելի
կ'արժէ քան քարէ արձան մը: — Լաւ է անօթութեան մեռնիլ քան անպա-
տիւ ապրիլ: — Հոռմայեցիք ոճրագործները Թարբէյեան ժայռէն վար կը
գահավիթէին: — Ալֆե հեռու, սրտէ հեռու, կ'ըսէ հին սուրճ մը: — Սա
շեռներէն անդին նոր աշխարհ մը կայ: — Հոգեւրդ գերծ աշակերտը ան է
որ ժամանակին իր պարտականութիւնը կը կատարէ: — Այս տարի մեր

ԲՕԼ ԺԻԻՅԸՈՒԱ, Ֆրանսացի ժամանակակից բանաստեղծ:

ծառերէն հինգը միայն պտուղ տուաւ: — Մարդիկ աւելի իրենց վիշտերէն
կը ծերանան քան թէ աշխատանքէն: — Այս տարի մեր տունէն պիտի ել-
լենք: — Կայէն Աստուծմէ անխնայեցաւ:

146. Ըսել թէ հետեւեալ նախադասութեանց մէջ ստորագծուած
գործիականները իբրեւ ի՛նչ գործածուած են.

Ամէն մարդ իր յանցանքով դժբախտ կ'ըլլայ: — Արամազդ յօնքերը
պոստելով, Ոլիմպոսը կը զղրղէր: — Հին ատենները, ճիշտ ու նշանով կը
համարողեն եղբի, հիմայ շոգեկառնով, հեծեղանիւղով ու ինքնաշարժով:
— Հիպոկրատ Պերիկլէսի օրով մեծ համբաւ կը վայելէր: — Տան մը մէջ,
պզտիկով մեծով, ամէնքն ալ պարտական են հնազանդիլ բաղաբաղարու:
Քեան օրէնքներուն: — Շերամը իր բժոժը շինելու համար, օրերով, շա-
բաթներով կ'աշխատի: — Կիրակի օրով, չի վայելի առուտուրի ելլել: —
Դեղին փետուրներով զլիարկս անձրեւէն թրջուեցաւ: — Ծնունդով խո-
նարի մարդիկ շատ անգամ մեծամեծ աստիճաններու հասած են: — Սեն-
եակին քարճուրդներէն հայլի մը դրեր էին: — Թուշները իրենց քեւե-
րով կը կենան օդին մէջ: — Սմբատ Բ. Անի բաղաբը պատեց բարձր պա-
րիսպներով, ու Տրդատ անուն հայ ճարտարապետի մը ձեռնով զարդարեց
զայն հոյակապ շէնքերով: — Վաւառապետի թագաւորութեան օրով էր որ
գտնուեցան հայ գիրքերը և ծաղկեցաւ Հայոց գրականութիւնը: — Երուանդ
Բ. Թագաւորը այնպիսի դաժան դէմք մը ունէր, կ'ըսեն, որ մէկ մայրուած-
իւր բարբրը կը ճառեցնէր:

147. Հետեւեալ բառերը իբր կոչական գործածել վարի պատմական
խօսքերուն.

Ո՛վ Անտիսթենէս, — գոռոզ Սիկամբրոս, — Յուդան, — Հայոց աշ-
խարհ, — Ո՛վ Աստուած. — Ո՛վ Աղեքսանդր. — Զօրապետներ:

Եթէ Աղեքսանդր չըլլայի, պիտի ուզէի Դիոգենէս ըլլալ: — Արեւս
մի խափաներ: — Համբարով ես, վասնզի յաւիտենական ես: — Համբու-
րելով կը մատնես զիս: — Խոնարհէ զուրկող, այրէ ինչ որ պաշտեցիր,
պաշտէ ինչ որ այրեցիր: — Կ'ողբամ զքեզ: — Վերաբերելի ծակերէն կը
տեսնեմ զոռոգութիւնդ:

ՇԱՐԱԿՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նկարագրել աշունը, տեղեւաբափր, բնութեան
դալուկը, և մարդսց տրամադրութիւնները այդ եղա-
նակին: Տղոց, քաղաքացւոց և գիւղացւոց մտանո-
գութիւններ:

Ի Է. Դ Ա Ս

ԳՈՅԱԿԱՆ ԳՈՅԱԿԱՆԻ ՀԵՑ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Կ Ա Ն Ո Ն Ն Ե Ր

256. Գոյական մը գլխաւորաբար երեք կերպով կրնայ գոյականի մը քով իյնալ. Ա. Իբր թացայայտիչ և թացայայտեալ, Բ. Իբր յատկացուցիչ և յատկացեալ, Գ. Իբր անձական:

257. Բացայայտիչ եւ բացայայտեալ. — Բացայայտիչ կ'ըսուի այն գոյականը, որ ուրիշ գոյականի մը ո՛վ կամ ի՞նչ ըլլալը կը բացատրէ. Ողիմպոս շէնը, Աւետիք Պատրիարք:

258. Բացայայտիչը կը պատասխանէ ո՞ր հարցու-
մին. Ո՞ր շէնը. Ողիմպոս շէնը: Ո՞ր Պատրիարք. Աւե-
տիք Պատրիարք: Ողիմպոս և Աւետիք բացայայտիչ են:

259. Բացայայտեալ կ'ըսուի այն գոյականը, որուն ինչ կամ ով ըլլալը բացայայտիչով մեկնուած է. Ողիմ-
պոս լեռ, Աւետիք Պատրիարք: Լեռ և Պատրիարք բա-
ցայայտեալ են:

260. Երբ բացայայտիչը և բացայայտեալը իրարմէ
չանջատուող բառեր են, այսինքն երբ բուժով կամ ստո-
րակէտով չեն զատուիր, բացայայտիչը, որ ընդհանրա-
պէս բացայայտեալէն առաջ կը գրուի, ոչ յօդ կ'առնէ,
ոչ ալ կը հոլովուի. Նեղոս գետն անցանք, Կարմիր ծո-
ւղուն եզերքը հասանք:

261. Երբ բացայայտիչը և բացայայտեալը ի-
րարմէ կ'անջատուին ստորակէտով կամ բուժով, վերջը
գրուած բառը կամ բառերը բացայայտիչ են: Երբ ըսենք
Շեքսպիր՝ Անգլիացի թատերգակը՝ 52 տարու մեռաւ,
Անգլիացի թատերգակը բացայայտիչ է Շեքսպիրին: Իսկ
երբ ըսենք Անգլիացի թատերգակը՝ Շեքսպիր՝ 52 տարու

մեռաւ, Շեքսպիր բացայայտիչ է Անգլիացի թատերգակին:
Այս պարագաներուն՝ թէ՛ բացայայտիչը և թէ՛ բացա-
յայտեալը կը հոլովուին ընդհանրապէս, ինչպէս Տան-
թէի՝ Իսաւացի մեծ ֆերրոյին՝ արձան մը պիտի կանգ-
նուի, կամ Իսաւացի մեծ ֆերրոյին՝ Տանթէի՝ արձան մը
պիտի կանգնուի:

262. Երկար բացայայտիչները և բացայայտեալ-
ները պէտք է յարաբերականով զատել, խօսքը չերկա-
րելու և չփոթութեանց տեղի չտալու համար: Փոխանակ
ըսելու. Մեր շէնը՝ մեր հօրմէն ու մօրմէն մնացած
միակ անկորուս ժառանգորդներ, մեր գաղափարներու
անմիջական միջնորդը, պէտք է անվար պահուի. պէտք
է ըսել. Պէտք է անվար պահուի մեր շէնը, որ մեր
հօրմէն ու մօրմէն մնացած միակ անկորուս ժառան-
գորդներն է, և այլն:

263. Կարելի է նաև այս պարագաներուն մէջ
անջատման գիծ գործածել բացայայտիչէն առաջ և ետքը,
ինչպէս. Մեր շէնը, — մեր հօրմէն ու մօրմէն մնացած
միակ անկորուս ժառանգորդներ, մեր գաղափարներու
անմիջական միջնորդը, — պէտք է անվար պահուի:

ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ

ԱՄԷՆ ԲԱՆԻ ՄԷՋ ԶԱՓԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ

Տգէտ և միամիտ գեղջուկ մը, օր մը, քաղաք իջ-
նելով, իր բանեցուցած ագարակին տէրջը տունը գնաց
գործի մը վրայ խօսելու համար անոր հետ:

Տան տէրը ճաշի վրայ ըլլալով, սեղանատուն տա-
րին մեր գիւղացին որ հոն սկսաւ բացատրել իր խնդիրը,
և պէտք եղած հրահանգները ստանալէ յետոյ, մեկնելու
միջոցին, կանգ առաւ և հարցուց թէ ի՞նչ էր այն ճեր-
մակ փուլին զոր կերակուրներուն վրայ կը ցանէր:

Տան տէրը զարմանալով այդ մարդուն տգիտութեան վրայ, բացատրեց անոր թէ այդ փոշին աղ կը կոչուէր որ կերակուրներուն համ կուտար և մարսողութիւնը կը դիւրացնէր:

Գեղջուկը տեղեկանալէ յետոյ թէ աժան էր այդ նիւթը և թէ ամէն նպարավաճառի քով կը գտնուէր, գնաց քանի մը օխայ աղ գնեց և շուկայ իր տունը առաւ:

Պատուիրեց որ անմիջապէս կերակուր բերեն իրեն, և պատրաստուեցաւ ախորժակով ճաշել, դատապարտելով ինքնիրեն հարուստներուն ազահուծութիւնը որ այդպիսի աժան նիւթ մը այնքան խնայողութեամբ կը գործածեն: Ուստի ափ մը աղ լեցուց իր պատառին վրայ և կուլ տուաւ:

Հետեւանքը սարսափելի եղաւ. խեղճ մարդը սկսաւ հազալ, թքնել ու քիթը բերանը ծամածռել, խեղճուկ ձայնով մը օգնութեան կանչելով իր ընտանիքը, որոնք իր քով փութացին և կոկորդը լուալով հազիւ կրցան սփոփել զինքը:

Հետեւեալ առտուն կանուխ մեր գեղջուկը վերադարձաւ քաղաք եկաւ, ու չիտակ ազարակատիրոջը տունը վազեց գանգատելու համար իրեն եղած չարամիտ կատակէն:

Տան տէրը խնդիրը հասկնալէ յետոյ ըսաւ անոր. «Ո՞վ ըսաւ քեզի որ ափերով աղ լեցնես կերակուրիդ վրայ. չտեսա՞ր որքան զգուշութեամբ կը ցանէի ես: Գնա՛, տղաս, և միտքդ պահէ թէ լաւագոյն բաներն իսկ երբ չափազանց գործածուին հակառակ արդիւնք կ'արտադրեն:»

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

148. Զրուցագրել այս հատուածը:
149. Որոշել այս հատուածին գոյականներուն մէջէն ուղղականներն ու հայցականները:
150. Մէյ մէկ յարմար բացայայտիչ գտնել հետեւեալ բառերուն.
Աստղագիտութիւն, մանտարէն, Մօցարթ, Հերոդոտ, Ֆենելոն, Ոս-

կերբան, եղիշէ, Շառօպրիան, Կիկերոն, Ալփրիկէ, Տարսոն, մանիշակ, Տիգրիս, Սելոջ, Փիդիաս, Հայկ դիւցազն, Իլիական, Յայսմաուրք, Սաղմոս, Զատիկ, Արտաւազդ Ա., Տիգրան Երկամ, Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, Գրիգոր Նարեկացի:

ՕՐԻՆԱԿ. — Հայկ դիւցազն, Հ. Արսէն Բագրատունիի նշանաւոր դիւցազներգութիւնը. — Տարսոն, Կիլիկիոյ մէջ բաղաբ:

151. Յարմար գոյականներ դնել հետեւեալ մանրավէպին կէտերուն տեղ.

ՀԵՐՄԷՍ ԵՒ ԱՐՁԱՆԱԳՈՐԾԸ

Օր մը, Հերմէս ուղեւորով հասկնալ թէ որքան ... կու տան իրեն աշխարհի վրայ, մանկանացուի մը ... առաւ, և արձանագործի մը ... մտաւ: Նախ Արամազդի մէկ ... նշմարեց հոն ձեռքը ... մը բռնած, և ... հարցուց: Երբ պատասխանեցին թէ մէկ ոսկի է, մտքէն խնդաց իր հօրը ... վրայ. «Հապա սա Հերմէս, ըսաւ, քանի՞ կու տաս: — Քիչ մը աւելի» վերջապէս իր ... տեսնելով, և կարծելով թէ աւելի կ'արժէ, քանի որ ... չաստուածին և ... սուրհանդակին ... էր, անոր գինն ալ հարցուց. «Եթէ միւս երկուքը գնես, պատասխանեց...», ասկիւ ձրի կու տամ»:

Ընդհանրապէս մեր ենթադրածէն շատ աւելի պակաս կը գնահատեն զմեզ ուրիշները:

152. Որոշել այս հատուածին մէջ ձեր դրած գոյականներուն հոլովը.
153. Մէյ մէկ նախադասութեան մէջ գործածել հետեւեալ յատուկ անունները, բացայայտիչներ տալով անոնց.

Մովսէս, Վիրգիլիոս, Հերբիլէս, Աղծմար, Վաղարշապատ, Կրեսոս, Կլեոպատրա, Սանդուխտ, Շամիրամ, Սողոմոն, Յոր, Բագրատունիք, Թորիչէլլի, Արքիմեդէս, Լամարթին, Անահիտ, Ամենաս, Պղատոն, Կլարոս:

154. Հարկ եղած յատուկ անունները դնել հետեւեալ նախադասութեանց մէջ.

... գտաւ Հայ գիրերը — Արշակ Բ. շինեց ... բաղաբը — ... Թարգմանեց Վիրգիլիոսի Ենեական դիւցազներգութիւնը զրաբար ոտանաւորի — ... հաստատած է Սահակ Մեսրոպեան մրցանակը հայ գրագետները քաջալերելու համար: — ... հիմնեց Ռուբինեանց իշխանութիւնը: — ... Ռուսաստանը ծաղկեցնելու համար, հայ գաղթականներ հրաւիրեց ու հաստատեց զանոնք այլ և այլ գաւառներու մէջ: — Լեւոն Ե. Թագաւորը անգլաւակ մեռնելով, Կիլիկիոյ վրայ Թագաւորեցին ... իշխանները:

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գրել «Ամեն բանի մէջ չափաւորութիւն» վերնագրով շարադրութիւնը աւելի մանրամասնութեամբ եւ խօսակցութիւններ դնելով գեղջուկին ու ազարակասիրոջ միջեւ:

Ի Ը . Դ Ա Ս

ԳՈՅԱԿԱՆ ԳՈՅԱԿԱՆԻ ՀԵՏ ՀԱՄԱԶՍԱԹԵՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն)

264. Յատկացուցիչ եւ յատկացեալ. — Յատկացուցիչը անուն մըն է, որ ուրիշ անունի մը որուն ըլլալը կը ցուցնէ. Ծառին ճիւղը, ծառերուն ճիւղերը: Ծառին և ծառերուն յատկացուցիչ են:

265. Յատկացեալը այն բառն է որ յատկացուցիչին կը վերաբերի. Ծառին ճիւղը, ծառերուն ճիւղերը: ճիւղը և ճիւղերը յատկացեալ են:

266. Յատկացուցիչը կ'ըլլայ միայն սեռական հոգով, իսկ յատկացեալը ամեն հոգով կրնայ ըլլալ. Ծառին ճիւղը, ծառին ճիւղին, ծառին ճիւղէն, ծառին ճիւղով:

267. Յատկացուցիչը կը պատասխանէ որո՞ւն կամ ի՞նչ բանին հարցման:

268. Սեռական և տրական հոլովներուն ձեւերը նոյն ըլլալով, պէտք է դիտել որ սեռական հոլով յատկացուցիչը միշտ գոյականի մը կը վերաբերի, ինչպէս Ծառին ճիւղը, մինչդեռ տրական հոլովը բայի մը կը վերաբերի, ինչպէս Ծառին մօտեցալ:

269. Այս կանոնին բացառութիւն չեն կաղմեր հետեւեալ երկու պարագաները.

Ա. Երբ սեռական հոլովը բանի մը մէկուն վերաբերիլը կը ցուցնէ. Այս գիրքերը բոցս են: Այս նախադասութեան մէջ՝ բոցս բառը տրական չէ, այլ սեռական, և զեղչումի մը պատճառաւ բային քով ինկած է: Առանց զեղչումի, պիտի ըսէինք. Այս գիրքերը բոցս գիրքերն են:

Բ. Երբ սեռական հոլովը տարիք կը ցուցնէ. Քոյրս

ճասնելիւ ճարու ե: Այս պարագային մէջ ճարու ոչ թէ սեռական մը կամ տրական մը, այլ սեռականի ձեւով անական մըն է ճարեկան բառին տեղ գործածուած:

270. Աշխարհաբարի մէջ՝ յատկացուցիչը ընդհանրապէս յատկացեալէն առաջ կը դրուի. Եկեղեցւոյն զանգակը, դրան բանալին:

271. Յատկացեալը կրնայ յատկացուցիչէն առաջ դրուիլ հետեւեալ պարագաներուն մէջ.

Ա. Երբ յատկացուցիչէն վերջը յարաբերական մը կայ, և կրնայ իմաստի շփոթութիւն առաջ գալ. Կը ճանցնայի ձեր դրացւոյն աղջիկը որ մեռաւ, կամ կը ճանցնայի աղջիկը ձեր դրացւոյն որ մեռաւ:

Բ. Ոտանաւորի մէջ յանգի կամ վանկի յարմարութեան համար.

Կրնամք նրկարեղ յուրքը երբին,
Թիթեռնիկները որ կը դեգերին
Թառնակներուն մէջ, շուրջը վարդերուն
Չոր գոհար ցոյով գեղերփնեց զարուն:

Գ. Դրաբարէն առնուած քանի մը բացատրութեանց մէջ. Որդի Աստուծոյ, Մրքութիւն Մրքոց, Փրկիչ աշխարհի, և այլն:

272. Երբ յատկացուցիչը որոշեալ չըլլալով, առանց յօդի գործածուած է, շատ անգամ կարելի է անոր տեղը դնել նոյն իմաստը ունեցող անական մը, ինչպէս Մօր սէր, մայրական սէր: Երկինքի կապոյտ, երկնային կապոյտ:

273. Անականաբար գործածուած գոյականներ. — Գոյականներ կան որոնք միանգամայն անական են, ինչպէս սուտ, մութ, ծակ, շուք, ցուրտ, հանգիստ: — Սուքին վերջը չի գար: Սուտ վկայութիւն մի ըներ: Մութ գիշեր էր: Գիշերուան մութին դուրս ելլէ: Ծակ արմանը չի լեցուիր: Ամանին ծակը պիտի չի խցէ, և այլն:

234. Կան գոյականներ ալ որոնք իբր ածական կրնան գործածուիլ, ինչպէս հետեւեալ պարագաներուն մէջ.

Ա. Երբ գոյականը ստորոգելի է. Դեռ ծով եւ :
Հազ եղայ :

Բ. Երբ բանի մը նիւթը կը ցուցնէ. Ոսկի շղթայ,
արծաթ ժառանգոյց :

Գ. Երբ չափ ցոյց կու տայ. Գաւաթ մը ջուր, կա-
թիլ մը արցունք, հինգ օր քանսարկութիւն :

Դ. Նմանութեամբ. Քառ սիրտ, ծաղիկ հասակ,
գոհար ցոյ :

Ե. Փոխաբերութեամբ. Կրակուբոց երհասարդ մը,
հրեռ մարդ մը, արիւն ֆրսիւնք մտած փայտահաս մը :

235. Ժամանակ ցուցնող գոյականները իրարու
վրայ կ'իյնան իբր ածական և գոյական. Երեկ գիշեր,
վաղը իրիկուն, շաբաթ առտու :

236. Կան գոյականներ ալ որոնք հոլովուելով
ածականի իմաստ կ'արտայայտեն, ինչպէս տեսանք հո-
լովներու գործածութեան առթիւ.

Ա. Սեռական հոլով. Տասը տարու տղայ մը, երկ-
րորդ կարգի աշակերտ, ետեւի պարտեզը :

Բ. Բացառական հոլով. Փայտէ արծու, կաշիէ գօտի :

Գ. Գործիական հոլով. Երկու քեւով աշտանակ,
չորս ոտով սեղան, ճերմակ պոչով կատու, անուշ ձայ-
նով դաշնակ :

Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ո Ւ Ա Մ

Լ Ե Ջ Ո Ւ Ն

Լեզուն թարգմանն է մտքին : Անով մեր պէտքերը
կը յայտնենք, և ուրիշներուն հետ հաղորդակցութեան
կը մտնենք. անով մարդիկը կը յուզեն կամ կը հանդար-

տեցնեն, մերթ որոտընդոտ պերճախօսութեամբ անոնց
եռանդը արծարծելով, և մերթ մեղմ ու սրտազրաւ
խօսքերով անոնց կիրքերը մեղմացնելով : Լեզուով է որ
արարածը կը հաղորդակցի իր արարչին հետ, և անով է
որ կը գոյանան տկարութեան և զօրութեան միջև այն
սքանչելի յարաբերութիւնները որոնք ծանրաբեռնեալ
հոգին կ'սփոփեն : Մէկ խօսքով, լեզուն մարդկային պէտ-
քերէն մէկն է, և միտքը որչափ մշակուի ու զարգա-
նայ, նոյնչափ ալ լեզուն կը կատարելագործուի : Նախնի
ժամանակներու մէջ, երբ մարդկութիւնը իր օրրանին
մէջ էր, երբ ծանօթութիւնները, գաղափարները և պէտ-
քերը անձուկ սահմանի մը մէջ կ'ամփոփուէին, մարդ
կ'ըմբռնէր միայն ինչ որ կը տեսնէր : Իր պէտքերը կը
կայանային կեանքի առաջին անհրաժեշտ առարկաներուն
մէջ, ուստի գործածած բառերն ալ իր սահմանաւոր ծա-
նօթութեանց և պիտոյքներուն կը համապատասխանէին :
Բայց ժողովուրդ մը որչափ յառաջադիմէ, նոյն համե-
մատութեամբ, իր մտքին մէջ՝ նոր գաղափարներ, նոր
լոյսեր կը ցոլանան, որոնցմէ կը ծնին նոր պէտքեր, նոր
բառեր ալ կը գոյանան, որով լեզուն կը ճոխանայ : Լեզ-
ուէ մը կրնայ մասամբ դատուիլ ժողովրդեան մը յա-
ռաջդիմութեան աստիճանը :

ՄԵՐՈՒՀԻ ՏԻԻՍԱՐ

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

155. Զրուցագրել այս հատուածը :

156. Մէյ մէկ նախադասութեան մէջ գործածել այս հատուածին մէջ
գտնուած բոլոր յատկացուցիչները :

Տիգրն ՄԵՐՈՒՀԻ ՏԻԻՍԱՐ, Հայ գրագիտուհի, ծնած 1842ին
Պոլսոյ մէջ, իր գլխաւոր երկերն են երեք վէպ, Մայքա, Սիրամոյշ,
Արախիա : Դրած է տեսութիւն մը Աշխարհաբար Հայ Լեզուի վրայ եւ
զանազան հատուածներ Արեւելեան Մամուլի եւ Մասիսի մէջ,
Մեռած է 1901ին :

157. Հետեւեալ բառերէն յարմարները յատկացուցիչ ընել վարի յատկացեալներուն.

Յասկացուցիչ. — Կատու, ոչխար, տատրակ, առիւծ, շուն, եզ, էջ, ձի, հաւ, գորտ, ագռաւ, խոզ, գալլ, օձ, աղուէս, ծիծեռնակ, մեղու, արաղաղ:

Յասկացեալ. — Կռիչք, կաղկանձում, դայլայլիկ, երգ, բզզիւն, մլաւիւն, մռնչիւն, մնջիւն, մայիւն, հաջիւն, գոնչիւն, բառաչիւն, վրնջիւն, խանչիւն, կարկաչանք, կոկոսանք, ոռնում, սուլում:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ագռաւին կռիւի:

158. Հետեւեալ բառերէն յարմարները յատկացեալ ընել վարի յատկացուցիչներուն.

Յասկացեալ. — Շշուռչ, ճարճատիւն, շկահիւն, ծփում, մրմունջ, ճայթիւն, զլում, խորդում, ճղիւն, շառաչիւն, խարշափիւն, շաչիւն, հնչիւն, գոռում, ճռնչիւն, թնդիւն, շչիւն, բոմբիւն:

Յասկացուցիչ. — Ծխնի, զանգակ, գնդակ, թնդանօթ, որոտում, շեփոր, մորակ, տերեւ, կոհակ, ջուր, երգեհոն, կառք, հրացան, վտակ, դրօշակ, գէշք, կրակ, հով:

ՕՐԻՆԱԿ. — Հովին շշուռչը:

159. Ածականի վերածել հետեւեալ յատկացուցիչները եւ մէյ մէկ գոյական յատկացնել անոնց.

Գիշերուան, մարդու, մահուան, դիւցազնի, ձմեռուան, գիտունի, տղու, եղբոր, վայրենիի, սատանայի, աշխարհքի, հիւանդի, յիմարի, աղքատի, հարսնիքի, հոգւոյ, դէմքի, ձեռքի, տան, նաւու, դաշտի, սուրբի, հովուի, զինուորի, քահանայի, հրեշտակի, սրտի, երազի, կեանքի, իշխանի:

ՕՐԻՆԱԿ. — Գիշերային պտոյտ, կենսական խնդիր:

160. Գոյականի մը քով իրրեւ ածական գործածել հետեւեալ գոյականները.

Լոյս, ձիւն, կամար, փղոսկր, վարդ, երկամ, սափոր մը, ժամ մը, տոպրակ մը, երկու բեռ, հինգշաբթի, պահք, տուփ մը, երկու ասեղ, երեք տող, դղում, շաքար, խաւար, արեւ, փոս, մարգրիտ:

161. Բացառական հոլովի վերածելով ածականներ շինել հետեւեալ գոյականներէն.

Քար, Թուղթ, ապակի, կարկեհան, սուտակ, կտաւ, տախտակ, յարդ, մետաքս, մարմաշ, ոզոր, խոզան, փետուր, լամ, սատափ, աւազ, կաղնի, բիւրեղ, դերձան, առասան, ժանեակ, Թիթեղ:

162. Հետեւեալ անուններուն քով զնել գոյականներու սեռականէն շինուած ածականներ.

Տունը, ագարակը, յարկը, մառանը, շունը, աստղը, պառաւ մը, եկեղեցական մը, տարազ մը, քոջ մը, երախայ մը, արդիւնք, աշխատանք, ՕՐԻՆԱԿ. — Երկու ժամուռն աշխատանք:

163. Հետեւեալ անուններուն քով զնել անուններու գործիականէն շինուած ածականներ.

Պալատ, մարդ, աղջիկ, հատոր, կառք, սենեակ, ջուծակ, կարագ, պատշգամ, հաստեայ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Թաւիշ կողմով հատոր:

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Վերյուշում մը բնել ձեր առջին անտուքեան դասերէն, եւ մանրամասնօրէն նկարագրել քե ինչպէս կը փափաքիք որ զարգարուած ըլլայ ձեր ննջասենեակը, ինչպէս կարգադրուած ըլլան ձեր ներմակեղենի եւ զգեստեղենի դասաները, եւ քե ինչ խնամք պէտք է տանիք անոնց որպէս զի միշտ մաքուր ու կանոնաւոր մնան:

ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Վիգթորիա՝ Անգլիոյ թագուհին՝ ծնած էր 1819ին, և մեռաւ 1901ին. — Լսէ՛, երկինք, և դուն մտիկ ըրէ՛, երկիր, այն ճշմարտութիւնները զորս պիտի յայտնեմ: — Սկեպտիկեանք կ'ուրանային այն ամէն բաները որոնց խելքերին չէր հասներ: — Շէլլէ բանաստեղծին կիներն ալ գրագէտ մըն է: — Տղան որ դպրոց կ'երթայ, կեանքի պայքարին մէջ մտած է արդէն: — Ան որ ձեռքը գրիչ ունի, պէտք է օգտակար կերպով գործածէ զայն: —

Կան վայրկեաններ ուր կեանքը դրախտ մը կ'երեւայ մեզի: — Չարախօս մը կը նկատեմ այն անձը որ հաճոյքով մտիկ կ'ընէ չարախօսութիւնները: — Ներեցէ՛ք չարերուն, վասն զի ամէնէն աւելի իրենց անձին կը վնասեն անոնք: — Կէս օրին այցելութեան երթալը անպատշաճ բան է: — Ալֆոնս Տօտէ իր վէպերուն մէջ նմանած է Տիքընսի: — Ժանեակով դարդարուն զգեստները փափուկ մորթով դէմքերու կը վայլեն: — Շանթարգելով տունները կայծակէն չեն վախնար:

Վիգորիա	յսկ. ան. եզ. ուղ. ենթ. ծնած երին:
Անգլիոյ	յսկ. ան. եզ. սուկն. յսկց. քաղաքի/ին: } բցյսչ. Վիգ-
Թագուհին	հարկ. ան. եզ. ուղ. յսկց. Վիգորիային: } րորիային:
Երկի՛նք	հարկ. ան. եզ. կոչկն.:
Երկի՛ր	հարկ. ան. եզ. կոչկն.:
ճամաւսութիւններ	հարկ. ան. եզ. հյց. սեռի խնդ. մեիկ շրհ'ին:
Սկեպսիկեանք	յսկ. ան. յփ. ուղ. ենթ. կ'ուրանայինին:
բաներ	հարկ. ան. յփ. հյց. սեռի խնդ. կ'ուրանայինին:
խելեհին	հարկ. ան. յփ. ուղ. ենթ. չէր հասներին:
Շէլլէ	յսկ. ան. եզ. ուղ. բցյսչ. բանաստեղծին:
բանաստեղծին	հարկ. ան. եզ. սուկն. յսկց. կիւնին:
կիւնն	հարկ. ան. եզ. ուղ. ենթ. եղած էին:
գրագէտ	հարկ. ան. եզ. ուղ. ստորագրի կիւնին:
Տղամ	հարկ. ան. եզ. ուղ. ենթ. մեծ էին:
դպրոց	հարկ. ան. եզ. հյց. բնք. խնդ. կ'երթային:
կեանքի	հարկ. ան. եզ. սուկն. յսկց. պայտարին:
պայտարին	հարկ. ան. եզ. սուկն. խնդ. մեիկին:
ձեռք	հարկ. ան. եզ. հյց. բնք. խնդ. ունիին:
գրիչ	հարկ. ան. եզ. հյց. սեռի խնդ. ունիին:
կերպով	հարկ. ան. եզ. գրծ. բնք. խնդ. գործած էին:
վայրկեաններ	հարկ. ան. յփ. ուղ. ենթ. կանին:
կեանք	հարկ. ան. եզ. ուղ. ենթ. կ'երեւային:
դրախտ	հարկ. ան. եզ. ուղ. ստորագրի կեանքին:
Չարախօս	հարկ. ան. եզ. հյց. ստորագրի անձին:
անձը	հարկ. ան. եզ. հյց. սեռի խնդ. կը նկատուի:
չարախօսութիւններ	հարկ. ան. յփ. հյց. սեռի խնդ. մեիկ կ'ընէին:

չարերուն	հարկ. ան. յփ. սրկ. բնք. խնդ. ներեցէ՛ք ին:
անձին	հարկ. ան. եզ. սրկ. բնք. խնդ. կը վնասենին:
օրին	հարկ. ան. եզ. սրկ. բնք. խնդ. երթային:
այցելութեան	հարկ. ան. եզ. սրկ. բնք. խնդ. երթային:
երթալը	հարկ. ան. եզ. ուղ. ենթ. է ին:
բան	հարկ. ան. եզ. ուղ. ստորագրի երթալին:
Ալֆոնս	յսկ. ան. եզ. ուղ. բցյսչ. Տօտէին: } ենթ. էին:
Տօտէ	յսկ. ան. եզ. ուղ. բցյսչ. Ալֆոնսին: }
վէպերուն	հարկ. ան. յփ. սուկն. խնդ. մեիկին:
Տիքընսի	յսկ. ան. եզ. սրկ. բնք. խնդ. էին:
Ժանեակով	հարկ. ան. եզ. գրծ. խնդ. զարդարունին:
զգեստներ	հարկ. ան. յփ. ուղ. ենթ. կը վայրկեանին:
մորթով	հարկ. ան. եզ. գրծ. խնդ. փափուկին:
դէմքերու	հարկ. ան. յփ. սրկ. բնք. խնդ. կը վայրկեանին:
Շանթարգելով	հարկ. ան. եզ. գրծ. խնդ. տուններին:
տուններ	հարկ. ան. յփ. ուղ. ենթ. չեն վախնարին:
կայծակէն	հարկ. ան. եզ. բցո. բնք. խնդ. չեն վախնարին:

164. Սորվիլ այս լուծումը:

165. Լուծել հետեւեալ հատուածին բոլոր անունները.

Ս Ա Ք Օ

Պարտած ամէն տեղերու մէջ Մալաթիան մասնաւորապէս զիս յանկուցած էր իր աննման գեղեցկութեամբը: Հոն հաստատուեցայ, ու չափ չանցած գտայ իմ ուղած տղաքս: Ա՛լ ես էի որ կը կարգացնէի զանոնք, իրենց խաղերուն ու մարզանքներուն կ'առաջնորդէի ժամերով, ու կը խօսէի իրենց երկարօրէն իրենց հայրենիքին վրայ, իրենց կոչումին վրայ, ու գոհ էի գործէս, իրենց մէջ արթնցող կայծին տաքութենէն:

Օր մը, մօտակայ գիւղացիներ տղայ մը բերին ինծի զոր ճամբուն եղերքը բռներ էին, միս միսակ քարի մը վրայ հանգչած առնէր: Կորիւնի պէս բան մըն էր. գոռու առատ մազեր ունէր, երկու կողմէն ուռուցիկ

ճակատով, կրակէ աչքերով: Բան մը չէր գիտեր, վայրի տունկի պէս մեծցած՝ ազատ բնութեան մէջտեղ: Մէկ

քանի շարաթ ետքը սկսանք խօսիլ տիեզերքին վրայ, Աստուծոյ վրայ, Յիսուսի վրայ: Ան աչքերը մեզի պիշ՝ մտիկ կ'ընէր հասկնալու տենչով մը որ իր գէմքը կը մթագնէր: Իր կրկնապատկուած ուշադրութենէն կը հասկնայի թէ ամբողջ ցնցում մը կը կատարուէր իր էութեանը մէջ:

— Ըսէ՛, Սաքո՛, դուն ալ բան մը ուզէ

Աստուծոմէ. ի՞նչ կ'ուզես որ տայ քեզի, հարցուցի օր մը:

Գլուխը ծռեց ու պատասխան չտուաւ: Ի՞նչ կ'անցնէր մտքին ալքերուն մէջ: Վայրկեաններ անցան: Կը թողուի զինքը իր ներքին աշխատութեան հետ: Յետոյ մէկէն ի մէկ գլուխը վեր առաւ, իր վառող աչքերը ինծի յառեց, ու ըսաւ.

— Կ'ուզեմ որ խելք տայ ինծի:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ, ծանօթ գրագէտ եւ հրապարակագիր, ծնած Պոլսի 1868ին, գեղեցիկ էջեր հրատարակած է Մասիս հանդէսին, ինչպէս զանազան թերթերու մէջ:

Ի Թ. Դ Ա Ս

Յ Օ Ղ

Կ Ա Ն Ո Ն Ն Ե Ր

257. Յօդ կ'ըսուի այն գիրը կամ մասնիկը, որ գոյականի մը վերջը դրուելով՝ անոր նշանակութիւնը կ'որոշէ կամ ընդհանուր իմաստը մասնաւորի կը վերածէ. Ծաղիկ փրցուցի, ծաղիկը փրցուցի, ծաղիկ մը փրցուցի, ծաղիկս փրցուցի:

258. Յօդը երեք տեսակ է. որոշիչ, անորոշ, դիմորոշ:

259. Որոշիչ յօդ. — Որոշիչ յօդ կ'ըսուին և և գիրերը. մարդը, մեղուն:

260. Ը կը գործածուի բառի մը վրայ, որուն վերջին գիրը բաղաձայն է. սագը, դուռը, սեղանը:

261. Ի ձայնաւորով վերջացող բառի մը վրայ և կը գործածուի, երբ այդ -ը չ'հնչուելով՝ բաղաձայն նկատուի. նաւը, թիւը, հաշիւը:

262. Ն յօդը կը գործածուի բառի մը վրայ, որուն վերջին գիրը ձայնաւոր է. ջորին, մեղուն, բազին:

263. Յ բաղաձայնով վերջացող բառերուն յն կը ջնջուի և Ն յօդը կը դրուի, երբ յն անձայն է. հսկան, հաւաքածո:

264. Ն յօդը կը գործածուի նաեւ բաղաձայնով վերջացող բառերուն ծայրը, երբ էական բային սահմանական ներկան կամ անկատարը յաջորդէ անոնց, ինչպէս նաեւ ու, աչ, իսկ, անգամ չաղկապներէն և ի վեր, ի վար նախադրութիւններէն առաջ. Իրենի տունն էին: Դուռն ամենեւնի հմուտն էս: Քարերն անգամ լեզու ելան: Այդ աղջիկն աչ իրենն է: Երեսն ի վեր ի՞նչ կը նայիս, Լայն:

285. Բայց նախորդ բառին ը յօդը Նի չի փոխու-
ուիր երբ ա՛յ մակբայը յաջորդէ անոր. Խեղճ կիներ ա՛յ
ձանձրացաւ: Տղաք ա՛յ յոգներ եին:

286. Անգամ բառն ալ երբ շաղկապ չէ, իրմէ
առջի բառին ը յօդը Նի չի փոխուիր, այլ կ'ըսուի. Այս
աղջիկներք անգամ մը որ խաղալ սկսին, ա՛յ վերջը չեն
քերեր:

287. Ոտանաւորի մէջ Ն յօդը կրնայ դրուիլ բա-
ղաձայնով վերջացող բառերու վրայ, երբ իրենցմէ վերջը
եկող բառը հ կամ յ բաղաձայնով կ'սկսի, և կամ
ո և է ձայնաւորով.

Խոյնն արօրի մը Ժանգոսած հաւքուն

Հանգիստէն երկար,

Տեսաւ իր եղբայրն որ շողշող փայլուն՝

Դաշէն կը դառնար:

ՈՐՈՇԻՉ ՅՕԳԻՆ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

288. Հասարակ անուններու եզակիին մէջ. —
Հասարակ անունները երբ որոշեալ են, ընդհանրապէս
որոշիչ յօդ կ'առնեն գրեթէ ամէն հոլովի մէջ. գիրքը
պատեցաւ, գիրքը պատեցի, գիրքին եջերը, գիրքին դի-
մեցի, գիրքէն օգտուեցայ. բացառիկ է գործիականը.
գիրքով գրադեցայ:

289. Յոլացական ածականներու ընկերացող գո-
յականները որոնք միշտ որոշեալ են յօդ կ'առնեն ամէն
հոլովի մէջ՝ գործիականէ զատ. Այս մարդը նոր եկաւ,
այն մարդուն գրուիլ, այդ մարդուն հետեւեցայ, այս
մարդէն զոն եմ, այս մարդով գործ չի տեսնուիր:

290. Յոլացակի ստացական ածականներու ընկե-
րացող գոյականները, որոնք միշտ որոշեալ են, որոշիչ յօդ

կ'առնեն ամէն հոլովի մէջ, գործիականէն զատ. Մեր
պարսեզը գեղեցիկ է, ձեր պարսեզը շփեւ եփ, իրենց
պարսեզին դուռը, ձեր պարսեզին հարեցայ, մեր պար-
սեզէն փաղուած ծաղիկներ, ասոնք միայն իրենց պար-
սեզով կը պարծին:

291. Ժամանակ ցուցնող բառերը շատ անգամ
առանց յօդի կը գործածուին, մասնաւոր երբ անկանոն
կերպով հոլովուին. Երեկ գիշերուան անձրեւը, այն տար-
ուրէն ի վեր: Սակայն երբեմն յօդ կ'առնեն, մասնաւոր
երբ ընդհանուր կանոնին համեմատ հոլովուին. Քրիս-
տոսի 1809 թուականին, երկու տարիէն:

292. Ուրիշ և ուն վերջացող ածանցեալ բա-
ռերը շատ անգամ յօդ չեն առներ սեռականի և տրա-
կանի մէջ. Մեր ուրախութեան մեջ, ձեր փորձառու-
թեան դիմում կ'ընեմ, այդ զգացման մի՛ հաւատարմ, այն
յուզման վայրկեանին: Բայց երբեմն կարելի է յօդ
դնել, երբ գաղափարի յստակութեան պէտքը պահանջէ.
Իր զգացմանը մեծութիւնը (երբ իր կը վերաբերի զգաց-
ման). իր զգացման մեծութիւնը (երբ իր կը վերաբերի
զգացման մեծութեան):

293. Երբ յօդ առնող քանի մը բառեր իրարու
կը յաջորդեն, երբեմն անոնցմէ մէկուն յօդ կը ջնջուի
ներդաշնակութեան համար: Փոխանակ ըսելու՝ իր արժի
քաղձանքին հաւելուս, կ'ըսենք իր արժի քաղձանքին հա-
ւելուս: Փոխանակ ըսելու՝ հասարակ անուններուն յո-
նակիին օրհնակներուն մասին, կ'ըսենք՝ հասարակ անուն-
ներու յոնակիին օրհնակներուն մասին:

294. Գիրքերու անունները և գրքի գլուխներու
վերնագիրները երբեմն առանց յօդի կրնան գործածուիլ,
թէև որոշեալ ըլլան. Գործնական փերականութիւն, Մի-
ջին դարու պատմութիւն:

295. Յօդը կը զեղչուի, երբ ուզենք թուումի

մը առթիւ ազդուութիւն տալ նախադասութեան . Հաւեր, բաղեր, սագեր յեցուն եին վայրագաւիրքին մէջ:

296. Կոչականի մէջ, երբեք որոշիչ յօդ չի գործածուիր. Եկե՛ք, տղա՛ք. կեցիր, ո՛վ մարդ:

297. Եօրը, ուրը, ինը, տարը թուական ածականները երբ գոյականաբար գործածուին, իրենց ծայրի ը գիրը յօդի տեղ կը բռնէ և ՚ի կը փոխուի էական բային սահմանական ներկայէն՝ և ու, աղ, իսկ, անգամ չաղկապներէն առաջ. Սա երկու թիւերէն տա՛նք ք ընտրածդ թէ քանի: Եօրն աղ մեկսեղ եին:

298. Կան քանի մը բառեր, ինչպէս աշխարհ, երկինք, ևայլն որոնք առանց յօդի կը գործածուին ընդհանուր իմաստով. Աշխարհ պիտի ծախահարե. երկինք ականաւես պիտի ըլլայ:

299. Մարդ բառը առանց յօդի կը գործածուի երբ անորոշ դերանուն է. Մարդ կ'աւելնայ իր մտածմանը հակառակ խօսելու:

300. Երկու երբ գոյականաբար գործածուի կ'ըլլայ երկուք և յօդ կ'առնէ. Երկուքը մեկսեղ կը խօսեին:

301. Կարգ մը բաղադրեալ բայերու մէջ, բային ընկերացած գոյականը միշտ առանց յօդի կը մնայ. Գիտես աղ, հանգիստ ընել, վախ ազդել, ձեռք ձգել, ևլն:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գ Ա Ն Զ Ը

Ա.Ռ.Ա.Կ

Թովմաս աղբար և բարեկամն իր Արտակ
Քաղաքէն գիւղ կը դառնային յամբընթաց.
Թովմաս տեսաւ պարկ մը ոսկի ոտքին տակ,
Ու գրպանել զայն փութաց:

Ընկերն իսկոյն ուրախութեամբ խանդավառ

Գոչեց. «Ի՜նչ բախտ մեզ համար:

«—Մեզ մի՛ ըսեր, այս գանձը իմն է միայն,
Պոռաց Թովմաս, քանի որ ես գըտայ զայն:»
Արտակ լըռեց, և անբարբառ քայլ առին,
Մինչև հասան խորն անընդոյլ անտառին:
Այնտեղ տեսան երկու զինեալ հրոսակներ
Հրացաննին բռնած կայնած անվեհեր:
Թովմաս աղբար խելքը գըլխէն թոցուցած,
Ըսաւ դողդոջ ձայնով ցած.

«Այս ի՜նչ փորձանք հասաւ մեզ:

«—Մեզ մի՛ ըսեր, գոչեց ընկերն անողոր.
«Քեզի միայն, քանի որ գանձ հուսիմ ես:»
Ու ծառերուն տակէն փախաւ արտորնօք:
Մինչդեռ Թովմաս հոն միայնակ ու անզէն՝
Ոչխարի պէս թողուց որ զինքը խուզեն:
Եւ գողերը կողոպտեցին իր ոսկին:
Արդա՛ր պատիժ ազան մարդու չար խօսքին:

Յաջողութեան մէջ երբ կ'ըլլան անձնասէր,
Դժբախտ օրիդ՝ մէկէն օգուտ մ'ըստասեր:

Զ. Ա.

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

166. Դոց սորվիլ եւ արտասանել այս ոտանաւորը:
167. Նշանակել այս ոտանաւորին մէջ դրուած որոշիչ յօդերը:
168. Հետեւեալ խօսքերը ուղղել փակագծի մէջ նշանակուած հոլովներուն եւ յօդի օրէնքներուն համեմատ.
Ինքնահաւանութիւն (ուղ.) տղիտուծիւն (բացու.) կը ծնի— Բագրիք (ուղ.) երեք զխաւոր մաս (բացու.) կը բաղկանայ, խոյակ (բացու.), բուն (բացու.), պատուանդան (բացու.) — Հնդիկ կին (յբ. ուղ.) նարգիլակ (սեռ.) պատեան (յբ. սեռ.) բնածել (յբ. բցու.) շինուած ծոպ (յբ. հյց.)

կը կրեն իրենց զգեստ (յբ. սեռ.) վրայ — Մարդ (սեռ.) արժանիք (ուղ.) իր սիրտ ու միտք (սեռ.) յատկութիւն (յբ. բցռ.) կը չափուի — Լեռ (յբ. սեռ.) գագաթ (սեռ.) օդ (ուղ.) միշտ մաքուր է — Սպարտացի (յբ. ուղ.) իրենց նորածին մանուկ (յբ. հյց.) եւրոտաս (սեռ.) մէջ կը լուային — Արիստո (սեռ.) Օրլանտո Ֆիլեթիոզո (ուղ.) դիւցազներգական ամէնէն նշանաւոր քերթուած (յբ. բցռ.) մէկն է — Տը Լէբէ աբբայ (ուղ.) հաստատեց խուլ-համր (յբ. սեռ.) դպրոց (յբ. հյց.) — Թովմաս (ուղ.) տեսաւ պարկ մը ոսկի (հյց.) ոտք (սեռ.) տակ — Բէռէթ (ուղ.) շուտ շուտ կը քալէր զլուսն (հյց.) առած կամ (սեռ.) աման (հյց.) — Անօթուծին (ուղ.) աշխատատէր մարդ (սեռ.) դուռ (բցռ.) կը նայի, բայց չի կրնար ներս մտնել — Տիգրան Բ. (ուղ.) երկար տարի (յբ. հյց.) տիրեց Ասորի (յբ. սեռ.) երկիր (տրակ.) — Խոսրով Բ. (ուղ.) շինեց Թուրք քաղաք (հյց.) ու զայն մայրաքաղաք (հյց.) ըրաւ — Հնդկաստան (սեռ.) հայ գաղթականութիւն (ուղ.) Պարսկաստան (սեռ.) հայ (յբ. սեռ.) գաղթականութիւն (սեռ.) մէկ ճիւղ (ուղ.) է:

169. Որոշել հետեւեալ խօսքերուն մէջ գտնուած անուններուն հոլովները.

Բախտէն մերժուած մարդիկ յոյսին կը դառնան — Մեծ արդիւնքները շատ անգամ պզտիկ պատճառներէ յառաջ եկած են — Ի՞նչ պատիւներ ստացած են մարդիկ գեղեցիկ զգեստներով, և սակայն ի՞նչ տառապանքներ կրած են անոնց համար — Եսքիդէս յունական ողբերգութիւնը իր գագաթնակէտին հասցուց — Բնութիւնը մարդուս զէնք տուած չէր, ինքը զայն շինեց — Ինքնակոչ իմաստասէրները ցուրտ մարդիկ են որ հաւասարութիւն կը քարոզեն տիրապետելու գաղափարով:

170. Հարկ եղած տեղերը որոշիչ յօդեր դնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ.

«Իսկ երանելիներու, բանտարկեալներու և բոլոր Հայոց աշխարհի «պատերազմներու մէջ ինկողներու կոնանց ամէնու անուններ չեմ կրնար «Թուել, վասն զի շատերու անուններ չեմ գիտեր: Հինգ հարիւրի չափ ա- «նունով ու անձամբ կը ճանչնամ ոչ միայն մեծամեծ կիներէ այլ և ամէնէ «խոնարհներէ շատեր:

«Ամէնք միահամուռ երկնաւոր եռանդով վառուած նմանեցան անոնց «որոնք հրաժարեցան աշխարհէ: Որովհետեւ Թէ տարէցներ և Թէ երիտա- «սարդներ միեւնոյն հաւատքի առաքինութիւն զգեցան: Զյիշեցին բնաւ «մայրենի ուղատուծեան փափուկ անուն, այլ իբրև այրեր արդէն վարժուած «շինական սովորութեանց բազմատանջ կեանքի, վիշտերու մէջ իրենց համ- «բերութեամբ գերազանցեցին զանոնք:

«Ոչ միայն հոգիով մխիթարուած մնացին յաւիտենական յոյսի անե- «րեւոյթ զօրութեամբ, այլ և մարմնական նեղութեանց ծանր բեռ կրեցին: «Որովհետեւ Թէ և ամէնք ալ ձեռնասուն սպասուհիներ ունէին, յայտնի չէր «Թէ ով էր տիկին և ով աղախին: Ամէնք միօրինակ կը հագուէին, և եր- «ակուր ալ գետնի վրայ կը պառկէին: Ոչ մէկ միւսի անկողին կը ձգէր, վասն «զի չէին ուզեր իրենց անկողիններ իսկ իրարմէ զանազանել: Միեւնոյն «Թուիս գոյն ունէին փսիւթները, և սնարներու բարձեր բոլոր ալ նւէին:»

Ե.Ղ.ԻՇԷ:

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Վերի ոսանաւորին նիւթին վրայ ձեր կողմէն պատ- «մութիւն մը հնարեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք զայն բնդարձակ ման- «րամասնութեամբ, անձնասիրութեան «սգեղութիւնը երեւան հանելով:

Լ. ԴԱՍ

ՈՐՈՇԵԻՉ ԵՕԳԻՆ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

(Շարունակութիւն)

302. Հասարակ անուններու յոյճակիին մէջ. — Աշխարհաբարի մէջ գործածուած գրաբարի ձեւով յօք-նակի ուղղականները, սեռականները, տրականները եր-բեք յօք չեն առներ, նոյն իսկ յատկացուցիչն ետքը. Այն քաղաքացի, որուն վրայ խօսեցանք: Բողոքականաց ազգա-պէսը: Տղոց դասերը: Կանանց իրաւունքը:

303. Ընդհանուր կանոնին համեմատ հոլովուած բառերու մէջ, ամէն հոլով յօք կ'առնէ բաց ի գործիա-կանէն. Մեր սիրտերուն մէջ, ձեր բարիքներէն զգածուած, անոնց առաջինութիւնները յիշեցով:

304. Գոյականաբար գործածուած բոլոր բառերը յօք կրնան առնել, իբր եզակի կամ իբր յօքնակի:

Ածական. — Դեղեցիկը, բարին, ճշմարիտը բա-ցարձակ չեն:

Դերանուն. — Պայրընի գործերուն մէջ՝ եւն է որ կը սիրապէսէ:

Բայ. — Խմելը եւ ծխելը վնասակար ունակութիւն-ներ են:

Դերբայ. — Զինքը տեսնողը կը համարի իրեն:

Մակբայ. — Այո՛ն այո՛, եւ ո՛չը ո՛չ:

Շաղկապ. — Բայցերը միշտ կասկած կուտան ինծի:

Զայնարկութիւն. — Աւսն ու ո՛նք, երբ շատ կը կը գործածուին, մտքի տարաբան կը յայտնեն:

305. Յատուկ անուններու եզակիին մէջ. — Յա-տուկ անունները աւելի քիչ անգամ յօք կ'առնեն քան թէ

հասարակ անունները, որովհետեւ ինքնին արդէն բաւա-կան որոշեալ են. Մեկեմա կը քաջալերէր գրագետները:

306. Յատուկ անունները սովորաբար բնաւ յօք չեն առներ ուղղականի եւ գործիականի մէջ. Եզնիկ հայ մասեմագիր մըն է: Դերման գրականութիւնը Կոթեով եւ Շիրերով կը պարծի:

307. Յատուկ անունները միշտ յօք կ'առնեն հայ-ցականի մէջ, երբ սեռի խնդիր են. Անգղիացիք գրաւեցին Թրանսկապը:

308. Սեռական, տրական, բացառական հոլովն-րուն մէջ յատուկ անունները չատ անգամ յօք չեն առ-ներ. Էսիւրնի գիտերուն քիւր կը հասնի վեց հարիւրի: Ոչ մեկ նկարիչ կը նմանի Տիֆոնեի, որ ոտքերով կը նկարէր թէ չունենալուն համար: Լեոն Կամպերայէ ետքը, Ֆրանսա ոչ ոք ունեցաւ որ հաւասարէր անոր պերճախօսութեան:

309. Սեռական, տրական, բացառական հոլով-ները միշտ յօք կ'առնեն ընտանեկան խօսակցութեանց մէջ. Գեորգին տունը իմինքս մեծ է: Ասրիներն նայէ: Եւ Մարիեն չեմ վախմար:

310. Աստուած բառը, երբ նշանակէ տեղեւորի արարիչը, յօք չ'առնէր երբեք, նոյն իսկ հայցականի մէջ. Աստուած պաշտէ, Աստուծոյ կամքը, Աստուծու վախմար, Աստուծոյ դիմել:

311. Երբ յատուկ անունն մը առաջ յատկացու-ցիչ մը կամ ածական մը գայ, յատուկ անունը, գոր-ծիականն զատ, ամէն հոլովի մէջ յօք կրնայ առնել, Իս-րայէլի Աստուածը, խնկարէր Արարիան, ծաղկատիւն Փրորան, խնամուն Արեւմտեան, Սիւնայի Մովսէսը: Այս պարագաներուն մէջ՝ երբ յատուկ անունը գրաբարի ձե-ւով հոլովուած է, երբեք յօք չ'առնէր. Արմաշու Աս-տուածածնայ պատկերը: Մեծախարքաւ Անգղիոյ տեսնա-կան վիճակը:

312. Աղգերու անունները միշտ հասարակ անուններու պէս յօդ կ'առնեն. Հայր, Յոյնէն, Լայլն:

313. Երբեմն յատուկ անունները իրենցմէ առաջ անբաժան ածական մը կ'ունենան որ իր վրայ կ'առնէ միշտ և յօդը. Մեծն Աղեփասնորի պատերազմները, Սուրբն Սահակ: Այս պարագային յատուկ անունը երբեք յօդ չ'առնէր, և չ'ըսուիր. Մեծն Աղեփասնորի պատերազմները, Սուրբն Սահակը:

314. Երբ յատուկ անուն մը իրմէ ետքը անբաժան ածական մը ունի, այդ ածականը յօդ կ'առնէ ամէն հոլովի մէջ գործիականէ զատ. Յոք Երանելիէն, Յովսէփի Գեղեցիկին:

315. Յատուկ անուններու յոգնակիին մէջ. — Այս յօդնակիները ճիշդ հասարակ անուններու յօդնակիներուն կը հետեւին. երբ ընդհանուր կանոնին համեմատ կը հօլովուին յօդ կրնան առնել. Կոնփուռներուն գործերը, Պուրպոններէն ետքը: Իսկ երբ գրաբարի ձեւով կը հօլովուին յօդ չեն առնէր. Կարնեցոց կողմէ: Ակադեմականաց ժողով: Ս. Հովսիսիմեանց վանք:

ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ

ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԱԾ ՆԱԽԱՆՁ

Նախանձը սոսկալի թոյն մըն է որ կրնայ մարդուս կեանքը դառնացնել և տանջանքներու մատնել: Այսպէս է նաև ցանկութիւնը, և այս երկու չար կիրքերը շատ մօտ են իրարու. փոքրիկ երանգ մը միայն կայ իրենց միջև. ցանկացող սիրտը ուրիշին բարիքին տենչալով կը տառապի, մինչդեռ նախանձտը միշտ սարսափի մէջ է որ իր ունեցած բարիքը կը յափշտակեն ձեռքէն:

Երբ նախանձի առարկան մօր մը սէրն է, զայն կորսնցնելու վախը ահուելի տանջանք մըն է, և պէտք է խղճալ այն տղոց վրայ որոնց հոգին այդ սպառիչ անձկութեամբ կը փոթորկի:

Ես ճանչցած եմ փոքրիկ աղջիկ մը, Արսինէն որ զարհուրելի կերպով կը նախանձէր իր զարմիկէն, Սիրանէն: Այնքան կը նախանձէր, որ ոչ կերակուր կ'ուտէր, ոչ քուն կը քնանար. այնքան կը նախանձէր որ ատելութիւն կ'զգար այդ անմեղ արարածին նկատմամբ որ անգիտակցաբար այդ ահարկու խռովքը յարուցած էր իր հոգւոյն մէջ:

Եւ Սիրան այնքան բարի էր, այնքան հեղահամբոյր, այնքան անուշիկ, և այնքան ալ դժբախտ որ կարելի չէր զինքը ատել... Մեռած էին իր ծնողքը իր այն տարիքին մէջ ուր մարդ ամէնէն աւելի պէտք ունի գործունքի և պաշտպանութեան, ու ինքը մինակ մնացեր էր աշխարհի վրայ:

Բարեբախտաբար հօրաքոյր մը ունէր, Արսինէին մայրը, Տիկին Փառէնը, որ գլխավոր հէք որբուկին վրայ, քովը առաւ զայն:

«Նայէ՛, ըսաւ իր աղջկանը, քուրիկ մը բերինք քեզի. ա՛լ մինակ չալիտի մնաս:»

Սակայն Արսինէ առաջին վայրկեանէն իսկ ցուրտ ընդունելութիւն մը ըրաւ իր զարմիկին: Ինքը չար չէր, ընդհակառակը, սակայն շատ ինքնուրոյն և շատ ջղուտ կազմուածք մը ունէր: Կը սիրէր իր մայրը եռանդագին հրայրքով մը, և միմիայն զայն կը սիրէր աշխարհի վրայ: Երկար տարիներէ ի վեր մեռած էր իր հայրը, ու չէր կրնար ըմբռնել որ կարելի ըլլայ իրենց փոխադարձ սէրէն փոքրիկ փչրանք մը նուիրել ուրիշին: Ուստի շատ դժբախտ եղաւ տեսնելով օտարի մը մուտքը իրենց կեանքին մէջ:

Տիկին Փառէն ուշադիր գորովանք մը ցոյց կու տար իր փոքրիկ եղբոր աղջկան՝ մոռցնելու համար անոր կրած տառապանքը, և Սիրան որ շատ գուրգուրացող սիրտ մը ունէր, օր ըստ օրէ աւելի կը կապուէր անոր, և ճշմարիտ զաւկի մը ազապատանքովը կը շաղապատէր զայն:

Իրենց սրտազեղման տեսարանը տանջանք մը դարձաւ Արսինէին համար. ամէն սիրալիւր բառ չարանք մը, իւրաքանչիւր գգուանք վէրք մըն էր: Ի զուր մայրը իր աղջկան հետ գլուխը իր ձեռքերուն մէջ կ'առնէր և համբոյրներով կը ծածկէր զայն. չար մտածումները այդ սիրուն ճակտին ներքեւ դարանած՝ չէին ուզեր հեռանալ: Ի զուր Սիրան անհուն գորովանքով ու հաճոյակատարութեամբ կը պարուրէր իր զարմիկը, Արսինէն չոր բառով մը կամ բիրտ նայուածքով մը անոր բոլոր փութկոտութիւնները ի դերեւ կը հանէր, կարծես ըսել ուզելով. «Այդ ձեւերէդ չեմ խաբուիր. դուն գող մըն ես որ մօրս սէրը կը խլես ինձմէ:»

Եւ հրէշային բան մը կ'երեւար իրեն Սիրանին ներկայութիւնը իրենց տանը մէջ: Ահա՛ այսպէս կիրքը կը թիւրէ ամէնէն ուղիղ դատողութիւնը, այսպէս կը բնազեղծէ ամէնէն փափուկ զգացումները, ու կ'ալլափոխէ ամէնէն աղնիւ արարքները:

Որպիսի աղէտքի մը պիտի յանգէր օր մը այս անարդար, յարաճուն ատելութիւնը, կարելի չէր գուշակել. սակայն անակնկալ դէպք մը անուելի մտահոգութեանց մատնեց Փառէն ընտանիքը, և իրերու կերպարանքը փոխեց:

1865ի վերջն էր. Ասիոյ խորերէն Քօլերայի համաճարակ մը մտաւ Պոլսոյ մէջ, և կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ ամէն կողմ: Անհամար զոհեր կը տանէր ամէն օր, ահ ու դողի մատնելով բոլոր բնա-

կիչները: Ամբողջ տուններ ամայացան և գերեզմանոցները լեցուեցան:

Տիկին Փառէնի տունն ալ զարնուեցաւ աղէտքէն. Արսինէն համաճարակէն բռնուելով անկողին ինկաւ: Ծառաները փոխանցումէ վախնալով, ձգեցին փախան, և հէք մայրը Սիրանին հետ առանձին մնաց հիւանդին քով:

Մայրական սէրը կնոջ մը ուժերը կը տասնապատկէ, կ'ըսեն, սակայն ամէն բան սահման ունի, և Տիկին Փառէն թերեւս պարտասէր իր խոնջէնքին բեռան տակ, եթէ փոքրիկ աղջիկը ձեռնտու չըլլար իրեն այս դժնդակ պարագային մէջ: Հակառակ իր մատղաշ տարիքին, Սիրան բնաւ չվախեցաւ, և եթէ վախցաւ իսկ, յայտնի չըրաւ: Կաղբուրուած, խթանուած, ելեկտրացած Արսինէն ազատելու կամքով, գիշեր ցորեկ պատրաստ կը կենար, և իր ազապատանքը միշտ հանճարեղ միջոց մը կը թելադրէր իրեն սփոփելու համար դժբախտ հիւանդը: Յուսահատ պայքար մը կը մղուէր մահուան և այդ երկու անձնուէր արարածներուն միջեւ. և Աստուած օգնեց իրենց. փոքրիկ աղջիկը ազատեցաւ:

Իր տառապագին ժամերուն, Արսինէին աչքէն չէր վրիպած այն մեծ անձնուիրութիւնը որով կը խնամէր զինքը Սիրան, և ատելութիւնը իր սրտին մէջ տեղի տուած էր երախտագիտութեան խորունկ զգացումի մը:

Օր մը, ամէն վտանգ անցնելէ ետքը, նորաբոյժ հիւանդը կը խօսէր իր զարմիկին հետ որ իր անկողնին ծայրը նստած էր իր քով:

— Որքան բարի եղար ինձի համար, կ'ըսէր անոր. ուրեմն շատ կը սիրես զիս:

— Ամենեւին, պատասխանեց Սիրան չարաճճի ժպիտով մը, ես հօրաքոյրս կը սիրեմ:

— Ո՛հ, չա՛ր, մայրիկս շատ կը սիրես:

— Անշուշտ, քեզմէ աւելի ե՛ս կը սիրեմ զինքը :
— Ի՞նչ կ'ըսես :

— Անշուշտ, ըստ որում դուն չես ուզեր որ անիկա երկու աղջիկ ունենայ զինքը սիրելու համար :

Արսինէ իրեն տրուած դասը հասկցաւ : Աչքերը արցունքով թրջուած, իր սրտին վրայ սեղմեց Սիրանը :

— Իրաւունք ունիս, սիրելիս, ըսաւ զայն համբուրելով, այսուհետեւ երկու քոյր պիտի ըլլանք, և միասեղ պիտի սիրենք մեր մայրը :

Հ Ր Ա Շ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

171. Պատմել տալ այս հատուածը ղասարանին մէջ :

172. Աւելորդ որոշիչ յօդերը վերցնել հետեւեալ խօսքերուն մէջէն.

Հայ պատմագիրներ իմաստասէր անունը կու տան Դաւիթ Անյաղծին : — Յրանքը ինչին կը պարտինք շանթարգելին գիւտը : — Նեղոսը կ'արգասաւ լորէ և զիպտոսին հողերը : — Զեթունցիքը քաջասիրտ ժողովուրդ մըն են : — Բոլոր Հելլէնքը կ'զմայլէին Նեստորին խոհեմութեանը. Աթիլէսին քաջութեանը և Ողիսեւսին իմաստութեանը վրայ : — Հեփեստոսը կը դարձնէր Արամազդին շանթերը : — Ահա՛ Պիւֆօնին ամենամիշտ մէկ խորհրդածութիւնը. ճերմակ մարդը Եւրոպային մէջ, ղեղինը Ասիային մէջ, սեւը Աֆրիկէին մէջ, կարմիրը Ամերիկային մէջ միեւնոյն մարդն է իր կլիմային զոյնովը երանգաւորուած : — Արշակունի առաջին թագաւորն է Վաղարշակը, և վերջինն է Արտաշէրը : — Երբ տեսնես որ ծառերը ծիլը կ'արձակեն, կը հասկնանք թէ գարունը է : — Յդուի օրինակը բարի օրինակին չափ օգտակար է : — Օր մը, զարմանքով կը հարցնէին շիկահաւին թէ ինչպէս կ'ընար միեւնոյն ուշադրութեամբը մտիկ ընել սոխակին գեղարուեստական հնչիւնները, և թռածակին սուր և աններդաշնակ աղաղակները : «Մէկը կը սորվեցնէ ինձ, պատասխանեց, թէ ինչպէս պէտք է երգեմ, և միւսը՝ թէ ինչպէս պէտք է երգեմ» :

173. Որոշիչ յօդ դնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ ուր որ հարկ է, եւ ջնջել զայն ուր որ աւելորդ է.

Կենդանի բնութիւն բեղմնաւոր է. կամիլ մը ջուր թագաւորութիւն մըն է որ միջատներուն խուռն բազմութիւն մը կը պարունակէ. ծառի մը տերեւ փոքրիկ աշխարհ մըն է ուր կը բնակին բազմաթիւ անտեսանելի որդիկները.

բնագէտներ գտած են զանազան կարծիք քարերուն մէջ աննշմարելի կենդանիներ անզգալի դատարկութեանցը մէջ պահուլտած :

Գիտունները կ'ըսեն թէ մեր բնական վայրեր ժամանակու ծածկուած էին ծովու ջուրերովը : — Հայեր ունեցած են իրենց յատուկ ղիւցագնական վէպը՝ Թուրքեաց երգեր անունովը, որոնց ղիւցագններ են Առիւծաձև Մեծ Մհեր, Սասունցի Դաւիթ, Զէնով Յովնան, Գեռի Թորոս, Յուան Վիգոյ ու Փաքր Մհեր : — Հասակին բարձրութիւն, ձեւին վայելչութիւն, մարմնոյն ճկնութիւն, ղէմքին գեղեցկութիւն, շարժումներուն ազատութիւն ստորադաս են հոգւոյն յատկութիւններէ : — Կը նախընտրենք մարդուն խելք ղէմքէ, քաջութիւն ուժէ, սրտին ղզացումներ մարմնոյն հրապոյրներէ : — Միշտ յիշեցէ՛ք այն առած որ կ'ըսէ. «Համր եղի՛ր երբ տուած ես. խօսէ երբ ընդունած ես» :

174. Շինել տասը խօսքեր անոնց մէջ գործածելով որոշիչ յօդը, տըրուած զանազան օրէնքներուն համեմատ :

Շ Ա Ր Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Գրել պատմութիւն մը վերոգրեալ հասուածին հետեւողութեամբ, երեւան հանելով նախանձոս մարդուն տառապանքները, անոր ազդած ղզուանքը, եւ անկէ յառաջ եկած ղխուր հետեւանքները :

Լ Ա . Դ Ա Ս

Ա Ն Ո Ր Ո Շ Ե Օ Դ

316. Անորոշ յօդն է մը կամ մըն:

317. Մը կը գործածուի ամէն անունի առջև անորոշ իմաստ մը տալու համար անոր, ինչպէս Դիրք մը տնէր ինծի: Կաղաւար մը գնեցի: Նոր գաղափար մը պէտք է յայտնել:

318. Մըն կը գործածուի էական բային սահմանական ներկային և անկատարին բոլոր դէմքերուն, և ալ շարկապին առջև, ինչպէս Ազնիւ անձ մըն եւ դուք: Անարկու տեսարան մըն եւ այն: Մեր աշխատութեան վրայ ուրիշ մըն ալ աւելցաւ: Մեծ անձնաւորութիւն մըն ալ կորսնցուցինք:

319. Ոտանաւորի մէջ մընին ըը կրնայ ջնջուիլ, երբ իրմէ ետքի բառը ձայնաւորով սկսի.

Ձմեռ մ'ալ անցաւ, ձրմեռ մը գրուարք,

Տարի մ'անըտնուէր մեր կեանքին հանդարտ:

320. Անորոշ յօդը ընդհանրապէս եզակի գոյականի քով կը գործածուի, բայց կրնայ դրուիլ նաեւ բացառապէս.

1. Յոքնակի գոյականի մը քով. Ես հոն բաներ մը կը տեսնեմ: Անանկ խօսքեր մը շեցի:

2. Մակբայաբար գործածուած ածականներու քով. Աղէկ մը հաւնոգեցի:

3. Չափ կամ քանակութիւն ցոյց տուող մէկ քանի ածականներու քով. Քիչ մը շունչ առնեմ: Շատ մը պտուղ գնեցի:

321. Դիմորոշ յօդ. — Դիմորոշ յօդերն են ., Դ, և կամ ը, և երեք տեսակ են.

Ա. Անձնական դիմորոշ յօդ, որ կը գործածուի իբր անձնական դերանուն. Ես՝ ստորագրեալս, կամ պարգապէս ստորագրեալս, մեզ՝ Հայերուն, կամ Հայերուն, դուք՝ Պոլսեցիք, կամ Պոլսեցիք: Իբր անձնական դիմորոշ յօդ կը գործածուին միայն ., և Դ, բայց ոչ ը կամ և:

Բ. Ցուցական դիմորոշ յօդ, որ կը գործածուի իբր ցուցական ածական. Շաքրուս մեք (այսինքն՝ այս շաքրուս մէջ), աշխարհիս վրայ (այսինքն՝ այս աշխարհի վրայ), երկրիս անկեմք մեծ շէնք, և այլն: Իբր ցուցական դիմորոշ յօդ կը գործածուի միայն ., բայց ոչ Դ, և կամ ը:

Գ. Ստացական դիմորոշ յօդ, որ կը գործածուի իբր ստացական ածական. Տունս, տունդ, տունը կամ այգին, այսինքն՝ Իմ տունս, քու տունդ, իր տունը կամ իր այգին:

322. Ի, ., ., և երբ չվերջացող եզակի կամ յօքնակի սեռականներն ու տրականները, ինչպէս գործիականը, որոնք որոշիչ յօդ չեն առնել, դիմորոշ յօդ կրնան առնել. Ձեռքովը գրած է (իր ձեռքով), միջամտութեանը դիմեցին (իր միջամտութեան):

323. Երբեմն դիմորոշ յօդը յատկացեալին վրայ կը դրուի փոխանակ յատկացուցիչին վրայ դրուելու. Ձեռքի գաւազանս (փոխանակ՝ ձեռքիս գաւազանը): Երթալու ասեմք (փոխանակ՝ երթալուդ ասեմք):

324. Յատկացուցիչները յատկացեալին դիմորոշ կամ որոշիչ յօդը իրենց վրայ կ'առնեն երբ յատկացեալը զեղչուած է. այս պարագային՝ որոշիչ կամ դիմորոշ յօդէն անմիջապէս առաջ և տառը կը մտնէ. Ձեռքիմս (փոխանակ ըսելու՝ ձեռքի մասնիս), ձեռքիմդ, ձեռքիմը, Պետրոսիմը, այս տարուանը, մեր ձեռքիմը, ձեր ձեռքիմը, իրենց ձեռքիմը:

325. Այս ձեւը ունեցող յատկացուցիչները ուղղակիան նկատուելով կրնան հոլովուել հետեւեալ ձեւով.

- Ո. Ն. Ձեռքինը Ձեռքինները Իրենց ձեռքինը Իրենց ձեռքինները
Ս. Տ. Ձեռքինին Ձեռքիններուն Իրենց ձեռքինին Իրենց ձեռքիններուն
Բ. Ձեռքինէն Ձեռքիններէն Իրենց ձեռքինէն Իրենց ձեռքիններէն
Գ. Ձեռքինովը Ձեռքիններովը Իրենց ձեռքինով Իրենց ձեռքիններով

Այսպէս կը հոլովուի. ձեռքինս, ձեռքիններս, մեր ձեռքինը, մեր ձեռքինները, ձեռքինդ, ձեռքիններդ, մեր ձեռքինը, մեր ձեռքինները:

326. Այս ձեւերուն գործածութիւնը շատ անգամ նախադասութիւնը կը ճապաղէ, ուստի, այս պարագային, լաւագոյն է բառերը կրկնել: Փոխանակ ըսելու Ագարակապէսներուն շունը մշակներունն մեծ է, լաւագոյն է ըսել Ագարակապէսներուն շունը մշակներուն շունէն մեծ է:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ

ԱՆՁՆՈՒԻՐՈՒԹԻՒՆ

Անձնութիւնը ուրիշներու համար ապրելու զիւրացանութիւնն է: Բոլոր առաքինութեանց մէջ, թերեւս միակ անշահախնդիրն է. միւսները, բարեպաշտութիւնն անգամ, չահու ալնկալութեամբ կը կատարուին: Սիրել ընկերը, պատիւէն զատ՝ ամէն բան զոհել անոր, օգնել անոր ամէն պարագայի մէջ, ամէն տեղ, նիւթապէս և բարոյապէս, օգնել, ոչ տհաճութեամբ, այլ տեսակ մը հեշտութիւն զգալով. հաց տալ անոր երբ աղքատ է, խրատ տալ անոր երբ շուարած է, յոյս տալ անոր երբ վհատած է, լոյս տալ անոր երբ մոգէտ է, զգալ ինչ որ ան կ'զգայ, սիրել ինչ որ ան կը սիրէ, կատարել ինչ որ

ան կը բաղձայ, զոհել ամէն բան ընկերիդ կամ ընկերներուդ և կամ ամբողջ ընկերութեան համար. զոհել հանգստութիւն, զոհել ճոխութիւն, զոհել երջանկութիւն, զոհել մինչև անգամ իր կեանքը: Այս ամէնը իրեն պարտք կը սեպէ անձնուէրը, և կը փութայ վճարել եռանդով, ինչ աւելի վսեմ, ինչ աւելի երկնային քան այս զգացումը:

ՄԻՆԱՍ ԶԵՐԱԶ

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

175. Որոշել այս ընթերցումին որոշիչ, անորոշ եւ դիմորոշ յօդերը
176. Մէյ մէկ անորոշ կամ որոշիչ յօդ դնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ պէտք եղած տեղերը:

Աշխատող մարդու ժամանակը միշտ կարճ կ'երեւայ — Սրտի տէր անձ կ'ընտրէ հիւղակ պարկեշտ կեանքի հետ. անսիրտ մայր ալ կը փափարի ունենալ ապարանք փոթ չէ թէ հոն իրեն հետ ապրին շատ մոլութիւններ — Ինչ երկար կ'երեւայ զիշեր քուն չունեցող անձի համար — Սոկրատ կ'ըսէր. «Թո՛ղ ունենամ տնակ շատ ճշմարիտ բարեկամներով լեցուն» — Այնպիսի կերպով երեսնայեցար որ վախցայ — Կը նախընտրեմ քիչ պակաս ուսում և քիչ աւելի համեստութիւն — Շատ անգամ զեղեցկութիւն փորձանք է անխելք կանանց քով — Ներեցէր որ կարծիք ալ ես յայտնեմ — Ճշմարիտ քոյր եմ ես իրեն համար — Յաւանդոտ աղջիկ չեմ կրնար սիրել, եթէ նոյն իսկ իմա ըլլայ — Խնամքով պատրաստուած գործ հաճոյք կը պատճառէ ուղղամիտ մարդոց, և նախանձ կ'ողգէ նենգամիտներու:

ՄԻՆԱՍ ԶԵՐԱԶ, հայ գրագէտ, ծնած Կ. Պոլիս 1852/ին. Իր երկերն են Դրական Փորձեր, Ազգային Դաստիարակութիւն, Եւայլն երկար տարիներ եւրոպա ապրած եւ ֆրանսերէն գրուածքներ հրատարակած է:

ՅՕԴԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Իր տգիտութեամբ համեստ մարդ մը իր գիտութեամբ հպարտ մարդէն աղէկ է: — Բաաներորդ դարուս շրջանը 2000ին վերջը պիտի աւարտի: — Այս թաշկինակը դուռն ա՛ռ, գրպանինդ ինծի՛ տուր: — Մենք՝ աշակերտներս՝ որքան ալ յառաջագոյն ըլլանք, դեռ շատ անփորձ ենք: — Բու միտքդ կրնայ զգացմանցս խորը թափանցել, բայց չի կրնար երբեք զանոնք խախտել: — Դուք՝ պզտիկներդ՝ պէտք է աւելի մտիկ ընէք քան թէ խօսիք: — Փոխանակ գլխարկնիս զարդարելու, գլուխնիս զարդարենք: — Դիմացի նստարանը քուկդ է, քովինդ ալ իմս է: — Տեղույս բնակիչները շատ ընթերցասէր են: — Կեանքերնուդ մէջ մի մոռնաք թէ ստաւ խօս մարդը կրնայ շատ մը խարդախ գործեր ընել: — Կեանքը պատրանքներու շարք մըն է:

Մարդ մը

մարդէն

դարուս

2000ին

վերջը

թաշկինակը

գրպանինդ

աւակներս

միսդ

զգացմանցս

խորը

պզտիկներդ

գլխարկնիս

զլուխնիս

նստարանը

բուկդ

մը անոռն յոյ մարդուն:

ն որոշի յոյ:

ս ցուցական դիմոռն յոյ:

ն որոշի յոյ:

ը որոշի յոյ:

ը որոշի յոյ:

դ usag. դիմոռն յոյ:

ս անձնական դիմոռն յոյ:

դ usagական դիմոռն յոյ:

ս usagական դիմոռն յոյ:

ը որոշի յոյ:

դ անձնական դիմոռն յոյ:

ս usagական դիմոռն յոյ:

ս usagական դիմոռն յոյ:

ը որոշի յոյ:

դ usagական դիմոռն յոյ:

բուկնդ

իմս

Տեղույս

Կեանքերնուդ

մարդը

սա մը

Կեարքը

սարք մըն

դ usag. դիմոռն յոյ:

ս usagական դիմոռն յոյ:

ս ցուցական դիմոռն յոյ:

դ usagական դիմոռն յոյ:

ը որոշի յոյ:

մը անոռն յոյ շահին:

ը որոշի յոյ:

մըն անոռն յոյ շարքին:

177. Սորվիլ այս լուծումը:

178. Լուծել հետեւեալ ոտանաւորին անուններն ու յոյները:

ՋՈՒՐԻՆ ԶԱՅՆԸ

Զըմեռ գիշեր է. կ'անցնիմ փողոցներէն գիւղին ուր Մութը կաղմեր է ցուրտին հետ, սև դանդուած մը վայրի. Թանձրը ճնշում մը կ'զգամ մթնոլորտին մէջ Թափուր. Ծարաւի եմ տեսնելու՝ խաւարէն աչքս կ'այրի:

Կեանքի շարժում մը, կայծ մը կը պրպըտեմ. բայց ի զո՛ւր, Ոչինչին մէջ հալեր է յետին նըշոյլը բարի. Ոչ ծրփանք մը կայ հովի, ոչ չըշուկ, ոչ իսկ սարսուռ. Իմ ոտնաձայնս ալ ձիւնին փափկութեան մէջ կը մարի:

Բառսին սև հիմերը գլխուս վըրայ կը փչին: Փախիլ կ'ուզեմ՝ ընդհանուր մեռելութեան մէջ՝ վերջին Ապրողը ես ըլլալու գաղափարէն ահաւոր:

Յետոյ, յանկարծ արծաթէ բարակ ձայն մը հեռաւոր Կու գայ ուղեղս փրկել մղձաւանջէն սարսափի: Ո՛հ, կեանքոտ վազքը ջուրին՝ որ աղբիւրէն կը թափի:

ԺԱԿ ՍԱՅԱԳԱՆԱՆ

ԺԱԿ ՍԱՅԱԳԱՆԱՆ, երկտասարդ բանաստեղծ եւ հրապարակագիր, որ թերթերու մէջ հրատարակած է ոտանաւորներ ու սրամիտ յօդուածներ, Վիպակ մըն ալ հրատարակած է մասնաւոր հատորով մը:

Լ Բ . Դ Ա Ս

Ա Ծ Ա Կ Ա Ն

Կ Ա Ն Ո Ն Ն Ե Ր

327. Ածականը բառ մըն է, որ գոյականի մը հետ կը գործածուի՝ անոր մէկ հանգամանքը ցոյց տալու կամ զայն որոշելու համար:

328. Ածականները ոչ թիւ ունին ոչ հոլով, և յօդ չեն առներ. Փոքրիկ գրիչը, փոքրիկ գրչեն, փոքրիկ գրիչներուն, փոքրիկ գրիչներով:

329. Ածականները երբ առանձին գործածուին, այն ատեն գոյականի տեղ կ'անցնին, և անոր բոլոր փոփոխութիւնները կը կրեն, ինչպէս բարին, բարիեն, բարիները, ևայլն:

330. Հինգ տեսակ ածական կայ. որական, քանակական, ստացական, քուական, անորոշ:

331. Որական ածական. — Որական ածականը գոյականի մը որպիսութիւնը կը ցուցնէ. Առաքինի մարդ, աշխատասէր տղայ:

332. Որական ածականը երեք աստիճան ունի. դրական, բաղդատական, գերադրական:

333. Դրական աստիճանը՝ առանց բաղդատութեան՝ առարկային ինչպէս ըլլալը կը ցուցնէ. բարձր, փոքր:

334. Բաղդատական աստիճանը երկու առարկաներ իրարու հետ համեմատելով՝ ցոյց կու տայ մէկուն առաւելութիւնը, հաւասարութիւնը կամ նուազութիւնը:

335. Բաղդատականը երեք է.

1. Երբ «առաւելութիւն» նշանակէ, երկու ձեւով կ'ըլլայ. Ա. Գոյն յետադաս մասնիկով. բարձրագոյն,

փոքրագոյն: Բ. Աւելի մակբայով. աւելի ծանր, աւելի փոքր:

2. Երբ «հաւասարութիւն» նշանակէ, այնքան, նոյնչափ կամ նոյն իմաստը ունեցող մակբայներով, կամ չափ նախադրութեամբ կը կազմուի. Այս քարը նոյնչափ ծանր է որչափ այդ քարը: Այս տունը այդ տան չափ փոքր է:

3. Երբ «նուազութիւն» նշանակէ, նուազ մակբայով կը կազմուի. նուազ ծանր, նուազ փոքր:

336. Առաւելութիւն կամ նուազութիւն ցոյց տուող բաղդատականները կը կազմուին նաեւ պարզապէս բացառական խնդիր առնելով. իրմէ գեղեցիկ, քրոջմէդ ազնիւ:

337. Երբ բաղդատութեան առարկան ածական մը կամ մակբայ մըն է, աւելի քան կամ աւելի քան քէ կը գործածուի, ինչպէս Այս գիրքը աւելի զքուեցունցիք է քան քէ օգտակար. իր հասակը աւելի կարճ կ'ըստուի քան երկար: Այս պարագային չ'ըսուի երբեք՝ օգտակարեւելի զքուեցունցիք. երկայնեւելի կարճ:

338. Առաւելագոյն նշանակող բաղդատական գոյն մասնիկը երբեք չի գործածուիր բուն աշխարհաբար ածականներու վրայ, և չ'ըսուի երբեք. աղեկագոյն, աղուորագոյն, գեշագոյն, պզտիկագոյն, պաղագոյն, խենդագոյն, ևայլն:

339. Ընտր ածականին բաղդատականը կ'ըլլայ աւելի ընտիր կամ ընտրեղագոյն և ոչ ընտրագոյն:

340. Գերադրական աստիճանը ցոյց կու տայ թէ առարկայ մը իր բոլոր նմաններէն գերազանց կամ ստորին է: Գերազրականը չորս ձև ունի.

1. Ամեն բառով բարդութեամբ. ամենածանր, ամենաբարձր:

2. Ամեն բառին բացառականով. ամենէն ծանր, ամենէն բարձր:

3. Ածականը կրկնելով . աղէկին աղէկը, գեշին գեշը :
4. Կրկնութեան մէջ գիր մը փոխելով . ճեղի ճեղ-
ւակ, կառ կարմիր :

341. Բուն աշխարհաբար ածականները պէտք չէ
ամեն բառով բարդել . լաւագոյն է ըսել ամենեւնի պզտիկ
քան թէ՝ ամենապզտիկ, ամենեւնի գեշ քան՝ ամենագեշ,
ամենեւնի պաղ քան՝ ամենապաղ, և այլն :

342. Ձայնաւորով սկսող ածականները ամեն
բառին հետ բարդութեամբ գերադրական ընելու չէ .
պէտք չէ ըսել . ամենանոյշ, ամենագնիւ, ամենառոյգ :

343. Ածականին նշանակութիւնը աստիճան մը
կ'աւելնայ կամ կը պակսի կեկ մասնիկով . մանրկեկ ,
ծանրկեկ , խոշորկեկ , շահկեկ , շայնկեկ , և այլն : Մեծ
բառին առջև փոխանակ կեկի՝ կակ կը դրուի . մեծկակ :

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐԻԿԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Պառաւ պարիկ մը տեսայ շատ տըխուր .

Վաղելով կ'երթար չեմ գիտեր դէպ' ուր .

Եւ ըսի իրեն . «Մնչո՞ւ կը վաղես .

Վայրիկ մը կանգ ա՛ռ . մի՛ լըքեր ըզմեղ »

«Ո՛հ , թո՛ղ որ մեկնիմ , գոչեց անհամբեր ,

«Հոս եկած չէի դարերէ ի վեր .

«Եւ այնքան փոխուած , և այնքան վատթար ,

«Այնքան մոլորած կը տեսնեմ աշխարհ ,

«Որ վայրկեան մ'առաջ խոյս տալ կը փութամ .

«Իր մասին չունիմ ա՛լ յոյս մ'իսկ տարտամ :

«Ամէն աղջըկան կու տամ գեղ , գորով ,

«Եւ ամէն մանչու՝ քաջութիւն , կորով ,

«Խեղք միտք՝ ծերերուն , հիւանդին՝ դարման .

«Եւ բոլոր աշխարհք մէկ ձայն , մէկ բերան

«Վըրաս կը խնդայ . ամէնքը մէկէն

«Հեգնոտ ձայներով ինձ կ'աղաղակեն .

«—Կըրնա՞ս տալ մեզի ոսկի և արծաթ .

«Ուրիշ բան պէտք չէ մեզի ատկէ զատ : —

«Ու այս պիղծ երկրէն կը մեկնիմ ես շուտ ,

«Որ մի գուցէ ծառն , արտերն ու թաւուտ

«Եւ ծաղիկները , մանիշակ , շուշան ,

«Վարդի թուփերն ալ կաղմկելով խուժան ,

«Վըրաս յարձակին , խընդրեն նուրբ քօղեր ,

«Մանեակներ , և կամ ցոլացիկ օղեր .

«Թիթեռնիկներն ալ կառքեր պահանջեն

«Անցնելու համար մարմանդին մէջէն :

«—Ո՛հ , ո՛հ , գոչեցին վարդերը պար պար

«Որ լըքեր էին իր բողոքն արդար

«Մեր թերթերուն մէջ չաղ ունինք չիթ չիթ

«Ջանակէն փայլուն , չողակէն վըճիտ »

«Թիթեռնիկներն ալ աղուոր լուսաթև

«Պատասխան տուին շարժումով թեթև .

«—Մեր ճակտին վըրայ ունինք ոսկի շատ .

«Յակինթ բանուած է մեր թեւն ու ճակատ »

Եւ պարիկն յարեց . «Ահա՛ միմիայն

Խոհուն էակներն աշխարհիս վըրան »

Զ. Ա.

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

179. Զրուցագրել այս ոտանաւորը , ուղղագրութեան , կէտադրու-
թեան եւ աւագանութեան նշանները դնելով :

180. Դոց սորվիլ այս ոտանաւորը եւ արտասանել :

181. Այս ոտանաւորին մէջ գտնուած բոլոր ածականներուն տեղ
դնել անոնց հոմանիշները :

182. Երեքական յարմար ածական ղնել հետեւեալ բառերուն առջեւ.

Դիր, փոթորիկ, զարուն, աշուն, թուղթ, զինի, շղթայ, անդունդ, պատմութիւն, ջուր, բարեկամ, Թշնամի, ուսուցիչ, հեղեղատ, փիղ, անտառ, ժպիտ, Թիթեռնիկ, ծաղիկ, պտուղ, բանակ, հարուած, ծիծեռնակ, դէմք, օձ, բիթ, պարտէզ, կոհակ, սեղան, ժայռ, ծով:

183. Երեքական գոյական յարմարցնել հետեւեալ ածականներուն, որոնց մէկը նիւթական ըլլայ, երկուքը՝ վերացական.

Տկար, տափակ, անաչառ, ողորմելի, անարկու, միամիտ, հանճարեղ, որոշ, անձնուէր, խիզախ, կեռ, հաւասար, արագ, սահմանադրական, ցրտասարսուռ, անխոնջ, երկրաչափական, պատմական, անբասիր, իշխանական, անհուն, միապետական:

184. Յաջորդ նախադասութեանց մէջ գտնուած գիծերուն տեղ ղնել հետեւեալ ածականներէն մէկը.

Ուղղամիտ, ծաղրելի, փայլուն, Թեթև, երկայն, անձնուէր, կարծր, անագին, սև, չոր, նոր, շաղկապի, ծանր, արագ, առասպելական, ննգամիտ, խնամոտ, վտանգաւոր:

Ծանրաշափը կը բարձրանայ երբ օդը — ըլլայ ֓ Փիղը հսկառակ իր — և — մարմնոյն, — և — քայլուածք մը ունի 3 Համբերութիւնը — բարեկամ մըն է որ կ'օգնէ մեզի մեր վիշտերուն ծանրութիւնը կրելու 3 Զայլամին հակիթը — կծեպ մը ունի — ձեռով և փղոսկրի պէս — 3 Ափրիկէն — աշխարհ կը կոչուի, և Ամերիկան՝ — աշխարհ 3 Յունաստանի պատմութեան մէջ — զրոյցներ շատ կան 3 Անծեղը — Թուշուն մըն է 3 Պարծենքոտ մարդը — կ'ըլլայ 3 բարեկամը — Թշնամիէն աւելի — է 3 Գէտը է — ըլլալ ամէնէն դոյզն բաներու մէջ իսկ 3

185. Որոշել հետեւեալ նախադասութեանց մէջ այն ածականները որոնք իբրեւ գոյական գործածուած են.

Սուղ գնուած առարկաները երբեմն ամէնէն տաճաններն են 3 Սեփն սև պէտք է ըսել, հերմակին՝ հերմակ, Մեծ գրադարան մը ունիմ, որուն առաջին դարակին վրայ շարած եմ դպրոցական զիրքեր, երկրորդին վրայ գրականներ, երրորդին վրայ պատմականներ, և ամէնէն վերը՝ իմաստասիրական երկեր 3 Մաքուր սփռոց մը և մաքուր սպաններ ախորժելի կ'ընեն ամէնէն պարզ կերակուրները 3 Քննադատութիւնը դիւրին է, բայց արուեստը՝ դժուար 3 Անի քաղաքը երբեմն նշանաւոր էր իր հոյակապ շէնքերով, և հիմայ հանրածանօթ է իր փլատակներով 3 Հայերը ունին Կ. Պոլսոյ մէջ, շատ մը կրթական ընկերութիւններ, որոնց ամէնէն գործօններէն մէկն է

Միացեալ Ընկերութիւնը 3 Դեղեցիկն ալ բարիին չափ օգտակար է, կ'ըսէ Վիքոր-Հիւփ 3

186. Շինել հինգ նախադասութիւններ ածականներ գործածելով իրեն գոյական 3

Շ Ա Ր Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Գրել նամակ մը գիւետօրիկ դպրոցականի մը կողմէ իր հօրը ու գործերուն մէջ մեծ կորուստներ ըրած է 3 Կուսարկել իր կողմէ քողով վարժաւանը, եւ գործի մը մտնել ընտանիքին ծախսերուն օգնելու համար 3 Եւանդուն արօայայտութիւն անձնուէր զգացումներու 3

Լ Գ. Դ Ա Ս

ՈՐԱԿԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԽԵՂԻՐԸ

344. Որակական ածականներուն շատերը ընդհանրապէս խնդիր չեն առնել, ինչպէս ճերմակ, անուշ, ևն:

345. Կան սակայն դրական ածականներ որոնք զանազան հոլով խնդիր կ'առնեն:

346. Ուղղական հոլով խնդիր կ'առնեն այն ածականները որոնք չափ կամ աստիճան ցոյց կու տան. Հինգ կանգուն քարձր, քսան տալ ծանր, երկու մաս երկայն: Հինգ կանգուն, քսան տալ, երկու մաս ուղղական խնդիր են քարձր, ծանր, երկայն ածականներուն:

347. Սեռական հոլով խնդիր կ'առնեն իջ վերջաւորող ածականները. Յաւերու անոխիջ, աշխարհի փրկիջ:

348. Տրական հոլով խնդիր կ'առնեն նման, կարոս, արծանի, ծարաւ, անծանօթ, օգտակար, վնասակար, նպաստաւոր, հակամէտ, կարող, տեղեակ, հմուտ, ևայլն, ինչպէս նաեւ ելի վերջաւորող բոլոր ածականները. մարդկութեան օգտակար, տեսնելու արծանի, հացի կարոս, Աստուծոյ սիրելի, ևայլն:

349. Բացառական հոլով խնդիր կ'առնեն. տարբեր, զերծ, հեռու, անտես, անյոյս, ևայլն: Վսանգի զերծ, այլի հեռու, ապրուստի գուրկ:

350. Գործիական հոլով խնդիր կ'առնեն. լի, լեցուն, գեղուն, նշանաւոր, ևայլն: Ձուրով լեցուն, գիտութեամբ նշանաւոր:

351. Եւթ, ուսած կամ ած վերջացող դերբայ ածականներէն ոմանք տրական խնդիր կ'առնեն, ոմանք բացառական և ոմանք գործիական. Քարերու զարնուած,

յոյսի գրկուած, ընտանիքէն լիքաւ, երեսի ինկած, հոգեւորով քեռնաւորեալ, ֆրսիմով քրջուած, ևայլն:

352. Ածականները խնդիր կ'առնեն նաեւ դիմորդ յօգով գոյական մը կամ գոյականաբար գործածուած բառ մը, ինչպէս. Թեւ չի տեսնուիր թոյնը մը: Ըսելը դիմորիս, շեղը դիմաւոր խօսք մը: Հոգիս եղած կիս մը: Խեղքը զիսէն գացած մարդ մը:

353. Բաղդատական ածականները միշտ բացառական հոլով խնդիր կ'առնեն, երբ առաւելութիւն կամ նուազութիւն կը յայտնեն. Ձեզմէ աւելի գեղեցիկ: Քրոջմէք նուազ ազնիւ:

354. Գերադրական ածականները երբեք խնդիր չեն առնել:

355. Որակական ածականին գործածութիւնը. — Որակական ածականը գոյականէն առաջ կը դրուի ընդհանրապէս, սակայն կրնայ ետքը դրուիլ հետեւեալ պարագաներուն մէջ.

1. Երբ խնդիր ունի, կամ քանի մը բառով բաղադրեալ է. Տղայ մը տեսնաւ ապրուստի գուրկ եւ պաշտպանութեան կարոս: Միջոցներ ձեռք առի քեզի նպաստաւոր: Մանկիկ մը տեսայ յոյսի պէս աղուոր: Կիս մը հինգ զարկի տէր:

2. Բանաստեղծական արձակի մէջ ոճի վայելչութեան և ներդաշնակութեան համար. Խեղճ տղիկ մըն երթողն, տեսնաւ մարտն նայուածքով: Ծաղիկ մը չմտաւ եւ փողփողուն:

3. Ոտանաւորի մէջ յանգի և վանկի յարմարութեան համար.

Ու գիտութեանց մէջ, օրե օր,

Կը զարգանայ մանկիկն աղուոր:

356. Կան կարգ մը ածականներ որոնք իբր գոյական ալ կը գործածուին. Ամառուան տալ: Գիշերուան ցուրտ:

357. Երբ ածական մը առանձին մնայ, այսինքն առանց գոյականի, գոյականաբար կը գործածուի և կըրնայ յօդ առնել, յօքնակի ըլլալ և հոյովուիլ. Կանանչը դեղինին եւ կապոյտին բաղադրութիւնն է: Չարերը երգ չունին:

358. Երբ երկու ածական իրարու վրայ իննան, վերջինը իրր գոյական կը գործածուի. Երկու վերջինները: Վերջին երկուքը: Կարծեցեալ գիտունը: Գիտուն կարծեցեալը:

359. Երբ ածական մը սեռական գոյականի մը առջև դրուի, կը նշանակէ նոյն գոյականին այս կամ այն տեսակը. Ջուրին սաքը չի խմուիր: Մարգրիտին խոշորը յարգի է: Սոխին անուշը կ'ըղբայ:

360. Ածականները երբ բայի մը վրայ դրուին մակբայ կ'ըլլան. Նոր սկսաւ կարդալ: Աղոռնը կը խօսի: Սխալ կ'արտասանէ:

361. Երբ ածական մը կրկնուի գոյականի մը թով, սաստկութեան գաղափար կու տայ. Սուր սուր խօսքեր: Մեծ մեծ խոսքուններ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ

ՄՏԱՑԻՐ ԱՐՈՒԵՍԱԳԵՏԸ

... Նկարիչ մը... փայտակերտի մը վրայ ելած, մայր եկեղեցիի մը դռնէն զարդարող որմնանկարներէն մէկուն կ'աշխատէր: ...ը բոլորովին գրաւուած իր ...ով, կը մոռնայ իր դիրքը, կը մոռնայ թէ... տախտակի մը վրայ կեցած է, և քանի մը քայլ դէպի ետ կ'երթայ իր գործին ...ը դատելու համար: Արդէն փայտակերտին ծայրը հասած է. եթէ ... մըն ալ առնէ դէպի ետ, լմնցած է. գաւիթին ... երուն վրայ իննա-

լով, պիտի ջախջախուի: Հոն իր մօտը, որմնադիր մը կար որ ... վտանգը տեսաւ. բայց ինչ կրնար ընել: Եթէ արուեստագէտը կանչէր, իմաց տար, անիկա իր հայեցողութեամբ համակուած, չպիտի լսէր: Անոր քով վազէր, թեւէն բռնէ՞ր, քնաչըջիկ մը արթնցուցած պիտի ըլլար: ... ներշնչում մը ունեցաւ. կայծակէն աւելի ... վրձին մը առաւ, մութ գոյն ներկի մը մէջ թաթխեց, և հրաշակերտին սովէնէն ... դէմքերէն մէկը մալակոնեց: Նկարիչը ... անոր վրայ յարձակեցաւ: — Զարկ, ազատեցա՛ր, ըսաւ...: Եւ երկու բառ բացատրութեամբ նկարչին ... ը երախտագիտութեան փոխուեցաւ:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

187. Յարմար ածականներ կամ գոյականներ դնել այս հատուածին մէջ կէտադրութեան տեղերը:
188. Մէյ մէկ ինդիր տալ հետեւեալ ածականներուն վերոյիշեալ օրէնքներուն համեմատ.

Անարժան, հեշակաւոր, փողփողուն, կարճ, լայն, ազատ, ծանր, գիտակից, անկարող, զերազանց, ստորին, զարդարուն, աւելցուն, հզօր, տկար, յափրացած, զգուած, ծանրացած, բեռնաւոր, նուազ շահ սրգիւռ, աւելի հարուստ, աղուոր, պակաս չար, սփոփիչ, երգիչ, յուզեալ, պարփակեալ, շրջապատեալ, ապշած, մարած, վիրաւոր, անթափանց, անտարբեր, վշտահար, զարնուած, ակնկառոյց, խոնարհ, ծարաւ, փափաքող, հետեւող, ծառայող, աղքատ, անհասկանալի, համբերող, ծիծաղելի, անհամբոյր, անտանկի, քաղցր, հակակիր, յարգելի, յուսահատ, զեղազարդ, պանծալի, կարեկից:

189. Երեք նախադասութիւն շինել, որոնց մէջ հարկ ըլլայ ածականը գոյականէն ետքը դնել:

ԵԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Երեւակայեցե՛ք մարդ մը փոխադրուած յանկարծ այնպիսի երկրի մը մէջ ուր կաթիլ մը ջուր չկայ: Առ-

տուն երբ կ'արթննայ, կ'սկսի մտատանջիլ քե ինչպէս պիտի լուացուի, ինչպէս կերակուր պիտի պատրաստէ: Յետոյ կը ծարաւնայ: Նկարագրեցե՛ք իր նեղուրիւնը, իր տառապանքը: Յանկարծ երկինքը ամպերով կը ծածկուի, փոքորիկը կը պայթի, եւ կ'սկսի անձրեւել յորդառաս: Ըսե՛ք քե խեղճ մարդը ի՛նչ միջոցներ ձեռք կ'առնէ կարելի եղածին չափ մեծ քանակութեամբ ջուր ամբարելու համար:

Լ Դ . Դ Ա Ս

ՅՈՒՅԱԿԱՆ ԱՇԱԿԱՆ

Կ Ա Ն Ո Ն Ն Ե Ր

362. Յուցական ածականները ցոյց կու տան այն անունները որոնց վրայ կը խօսուի:

363. Յուցական ածականներն են. այս, առ, սա, այդ, ահ, այն, ան:

364. Այս կը գործածուի մեր քով գտնուող բանի մը համար, այդ՝ մեր խօսակցին քով գտնուողին, այն՝ հեռու եղողին համար:

365. Առ, ահ, ան ցուցական ածականները հիմայ ալ գրեթէ բնաւ չեն գործածուիր գրաւոր աշխարհաբարի մէջ, թէեւ միշտ կը մնան խօսուած լեզուին մէջ:

366. Յուցական ածականէն ետքը եկող անունը սովորաբար որոշիչ յօդ կ'առնէ. Այս կաղամարը, այդ կասուն, այն սեղանը: Բացառիկ են այն բառերը և հոլովները որոնք որոշիչ յօդ չեն առներ, ինչպէս բացատրուած է յօդի գլխին մէջ:

367. Յուցական ածականը իրարու յաջորդող գոյականներու առջև կրնայ չկրկնուիլ. Այս աշխատութիւնն ու անձնութիւնը: Այն մարդն ու կինը:

368. Նոյնպէս երբ գոյականի մը մէկէ աւելի ածականներ կ'ընկերանան, հարկ չկայ ցուցականը կրկնել իւրաքանչիւր ածականի առջև, նոյն իսկ երբ ածականները տարբեր առարկաներու վերաբերին. Սա մեծ եւ պզտիկ տները: Այս ընդարձակ եւ քեղմնաւոր դաշտերը:

369. Սացական ածական. — Սացական ածականները բանի մը որուն վերաբերիլը կը յայտնեն, և

խօսքի մէջ յատկացուցիչի դեր կը կատարեն. իմ տունս, քու տեսակդ, իր գլխակիր:

330. Ստացական ածականները անձնական դերանուններուն սեռականներէն կը կազմուին. անոնց դիմորդ յօդերը զեղջելով, և հետեւեալներն են.

	եզակի	Յոգնակի
Ա. դիմ	Իմ	Մեր
Բ. »	Քու	Ձեր
Գ. »	Իր	Իրենց

331. Ան և անոնք անձնական դերանուններուն սեռականները, անոր և անոնց, կրնան իր և իրենց ստացական ածականներուն տեղ գործածուիլ իբրև յատկացուցիչ, ինչպէս Անոր խօսուածքն հաճելի չէ ինծի (իր խօսուածքն հաճելի չէ ինծի): Անոնց գիրքերը չստացանք (իրենց գիրքերը չստացանք):

332. Միայն պէտք է դիտել որ երբ խօսքին մէջ երկու հատ երրորդ դէմքի անձ կայ, գլխաւոր դեր կատարող անձին համար՝ իր, իրենց կը գործածուի, իսկ երկրորդականին համար՝ անոր, անոնց. Մայրս գիտէր որ իր խօսքերը վեժ ազդեցութիւն պիտի ընէին իր ֆրոջը՝ եւ անոր աղջկան վրայ:

333. Իմ, քու, իր եզակի ստացական ածականներուն կցուած անունները «, ք, և կամ ը դիմորդ յօդերը կ'առնեն. իմ կարս, քու ասեղդ, իր մասնոցը:

334. Մեր, ձեր, իրենց յօդակի ստացական ածականներուն կցուած անունները ը որոշիչ յօդ կ'առնեն. Մեր դերձանը, ձեր ակնոցը, իրենց ասեղը, նոյնպէս անոր գրիչները, անոնց տեսակները: Բացառիկ են այն բառերը և հոլմները որոնք որոշիչ յօդ չեն առներ, ինչպէս բացատրուած է 607-ի գլուխին մէջ:

335. Իմ, քու, իր ստացական ածականները ընդհանրապէս զանց կ'ընենք, և անոնց տեղ՝ «, ք, և կամ

ը դիմորդ յօդերը միայն կը դնենք գոյականներուն վրայ. Դերձանս, ասեղդ, մասնոցը: Բայց երբ անունները տարբեր դէմք ունին, այն ատեն հարկ կ'ըլլայ ամէնուն առջև ածականները նշանակել. իմ ասեղս բարակ չէ, քայց քու դերձանդ հաստ է: Իմ աջ քնու կը ցաւի, քու աջ ձախ:

336. Յոգնակի ստացական ածական առնող գոյական մը կրնայ յօդակի ըլլալ երկու կերպով.

1. Պարզ յոգնակի, որ պարզապէս յօդակի է ստացողին տեսակէտով. Մեր տեսակը, ձեր նաւակը:

2. Կրկին յոգնակի, որ թէ՛ ստացողին և թէ՛ ստացուածին տեսակէտով յօդակի է. Մեր տեսակները, ձեր նաւակները:

337. Մեր, ձեր, իրենց ստացական ածականներն ալ կրնան զեղջելի հետեւեալ օրէնքով.

Երբ գոյականը բազմաթիւն է նիս, նիդ, նին մասնիկներէն մէկը կը դրուի. Գաւաթ-նիս, գաւաթ-նիդ, գաւաթներ-նիս, գաւաթներ-նիդ, գաւաթներ-նին:

Երբ գոյականը միաթիւն է, պէտք է զանազանել.

1. Պարզ յոգնակին, որ կը կազմուի երեւիս, երեւիդ, երեւին մասնիկները աւելցնելով գոյականին վրայ. Տուն-երնիս (մեր տունը), տուն-երնիդ (ձեր տունը), տուն-երնին (իրենց տունը):

2. Կրկին յոգնակին, որ կը կազմուի նիս, նիդ, նին մասնիկները աւելցնելով գոյականին վրայ. Տուներ-նիս (մեր տունները), տուներ-նիդ (ձեր տունները), տուներ-նին (իրենց տունները):

338. Նիս, նիդ, նին մասնիկներուն ծայրը գրտնուած «, ք, և տառերը դիմորդ յօդ են, իսկ նի յօդակի յինող մասնիկ մըն է, որ առանձին ալ կը գործածուէր երբեմն նախնեաց ռամկօրէնին մէջ:

339. Գոյականները թէ՛ ստացական ածականով

և թէ՛ միայն դիմորդ յօղով կամ նիս, նիդ, նին մասնիկներով կրնան հոլովուիլ. իսկ գիրքս, իսկ գրքիս, գիրքերնիս, գիրքերնուս, ևայլն:

380. Պէտք է դիտել որ միավանկ բառերուն պարզ յօքնակին և կրկին յօքնակին նոյն ձեւը ունին, երբ ըսենք տուն-երնիս (մեր տունը), և տուներ-նիս (մեր տուները):

381. Աշուրներ, մասուրներ, ոսուրներ յօքնակին երբ ստացականով բացառաբար կ'ըլլան աշուրնիս, մասուրնիս, ոսուրնիս, աշուրներնիս, մասուրներնիս, ոսուրներնիս, ևայլն:

382. Նիս, նիդ, նին և երնիս, երնիդ, երնին մասնիկներով կազմուած ձեւերը արդէ աշխարհաբարին մէջ չատ չեն գործածուիր, մանաւանդ երբ հոլովուած են: Լաւագոյն է ըսել. Մեր պարեգներուն պահապանները, քան պարեգներուն պահապանները: Սակայն երբեմն, երկարաբանութենէ խուսափելու համար, սա ձեւերը կը գործածուին. Ձեռներնիս ձեռնոց դրած, զոռնիս գլխարկ՝ ներկայ գնուեցանք այս արարողութեան:

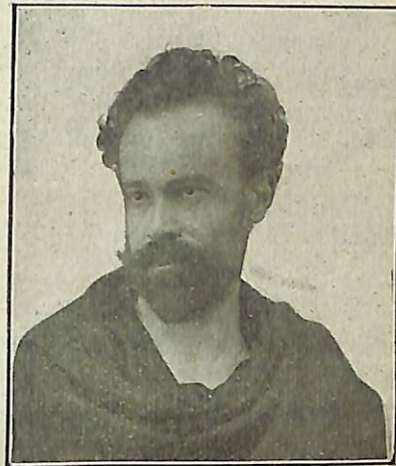
383. Ստացական ածականը իրարու յաջորդող գոյականներու առջև կրնայ չկրկնուիլ. իր քաջութիւնն ու անձնութիւնը: Նոյնպէս երբ գոյականը մէկէ աւելի ածականներու ընկերանայ, հարկ չկայ ստացականը կրկնել իւրաքանչիւր ածականի առջև, նոյն իսկ երբ անոնք տարբեր առարկաներ նշանակեն. Մեր մեծ եւ փոքր տուները, ևայլն:

ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ

ՔԵԱԹԻՊԵԱՆ ԵՒ ՍՊԱՐԹԱԼԵԱՆ

Երկուքն ալ նոյն տարիքին մէջ անակնկալ կերպով մարեցան: Նոյն տարիին և գրեթէ նոյն տարիքին մէջ

զրաւեցան երկուքն ալ, Յովհաննէս Քեաթիպեան և Յակոբ Սպարթալեան: Ամէնուն համար տքնիլ և ամէնուն շրթունքով օրհնուիլ՝ այս եղաւ ճակատագիրը, այս էր կոչումը այն երկու չքնաղ անձերուն ալ: Գթութիւնը, երկնային գթութիւնն էր անոնց տիրական և անբաժան առաքինութիւնը. որբերու և կարօտեալներու և առհասարակ տառապեալներու համար արտասուքով լեցուն էին անոնց աչքերը, և ոսկինքով լեցուն՝ անոնց քսակները. բայց

մանաւանդ մարմնոյ ցաւերով տառապեալներու կրնանք ըսել՝ նուիրուած էին այդ երկու բարեգութ աղգայիններուն կեանքը: — Յակոբ Սպարթալեան կարծես հաստութիւն դիզեց միայն հոյակապ հիւանդանոց մը կառուցանելու համար, և Յովհաննէս Քեաթիպեան կարծես գիտութիւն համբարեց միայն, — գթութեան աղբիւրը արդէն ունենալով իր մէջ, — արծաթապաշտ հիւանդները ապաքինելու, և իր ճարտարութեան արդար վարձքը անարծաթ հիւանդներու ոգեպահիկին յատկացնելու համար:

ՆԱԽԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ՆԱԽԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ, ծանօթ հրապարակագիր եւ զրպէտ, որ հրատարակած է այլ եւ այլ երկասիրութիւններ բազմաթիւ նիւթերու վրայ: Մեռած է 1908ին:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

190. Հետեւեալ խօսքերուն մէջէն վերցնել ստացական ածականները եւ անոնց փոխարէն՝ գոյականներուն վրայ դնել **ս, դ, և** դիմորոշ յօդերն ու **նիս, նիդ, նին, երնիս, երնիդ, երնին** մասնիկները.

Ուղղի՛նք մեր Թերութիւնները — Զանազէ՛ք արժանի ըլլալ ձեր ծընողքին սիրոյն — Ուրիշը ազնուական կերպարանք մը ունի. իր սրունքներուն բարձրութիւնը լաւ կը համեմատի իր մարմնոյն երկայնութեան — Մեր գործերուն յաջողութիւնը շատ անգամ մեր մտքի արժնութենէն կախում ունի — Մարդիկ իրենց դիտցածէն աւելին կ'ուզեն ծախել — Մենք մեր կիրքերուն յաղթէ՛նք, որպէս զի անո՛ք չյաղթեն սեզի — Դուք ձեր զաւակներուն ոչ միայն մայրը, ալ անոնց դաստիարակը եղաք — Վեր բարձրացէ՛ք ձեր Թշնամիներէն. եթէ կ'ուզէք զանոնք ամէցնել, Զանազէ՛ք ձեր առողջութեան հոգ տանիլ, վասնզի առողջութիւնը՝ հանճարի և գեղեցկութեան նման եզական յատկութիւն մըն է — Զեր գեղեցկութիւնը խնամելէ աւելի, սիրտնիդ մշակեցէ՛ք. վասն զի առանց բարութեան գեղեցկութիւնը առանց հոտի վարդ մըն է:

191. Հետեւեալ նախադասութեանց մէջ ցուցական եւ ստացական ածականներուն ընկերացող գոյականներուն վրայ դնել յարմար դիմորոշ կամ անորոշ յօդեր՝ կամ զեղջել ու փոխել անյարմարները.

Քաղաքավարութիւնը մեզի հետ ապրող անձեր մեզմէ և իր անձէն զո՞ն ձգելու արուեստն է — Այդ խօսքերով չես կրնար զիս համոզել — Պտուռաւոր մարդ միշտ իր խօսքի տէր է — Զանա՛ք բու ուսուցիչներու համակրանքի արժանանալ, բու ռաշխատութեամբ ու բարի վարքովը — Կեղծաւորը միշտ իր մտածումի հակառակը կը խօսի — Եստէ իր անդրանկութեան իրաւունք ծախեց Յակոբի — Անցեալ շաբաթ օր հիւանդացայ. այն օրէ ի վեր անկողինն էի:

192. **Ահար** ստացականը դնել հետեւեալ նախադասութեանց մէջ հարկ եղած տեղը **իւ** ստացականը զեղջելով.

Այս մարդը պաշտպանեց իր քոյրը և իր (քրոջը) պատիւը — Նորընտիր ակադեմական մը, Յրանսայի մէջ, միշտ զովեստով կը խօսի իր նախորդին և իր (նախորդին) երկերուն վրայ — Ամէն մարդ պարտական է օգնել իր հայրենակիցներուն, և կարեկցիլ իր (հայրենակիցներուն) ցաւե-

րուն — Քաղաքավար մարդը կը մոռնայ իր անձը, իր խօսակցին անձին և իր (խօսակցին) արժանիքներուն վրայ խօսելու համար — Այս տղան հնազանդ է իր հօրը կամքին և իր (հօրը) հրամաններուն:

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Նկարագրել տղայ մը որ իւ մօրը մէկ յանձնարարութիւնը կ'ատարելու համար մօտակայ գիւղ մը կ'երթայ: Յուրս ձմեռ է, եւ գետինը ձիւնով ծածկուած (նկարագրել): Տղան փոխանակ անմիջապէս մօրը գործովը զբաղելու, իր բնկերներուն հետ խաղի կ'զբաղի (նկարագրել խաղերը): Յետոյ միտքը կու գայ իր պարտականութիւնը, քայց իրիկուն է արդէն. ձիւնը կ'սկսի տալ վերստին: Տղան կը մօլորի: Իր սարսափը: Վերջապէս ցուրտն ընդամացած, ձիւներուն վրայ կ'իյնայ խորունկ քունի մէջ: Ծնողի մտահոգ, կ'ելլեն զինքն փնտրելու. կը գտնեն, կ'առնեն տուն կը բանին: Տղուն զղջումը, խորհրդածութիւնները եւ առաջադրութիւնը:

Լ Ե . Դ Ա Ս

Թ Ո Ւ Ա Կ Ա Ն Ա Փ Ա Կ Ա Ն

384. Թռչական ածական կ'ըսուին այն բառերը որոնք անունի մը քանի հաս և քանիերորդ ըլլալը կը ցուցնեն, ինչպէս *սաւր*, *քաներորդ*, *հինգական*:

385. Թուական ածականները երեք տեսակ են. բացարձակ, դասական, բաշխական:

386. Բացարձակ են այն թուական ածականները որոնք անունի մը քանի հատ ըլլալը ցոյց կու տան, ինչպէս *Մեկ*, *երկու*, *երեք*, *չորս*, *հինգ*, *վեց*, *եօթը*, *ութը*, *ինը*, *սաւր*, *սասնըմեկ*, *սասերկու*, *սասերեք*, *սասըչորս*, *սասըհինգ*, *սասըվեց*, *սասըեօթը*, *սասըութը*, *սասըինը*, *քան*, *երեսուն*, *քառասուն*, *յիսուն*, *վաքսուն*, *եօքսանասուն*, *ութսուն*, *ինըսուն*, *հարիւր*, *հազար*, *քիւր*, *միլիոն*, *երկիւն*, *եռիւն*, *քառիւն*, *հինգիւն*, *վեցիւն*, *եօթիւն*, *ութիւն*, *ևայլն*:

387. Դասական են անոնք որ անունի մը քանիերորդ ըլլալը ցոյց կու տան: Դասական ածականները կը կազմուին բացարձակներուն վրայ երորդ մասնիկը աւելցնելով, ինչպէս *հինգերորդ*, *վեցերորդ*, *քաներորդ*, *հարիւրերորդ*, *ևայլն*:

388. Մեկին դասականը մեկերորդ չ'ըլլար, այլ առաջին: Նոյնպէս բացառիկ կերպով կը չ'իսուին *երկրորդ*, *երրորդ*, *չորրորդ* դասականները:

389. Եօթը, ինը, *սաւր* բացարձակներուն ը գիրը երորդ մասնիկին առջև կը փոխուի նի, ինչպէս *եօթերորդ*, *իններորդ*, *սասներորդ*: Ուրը կ'ըլլայ ութերորդ, որովհետեւ զբարբարի սէջ կը գրուի միշտ ութ:

390. Երբ դասական ածական մը կազմուած է

քանի մը թիւերով, վերջինը միայն կ'առնէ երորդ մասնիկը. չ'ըսուիր *վեցերորդ հազարերորդ*, այլ *վեցհազարերորդ*:

391. Դասական թուականները կրնան նշանակուիլ նաեւ հայ այբուբենով միշտ գլխաւոր, ինչպէս Ա առաջին, Բ երկրորդ, Գ երրորդ, Դ չորրորդ, Ե հինգերորդ, Ղ վեցերորդ, Է եօթերորդ, Ը ութերորդ, Թ իներորդ, Ժ սասներորդ, ԺԱ սասնըմեկերորդ, ԺԲ սասերկուերորդ, ԺԳ սասերեքերորդ, ԺԴ սասըչորսերորդ, ԺԵ սասըհինգերորդ, ԺՂ սասըվեցերորդ, ԺԷ սասըեօթերորդ, ԺԸ սասըութերորդ, ԺԹ սասըիններորդ, Ի քաներորդ, Լ երեսներորդ, Խ քառասներորդ, Ծ յիսներորդ, Կ վաքսներորդ, Զ եօքսաններորդ, Զ ութսներորդ, Դ իներսներորդ, Ծ հարիւրերորդ, Մ երկուհարիւրերորդ, Լայն, Ռ հազարերորդ, Ս կամ ԲԻ երկուհազարերորդ, Վ կամ ԳԻ երեքհազարերորդ, ևայլն:

392. Բաշխական են անոնք որոնք գոյականին քանիական հատ բաշխուած ըլլալը կը ցուցնեն, ինչպէս. եօթնական աշակերտ կայ ամեն դասարանի մէջ:

393. Բաշխական թուականները կը կազմուին ական մասնիկով կամ թիւին կրկնութեամբ, ինչպէս *մէկ-մեկ*, *երկերկու*, *երեք երեք*, *չորս չորս*, *հինգ հինգ*, *վեց վեց*, *եօթնական*, *ութնական*, *իննական*, *սասնական*:

394. Ասոնցմէ զատ կան նաեւ կոտորակային թուականներ, որոնք կը կազմուին որդ մասնիկով, և կը նշանակեն ամբողջի մը մէկ մասը, ինչպէս *մեկ քառորդ*, *երկու հարիւրորդ*, *այսինքն չորսին մէկ մասը*, *վեցին չորս մասը*, *հարիւրին երկու մասը*:

395. Եակ մասնիկով կը կազմուին կարգ մը թուականներ որոնք ցոյց կու տան թիւերէ կազմուած ամբողջութիւն մը, ինչպէս *երկոսասնեակ մը քաշկիւնակ*, *ամբողջութիւն մը*, *ինչպէս երկոսասնեակ մը քաշկիւնակ*, *քաշկիւնակ մը ոսանաւոր*, *երեքեակ նիզակցութիւն*:

396. Անորոշ ածական. — Անորոշ ածականները տարտամ և անորոշ իմաստ մը կու տան գոյականին, ինչպէս միւս գիրքը:

397. Անորոշ ածականները հետեւեալներն են.

Ամեն, բոլոր, — քանի մը, մէկ քանի, ինչ ինչ, — ամեն մէկ, իւրաքանչիւր, անձնիւր, — նոյն, միեւնոյն, իսկեւիսկ, — ուրիշ, — ոչ մէկ, — որ եւ է, — այսինչ, այնինչ, — այսպիսի, այդպիսի, այնպիսի, ասանկ, ասանկ, անանկ, — այսքան, այդքան, այնքան, այսչափ, այդչափ, այնչափ, — որչափ, որքան, որպիսի, — ո՞ր, ի՞նչ, քանի՞, ի՞նչպէս, քանի՞ քանի՞, ևայլն:

Ասոնցմէ ամէնքն ալ հարցական ձեւով կրնան գործածուիլ, բայց մասնաւորապէս հետեւեալները հարցական կը կոչուին. որչափ, որքան, ո՞ր, ի՞նչ, քանի՞, ի՞նչպէս:

398. Ստացական, ցուցական, բուական եւ անորոշ ածականներուն զործածութիւնը. — Ստացական, ցուցական, թուական և անորոշ ածականները միշտ գոյականէն և որակական ածականէն առաջ կը դրուին. իմ գեղեցիկ տունս, այս չար տղան, երկու ծոյղ աշակերտ, բոլոր քառակ վարագոյրները:

399. Ստացական և ցուցական ածականները անորոշ ածականներէն առաջ կը դրուին ինքհանրապէս. Իր բոլոր դիտողութիւնները, այդ ամեն ըսածներդ:

400. Ստացական ածականները ցուցականներէն առաջ կը գործածուին ընդհանրապէս. Մեր այս գիրքը, իր այդ վարմունքը:

401. Սակայն ոտանաւորի մէջ, կարելի է անոնց ակզը փոխել յանգի և վանկի յարմարութեան համար.

Թե ըլլայի դիտողը հրգօր,
Իշխան մը մեծ, բեղուն հանձար,
Կը վառէի հոգիս բոլոր
Հայրենիքիս ի սուրբ սաճար:

— Հիմայ որ չես դիտողը, եղբւր,
Ոչ ալ իշխան, ոչ ալ հանձար,
Գոնե մոռ մը վառէ խեղճուկ
Հայրենիքիս ի սուրբ սաճար:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԵԳՆԵԱՅ ԳՐԶՈՎ

Եղեգնեայ գրչով երգեցի փառքեր,
— Քեզի ընծայ, իմ հայրենիք —
Սօսեաց անտառէն էի զայն կրտսեր...
— Քեզի ընծայ, հի՛ն հայրենիք —

Եղեգնեայ գրչով երգեցի քուրմեր.
Ընդ եղեգան փող՝ լոյս ելանէր:
Եղեգնեայ գրչով երգեցի կարօտ.
— Զեզի ընծայ, հայ պանդուխտներ —

Ան տարաշխարհիկ բոյսի մ'էր ծրղօտ...
 — Ձեզի ընծայ, հէ՛ք պանդուխտներ —
 Եղեգնեայ գրչով երգեցի հարսեր.
 Ընդ եղեգան փող՝ ո՞ղբ ելանէր,
 Եղեգնեայ գրչով երգեցի արիւն.
 — Ձեզի ընծայ, սուրի զոհեր —
 Ան ծլած էր մոխրի մէջ իբրեւ կընիւն...
 — Ձեզի ընծայ, կրակի զոհեր —
 Եղեգնեայ գրչով որբ տունս երգեցի.
 — Քեզի ընծայ, հայր ալեհեր —
 Յամբած աղբիւրէն մեր զայն յօտեցի...
 — Քեզի ընծայ, մայր կարեւէր —
 Եղեգնեայ գրչով օճախս երգեցի.
 Ընդ եղեգան փող՝ ծուխ ելանէր:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

193. Արձակի վերածել այս ոտանաւորը, գրաբարի ձեւերը փոխելով
 եւ պարզ աշխարհաբարի վերածելով:
 194. Գոց սորվիլ եւ արտասանել այս ոտանաւորը:
 195. Հետագայ խօսքերուն մէջ թուանշանով գրուած թիւերը գրով
 գրել:
 Երկրագունտիս շրջապատն է 10:000 փարսախ կամ 40,000 բիլօ-
 մէթր — Ամէն շրջանակ 360 աստիճանի կը բաժնուի — Ամէն միջատ 6
 ոտք ունի — 3 Ենթոյնները, 3 Պարկանները, 3 Ընդդանները և 9 Մուսա-
 ները դիցարանութեան մէջ կարեւոր տեղ բռնած են — Լաֆօնձէն 100
 աչեայ մարդ կ'անուանէ տան մը տէրը — Փետրուարը ընդհանրապէս 28
 օր է, բայց 4 տարին անգամ մը, այսինքն ամէն նահանջ տարի, 29 օր է:
 — Տարուան մէջ կայ 4 եղանակ, 12 ամիս, 52 շաբաթ և 365 օր — 7
 ամիսներուն մէջ կայ 31 օր, և 4 ամիսներուն մէջ՝ 30 օր — Մէկ լիտր
 զտուած ջուրը 100 կրամ կը կշռէ:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ, բանաստեղծ եւ գրագէտ, ծնած Սեբաս-
 տիոյ Բրգնիք գիւղը 1884ին: Հրատարակած է ոտանաւորներու երեք
 հատորներ՝ Զարդը, Սարսուռներ եւ Յեզին Սիրօք:

196. Հայ գլխագիրներով գրել հետեւեալ խօսքերուն մէջ զտնուած
 թուականները:

Կիւթնայէրկ տպագրութիւնը հնարած է 15րդ դարուն: — Վենետիկի
 Ծերակոյտը Միսիմարեան Միաբանութեան նուիրած է Ս. Ղազարու կղզին
 1717ին: — Եգնիկ Կողբացիի եղծ Աղանդոց զիրքը տպուած է առաջին
 անգամ 1762ին: — Եէտի-Գուլէի Ազգային Հիւանդանոցը շինուած է
 1832ին: — 1066ի ատենները Անգլիացւոց Կաղանդը ղեկտեմբեր 25ին էր:

197. Կարդալ, յետոյ պարզ թուանշաններով գրել հետեւեալ հայ
 գլխագիրներով գրուած թիւերը:

ԺԳ, ՌԿԲ, ՏՃԱ, ԻԵ, ՄԼԴ, ՌՁ, ՌՊԻԹ, ՀԸ, ՁԱ, ՅԺԲ, ՆԹ, ՈԿՁ,
 ԶԴ, ՌՃՁԳ, ՅԿԴ:

198. Հետեւեալ հատուածին մէջ թուանշանով գրուած բոլոր թիւերը
 գիրով գրել:

«Հայոց զօրավարը ինկած էր մեծ պատերազմին մէջ, և գլուխ մը
 չկար այլ ևս որուն վրայ վստահելով, գունդ մը կազմուէր մնացեալ զին-
 ուորները հաւաքելով: Թէպէտ մեռնողներէն աւելի բազմամիւս էին կեն-
 դանի մնացողները, սակայն անոնք ալ ասդին անդին ցրուեցան...»

«Ահա անունները այն բաշ նահատակներուն որոնք մեռան այնտեղ:
 Քաջն Վարդան Մամիկոնեան 133 զինուորներով, Կորովին Խորէն Խորիս-
 ռունի 19 հոգիով, քաջարին Արտակ Պալունի 57 մարդոցով, զարմանալին
 Տանտո Գնթունի 19 զօրով, իմաստունն Հմայեակ Դիմաքսեան 22 հոգիով,
 հրաշակերտն Ներսէս Քաջբերունի 7 անձերով, դեռահասակն Վահան
 Գնունի 3 զինուորներով, արդայն Արսէն Ընծայունի 7 այրերով, յառաջա-
 դէմն Գարեգին Սրուանձտեանց իր 2 եղբայրներուն և 18 զինուորներու հետ:

«Այս 287 նահատակներէն զատ, ինկան նաև անոնց հետ մեծամեծ
 նախարարներ, թէ արքունի տունէն, թէ Արժուռեանց և թէ բոլոր նախա-
 րարներու տուներէն 740 հոգի, որոնք իրենց անունը արձանագրեցին
 կեանքի դպրութեան մէջ այդ մեծ պատերազմին օրը, և ամէնքը մէկտեղ
 եղան 1036 վկաներ:»

ԵԼԻԵՆԷ

ԵԼԻԵՆԷ, Ս. Մեսրոպայ աշակերտներէն է եւ Վարդան Մամիկոն-
 եանի ատենադպիրը, որ Ոսկեդարու նշանաւոր թարգմանիչներէն եւ
 փառաւոր մատենագիրներէն մէկը եղած է: Գրած է. Վարդանանց
 պատերազմին պատմութիւնը, Միանձանց ձառ, Մեկնութիւն Արարա-
 ծոց, Մեկնութիւն Յետուայ եւ Դարի:

199. Պէտք եղած ցուցական եւ անորոշ ածականները դնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ, զիծերուն տեղ.

— բոն տեղ մը պէտք է ունենայ և — գործ ժամանակ մը — տան մէջ ուր տանտիկին մը կայ, Խելացի մարդը երկու անգամ չի սխալիր — կէտին վրայ — գեղը կրնայ մէկուն օգտակար՝ և մէկուն վնասակար ըլլալ — կարծիքը կը յայտնեն — բժիշկներս Ամերիկայի մէջ կան — ժողովուրդներ որ մարդակեր են — քաղցը է երախտագիտութիւնը ազնիւ սրտի մը համար — անձերը որ մեր թերութիւնները կ'արդարացնեն, վատ շողորբորդներ են:

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վերյուշուում մը ընել ձեր ազգային պատմութեան դասերէն. կարդալ եղիշէն. բացատրել Վարդանանց պատերազմին պատճառը եւ նպատակը. նկարագրել պատերազմին գլխաւոր զիծերը. քաջն Վարդանայ դիւցազնութիւնը, իր յաղթանակը եւ նահապետութիւնը:

ԱԾԱԿԱՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Մտքով տկար մարդիկ միշտ ուրիշներուն վրայ թերութիւն կը գտնեն: — Իր կիբքերուն յաղթող մարդը մեծ դժուարութեանց ալ կրնայ յաղթել: — Բարձրաբերձ լեռները յաւերժական ձիւնով ծածկուած են: — Թռչունները իրենց ուրախութիւնը երգովն կ'արտայայտեն: — Ինչ սիրտ ունիք որ կը դիմանաք այդ տառապանքներուն: — Ամէն օր եթէ մէյմէկ գնդապետ գտնէք զետանէն, կ'ըսէ Ֆրանքլին, տարիէ մը երկու զրուշ կ'ունենաք: — Ոճրագործին բարձր փուշերով լեցուն է: — Իմաստուն մարդը իր ժամանակն ու խօսքերը խնայողութեամբ կը գործածէ: — Համրի մը լեզուն ստախօսի մը լեզուէն նախամեծար է: — Եթէ ընկերդ եօթանասունը եօթը անգամ մեղանչէ, եօթանասունը եօթներորդ անգամ ներէ՛ իրեն:

Մտքով
սկար
իւ
կիրքերուն
յաղթող
մեծ
Բարձրաբերձ
յաւերժական
ձիւնով
ծածկուած
իրենց
ինչ
այդ
Ամէն
մէյ մէկ
երկու
փուշերով
լեցուն
Իմաստուն
իւ
լեզուէն
նախամեծար
եօթանասունը եօթը
եօթանասունը եօթներորդ

հարկ. ան. եգ. գրծ. խնդ. սկարին:
որակ. ածական մարդիկին(*):
սագ. ած. կիրքերունին:
հարկ. ան. յփ. երկ. խնդ. յաղթողին:
որկ. ած. մարդին:
որկ. ած. դժուարութեանցին:
որկ. ած. լեռներին:
որկ. ած. ձիւնովին:
հարկ. ան. եգ. գրծ. խնդ. ծածկուածին:
որկ. ած. ստորգ. լեռներին:
սագ. ած. ուրախութիւնին:
անց. ած. սիրին:
ցուց. ած. տառապանքներունին:
անց. ած. օրին:
բելի. քակ. ած. գնդապետին:
բցցկ. քկն. ած. զրուշին:
հարկ. ան. յփ. գրծ. խնդ. լեցունին:
որկ. ած. ստորգելի բարձին:
որկ. ած. մարդին:
սցկն. ած. ժամանակին:
հարկ. ան. եգ. բցուկ. խնդ. նախամեծարին:
որկ. ած. ստորգելի լեզունին:
բցցկ. քկն. ած. անգամ ին:
դսկն. քկն. ած. անգամ ին:

200. Սորվիլ այս լուծումը.

201. Լուծել հետեւեալ հատուածին անունները, յօդերը եւ ածականները.

Եթէ ամէն բան իրօք աշխարհի մէջ ունայն է,
Զգուշացի՛ր զուն նորէն լալկանի դէմք առնելէ.
Արհամարհէ՛ անողորմ ճակատագիրն, և անոր
Վայրագութեան դէմ հանէ՛ վեհ բարութիւն մը աղուոր:

*) Խնդիր ունեցող ածականները, ինչպէս մտքով սկար, բաղադրեալ ածական ալ կը կոչուին:

Ողբալ զուր է, և վատ է. բայց և խոյս տո՛ւր շընական
Ու գըռեհիկ ծաղրանքէն: Աղնիւ ու քաջ տրտմութեան
Քօղ մը յըստակ լաւագոյն պատմութեանն է հոգիին:
Եթէ չըկայ նըպատակ աշխարհիս մէջ ահագին,
Քու կեանքդ իրեն ունենայ թո՛ղ նըպատակ մը պայծառ:
Մի՛ կըքի՛ր բնաւ, ուրիշէն երբեք նեցուկ մի՛ յուսար:
Հոգիդ պէտք է քեզ բաւէ: Արդար եղի՛ր ու արի.
Առանց վարձքի սպասելու, թո՛ղ ճիգդ անդուլ մաքառի:
Չարին դէմ իսկ՝ երբ չունիս յոյս իր ուժին յաղթելու,
Եղի՛ր աղնիւ աւելի քան անգութ կարգն իրերու:

ԱՐՇԱԿ ԶՊԱՆԵԱՆ

Լ. Զ. ԴԱՍ

Դ. Ե. Բ. Ա. Ն. ՈՒՆ

ԿԱՆՈՆՆԵՐ

402. Դերանունը բառ մըն է, որ անունի մը տեղը կը դրուի զայն չկրկնելու համար. Երբ անվարտութիւնը ստութեան հետ կը մըցի, վերջապէս կ'զգեսնէ զայն: Չանձնոյրը հիւանդութիւն մըն է, որուն դարմանը աշխատանքն է: Մեր երջանկութիւնը կը կրկնապատկենք, երբ ուրիշներն ալ մասնակից ընենք անոր: Եթէ աղֆասը իր ցաւերը ունի, հարուստն ալ իրենցերը չունի: Այս նախադասութեանց մէջ՝ զայն, որուն, անոր, իրենցերը բառերը դերանուն են, վասն զի ստութիւն, հիւանդութիւն, երջանկութիւն, ցաւ բառերուն տեղ դրուած են:

403. Դերանունը անունի պէս կրնայ ըլլալ ենթակայ, սեռի խնդիր, յատկացուցիչ, ստորոգելի, բնութեան խնդիր, և այլն:

404. Դերանունը ունի քիւ, հոյով և դիմք:

405. Դէմքը երեք է. առաջին, երկրորդ, երրորդ: Առաջին դէմքը խօսողը ցոյց կու տայ եւ կը գրեմ: Երկրորդ դէմքը՝ ցոյց կու տայ զայն որու կը խօսուի. Դուն կը գրեմ:

Երրորդ դէմքը՝ ցոյց կու տայ զայն որու վրայ կը խօսուի. Ինք կամ ան կը գրեմ:

406. Դերանունները հինգ տեսակ են. Անձնական, Յուցական, Ստացական, Ֆարաբերական և Անորոշ:

407. Անձնական Դերանուն. — Անձնական դերանունները կը ներկայացնեն անձերն ու անոնց դէմ-

ԱՐՇԱԿ ԶՊԱՆԵԱՆ, ծանօթ գրագէտ, բանաստեղծ եւ հրապարակագիր. ծնած է Պոլիս 1872ին. բաց ի վէպերէ եւ քերթուածներէ, հրատարակած է բանասիրական ու գրական զանազան ուսումնասիրութիւններ գատ հատորներով, ինչպէս նաեւ իր Անահիտ ամսաթերթին մէջ:

քերը, և հետեւեալներն են. Ես, դու, ինք կամ ան կամ անիկա, մենք, դուք, իրենք կամ անոնք:

408. Անձնական են նաև իրար, զիրար, մեկգնակ փոխադարձ դերանունները:

409. Ինք կցուելով զինք հայցականին կը կազմէ նաև յատուկ բառ մը, որ դիմորոշ յօդերուն հետ կը գործածուի. ինքզինքս (ես զիս), ինքզինդ (դուն զքեզ), ինքզինքր (ինք զինք):

410. Բոլոր այս դերանունները իրենց յատուկ հոլովումները ունին, ինչպէս կ'երեւայ հոլովմանց պատկերին մէջ:

411. Մեկգնակ, իրար, զիրար, ինքզինքս, ինքզինդ, ինքզինքր ուղղական չունին:

412. Անձնական դերանունները բային առջև ընդհանրապէս չեն կրկնուիր, այլ զօրութեամբ կ'իմացուին. Եկայ, տեսայ և յաղթեցի, փոխանակ ըսելու ես եկայ, ես տեսայ և ես յաղթեցի:

413. Կան պարագաներ սակայն, ուր հարկ է դերանունը դնել.

Ա. Երբ բայերուն դէմքը կը փոխուի. Դուն պիտի նուագես, ես պիտի երգեմ:

Բ. Երբ անձն ու դէմքը որոշ կերպով շեշտել կ'ուզենք. Ես եմ որ զեզ կ'ամբաստանեմ: Դո՛ւք պիտի պաշտպանեք ինքզինքնիդ:

414. Ինք, ան, անիկա դերանունները կրնան հաւասարապէս իրարու տեղ գործածուիլ. միայն պէտք է դիտել թէ երբ խօսքին մէջ՝ Գ. դէմքի երկու տարբեր անձ կայ, միշտ զլիաւոր անձին համար ինք կը գործածուի, և երկրորդական անձին համար ան կամ անիկա. Գրիգոր եկաւ Յովնաննէսին հետ. ինք (Գրիգոր) գոհ չէր անկէ (Յովնաննէսէն): Գրիգոր եկաւ Յովնաննէսին հետ. անոր հետ (Յովնաննէսին) խօսեցաւ ինք (Գրիգոր):

415. Յուցական Դերանուն. — Յուցական դերանունը կը ծառայէ ցոյց տալու այն անձերը և իրերը, որոնց տեղը դրուած է:

416. Յուցական դերանուններն են. այս, այդ, այն, առ, առ, ան, սա, առիկա, առիկա, անիկա, ասոնք, ասոնք, անոնք, որոնցմէ առաջին եօթը բառերը ցուցական անձաններ են առանց գոյականի՝ այսինքն առանձին գործածուած:

417. Այս յիշուած առարկայի մը կամ գաղափարի մը համար կը գործածուի. սա յիշուելիք առարկայի մը, ինչպէս Ըրե՛ ուրիշին ինչ որ կ'ուզես որ ֆեզի ընեն. այս է Աւետարանի բարոյականը: — Քրիստոս սա պատուիր կու տայ մեզի. Մի՛ ընեք ուրիշին ինչ որ չեք ուզեր որ ձեզի ընեն:

418. Յուցական դերանունները կը հոլովուին յետագայ պատկերին համեմատ:

419. Երբ ան ցուցական դերանունը իբր անձնական գործածենք, անձնական դերանուններու հոլովման համաձայն՝ հայցականի մէջ շ կ'առնէ, և կ'ըլլայ զայն, զանիկա, զանոնք:

420. Ստացական Դերանուն. — Ստացական դերանունները ստացական անձաններէն, այսինքն անձնական դերանուններուն սեռականներէն կը շինուին, անոնց վրայ աւելցնելով «, ր, ն կամ ը դիմորոշ յօդերը, և բանի մը որուն ըլլալը կը ցուցնեն. Իմս, իմինս, — քուդ, քուինդ, — իւր, իւրն, — մեր, մերին, — ձեր, ձերին, — իրենց, ևայլն:

421. Ստացական դերանուններն ալ թիւ և հոլով ունին, տես հոլովմանց պատկերին մէջ:

նաւոր երկերս— Մարդիկ կան որ շատ կը խոստանան և քիչ կը կատարեն, կան ալ որ քիչ կը խոստանան, բայց կը կատարեն ինչ որ խոստացած ենս — Սիրեցե՛ք կեանքը. վասն զի բարի է անոր համար որ ուղիղ ճամբէն կ'երթայ, որ կ'աշխատի անվհատ, և աշխատութեան մէջ կը գտնէ սփոփանքը իր վիշտերուն:

204. Հետեւեալ խօսքերուն մէջ աւելորդ դրուած բառերուն տեղ դնել յարմար դերանուններ.

Արտոյտները կը շինեն իրենց բոյները ցորեններուն մէջ, երբ ցորենները կանանչ ենս — Մոլութեան յաղթելու համար պէտք է փախչիլ մոլութենէս — Մարդու համբաւը ծաղիկ մըն է. թեթև շունչ մը կրնայ համբաւը խամբեցնելս — Ճշմարտութիւնը վերջապէս կը յաղթէ այն խոչընդոտներուն, զոր ճշմարտութեան առջև կը հանենս — Շողորորդը ամբարտաւանները կը սիրէ, շողորորդը հազարումէկ գովեստներ կը կարդայ ամբարտաւաններուն, և շողորորդը կ'ապրի ի վնաս ամբարտաւաններուն:

205. **Ջայն** կամ **զինքը** դերանունները դնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ պէտք եղած տեղերը.

Ճշմարտապէս քաջասիրտ մարդը կը յարգուի նոյն իսկ իր հակառակորդներէն. թեեւս կ'ատեն... բայց կը յարգեն ալ — Դժբախտ անձ մը երբ տեսնէք, մի՛ խուսափիք, սփոփեցէք... — Երբ անիրաւութիւն մը կրէք մէկէն, մի՛ փոխարինէք. ջանացէ՛ք մոռնալ... — Վստահութիւնը պէտք է շահիլ. կարելի չէ ստիպողական ընել... — Արեւուն երկրէս հեռաւորութիւնն է 38 միլիոն փարսախ. աստեղագէտները չափած են... — Ինչ չարիք ալ որ պատահի մեզի, պէտք չէ գանգատինք Աստուծոյ դէմ, այլ պէտք է միշտ օրհնենք... — Անոն որ խոնարհ անցեալ մը ունեցած են, պէտք է միշտ յիշեն... — Դիտումները որբան ալ ջանան մարդուն կեանքը երկարել, չեն կարող մահուընէ փրկել... — Հոմերոս այն բանաստեղծն է որուն վրայ զմայլած են բոլոր դարերը, և բոլոր հոմաներները փառաւորած են...:

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Շարագրութիւն մը գրել վերագրեալ հասուածին հետեւողութեամբ մեծ հրդեհ մը նկարագրելով, եւ անոր մէջ պատմել սրտառուչ դեպք մը:

Լ. Է. ԴԱՍ

ԴԵՐԱՆՈՒՆ

(Շարունակութիւն)

422. Յարաբերական Դերանուն. — Յարաբերական դերանունը որ բառն է, և իրմէ առաջ յիշուած անուն մը կամ դերանուն մը կը ցուցնէ. այդ անունը կամ դերանունը կ'ըսուի յարաբերեալ. Զնայրէշի և այն բնաւորութիւնը, որուն ամեն մասերը կ'աստեղապէս ներդաշնակ են իրարու հետ:

423. Յարաբերական դերանունը ունի քիւ, հոշով, և երեք դէմքի համար ալ կրնայ գործածուիլ. Ես՝ որ զանգ կը յարգեի, հիմա կ'արհաւարհեմ: Դուն՝ որ զինքը կ'արհաւարհեիր, հիմա կը յարգես: Ան՝ որ զանգ կը յարգէր, հիմա 'արհաւարհէ:

424. Յարաբերական դերանունը կը հոլովուի. տես պատկեր էջ 215:

425. Յարաբերական դերանունը միշտ յարաբերեալէն յետադաս է, իսկ բայէն կամ խնդիրէն նախադաս. Ոսկին յուռուք մըն է, որուն միջոցաւ բոլոր դուռները կը բացուին:

426. Յարաբերականը ընդհանրապէս յարաբերեալին քով կը դրուի, սակայն ի հարկին կրնայ անկէ բաժնուիլ, ինչպէս Այն անձերուն սովորութեանց կը հետեւինք ընդհանրապէս, որոնց հետ կ'ապրինք:

427. Յարաբերական դերանունին եզակին շատ անգամ յօքնակիի տեղ ալ կրնայ գործածուիլ ուղղական և հայցական հոլովներուն մէջ, երբ յարաբերեալին կից ըլլայ. Այն բարիքները զոր այսօր կ'ընենք, վաղը երջանիկ պիտի ընեն զանգ: Իսկ երբ յարաբերեալէն անջատ-

ուած է, ընդհանրապէս յոքնակի կը գործածուի. Այն բաներուն վրայ չենք զմայլիր բնաւ, զորս ամէն օր կը տեսնենք:

428. Յարաբերեալը միշտ գոյական անուն մըն է կամ դերանուն մը, բայց երբեմն ալ ամբողջ խօսք մը կրնայ ըլլալ: Այս պարագային՝ փոխանակ որ յարաբերականին՝ լաւագոյն է գործածել ինչ որ. Կեանքի մեջ յաջողելու համար պէտք է միշտ կեղծել, ինչ որ երբեք չեն կրցած ընել:

429. Անորոշ գերանուն. — Անորոշ դերանունները տարտամ և անորոշ անձեր և իրեր կը ներկայացնեն:

430. Անորոշ դերանունները ընդհանրապէս անորոշ ածականներն են, իրենց վրայ որոշիչ կամ անորոշ յօդով մը, ինչպէս բոլոր (ածական), մարդիկ, բոլորը (դերանուն), շատ (ածական) մարդիկ, շատ մը (դերանուն):

431. Անորոշ դերանուններուն ամենամեծ մասը կը հոլովուի գոյականներուն հոլովման ընդհանուր օրէնքին համաձայն, և ոմանք յոքնակի ալ ունին, ինչպէս ուրիշը, ուրիշին, ուրիշէն, ուրիշով, ուրիշները, ևայլն:

432. Չարտուղի հոլովումներ ունին ամէնը, մէկը, ո՛վ, ո՛րը, ուման, որո՞նք, տես պատկեր էջ 215:

433. Հետեւեալ անորոշ դերանունները յոքնակի չունին.

Մէկը, ամէն ոք, ամէն մարդ, մարդ, ամէն մէկը, իւրաքանչիւրը, իւրաքանչիւր ոք, անձնիւրը, ոչ ոք, ոչինչ, ուրիշ մը, նոյնը, միեւնոյնը, նոյն ինքն: — Բան մը, ամէն բան, ամէն ինչ, այս ինչը, այն ինչը: — Այսչափը, այդչափը, այնչափը, այսքանը, այդքանը, այնքանը: — Ինչ որ, ո՛րչափը, ո՛րքանը, շատ մը, մաս մը, մէկ մասը:

434. Իսկ հետեւեալները ընդհանուր օրէնքին համաձայն յոքնակի կ'ըլլան.

Շատը, քիչը, ուրիշը, այսպիսին, այդպիսին, այնպիսին, ասանկը, ասանկը, անանկը, ով որ, ո՛վ, ի՞նչ, ի՞նչ բան, քանի՞, քանի՞ն, ո՛րը, ի՞նչը, ո՛րպիսին, մէկ քանի:

435. Ոչ մէկը յոքնակի մէջ կ'ըլլայ ոչ մէկերնին, միւսը կ'ըլլայ միւսները:

436. Ուման, մէկը եւ միւսը, ամէնը, ամէնքը, բոլորը յոքնակի բայ կ'ուղեն. Բոլորն ալ մեկնեցան: Ամէնքն ալ հոն էին: Միայն բացառաբար կրնայ ըսուիլ. Ամէնը այս է:

437. Անորոշ դերանունները թէ՛ բացառական և թէ՛ սեռական հոլով խնդիր կ'առնեն. Բանուորներուն շատերը վիրաւորուեցան: Կանանց մեծ մասը շատախօս է: Չեզմէ ոչ մէկուն խօսքին կը հաւատար: Մեզմէ քանի՞ն յուսախաբ եղան:

438. Դանի մը անորոշ դերանուններ, ինչպէս ուման, մաս մը, մէկը, ևայլն միայն բացառական հոլով խնդիր կ'առնեն. Չեզմէ ոմանք յաջողեցան: Այդ պատուներէն մաս մը իրիկուան պահեցեք: Առակներէն մէկը մասնեց իր Տերը:

439. Անորոշ դերանունները երբեմն ալ փոխանակ սեռական կամ բացառական խնդիր առնելու՝ ստացական դերանունի ձեւով՝ դիմորոշ յօդ կ'առնեն. (Դուք) ամէնքդ ալ անիրաւ էք: Շատերնիս (մեզմէ շատերը) հոն պիտի մնանք: Ամէն մէկերնին (անոնցմէ ամէն մէկը) մեջ մէկ պայուսակ ունեին ձեռքերնին (իրենց ձեռքը):

440. Շան անդամ անորոշ դերանունները կամ քիչ մը, մաս մը, ևայլն բառերը զանց կ'ըլլուին, և անոնց բացառական խնդիրը կը մնայ բային քով, ինչպէս Ունեցածեզ (քիչ մը) տուր աղիւսին: Այս քերթերէն (մաս մը) ես ալ ունիմ: Այս կերակուրէն (քիչ մը) չե՞ք առներ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ

ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ

Ռուսինեան քիչ կարդացեր՝ շատ խորհրդածներ էր. ընդհանուր սկզբունքներ սենէր որոնց յարած էր, ինչպէս կը յարի մարդ իր հաւատքին: Իր միտքը ընդունակ էր միայն բացարձակը ըմբռնելու. ամէն խնդիր ինքնուրոյն կը նկատէր, առանց ուշ դնելու անոր ուրիշ խնդիրներու հետ ունեցած առնչութեան: Ռուսինեան չէր կրնար հասկնալ թէ բանականութեան ուղածին պէս չի կրնար ձեւակերպիլ ամէն բան, և թէ կարելի չէ պարզութեան վերածել ինչ որ խառն է: Եւ ասիկա թերեւս

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ

Պորդակցութեան կը մտնէր իրերու և անձերու հետ: Չէր կրնար համոզուիլ թէ ինչ որ աղէկ է իրեն համար, կրնայ ուրիշներուն համար աղէկ չլլալ, և առաջին ու

իր մտքին մէկ գեղեցիկ պատրանքը կարենար համարուիլ, եթէ միանգամայն անձնական բան մը ի յայտ չբերէր իր բնաւորութեան մէջ: Արդարեւ անձ մըն էր ան ինք իր վրայ կեդրոնացած. ինքնին կ'ապրէր. դուրսէն ազդեցութիւն չէր ընդուներ, և միայն իր ազդեցութիւնը գործածելու համար, երբեմն հա-

վերջին պայմանը այն էր ամէնուն հետ որ իրեն համակերպէին: Վերջապէս ամէն բան իր անձնական յարմարութեանցը վերածելու անյաղթելի տրամադրութիւն մը ունէր:

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

206. Գրել այս հատուածը հետեւեալ բառերուն տեղ, անոնց հոմանիշները դնելով.

Կարդալ, խորհրդածել, յարիլ, հաւատք, ընդունակ, բացարձակ, ըմբռնել, ինքնուրոյն, խնդիր, առնչութիւն, բանականութիւն, ձեւակերպիլ, պատրանք, ի յայտ բերել, ազդեցութիւն, վերածել, անյաղթելի, տրամադրութիւն:

207. Բացատրել հետեւեալ առածները դերանուններ գործածելով.

Անգործ ձեռքը կը մուրայ — Ուշ եկուր, անուշ եկուր — Թաւալող քարը մամուռ չի բռներ — Գող՝ սիրտը դող — Քիչ բեռցի՛ր, շուտ դարձի՛ր — Կատուն ունի հաց ու պանիր, զիշերը քունը չի տանիր — Անցուկը մոռցուկ կ'ըլլայ — Աչքէ հեռու՝ սրտէ հեռու — Գլորեր է պտուկը, գտեր է խիփկը — Գնա՛ մեռիր, եկուր սիրեմ — Էշն ինչ գիտէ նուշը, կ'երթայ կ'ուտէ փուշը:

ՕՐԻՆԱԿ. — Անգործ ձեռքը կը մուրայ: — Ով որ չ'աշխատի, աղիւս, թշուառ եւ ուշիշին կատօս կ'ըլլայ:

208. Մէյ մէկ խօսք շինել, գործածելով անոնց մէջ տասը անորոշ դերանուններ:

ՇԱՐԱԿՐՈՒԹԻՒՆ

Շարադրութիւն մը գրել ուժի ուժով կարդալով Ռուսինեանի վրայ գրուած հասուածք. եւ ըսել քե ինչ անպատեհութիւններ կրնան յառաջ գալ այդ նկարագրին տեղ անձի մը հետ հաղորդակցելով:

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ, նշանաւոր գրագէտ, ունի բազմաթիւ գեղեցիկ գրական էջեր հայ պարբերականներու մէջ. ծնած է 1834ին եւ մեռած 1887ին:

ՀԱՆՈՎՈՒՄ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐ

Ա. ԴԵՄԲ		Բ. ԴԵՄԲ	
Եզ.	Յոր.	Եզ.	Յոր.
Ո . Ես	Մենք	Դու	Դուք
Հ . Ձիս	Ձմեկ	Ձքեկ	Ձձեկ
Ս . Իմս, իմհա	Մերը, ձերինը	Գուկը, քուկինը	Ձերը, ձերինը
Տ . Ինձ, ինծի	Մեզ, մեզի	Քեզ, քեզի	Ձեզ, ձեզի
Բ . Ինձմէ, ինչ	Մեզմէ, մենչ	Քեզմէ, քենչ	Ձեզմէ, ձենչ
Գ . Ինձմով	Մեզմով	Քեզմով	Ձեզմով

Գ. ԴԵՄԲ

Եզ.	Յոր.	Եզ.	Յոր.
Ո . Ինք	Իրենք	Ան, անիկա	Անոնք
Հ . Ձինք	Ձիրենք	Ձայն, զանիկա	Ձանոնք
Ս . Իրը, իրենը	Իրենցը	Անորը	Անոնցը
Տ . Իրեն	Իրենց	Անոր	Անոնց
Բ . Իրմէ	Իրենցմէ	Անկէ	Անոնցմէ
Գ . Իրմով	Իրենցմով	Անով	Անոնցմով

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐ

Ո .	—	—
Հ .	Մէկզմէկ	Իրար, զիրար
Ս .	Մէկզմէկու	Իրարու
Տ .	Մէկզմէկու	Իրարու
Բ .	Մէկզմէկէ	Իրարմէ
Գ .	Մէկզմէկով	Իրարմով

ԻՆՔ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐ ԿՐԿՆԱԿ ՀԱՆՈՎՈՒՄԸ

Ա. ԴԵՄԲ

Ո .	Եզ.	Յոր.
Հ .	Ինքզինքս	Ինքզինքնիս
Ս .	Ինքզինքիս	Ինքզինքնուս
Տ .	Ինքզինքիս	Ինքզինքնուս
Բ .	Ինքզինքէս	Ինքզինքնէս
Գ .	Ինքզինքովս	Ինքզինքովիս

Բ. ԴԵՄԲ

Ո .	Եզ.	Յոր.
Հ .	Ինքզինքդ	Ինքզինքնիդ
Ս .	Ինքզինքիդ	Ինքզինքնուդ
Տ .	Ինքզինքիդ	Ինքզինքնուդ
Բ .	Ինքզինքէդ	Ինքզինքնէդ
Գ .	Ինքզինքովդ	Ինքզինքովիդ

Գ. ԴԵՄԲ

Ո .	Եզ.	Յոր.
Հ .	Ինքզինքը	Ինքզինքնին
Ս .	Ինքզինքին	Ինքզինքնուն
Տ .	Ինքզինքին	Ինքզինքնուն
Բ .	Ինքզինքէն	Ինքզինքնէն
Գ .	Ինքզինքովը	Ինքզինքովին

ՅՈՒՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐ

Ա. յս		Յոր.
Ո .	Եզ.	Յոր.
Հ .	Այս, աս, սա, ասիկա	Ասոնք
Ս .	Սոր	Ասոնց
Տ .	Սակէ	Ասոնցմէ
Գ .	Ասով	Ասոնցմով

Ա. յդ

Ո. Հ.	Այդ, ատ, ատիկա	Ատոնք
Ս. Տ.	Ատոր	Ատոնց
Բ.	Ատկէ	Ատոնցմէ
Գ.	Ատով	Ատոնցմով

Ա. յն

Ո. Հ.	Այն, ան, անիկա	Անոնք
Ս. Տ.	Անոր	Անոնց
Բ.	Անկէ	Անոնցմէ
Գ.	Անով	Անոնցմով

ՍՏԱՅԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐ

Ա. Գէմք

Եզ.	Յոր.	
Ո . Հ .	Իմս , իմինս	Իմիններս
Ս . Տ .	Իմինիս	Իմիններուս
Բ .	Իմինէս	Իմիններէս
Գ .	Իմինովս	Իմիններովս
Ո . Հ .	Մերը , մերինը	Մերինները
Ս . Տ .	Մերինին	Մերիններուն
Բ .	Մերինէն	Մերիններէն
Գ .	Մերինով	Մերիններով

Բ. Գէմք

Ո. Հ.	Բուկդ, քուկինդ	Բուկիններդ
Ս. Տ.	Բուկինիդ	Բուկիններուդ
Բ.	Բուկինէդ	Բուկիններէդ
Գ.	Բուկինովդ	Բուկիններովդ
Ո. Հ.	Ձերը, ձերինը	Ձերինները
Ս. Տ.	Ձերինին	Ձերիններուն
Բ.	Ձերինէն	Ձերիններէն
Գ.	Ձերինով	Ձերիններով

Գ. Գէմք

Ո. Հ.	Իրը, իրենը	Իրենները
Ս. Տ.	Իրենին	Իրեններուն
Բ.	Իրենէն	Իրեններէն
Գ.	Իրենով	Իրեններով
Ո. Հ.	Իրենցը	Իրենցինները
Ս. Տ.	Իրենցինին	Իրենցիններուն
Բ.	Իրենցինէն	Իրենցիններէն
Գ.	Իրենցինով	Իրենցիններով ⁽¹⁾

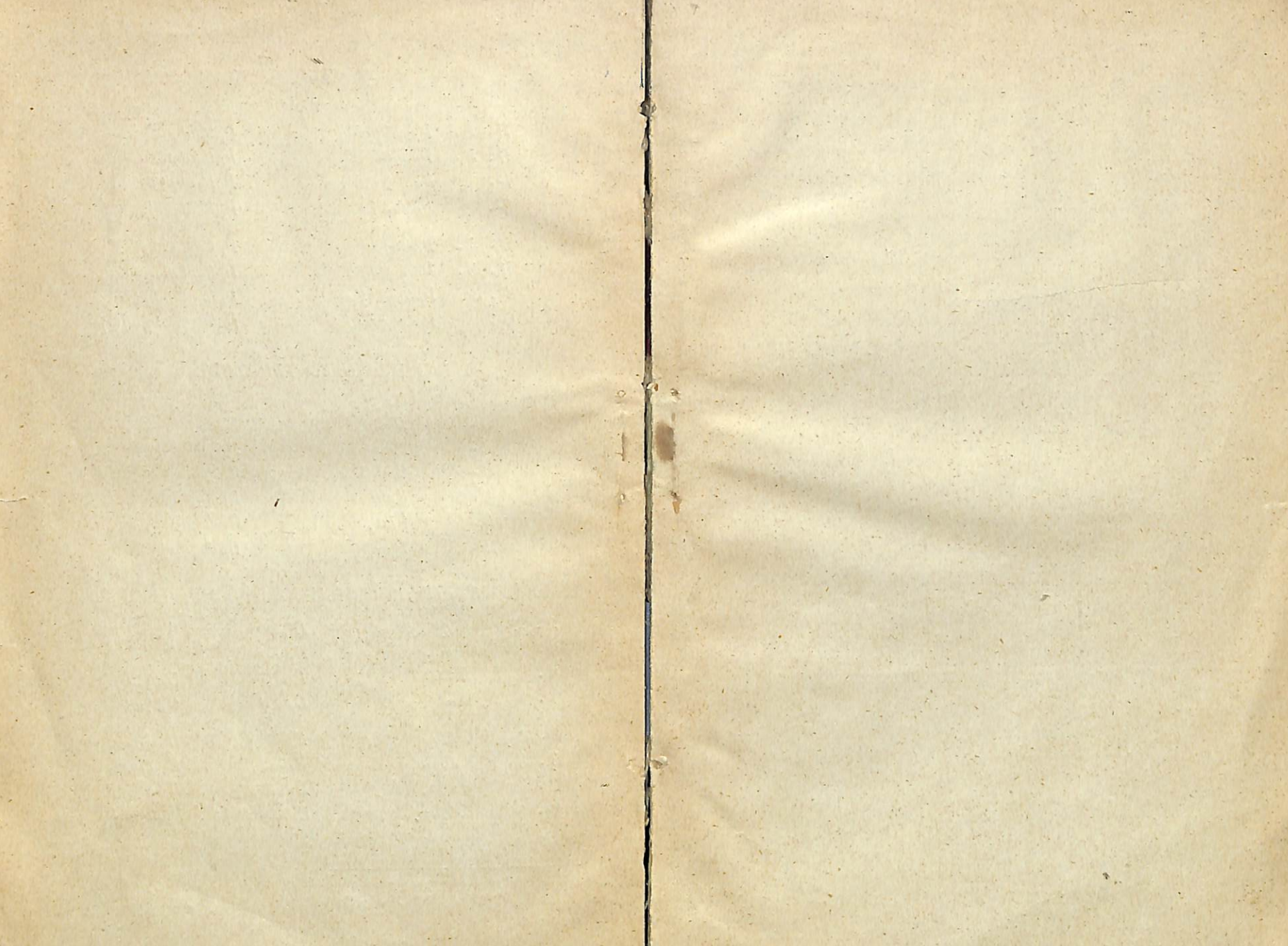
ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

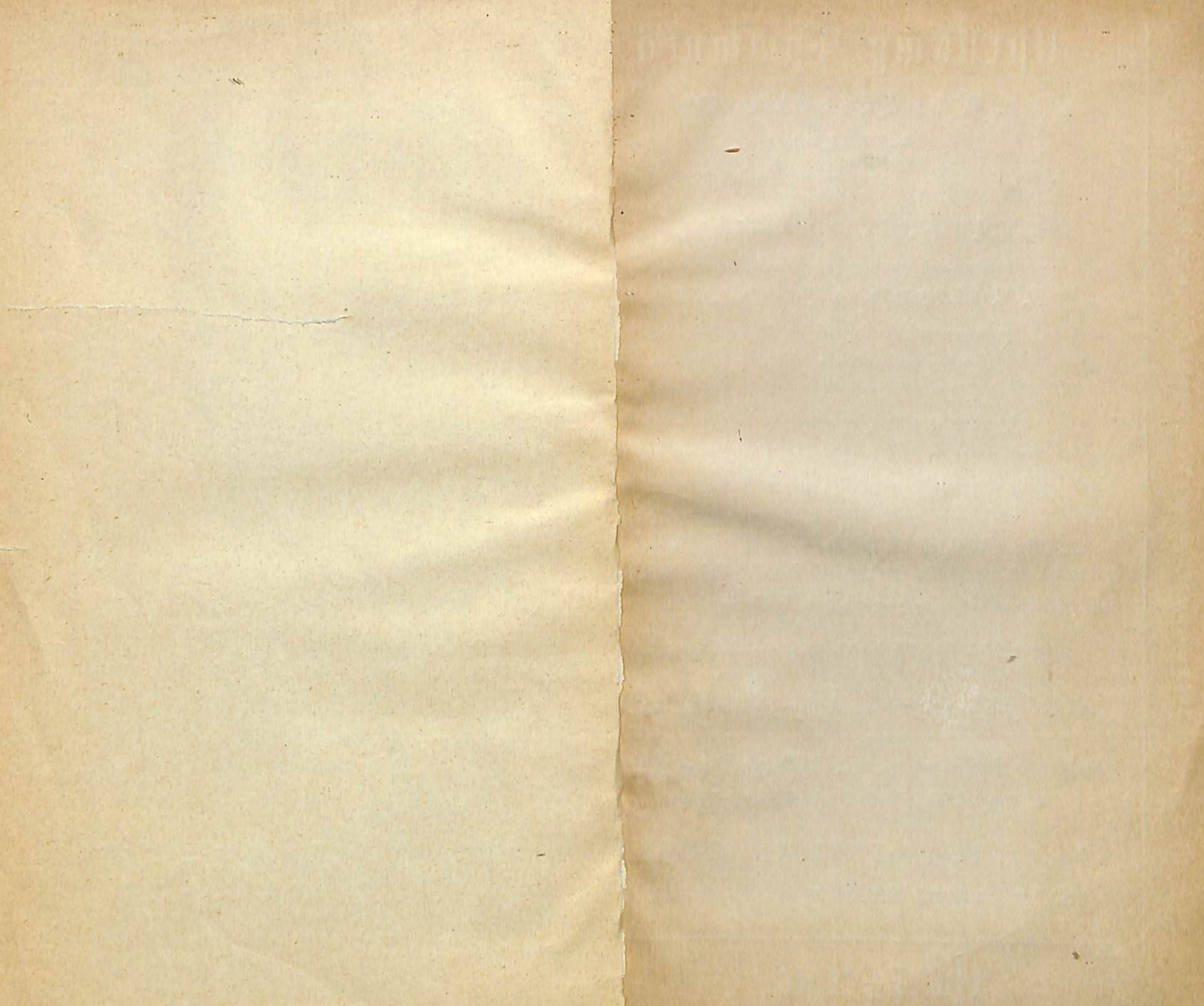
	Եզ.	Յոր.
Ո .	Որ	Որոնք
Հ .	Ձոր	Ձորս
Ս .	Որուն	Որոնց
Տ .	Որու	Որոնց
Բ .	Որմէ	Որոնցմէ
Գ .	Որով	Որոնցմով

ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ԲԱՅԱՌԻԿ ՀՈԼՈՎՈՒՄՆԵՐԸ

Ո. Հ.	Ո՞վ, զո՞վ	Ո՞րը	Մէկը
Ս. Տ.	Որո՞ւ	Որո՞ւն	Մէկուն
Բ.	Որմէ՞	Որմէ՞	Մէկէն
Գ.	Որո՞վ	Որո՞վ	Մէկով
Ո. Հ.	Ամէնը	Ոմանք	Որո՞նք
Ս. Տ.	Ամէնուն	Ոմանց	Որո՞նց
Բ.	Ամէնէն	Ոմանցմէ	Որոնցմէ՞
Գ.	Ամէնով	Ոմանցմով	Որոնցմով

(1) Այս ձևերը շատ գործածական չեն։

ՄԻՆԵԱԳ ԳՐԱԾՈՒՆԸ

Ա. Պ. ԵԱԶԵԺԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ վերջին պահանջներու հաճախ պատրաստուած դասագիրքերու ունենալու համար մեզք Ա. Պ. ԵԱԶԵԺԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ. ՄԻՒՆԵԱՑ ԳՐԱԾՈՒՆԸ որ միակ հրատարակիչն է Հ. Ե. Զ. ԱՍՍՏՈՒՐԻ. ՊՈՆՏՍՑԻԻ (Յ. Թ. ԿԱՅԱՆՆ), Գ. ԿԱՎԱՅՆԱՆԻ Գ. ԵԱԶԵԺԵԱՆԻ անդուգական դասընթացներու :

Այս գիրքերը որոնք գնահատուած են ամէն կողմէն մուտ դտած առհասարակ բոլոր Ազգ. և օտար կրթական կարեւոր հաստատութեանց մէջ, միշտ մեծաքանակ պատրաստ կը դնուին գրատանս մէջ ուր պէտք է զՈՒՂՂԱԿԻ, ԱՌԱՆՑ ԵՐՐՈՐԻՒ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ՝ ՍՈՒՍ Է, ՆՈՐ ՊԻՏԻ ՏՊԱԳՐՈՒԻ ԿԱՄ ԶՊԻՏԻ ՏՊԱԳՐՈՒ ԽՕՍԲԵՐՈՒՆ հանդէպ չգտնուելու համար :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ընկ Գրատանս հասցէին

بازمیان و شرکامی کتبخانه می

ՄԻՒՆԵԱՑ ԳՐԱՏՈՒՆ Ա. Պ. ԵԱԶԵԺԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Սուլթան Համամ Պագրին

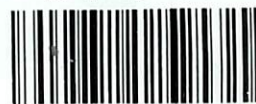
A. B. YAZIDJIAN & Co

Sultan Hamam, Bakirdjilar 11, Constantinople

9-77

11. 11.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0242004

5886